

UNIVERSITETSBIBLIOTEKET
UMEA

1587

UNIVERSITETSBIBLIOTEKET

21. DEC. 1988

U M^oE Å

23. OKT. 1909

UMEÅ

Norrland och dess Framtid.

Tidskrift utgifven af "Sällskapet för Norrlands väl".

Redaktör och ansvarig utgivare:
Aug. Cajanus.

Tryckt hos J. A. Johansson,
Hernösand.

N° 1.

Januari.

1875.

Innehåll: Den 14 december 1874. — Norrland. — Anmärkningar &c.

Den 14 december 1874.

Såsom det för Norrland betydelsefullaste datum från det förgångna året synes oss den fjortonde december böra antecknas, och det är därför vi låta de första rader som inleda den nya årgången, behandla den tilldragelse hvilken sammanfaller med ofvan nämnda dag. Invigningen af Upsala—Gefle-banan försiggick nemligen på denna dag och Norrland var dermed sammanknutet vid hela det öfriga landet.

Det är icke vår afsigt att återgifva en beskrifning på de festligheter som utmärkte sjelfva invigningen, icke heller på de orter som banan genomlöper, eller de svårigheter hon haft att öfvervinna, eller de kostnader hennes anläggning fordrat. Må vi endast erinra oss, att dess hufvudlinie har en längd af 10,6 mil och att hela jernvägen med dess båda bibanor till Dannemora och Söderfors mäter 12,2 mil. Må vi derjemte erinra oss, att banan genomskär en af de tidigast odlade bygder i vårt land, att hon berör världens förnämsta jerngrufvor och flere af vårt lands första jernverk, att hon sammanbinder Norrlands äldsta och största stad med hufvudstaden och flyttar den uppländska kornboden några mil närmare till en af dess hufvudsakliga afsättningsorter. Må vi slutligen och framför allt erinra oss, att denna jernväg är ett verk af enskild företagsamhet, och må vi icke heller glömma, att dess ledare och öfveringenjör är hr major Adelsköld, som genom detta verk för andra gången vid sin person och sitt namn knutit ett oförgätligt minne och Norrlands erkänsla.

Frågan om stambanans utsträckning genom Norrland har under de sista åren varit en stående, men en sväfvande fråga. Hon har kastats mellan fördomarnes och tyckenas okänsliga händer, och Norrland har haft den smärtan att höra uttalas ord och åsigter, som ställa det likt en Paria bland rikets andra landsdelar. Norrland har sett och hört uttryck om att vårt land borde stanna, när det hunnit Dalelven. Den farhogan har låtit förspörja sig, att landets kraftansträngning lättligen kunde bli en kraftut-

tömning, om man fortskrede längre norrut. Den glädjande erfarenhet som stambanans utsträckning genom de sydligare delarne af riket medfört, skulle icke hafva någon betydelse eller tillämpning för Norrland. Den rika afkastning som de enskilda banorna derstädes lemnat, skulle icke kunna komma en statens stambana till del. Man mötte i Norrland endast ett glest befolkadt land, en half ödemark, utan industri, utan utveckladt jordbruk, utan en långt drifven boskapsskötsel. Hvarmed skulle denna bana underhållas?

Så har man sagt, så har man frågat. Men småningom har en annan åsigt arbetat sig fram. I Norrland, *likasom* på andra ställen i vårt land, ligga många näringsgrenar nere eller hafva icke vunnit den utveckling hvaraf dess naturtillgångar äro mäktiga. Hvarföre? Af brist på sådana fortskaffningsmedel som dessa naturtillgångar oundgängligen kräfva. Detta förstod man till sist och man gaf med sig. Norra stambanan kunde på försök dragas upp till en annan hufvudbana, den nemligen som skulle förena Vesterhafvet med Bottenhafvet. Men detta medgifvande måste köpas. Jemtland och Medelpad måste nedlägga några millioner på offervillighetens altare för att få tvenne haf sammanbundna. De hafva dermed lemnat ett vackert bidrag till Norrlands utvecklingshistoria och de hafva dermed utfört ett stycke emancipationsarbete, hvars följder måhända skola blifva kända på vissa enskilda håll, som ligga utom Norrland, men af stor betydelse för det kommersiella lifvet i hela det norra Sverige.

Slutligen hafva då åsigterna stadgat sig till en riktigare uppfattning af Norrlands förmåga och dess behof. Det är icke längre fråga om ett half-färdigt arbete, om en vanlottad landsända och om förspilda kraftuttömnningar. Från det ögonblick man från tronen hörde uttalas: en jernbana till Haparanda, förstod man att Norrland uppfattades såsom fullmyndigt, att det icke längre skulle få åtnöja sig med det visserligen vackra och fosterländska, men i längden tvetydiga företrädet att endast gifva, utan att dess tid var kommen att blifva delaktigt af fadersarvet: rättvisa och jemlikhet.

Lifvade af detta löfte och hopp, arbeta nu tusende krafter, ända upp mot de aflägsnaste trakter af Norrland, för att underlätta och befordra vinnandet af detta stora mål. Man vet att det gäller Norrlands framtid, och hvem vet, om icke Norrlands framtid kan vara en af grundpelarne för fäderneslandets framtida byggnad!

Tiderna hafva varit goda. Jorden har lemnat de rikaste skördar, skogens alster har betingat högre pris än någonsin, omsättningen har varit utomordentligt liflig, förbrukningen har tillväxt i en hittills okänd grad, — allt har tillkännagifvit en sällspord välmåga och rikedom. Och för endast sju år sedan låg Norrland blödande och vridande sig under nödens tunga qual! Det mottog hundratusental i gåfvor, millioner i lån. Gefleborgs län erhöll af staten såsom undsättningslån 102,000 kronor, Vesternorrlands län 179,562: 76, Jemtlands län 180,000, Vesterbottens 470,000 och Norrbottens län 597,000 kronor, eller tillsammans för Norrland 1,528,562: 76. Utom detta återstodo många tusen kronor oguldna sedan föregående svaga eller missvextår. Alla dessa lån, och många enskildas derutöfver, hafva under de sista åren blifvit inbetalda. Men derjemte hafva många besparat icke obetydliga belopp. Dessa många äro visserligen ett fåtal emot hvad det kunde vara, men summan af dem blir i sig själf icke liten.

Dessa goda tider hafva icke varit fördelaktiga i ett fall som berör vårt egentliga ämne: jernvägsbyggnaderna. De under arbete varande jernvägarne blifva under goda tider mycket dyra. Men de goda tiderna äro nu i viss mon på återgång. Det sista året har för den norrländske landtmannen icke varit godt. Årsvexten har i allmänhet varit svag, men medelst besparingar hafva inga menliga inverknings eller rubbningar deraf förports. Trävarukonjunkturerna hafva icke heller varit lysande under det sista året och ännu råder en betänklig stillhet i denna marknad. Till följd häraf hafva de höga arbetsprisen börjat nedgå och det är icke osannolikt att de återgå till sitt förut normala värde. Ett sådant fall var lätt att förutse och har af många varit efterlängtadt. Arbetskrafter blifva lediga och söka efter användning. Då är de stora kapitalernas rätta tid och man bör icke låta den gå obegagnad förbi. Det norrländska jernvägsbyggandet inträder i gynsam tidsskede och mötes af för sig gynsamma affärsförhållanden. Vi hysa den förhoppningen, att statsmakterna skola taga tiden i akt och fortskynda jernvägsbyggnaden mot norden. De skola då få på en gång en lång jernväg och en billig jernväg, och i begge fallen tillgodoser man rikets sanna bästa.

Vi äro icke otacksamme. Vi veta att Norrland i långa tider erhållit lån och understöd i missvextår, att det årligen uppbär anslag till utdikningar och vattenaftappningar, att den norra stambanan om än långsamt öfverskrider Norrlands gräns. Men Norrland har länge väntat, och dess tålmod måste känna sig så mycket mera pröfvadt, som dess lif och framtid är beroende af ett raskt fullbordande af ett verk, hvaraf dess alla näringsgrenar äro beroende. Först när Norrland finner, att dess berättigade anspråk vunnit behörigt afseende, att dess verkliga behof blifvit afhjelpat eller äro på god väg att afhjelpas, då skall det icke hafva något minne af den betecknande tillfälligheten, att den arm som först utsträcktes till det från södern visserligen bar vänskapens och broderlighetens insegel, men icke var den arm som öppnade fadershanden.

Norrland.

(Forts. fr. N:o 12 i föreg. årgång.)

Om än fisket måste anses såsom det äldsta näringsfång för den norrländska innebyggaren, har det icke kunnat dröja mycket länge förrän boskapskötsel och ett slags åkerbruk kom till stånd. Nybyggaren tog visserligen sin väsentliga föda ur hafvet eller sjöarne och elfvarne, men jemte denna hade han säkerligen sin mjölk. Norrland var getternas hemland, heter det på något ställe, och de voro lätta att föra med sig från en trakt till annan. Intill den senaste tid hafva fiskare från sydligaste Norrland hvarje vår på sina små fartyg eller jakter fört med sig sin familj och sitt bohag, för att på Ångermanlands kust idka fiske under sommaren och på samma sätt draga åter på hösten. Geten har derunder varit deras bekvämaste, på samma gång som behöfligaste husdjur. Endast undantagsvis hafva de haft med sig någon ko.

Ett sådant lefnadssätt har fortgått i århundraden. Men utom dessa flyttande näringsidkare, funnos andra som hade fasta bopålar vid kusten eller vattendragen. Hos dem måste från början hafva vaknat en önskan att kunna afhjelpa ett oundgängligt behof af bröd. Det fanns här och der jordstycken som inbjödo till försök med utsäde och dessa försök lyckades nog. Det fanns nog äfven en och annan jordbrukare bland nybyggarna som kunde gifva exempel och sålunda uppstod jordbruk i Norrland nästan lika tidigt som det hade bofasta innebyggare. Icke heller kunde det dröja mycket länge innan detta jordbruk hade erhållit den gestalt som det intill våra dagar bibehållit. Ty det är ett beklagligt faktum, att det norrländska jordbruket under århundraden vunnit föga utveckling. Odlingarne hafva vidgats, men odlingssättet har i allmänhet förblifvit det samma. Man skulle till och med kunna våga det påståendet, att det på vissa håll försämrats. Åtminstone är det anmärkningsvärdt, att Ångermanlänningarne redan i slutet af 1200-talet eller början af 1300-talet skulle hafva förstått konsten att bränna aska till gödsel, ehuru å andra sidan omtalas, att i Ångermanland funnits åkrar som endast hvar 10:de år behöfde gödslas, — en uppgift som ingalunda är osannolik. På 1500-talet var jordbruket en hufvudnäring för Norrlands allmoge, och det har anförts beräkningar, hvilka göra det troligt att jordbruket vid denna tid under goda år förmådde fylla behofvet. Skörden för 1571, som var ett medelmätigt år uppgifves till närmare 140,000 tunnor, och för 1561, som var ett rikt år, till mer än 170 tusen tunnor. Jemtland och Herjedalen äro icke inberäknade, emedan de icke tillhörde Sverige. På 1600-talet förmärkes en betydlig minskning i skörden, hvilket äfven är fallet långt fram på 1700-talet. I stället för att 1571 års skörd beräknades lemna ungefär 3 tunnor på personen, gäfvos 1690 och 1722 årens skördar, ehuru goda, ej mer än omkring 1,2 tunna på personen. Längre fram under Frihetstiden höjde sig visserligen skördens mängd, men befolkningen började äfven att tillvexa, och sedan folk-mängden i innevarande århundrade vunnit en ofantlig tillvext, visar sig dess förhållande till jordbrukets afkastning vara sådant, att äfven vid 1870 års ovanligt rika skörd hvarje person icke hade att påräkna mer än 2 tunnor. Då likväl förbrukningen på person i medeltal för Norrland antages vara 2,65 tunnor, skulle äfven under det rikaste år en brist på person af nära $\frac{2}{3}$ tunna förefinnas. Detta är icke mycket hugnesamt, och det blir ännu mera otillfredsställande, när man har sig bekant, att Norrland innesluter oerhörda områden duglig åkerjord samt att odlarens möda i fullt mått ersättes här lika väl som på andra ställen.

Om man måste mäta efter stor skala, när det är fråga om de norrländska naturtillgångarne och denna landsändas område, får man begagna så mycket mindre, när det gäller hufvudsakligt afseende på den produkt som det menskliga arbetet der åstadkommit. Norrland mäter 2,300 kvadratmil i omfång och förmår icke framvisa en trettiotredjedel ($\frac{1}{33}$) deraf såsom fullt odlad. Det har omkring 70 kvadratmil inrösningsjord, men af denna jord är kanske knapt $\frac{1}{4}$:del åker. Omkring 400 tusen tunland är upptagen såsom åker och annan odlad jord samt närmare 1 million 180 tusen tunland såsom naturlig ång. Af åkerjorden är omkring $\frac{1}{30}$:del (14,740 t:d) använd till höstsäd, något mer än $\frac{1}{4}$:del (122,000 t:d) till vårsäd, mer än $\frac{1}{20}$:del (17,862 t:d) använd till potatis, mindre än $\frac{1}{60}$:del (omkring 6,000 t:d) till spånadsvexter, och till vall (eller såsom den i Norrlands olika provinser kallas: vret, sval, legdor, ristor, lindor)

är använt 214,000 tunland, eller en dryg hälft af hela åkerjorden. Återstoden ligger i tråde, som upptager omkring 22,000 tunland. Det är naturligt att vidden af trådesjord står i förhållande till den egovidd som användes till höstsåde. Af begge finner man, huru ringa rågen hittills varit föremål för den norrländska jordbrukarens uppmärksamhet. Tjugutvå tusen tunland för hela Norrland, då Vestmanlands och Södermanlands län hvardera har 50 tusen och deröfver, Skaraborgs län 66 tusen, Malmöhus och Upsala län hvardera 77 tusen och Östergötlands mer än 90 tusen tunland jord i tråde. Dalarne, som ligger oss så nära, har nästan lika mycket trådesjord som hela Norrland, och uppgifves utså nära tusen tunnor höstråg mera än Norrland, hvars hela utsådesbelopp utgör omkring 10,700 tunnor. Men *utsår* Norrland mindre råg än Dalarne, synes dock skörden vara öfverlägsen. Norrland skördade nemligen 90,000 t:r, då Dalarne med nära tusen tunnors större utsådesbelopp endast erhöill 81,600 t:r; det gör nära 9:de kornet för det förra och föga mer än 7:de för det senare. Detta resultat är för norrländingen bättre än en tröst; det är en uppmuntran. Och dock är 9:de kornet af råg icke mycket. Erfarenheten gifver vid handen, att rågen gifver vida rikare skördar, och man kan till och med våga uttala den åsigten, att om icke mer än 9:de kornet kunde uppnås föga skål förefunnes att uppmåna norrländingen till rågodling. I hvilket fall som helst bör Norrland icke utvidga detta sådesslag utan i jembredd med en bättre behandling af jorden. Det vore långt ifrån välbetänkt att så råg utan att först hafva verkställt en ändamålsenlig afdikning och genom flitig plöjning fått jorden lucker. Men är jorden sålunda beredd för mottagande af detta såde, då kan det icke vara tvifvel underkastadt, att skörden blifver både säkrare och rikare, än af korn.

Kornet är mindre ömtåligt för bottensyra än rågen. Det är tvifvelsutan af denna orsak som Norrland hittills väsentligen odlat korn, och är det underlägset i råg, så öfverträffar det i så mycket högre grad flertalet län i kornproduktion. Det är egentligen endast de skånska länen som öfvergå de norrländska i utsådesbeloppet deraf och endast Upsala, Kronobergs och Kalmar läns södra del som täfla med dem deruti.

Då Gefleborgs län har ett utsådesbelopp af	21,850.
Vesternorrlands "	29,300.
Jemtlands "	16,000.
Vesterbottens "	28,350.
Norrbottens "	27,300,

eller tillhopa 122,800 tunnor,

har Kristianstads län ett utsådesbelopp af	41,000.
Malmöhus "	92,650,

eller tillhopa 133,650 tunnor,

och då hela landets kornutsåde endast utgör 471,000 t:r, utså således landets sydligaste och nordligaste län mer än hälften af det hela.

Hvad skörden angår, har den af ofvan nämnda utsåde under ett godt år beräknats för Norrland till	756,770 tunnor
och för de skånska länen till	969,740 "

hvilket för det förra utgör något mer än 6:te kornet och för de senare något mer än 7:de kornet, en skilnad som icke vore betydlig, äfven om den vore tillförlitlig. Vi anse oss dock hafva något skål antaga, att denna beräkning

är för låg, åtminstone hvad Norrland beträffar. Efter angifna skörd skulle på hvar och en af Norrlands 520,000 innevånare icke belöpa mer än ungefär 1,45 tunna. Men då förbrukningen är beräknad till 2,65 tunnor på person, blefve en brist af $1\frac{1}{3}$ tunna, hvilket utgör icke mindre än omkr. 600,000 tunnor, eller, med afdrag för 100,000 tunnors rågskörd, 500,000 t.r. Så mycket spanmål införer dock icke Norrland då året är godt, hvarföre man med säkerhet kan antaga, att de officiella statistiska uppgifterna äro för låga. Obestridligt är emellertid, att äfven under de ymnigaste år brist på spanmål förefinnes samt att denna brist måste fyllas genom införsel. Detta är beklagligt, ty om än utsigterna för det närvarande icke äro lofvande deruti, att jordbruket skall kunna hålla jemna steg med den raska tillvuxen i invånarnes antal, och hvilken senare kommer att tilltaga i samma mon tidsenliga kommunikationer tilldelas Norrland, så är den önskan naturlig och det anspråket berättigadt, att jordbruksnåringen förmådde bättre än hittills fylla befolkningens behof. Man har visserligen sökt afskräcka Norrland från spanmålsodling, under förmenande att klimatet alltför ofta gjorde skörden vanskelig, och många norrländingar hysa sjelfva en sådan åsigt, men när det kan styrkas af observationer, dagligen gjorda under många år, att medeltemperaturen i Norrland för sommarmånaderna är obetydligt eller alldeles icke lägre än för sydligare Sverige, så torde detta skäl bortfalla. Man måste nemligen bemärka, att vexttiden i Norrland infaller under Juni, Juli och Augusti månader, och att det således är medeltemperaturen för dessa månader som måste jämföras med medeltemperaturen i sydligare orter under deras vexttid, Maj—September. Först derigenom kommer man till en riktig uppfattning af de klimatiska förhållandenas inverkan. När derjemte drifkraften fortgår att verka oafbrutet natt och dag under hela vexttiden, kan man lätt förstå, hvarföre säden i Norrland mognar på hälften så lång tid som i sydligare Sverige.

Klimatet har städse fått uppbära skulden för många synder som menniskorna sjelfva begått eller uraktlåtit att afhjelpa. Under den tidigare medeltiden var öfverhuvud missvext i Tyskland hvart 5:te eller 6:te år. Naturligtvis härledde sig detta af klimatet. Men hvarföre var klimatet sådant? Helt enkelt deraf att de stora skogarne, som öfvertäckte en icke liten del af landets yta, gjorde luften alltför fuktig och rå, äfvensom deraf att åkerbruket hade ringa utbildning. Visserligen omtalas redan från förra hälften af medeltiden att man i södra delen af vårt land t. ex. Skåne kände till cirkulationsbruk, åkerrenar och diken, och på 1400-talet skall man i Danmark hafva förstått att genom vattenledningar sätta ångar under vatten, men det är föga troligt att ett ändamålsenligt brukningssätt var allmänt, och det är fullkomligt säkert att missvext vida oftare förekom i Norden under förflutna tider än i våra dagar, samt att dess verkningar voro ojemförligt mera förhärjande.

Norrländingarne göra därför mycket illa, om de låta skrämskott med klimatet till förladdning inverka på sig, men väl böra de noga öfverväga, huru dess menliga verkningar skola förekommas eller förmildras. Att svåra missvexter hemsökt Norrland kan ju icke förnekas, — de ligga den närvarande stunden för nära i tiden, — och att desamma väckt mycket missmod, är äfven en känd sak. Under det sista missvextår som hemsökt Norrland, 1867, var det ganska vanligt i Norrbotten att få höra sådana uttryck som "bättre att sofva sig fattig, än arbeta sig fattig". När en sådan uppfattning af ställningen förefinnes hos folket, har man att söka nödens orsak och välståndets

fiende icke i klimatet, utan i brister hos folket sjelft, i dess okunnighet, liknöjdhet och vana att lefva för dagen. Intet väl utfördt arbete har fattigdom till frukt och ingen väl häfdad jord sviker odlarens förhoppningar om mer eller mindre god skörd. Tillfälliga olyckor kunna inträffa, men sådana höra till undantagen, och de kunna icke nedslå en omtänksam brukares mod eller försätta honom i ett redlöst skick. Till sådana olyckor hör en hagelskur, som på en timme kan afslå och förhärja den mest lofvande gröda; men hvad frosten angår, kunna densammas verkningar i de flesta fall förekommas genom höstplöjning, afdikning eller underdikning och ett förståndigt bruk af gödselämnen samt dermed beredd möjlighet för tidigare sådd och tidigare mognad.

Det är dock icke endast frosten som stundom förderfvar eller åstadkommer skada å grödan. Äfven nederbörden förvandlar emellanåt den vackraste skörd i ett till brödföda odugligt ämne. Men äfven här har människan makt att bekämpa naturen. För den norrländska jordbrukaren är det af yttersta vigt att skyndsamt kunna verkställa både slätter och skörd. Nyaste tidens uppfinningar sätta honom medel i hand dertill. Det finnes numera maskiner som på en timme uträtta samma arbete hvartill förut tarfvades en hel dag. I dessa goda tider finnas icke många jordbrukare som äro urståndsatta att skaffa sig sådana maskiner. Men äfven med detta hjälpmedel kan det ännu hända, att skörden skadas af ihållande regn. Icke heller i detta fall behöfver jordbrukaren vara blottställd. Rior af flere slag stå honom till buds, der han i all trygghet kan inberga, torka och förbättra sin såd. I synnerhet för utsådens duglighet är det nyttigt att säden genomgår ritorkning. I detta fall återstår mycket att göra i Norrland. Våra bröder finnarne hafva förstått den saken bättre. Derföre utgick redan från Gustaf I en uppmaning till svenskarne att inrätta finska rior, ehuru denna uppmaning icke ledde till någon efterföljd. Ännu i denna dag finnas lån i Norrland som nått och jemt kan förete en enda eldria. I de finska socknarne i Norrbotten deremot saknar knappast någon enda bonde sin ria.

Af hvad nu är anfördt torde det således vara tydligt, att sådesodlingen i Norrland icke är underkastad sådana vanskligheter, att den bör låta afskräcka sig af desamma. Förrän den norrländska jordbrukaren med allvar är betänkt på afhjelpande af de brister i hans jordbruk som ännu vidlåda det, torde han likväl få bereda sig på de hittills periodvis inträffande nattfroster och deras menliga följder, men ju mera upplyst allmänheten blir om de verkliga orsakerna dertill och hvad med skäl kan fordras af jordbrukaren sjelf, desto starkare tryck skall detta utöfva på honom och desto förr skall han finna sig uppfordrad att så ställa om sitt hus, att han med lugn kan möta morgondagens vexlingar.

För att komma till detta mål är framtiden dock icke beroende på endast den enskilde. Stora förarbeten äro på många ställen nödvändiga, innan den enskildes arbete skall kunna leda till målet. Regeringsmakterna hafva redan insett det och landtbruksakademien har i detta hänseende inlagt stora förtjenster. Sålunda hafva på 30 år, 1840—1869, nära 160,000 tunland jord blifvit utdikade och torrlagda, och på de sista fem åren torde ytterligare omkr. 50,000 tunland hafva undergått den första behandlingen för kultur. Att minska de stora vattensamlingarne i Norrland är första vilkoret för dess utveckling och det är endast genom detta medel som man kan våga hoppas på upp-

blomstringen af den för Norrland naturliga boskapsskötseln och en större produktion, en bättre behandling af dess ladugårdsalster.

Den norrländska ladugården lemnar mycket öfrigt att önska. Det är icke naturens fel, utan det bevisar blott att icke heller i denna viktiga näringsgren den norrländska allmogen vetat att tillgodogöra sig de fördelar naturen erbjuder.

Vid 1872 års slut hade i rundt tal

Gefleborgs	län	50,580	kor,	11,540	ungnöt,	58,880	får.
Vesternorrlands	"	44,410	"	8,660	"	58,100	"
Jemtlands	"	36,010	"	9,220	"	66,930	"
Vesterbottens	"	39,750	"	9,560	"	61,280	"
Norrbottens	"	33,550	"	5,580	"	58,000	"

eller tillhopa för Norrland 204,300 " 44,560 " 303,190 "
hvertill komma omkr. 7,700 oxar och tjurar.

Jemfördt med folkmängden för samma år, 540,000 personer, skulle i Norrland 1 nötkreatur finnas på 2,1 personer, hvaremot Östergötland hade 1 nötkreatur på 1,6 person och Småland på 1,4 person, men Skåne hade 2,6 personer för hvarje nötkreatur. Man finner häraf att Norrland ur denna synpunkt icke är så illa lottadt, och skulle man endast afse *kornas* antal, jemfördt med befolkningens antal, blefve förhållandet skenbart ännu gynsamare för Norrland. Ehuru Norrland borde kunna föda ett långt större antal nötkreatur, och säkerligen en gång i tiden kommer att göra det, nödgas man medgifva, att redan det nuvarande antalet är för stort. Det är aldrig hos den norrländska jordbrukaren fråga om, *hurudana* kreatur han har, huru mycket kon mjölkar eller huru stor afkastning han har af henne, utan alltid *huru många* kor ladugården hyser. Att hafva ett stort antal kreatur, detta är tonen i Norrland, och ett sådant mode är just det sämsta som en jordbrukare kan antaga. Om än ett och annat undantag gifves, vidbålles allmänligen allt jemt denna falska och för jordbrukarens ekonomi förderfliga åsigt, och det skall gå mången god dag förbi, innan en förbättring i detta fall inträdt. Man torde dock få antaga, att någon minskning i kornas antal under de två sista åren försiggått, men detta har tyvärr icke sin grund i den önskvärda afsigten att förbättra deras utfodring och skötsel, utan deruti, att behovet af hästar för skogsprodukters fortskaffning blifvit allt större och att man derföre nödgats slagta eller afyttra kor, för att kunna föda desto flere dragare, äfvensom deruti, att det sista året varit ett dåligt foderår.

Med ett så föga utveckladt jordbruk som Norrlands skulle det väcka förvåning att derstädes underhålles ett så stort antal hästar, om man icke visste att dessa behöfvas för Norrlands andra hufvudnäring: skogshandteringen. Efter person räknadt öfverträffar Norrland således en och annan af Sveriges rikaste provinser i antalet hästar. Skåne har visserligen 1 häst för hvar 5:te person och Upland 1 häst för hvar 6:te person, under det Norrland har 1 häst för hvar 7:de person, men Småland, Vermland och Östergötland hafva icke 1 häst för hvar 14:de person, och Västergötland har icke 1 häst för hvar 16:de person.

Jemförer man åter vidden af den odlade jorden med hästarnes antal befinnes

Norrland	hafva på	395	tusen tunl.	62	tusen hästar.
Upland	"	450	"	40	"
Östergötland	"	372	"	18	"

<i>Småland</i>	hafva på	525	tusen tunl.	34	tusen hästar.
<i>Skåne</i>	" "	929	" "	103	" "
<i>Vestergötland</i>	" "	789	" "	49	" "
<i>Vermland</i>	" "	350	" "	18	" "
det vill säga, att då <i>Skåne</i> räknar 9 tunl. på 1 häst.					
<i>Upland</i>	"	11 1/2	"	"	"
<i>Småland</i>	"	15 1/2	"	"	"
<i>Vestergötland</i>	"	16	"	"	"
<i>Vermland</i>	" nära	20	"	"	"
<i>Östergötland</i>	"	20 2/3	"	"	"

så har *Norrland* icke mer än 6 1/2 tunland odlad jord för hvarje häst, hvilket är i hög grad anmärkningsvärdt. Om man beräknar afkastningen af hvarje tunland till 150 lispund hö, — hvilket vi dock befara är för högt —, skulle dessa 6 1/2 tunland lemna 975 lisp. Man skulle icke gerna vilja antaga, att hvarje häst erhöile mindre än 1 1/2 lisp. om dagen, hvilket för år utgör 547 lispund; men nu är att bemärka, att af den odlade jorden endast en dryg hälft, eller 214,000 tunl., är igenlagd till gräsvall, hvilket sålunda gör 3,45 tunl. på hvarje häst. Med antagande af samma beräkning som förut, eller 150 lispund på tunlandet, skulle hvarje häst således kunna utfodras med endast 517 1/2 lispund om året. Detta närmar sig nog verkliga förhållandet och vore naturligtvis alltför klen utfodring för en häst, — då annat foderämne icke mera allmänt derjemte användes —, om icke bristen utjemnades derigenom, att ett stort antal hästar under hela sommaren föder sig af skogsbeten. Naturligtvis kunna äfven jemkningar i de uppgifna sifbertalen behöfvas, dock tro vi, att antalet djur bättre motsvarar det befintliga än antalet tunland. Emellertid synes kalkylen icke vara långt ifrån sanningen, då den har ett stöd i det kända förhållandet, att åtminstone en stor del af vallhöet användes till hästens utfodring. Man skulle kunna invända, att *Norrland* är öfverlägset genom sina naturliga ångar, men det är ifrån dem nötkreatur och får hufvudsakligen utfodras, och visst är, att den utfodringen blir hvarken fet eller riklig.

Vi hafva härmed blottat en djup skuggsida i den norrländska landthushållningen; men det har varit nödvändigt. Känner man icke det närvarande, hvilket hopp kan man hysa om framtiden? Och för framtiden är det ju vi alla arbeta eller böra arbeta. Man skulle dock göra sig skyldig till det största misskännande af *Norrlands* förmåga af utveckling, om man bedömde detsamma efter brister, som lyckligtvis kunna afhjelpas. Om vi ansett angeläget att framhålla ett missförhållande som bör rättas, kommer sig detta i synnerhet deraf, att man på vissa håll synes tro, att en utsträckning af boskapsskötseln i *Norrland* är gjord i en handvändning. Man finner af anförda officiella uppgifter, huru ringa omfång den odlade jorden ännu har i *Norrland*. Det är möjligt att dessa uppgifter icke äro fullt noggranna, men man måste antaga att de åtminstone beröra, om än icke sammanfalla med verkligheten, och man har således giltig anledning att lägga dem till grund för sina beräkningar. Äfven om hela den odlade jorden igenlades till gräsvall — hvilket ju är otänkbart i praktiken —, så skulle afkastningen af densamma visserligen i någon mon kunna upphjelpa beskaffenheten af den nuvarande boskapsskötseln, men den skulle omöjligen vara tillräcklig för utvidgning af densamma. En sådan kan endast vara att påräkna i den mon odlingarne vidgas, och det är glädjande att tillfällen till utsträckta odlingar icke blott icke saknas i *Norrland*, utan

finnas der nästan i obegränsad mängd. Utom det att odlingar med framgång kunna företagas på skogsmarkens område, finnas derjemte så stora sträckor sank mark som serskildt lämpa sig till ängskultur, att Norrland verkligen dermed skulle kunna föda ett mångdubbelt antal boskapsdjur mot det nuvarande. Men denna förvandling från träsk eller myr till gräsbärande mark fordrar sin tid. Äfven om kapitaler stå till buds för sjelfva utdikningsarbetet, är ändamålet icke dermed vunnet. För att bli torr och lucker kräfver nog denna mark ännu sitt dryga arbete, och i alla händelser går det om en rundlig tid innan afkastningen kan anses tillfredsställande. Förrän detta inträffat, finnes ingen möjlighet att i märklig mon utvidga ladugården. Och sedan ladugården ökats återstår ännu en förbättring; man måste förstå att behandla ladugårdsprodukterna på sådant sätt, att de blifva begärliga, betinga ett skåligt pris och bära transportkostnader. Äfven sådana förbättringar fordra vissa små förändringar i redskap, i tjerningssätt, i smörets bearbetning och saltning, och innan nödvändigheten af deras införande hinner ingå i det allmänna föreställningssättet, kommer en god tid att förflyta. Ännu längre tid behöfves för att få ostberedning införd. I det nordligaste Norrland finnas trakter, nästan hela socknar, der man icke har den allra minsta kunskap om ostberedning och der man aldrig smakat en bit ost. Huru lång tid skall då förflyta innan man lärt sig göra god och afsättlig ost? Och dock är det på en snabb afsättning af dessa ladugårdens hufvudalster som en förbättrad boskapsskötsel, en jemn utveckling af ladugården ytterst hvilar.

Man torde häraf finna, att det icke är lika lätt gjordt som sagdt, att Norrland skall inskränka sin spanmålsodling och egna sig hufvudsakligen åt boskapsskötsel. Norrland bör, enligt vår uppfattning, tvertom sträfvat att utvidga både den ena och den andra grenen af denna stora näring, utan hvilken förkofran vi hafva svårt att tänka oss för Norrland en framtid af ekonomiskt välbefinnande och sedlig lyftning.

Att ladugårdsskötseln är gammal i Norrland, finner man af uppgifterna om att smör och ost ingingo såsom skatteartiklar. Från medeltiden har man dock inga närmare underrättelser om boskapsskötseln derstädes. Fåbodar nämnas från gammalt, äfvensom sur mjölk, men den ost som omtalas skall hafva varit i ett slags förruttnelsetillstånd. Troligen var det densamma som benämnes "gammelost" och ännu är temligen allmän i en stor del af Norrland. De befintliga bristerna äro, såsom vi häraf se, mycket gamla och den häfd de hafva sträcker sig till alla grenar af landthushållningen.

Hvad antalet kreatur angår, vill det synas som det skulle ställa sig gynnammare för 300 år sedan än nu. På den tiden kunde nemligen på hvarje person räknas 2,6 kreatur, då det i våra dagar knapt beräknas mer än hälften deraf, men hvad skötseln beträffar, synas olägenheterna vara desamma. Åtminstone utfärdades år 1646 till norrländingarne en skrifvelse som klandrar, "att man ej begagnat sig af öarna för att på dem uppföda boskap, och att man vinnlade sig mer om att uppföda mycken boskap än att väl uppföda densamma", hvarjemte anmärkes, att fåren voro illa underhållna, att ullen endast användes till vadmal och att fårskins så väl som get- och bockskins afyttrades oberedda.

Det är förut yttradt, att Norrland under medeltiden var getternas hemland. Ehuru med stort skäl ett sådant yttrande var fullt berättigadt för den tiden, kan det i viss mon tillämpas äfven för vår tid. Af hela rikets 118,000 getter komma på Norrland icke mindre än 75,100, hvaraf på Jemtlands län nära

hälften, och inberäknas Dalarnes 31,000 getter, återstår en obetydlighet till fördelning på de öfriga landsdelarne. Geten är ett fattigmans djur. Det är billigt, har inga stora anspråk på beskaflenheten af sin föda och lemnar kraftig och riklig afkastning. Men hon har på samma gång sina odygder; hon är envis, nyckfull och sjelfsvåldig. I skogen betraktas hon såsom skadedjur, derför att hon afbiter topparne på de unga skogsplantorna. Detta är ett ledsamt fel, som en och annan innebyggare endast under vissa förbehåll vill tillvita henne. Visst är att geten lämpar sig väl för Norrland, och kunde hon göras oskadlig för ungsbogen, vore allt skäl att uppmuntra till hennes förökande. För skogens skull har hon emellertid på flera egendomar blifvit förbjuden och för närvarande pågår ett hämdekrig emot henne. Sålunda beslöt Norrbottens sista lands-ting i underdånigt utlåtande uttala såsom önskligt, att betande af getter å skogsmark som till gemensamt mulbete anses vara upplåten måtte helt och hållet förbjudas. Samma öde hotade äfven fåren, men de gingo fria. I Norrbotten uppgåfvos de icke göra skogen någon skada, och det är sannolikt, att de icke heller tillskynda skogen i öfriga delar af Norrland någon sådan skada, att deras betesområde borde i väsentlig del inskränkas. I öfrigt håller kustbefolkningen både får och getter under sommaren på öarne i skärgården, der rikligt bete för dem finnes.

Om getternas tillväxt under de senare århundradena varit ringa, så hafva fåren ökat desto mera. De hafva sex- till sjudubblats, och Norrland eger nu mer än 300,000 får, eller mer än en femtedel af antalet för hela riket. Om fårens nytta för Norrland äro emellertid åsigterna delade. Fårens motståndare beräkna, att 5 får äta lika mycket som 1 ko, och att om man fäster uppmärksamhet vid begges afkastning, skall det visa sig, att fåren icke förmå att lemna den behållning som är att påräkna af kon. Detta kan nog ega sin riktighet, men förhållandet skulle icke oväsentligt förändras, om den nu i Norrland vanliga, uderhaltiga racen förbättrades, så att den lemnade både värderikare ull och högre köttvärde. Dessutom sammanhänger frågan om fårafvelns befrämjande på det närmaste med frågan om hussløjden. Ur denna synpunkt har fårskötseln ett högre intresse jemte det rent ekonomiska. Mer än en bonde har öppet uttalat, att det visserligen icke kunde vara så stor inkomst af fåren, men att de voro nödvändiga för att qvinfolken skulle hafva något att göra. Med den inskränkning i linodling som i Jemtland och de tvenne nordligaste länen eger rum, kan det också med skäl ifrågasättas, hvartill qvinnan i dessa län skulle använda den öfverflödiga tiden, om icke ullen finnes i huset. Dess kardning, spinning och väfnad upptager åtminstone en del af den långa vintern, och utom den moraliska vinsten häraf ligger väl äfven en ekonomisk vinst i att icke behöfva köpa hvarjehanda förnödenhetsvaror. Af dessa skäl samt för att till uågon del kunna tillfredsställa behovet af sundt, godt och lättsmält kött vore det sannerligen icke lyckligt, om den norrländska allmogen låte fårafveln gå tillbaka, men det vore deremot önskligt, att den vinnlade sig i större skala än hittills om erhållande af en kött- och ullrikare race, hvarjemte det vore af vigt att dessa ädla djur vårdades på ett mera ändamålsenligt, man vore färdig att säga: mera menskligt sätt än vanligt är.

Det finnes ännu ett husdjur som är af stor betydelse i landthushållningen, nemligen svinet, men som hittills intagit en alltför underordnad plats hos den norrländska jordbrukaren, och som tidtals i det öfre Norrland nästan helt och hållet försumrats.

Af detta djur uppgifves	Gefleborgs	län	ega	10,860.
	Vesternorrlands	"	"	6,238.
	Jemtlands	"	"	4,178.
	Vesterbottens	"	"	4,726.
	Norrbottens	"	"	893,
	eller tillsammans			26,895,

hvilket verkligen är alldeles för litet. Dalarne har visserligen icke mer än omkr. 9,000, men Östergötland har nära 25,000, Upland 30,000, Västergötland 50,000, Småland 65,000 och Skåne ända till 92,000 svin. Det är väl sant att det faller sig billigare för sydligare län än för de norrländska att uppföda detta djur, men med det pris som på senare tider varit gällande, ända till 10 kronor pr 20 skålpund, torde det bära sig hvar som helst att egna äfven denna afvel full uppmärksamhet. Om det lyckas oss — såsom vi hoppas — att kunna insamla uppgifter på antalet lefvande svin och de partier fläsk som införts till norrländska hamnar, skall det visa sig, att Norrland endast för denna vara måste utgifva vida större summor än som kunde behöfvas.

Efter dessa uppgifter vilja vi nu endast tillägga, att landthushållningen i Norrland bibehållit sedan århundraden samma gestalt. Dess allmänna drag äro åtminstone lätt igenkännliga, men det kan förvisso sägas, att den icke i alla riktningar utvecklats sig i jembredd med folkmängdens tillväxt. Detta skönjes tydligen bland annat deraf, att Norrland numera icke sjelft kan fylla behovet af ost och smör. För hundra år sedan och ännu i mannaminne utskeppades icke obetydliga quantiteter af det senare slaget. Sålunda uppgifves i lands-höfdinge-relationerna att år 1753 smörexporten från Norrland uppgick till omkr. 38,000 lispund, deraf omkr. 20,000 lispund från Vesterbotten (Norr- och Vesterbotten), 9,000 lispund från Ångermanland och Medelpad. Men i våra dagar torde produktionen icke räcka till. Det är hufvudsakligen de finska socknarna i Norrbotten som kunna aflåta nämnvärda partier, men beräknar man de partier som införas från Finland, skall resultatet tvifvelsutan blifva det, att mera smör in- än utföres. En orsak härtill förefinnes visserligen i en allmännare förbrukning. Det är nemligen mycket antagligt, att den svenska landtbefolkningen ådagalade tillförene nästan lika stor sparsamhet med denna vara som den finska befolkningen än i dag iakttagar. Men det är just bästa kännemärket på en näringsgrens lifaktighet, att den förmår hålla jemna steg med det vexande behovet och en stigande efterfrågan, och detta har ladugårdsskötseln i Norrland icke förmått.

Vi skola vid afslutandet i nästa nummer af denna öfversigt göra de anmärkningar, hvartill förhållandena i detta fall synas oss gifva anledning.

Anmärkningar

med anledning af en i "Svensk Tidskrift" intagen uppsats om
Norrbottens län och dess Skogsförhållanden, af W—n.

Den uppmärksamhet som angifna uppsats lyckats tillvinna sig, det betydande namn som dess författare bär, skogsförhållandenas stora vikt för Norrland, angelägenheten af att personer, som äro obekanta med förhållandena, icke alltför mycket grunda sina omdömen på ett slags auktoritet, — allt detta föranleder oss att granska några af hr W—n's uppgifter.

Visserligen skulle detta kunna synas i någon mon öfverflödigt, sedan begge statsmakterna fattat från hr W—n's åsigter afvikande beslut, men

när man i ansedda tidskrifter ser uttalas, att ifrågavarande uppsats är "i hög grad egnad att bibringa sunda åsikter om denna fråga", och när denna fråga genom K. Förordningen den 29 Sept. 1874 endast inträdt i dess första skede samt fortfarande väntar på en sådan lösning som kan vara tillfredsställande för landet och betryggande för både dess och en omfattande närings framtid, så kan det icke vara öfverflödigt att egna dessa åsikter, i den mån de här gifvit sig ett uttryck, en sådan uppmärksamhet som de verkliga förhållandena oafvisligen kräva.

För dem af våra läsare som icke varit i tillfälle att taga del af uppsatsen, vilja vi nämna, att densamma är riktad emot den s. k. Norrbottenslagen, (K. F. ²⁹/₉ 74), hvilken, såsom bekant, innehåller förbud mot försågning eller skeppning af barrträd, som icke håller minst 7 dec.-tum i genomskärning på ett afstånd af 16 fot från storändan. En sådan bestämmelse skulle kunna vara hinderlig för en omtänksam skogshushållning, om icke förordningen derjemte medgäfvit afverkning af träd till hvilka dimensioner som helst, med den inskränkningen endast, att vederbörande revierförvaltare skall lemna tillstånd till undermåliga träds fällande. Dessa bestämmelser afse således uppenbart, att ett band må läggas på sådana afverkningsplaner, hvilka kunna hafva skogens sköfling till följd, under det att skogsegaren är fullkomligt oförhindrad att draga all den nytta han kan af sin egendom, endast och allenast han iakttager nämnda, ingalunda betungande inskränkning. Förordningen är sålunda icke riktad mot dem som önska att vårda sin skog, utan uteslutande mot dem som önska att förhärja den. Det är därför icke underligt, att denna förordning varit efterlängtd, men väl att den på något håll kunnat väcka ogillande. Vi hysa den fasta öfvertygelsen, att den skall hålla mycket mera än den lofvar. Den har ett negativt ändamål, förekommande af skogens plundring, men den skall i verkligheten få ett positivt ändamål: skogens vård. Då mången skogsegare önskar att afverka träd af mindre dimensioner och tror att detta skulle kunna ske till skogens fördel, men tillika vet, att sakkunnig person måste undersöka förhållandet och gifva intyg derom, skall detta föranleda till ordentliga hushållsplaner för skogen. Om man tror att dylika kunnat upprättas utan förordningens mellankomst, så tager man icke erfarenheten till stöd för sitt omdöme eller ock är man icke väl underrättad. Äfven om man ville tilltro skogsegaren — den mindre här vid lag — att sjelfmant vidtaga en sådan åtgärd, så skulle denna dock mången gång finna sig förhindrad dertill, af farhoga för eller i den nedslående vissheten att han icke kunde bevara sin skog för åverkan. Då nu mången hemmansegare har endast eller hufvudsakligen omogen skog, så kommer förordningen honom till hjälp med att bevara densamma och verkar dermed välgörande i dubbelt mått, dels genom att hindra ett brott och dels genom att befordra ett stigande värde hos en egendom. Så välgörande och nyttiga verkningar af en k. förordning kunna icke alltid uppsåras, och böra väl icke klandras när de förefinnas. Icke nog att landstinget enhälligt uttalat sig för ett förslag till den nu gällande förordningen, icke nog att riksdagen antagit detta förslag — åtminstone i dess hufvudpunkter —; icke nog att regeringen hyst misstro till landstings och riksdags insigter i frågan, utan låtit höra kommunerna, hvar och en för sig; icke nog att nästan alla dessa kommuner — och absolut alla som förmått uttrycka en begriplig mening — uttalat sig för förslaget; icke nog att skogsstyrelsen, tullstyrelsen, Högsta dom-

stolen funnit inga väsentliga hinder för dess antagande, och, slutligen, icke nog att regeringen sanktionerat beslutet, — nu vill hr W—n ändock hafva ett stöd för sina åsikter hos befolkningen och försöker därför släpa upp till lagstiftningens nivå — "daglönare och betingsarbetare". Han säger nemligen, att landstinget och kommunerna (kommunalstemmorna?) icke voro behörige att uttala sig i denna sak, emedan "den klass, som af beslutet närmast berördes, — daglönare och betingsarbetare, — icke eller blott undantagsvis var vid landstinget och kommunerna (kommunalstemmorna?) representerad". Efter ett sådant uttalande är det alldeles icke förvånande, att man på vissa långt avancerade håll anser hr W—n's uppsats "egnad att bibringa sunda åsikter".

Men är det verkligen så, att daglönare och betingsarbetare närmast beröras af det fattade beslutet? Om en egendom endast under vissa förbehåll får förvaltas, så torde det vara ostridigt, att egaren deraf i första rummet beröres. Då emellertid genom Norrbottenslagen inskränkning i hyggesrätten i sjelfva verket icke eger rum, utan afverkning kan ske så långt den af efterfrågan betingas och skogens bestånd densamma medgifver, så är det hvarken egaren eller daglönaren som i väsentlig mån af förordningen beröres, utan endast den egentlige skogssköflaren och de daglönare denne användt. På en sådan klass af industriidkare kan en omtänksam lagstiftare icke göra något afseende, och det antal personer som denna klass omfattar har i alla händelser rikliga tillfällen till utkomst i Norrland. Att denna utkomst måste sökas på ett laglydigt och icke demoraliserande sätt, kan visserligen på något håll beklagas, men man skyr gemenligen att låta detta beklagande komma till offentligheten.

Från hvilken sida vi än betrakta den nya förordningen, kunna vi icke finna, att den bör kallas ett "våldsamt ingrepp" att hämma förhållandenas naturliga utveckling. Till stöd för detta starka uttryck anför hr W—n, att under de förut varande förhållanden åverkan aftagit, insatserna i sparbankerna ökats och den lösa befolkningen öfvergått till jordegare. Vi måste uppehålla oss något litet vid dessa uppgifter.

Att åverkan aftagit är otvifvelaktigt. Kontrollen har blifvit strängare, men mera än kontrollen har den offentliga förkastelsesdomen utträttat. Det allmänna rättsmedvetandet har känt sig såradt och uttalat sig genom pressen. Det har icke blifvit så lätt att trotsa detsamma. Också är det icke mot kränkning af eganderätten som förordningen närmast tillkommit, hvarföre äfven dess giltighet eller icke giltighet i detta fall icke är tillämplig.

Sparbankerna hafva ökat sina insatser. Den goda årsvexten har medfört minskade utgifter i en väsentlig riktning och gjort kapital lediga. Åtskilliga bönder hafva sålt skogsskiften och dermed erhållit mera penningar än de för tillfället kunnat använda. Men den på sådant sätt beredda tillgång har varit en inkomst för en gång, den kan icke åstadkommas ånyo under säljarens lifstid, och det är mycket lyckligt om möjlighet dertill skall yppa sig i hans efterkommandes tid. Att äfven sparbankerna rönt inflytande af denna tillfälliga inkomst är möjligt, men fullkomligt säkert är, att icke sparrhuggarne i första rummet rekryterat insättarnes antal. Man träffar dem icke ens i andra eller tredje rummet. Men önskar man tillförlitlig uppgift häruti, skall man vända sig till den länets sparbank, som mest af alla anlitas af daglönare och betingsarbetare, och det är Neder-Kalix'. Det är äfven den som vunnit den jemförelsevis hastigaste tillvexten och der ut-

tagen under de sista åren visa den lägsta procenten mot insatserna. Den har derjemte det företrädet, att den är belägen i en ort der skogshandteringen är högt uppdrifven. Men i denna sparbank är det icke sparrhuggare som gjort insatserna, utan det är sådana daglönare och betingsarbetare, som äro använda vid flottningsarbete och timmerutdrifning för *sågverkens* behof, samt vid lastningar af det sågade godset eller äro anställda vid sjelfva sågverken. Om derföre det af hr W—n anförda skälet skulle hafva någon tillämplighet i förevarande fall, så vore det till förstärkande af förordningens nytta, emedan densamma länder sågverksrörelsen till onekligt gagn.

Hvad slutligen den lösa befolkningens öfvergång till jordegare angår och detta förhållandes användande såsom skäl mot förordningens ändamålsenlighet, ökar det intrycket af svagheten i hr W—n's bevisföring. Han anför uppgifter om tillvexten af fastställda jordafsöndringar. De utgjorde år 1868 endast 29 st., men uppgingo år 1873 till 64, och utgjorde för de fem åren 1868—73 tillsammans 211 st. Vi äro visserligen för närvarande icke i tillfälle att bepröfva halten af dessa afsöndringar, men vi behöfva endast hålla oss till den uppgifna siffran. Om från en lös befolkning som måste räknas i tusental ett par hundra på fem år öfvergått till jordbrukare är icke synnerligen anmärkningsvärdt, men blir det ännu mindre, när man icke kan bevisa att den lösa befolkningen minskats med motsvarande antal. Man saknar dessutom icke skäl till det antagandet, att öfverseendet med inhysingarnes tilltag börjat blifva något mindre hos jordegaren, och att denna omständighet gjort intryck på en och annan inhysing. Den betydliga tillgång på oanvänd, men användbar mark som hemmansegarne, isynnerhet i Norrbotten, kunna uppvisa, hålla dylika afsöndrade lägenheter i mycket lågt pris, (ehuru i allmänhet hemmansegaren af farhoga för skogen visat motvilja för afsöndringar,) och de ökade arbetsförtjänsterna kunna således icke tillskrifvas synnerlig del i dessa afhandlingar. För år 1874 antager hr W—n gissningsvis deras antal blifva 150 st. Det är möjligt; men i sådant fall våga vi föreställa oss, att just den förordning som hr W—n fördömer starkast verkat för tillvexten. Långt förr än riksdagens beslut sanktionerades, spred sig i vida kretsar underrättelsen om sannolikheten för sparrhyggets hämmande, och det skulle icke förvåna oss, om en och annan ansett säkerheten fordra en betryggande tillvaro medelst öfvertagande af större eller mindre jordlappar. Deremot är det väl bekant, att de beslut som landsting och hushållningssällskap i Norrbotten fattat, med syftemål att kunna förmå inhysingarne till öfvertagande af jordtorp, kröntes med knapt nämnvärd framgång. Nämda institutioner hafva nemligen anslagit premier för detta ändamål, men dessa premier hafva så litet anlitats, att endast 1 à 2 om året utgått, och år 1873 utdelades intet enda, ehuru 40 à 50 sådana varit tillgängliga. Detta synes oss vara bästa beviset för att hittills stor obenägenhet varit rådande hos den lösa befolkningen för öfvergång till jordbruk, och denna obenägenhet måste vara så mycket större, ju rikligare arbetsförtjänst yppar sig vid utöfvande af andra näringar. Om derföre detta skäl af hr W—n tillerkännes verkligt värde, så skulle han varit den förste att önska förordningens fastställande, ty först numera finnes hopp om en vaknande lust för jords erhållande.

Vi tro oss sålunda hafva ådagalagt, att de förmoner som hr W—n velat tillskrifva sparrhygget, hafva haft föga eller ingen grund i missförhållanden hvilka genom k. förordningen af 29 sept. 1874 i väsentlig grad blif-

vit afhjelpa, och vi fördrista oss påstå, att de ytterligare förmoner hr W—n förespeglar Norrbotten af ett långt drifvet och hejdlöst sparrhygge icke allenast icke skulle förverkligats, utan att tvertom länet derigenom skulle komma att förete en bedröflig skepnad. Hr W—n framhåller nemligen den skoglösa Torneådalen såsom den, der boskapsskötseln är störst och bedrifves lyckligast. Detta är endast till en del riktigt. Med undantag af hästar uppgick år 1872 antalet djur i Torneådalen till omkr. 24,000 st., men i Luleådalen utgjorde det samtidigt omkr. 34,000 st. Att boskapsskötseln deremot bedrifves lyckligast i den förra elfdalen vilja vi icke bestrida; men hr W—n, som sjelf säger sig hafva rest i länet, borde då äfven hafva sett, hvarföre boskapsskötseln kan förhållandevis der hafva stor utveckling och i hvilket hänseende den bedrifves lyckligast. Torneådalen — af hvilken vi senare skola göra en närmare skildring — har de i elfven belägna, af elfven årligen befruktade, talrika och stora holmar till allra största delen att tacka för sin nuvarande förmåga i denna väg. Torneådalen utgör en underbar naturföreteelse, som i inskränktere mon har något liknande endast i Kalix elfdal, men som skiljer sig från alla öfriga elfdalar på ett så slående sätt, att man nästan måste se det, äfven om man reste med bindel för ögonen. Så länge denna naturföreteelse varat och kommer att vara, så länge har Torneådalen haft och kommer att hafva en jemförelsevis högt drifven boskapsskötsel. Torneådalen saknar skog, åtminstone närmast elfven och i dess nedre lopp, men om denna dal vore alldeles öfvervext med skog, skulle förhållandet med boskapsskötseln vara nästan alldeles detsamma som nu. Om hvilken annan ådal i Norrbotten, ja, i hela riket kan man säga detsamma? I öfrigt bedrifves boskapsskötseln i Torneådalen lyckligast endast genom befolkningens sparsamhet, så att öfverskott till afsalu finnes af smör, men detta resultat är ju icke omöjligt att uppnå äfven på andra ställen, om än det hittills visat sig så till följd af sparrhygge och annat för skogens bestånd betänkligt afverkningssätt. Exemplet är således synnerligen illa valdt och bevisar just motsatsen af hvad det skulle bevisa.

Ehuru vi äro af olika åsigter med hr W—n i de flesta punkter, vilja vi gerna medgifva, att förordningen kan hafva brister. Serskildt gäller detta kontrollen. Vi befara visserligen icke missbruk i alla de fall hr W—n tänkt sig, men det vore önskligt att han icke finge rätt i någon af de väsentligare. Huru som helst blifva sådana detaljbestämmelser lätt tillagda eller förändrade i mon af erfarenhet, och oss kan det icke synas förståndigt att kassera ett godt verktyg derföre, att det har några rostfläckar.

Med hr W—n beklaga vi, att Norrbottens län med en ytvidd af 931 kvadratmil, eller ej långt från en fjerdedel af riket endast har 106 mil sommarkörväg, hvaraf blott 25 mil äro allmän landsväg, äfvensom det vore önskligt, att afseende fästades vid den ifrågasättningen, om icke staten, såsom varande den största jordegaren, med mycken fördel för sig sjelf borde verkställa afdikningar af större, i länet befintliga myrar.

Hr W—n yttrar: "deraf att skogen erhåller ett högre värde beror i verkligheten och i flera afseenden en välsignelserikare framtid för Norrbotten". Vi tro detsamma, men icke blott för Norrbotten, utan för hela Norrland, och ett verksamt medel dertill finna vi i den af hr W—n så strängt klandrade k. förordningen, emedan den, enligt vår öfvertygelse, skall möjliggöra utvecklingen af sådana näringar som framför andra äro egnade att uppamma släktet i sparsamhet, upplysning, sedlighet och gudsfruktan.

23. OKT. 1969

UNFA

Norrland och dess Framtid.

Tidskrift utgifven af "Sällskapet för Norrlands väl",

Redaktör och ansvarig utgivare:
Aug. Cajanus.

Tryckt hos J. A. Johansson,
Hernösand.

N° 2.

Februari.

1875.

Innehåll: Norrland. — Om Barnträdgårdar. — Norrlands export. — Anmälan.

Norrland.

(Forts. och slut fr. N:o 1).

Om man opartiskt bedömmar de norrländska förhållandena, måste man visserligen erkänna, att befolkningen i sin näringsverksamhet stannat efter i utveckling; men man måste på samma gång medgifva, att denna befolkning arbetat under vilkor som varit ofördelaktigare i Norrland än i sydligare orter. Dessa vilkor förefinnas delvis än i dag. I Norrland äro föredömena sparsamma. Betraktar man t. ex. jordbruket, finner man att Norrland endast undantagsvis eger herregårdar med högt utveckladt jordbruk, hvaraf de omgifvande mindre hemmanens egare kunnat hemta lärdomar. Den mindre jordegaren har varit öfverlemnad åt sig sjelf och åt det från förfädren ärfda bruket. Han har sett att det gamla brukningssättet stundom lemnat olycklig skörd; men han har äfven sett att detsamma icke sällan gifvit riklig afkastning. I begge fallen är det vår Herre som ådagalagt sin omedelbara vilja. Han har pröfvat och man har varit undergifven samt i nödfall förlitat sig på sin nästa; han har tömt upp och ned på ymnighetens horn och man har fröjdats sig med dagen, förlitande sig för morgondagen att till och med sparfven ieke söker sitt korn förgäfves. Det var en from åskådning, som det vore orättvisa att förbise. Men denna åskådning är nu föråldrad och fordrar sitt förmedlande. Öfvergången från det gamla, som hvilar på en barnsligt religiös grund, till det nya, som hvilar på en vetenskapligt religiös grund, är icke så lätt verkställd. För att inse det berättigade, det oafvisliga behovet deruti, fordras något mer än katekes och biblisk historia. Emellertid står Norrland vid tröskeln till denna öfvergång. Det nya åskådningssättet skall föda en ny tid. Men då det nya kräfver ett kroppsligt arbete och skall lemna verkliga frukter, är det beroende af äfven andra, utanför stående förhållanden, såsom personer med insigt om medlen för åstadkommande af ett bättre arbete, afsättningsorter för alstren, ett mot kostnaderna svarande pris och framför allt förbättrade samfärdsmedel. På

vägar, i synnerhet jernvägar äro alla förutsättningar om de norrländska näringsgrenarnes uppblomstring grundade. Det är således dit alla våra sträfvanden måste riktas, ty saknaden af tidsenliga samfärdsmedel förklarar bättre än allt annat Norrlands nuvarande ståndpunkt. Lättheten att afsätta en vara uppmuntrar till dess framalstring. Men en sådan uppmuntran har icke varit Norrland förbehållen. Dess städer voro små och lågo aflägsset. De förmådde icke förbruka synnerligen mycket. Andra orter lågo ännu mera aflägsna och hade icke heller så stort behof af norrländska varor, hvilka i alla händelser måste säljas billigt i förhållande till de obehärliga och dyra fortskaffningsmedlen. Norrland arbetade med ett ord under ogynnsamma villkor.

En ljusning har dock nu börjat inträda. För sydligaste Norrland kunna nu förhållandena antaga en helt ny gestalt, och denna omgestaltning skall efter hand utsträcka sig mot Norden i samma mån som jernvägarne skrida framåt. Jordbruket och boskapsskötseln skola då inträda i ett nytt skede. Det är nedslående att veta, att denna stora landsdel icke under ett godt år skall frambringa mer än omkring 90,000 tunnor råg och 800,000 tunnor korn, eller till ett ungefärligt värde af 20 millioner kronor. För år 1874, som var ett svagare år, torde man icke kunna beräkna värdet till mer än omkring 11 eller 12 millioner kronor. Här föreligger ett stort fält att förbättra. I synnerhet höstsädet måste vidgas, på det att jorden mera allmänt må komma under förståndigare bruk. Den norrländska spanmålsodlingen har en mycket stor framtid ur en synpunkt som varit föga beaktad, och som knappast varit möjlig att uppnå förrän Norrland, obehindradt af årstiderna, kunnat afyttra sina tillgångar. Norrland måste nemligen komma derhän, att det kan förse sydligare orter med utsäde. Fördelen deraf är lätt att inse och har redan blifvit insedd på orter som man icke väntade sig. Genom verldsutställningen i Wien blef den norrländska spanmålen bekant. Prof af densamma funnos, såsom vi tro, från alla norrländska län der utställda. Profven från Norrbotten erhöilo förtjenstmedalj och de från ett par andra län berömmelsediplom. Detta fäste uppmärksamhet vid dem. Från Berlin ingingo bref med anhållan om och requisition å mindre partier för anställande af försök med utsäde från dessa nordliga trakter. Föreståndaren (Custos) för landthushållningssällskapets museum derstädes meddelade serskildt, att försök anstälts med utsäde från skilda delar af Tyskland, för att utröna den olika verkan i afseende på tiden för sädens mognad, men att ännu (våren 1874) någon gifven följd deraf icke kunde dragas, hvarjemte man trodde sig snarare komma till visshet genom de norrländska profven. Som sådden just då, i Mars månad, pågick, vore skyndsamhet af nöden. Från Norrbotten kunde under den tiden af året, till följd af kända fortskaffningsförhållanden, icke många skålpund sändas; men några skålpund korn afgingo och kommo riktigt till ort och ställe. Senare underrättelser meddelade att man funnit de från Norrbotten komna profven bättre än dylika från Westerbotten, samt att man önskade större sändningar. Om sådana afgingo känna vi icke, men vi befara att det uraktläts. Icke heller är det oss bekant, om några försök i Tyskland hunnit anställas och huru de lyckats. Men det förefaller oss alldeles gifvet, att ett norrländskt utsäde skall i en sydligare jord bringas till långt tidigare mognad än det inhemska.

Vi hafva anført denna omständighet, som kan synas obetydlig i sig sjelf, men vid hvilken vi för vår del fästa den allra största vikt. Vi föreställa

oss nemligen, att man deruti har att söka nyckeln till den norrländska spanmålsodlingens framtid. Norrland skall en gång förse sydligare trakter och länder med utsäde. Det betyder icke mycket om Norrland måste förse sig med en del af sin brödföda från samma trakter. Fördelen blir alltid på Norrlands sida; en enkel beräkning skall visa det.

Om Norrland säljer 5,000 tunnor till utsäde efter ett pris af 35 kr. tunnan, hvilket icke är för mycket, erhåller det 175,000 kronor men om det köper 5,000 tunnor till brödföda efter 20 kr.

pr tunna, utgifver det 100,000 " hvilket sålunda gifver en behållning för Norrland af 75,000 "

Oaktadt ett sådant utbyte onekligen är till fördel för Norrland är det ju icke heller till förlust för någon annan; ty ett utsäde som är hårdigare för frost, och man torde äfven kunna säga för torka, samt hvilket mognar mycket tidigare, är mera värdt än skilnaden i priset.

Det skulle kunna invändas att ett sådant utbyte långt härförinnan kunnat försiggå samt att detsamma är oberoende af förbättrade samfärdsmedel. Till någon del eger detta sin riktighet. Med någon liten företagsamhet i Norrland hade det varit lätt gjordt att så småningom inleda affärer i denna riktning. Vi unna våra vänner finnarne allt godt; men det är väl ursäktligt, det skulle kanske till och med kunna uppfattas såsom en fosterländsk pligt, att i första rummet se sitt eget land till godo. Hvarföre skulle då icke Norrland med utsäde kunna förse sydligare trakter lika väl som Finland? Omsorgsfullt behandlad är den norrländska varan icke sämre, och det må vara de norrländska Hushållningssällskapens uppgift att medelst sträng kontroll garantera utsädets duglighet. Vi våga dock icke hysa iörhoppningar om en regelbunden och i något större skala drifven försäljning, förrän Norrland på jernväg är iståndsatt att när och hvar som helst det behöfves kunna fullgöra efterfrågan. Endast ett färre antal jordbrukare kan antagas villigt att i flere månader ligga inne med ett dyrt utsädesförråd, men kan detta vara att påräkna vid den tid det skall användas, måste man anse sannolikt att många skola begagna sig af tillfället.

Ehuru det är sant att den norrländska allmogen, såsom allmogen i allmänhet i vårt land, håller strängt på det inrotade bruket, är densamma dock icke otillgänglig för ett nytt som visar sig vara bättre. Derpå finnas många bevis och vi vilja anföra ett par sådana från Norrbotten. Tvenne vermländingar bosatte sig för åtskilliga år sedan i Neder-Lule socken. De medförde en för orten ny plog, den s. k. Vermlandsplogen, och började arbeta med densamma. Nu är denna plog allmän i orten. De medförde äfven konsten att dika, och nu har dikningen tillvunnit sig mycket förtroende.

För tre år sedan infördes en slätter- och skördemaskin till samma socken. Den tillvann sig genast bifall; några andra maskiner efterskrefvos och stärkte förtroendet till dem. Nu finnes inemot, om icke mera än, ett femtiotal slättermaskiner i Norrbotten, och antalet vexer oupphörligt.

Ett såningsredskap, uppfunnet af en finsk bonde, började begagnas i Öfver-Torne socken för få år sedan. Nu är detta redskap allmänt i bruk.

Dessa exempel böra bevisa något. De ådagalägga att befolkningen ingalunda är motsträfvig för påtagliga förbättringar; men de bevisa något derjemte, nemligen att förändringar lättare vinna insteg då de utgå från personer af samma klass. Om föredömena skola göra kraftigt intryck, böra de

utgå från allmogesmännen sjelfva, ty djup är den misstro som den norrländska allmogen hyser till allt hvad herremän heter. Detta är ett stående drag i hela Norrland. Under sådana förhållanden måste medlen eller verktygen sökas der de kunna finnas. Detta låter sig göra redan nu, ehuru med uppoffringar; men slingrar sig en jernbana genom Norrland, går allt af sig sjelf. Lättheten att närma sig Norrland, och medvetandet att utan svårighet kunna komma derifrån, skall locka nya invandrare till en landsända som har öfverflöd på utrymme och öfverflöd på medel till utkomst. Men det är med Norrland på samma sätt som med Amerika: man måste kunna något, om man skall taga sig fram derstädes. Låt vermländingen der införa sin odlingsflit, småländingen sin vana vid boskapsskötsel, slöjdidkaren från hvilken landsända som helst sin insigt i slöjd och sin hog för ett jemnt och träget näringslif. Detta skall verka mycket: det skall på kort tid omskapa Norrland.

Man måste komma ihog, att den norrländska befolkningen icke allenast icke saknar naturliga anlag, utan att den tvertom är utmärkt för ett godt förstånd. Hon har stor förmåga att sätta sig in i nya förhållanden och ådagalägger då en företagsamhet som är förvånande. Norrländingen i sitt gamla hem är trög och något för mycket overksam. Men utkastad på en annan ort antager han den ortens sed och täflar i ihärdighet med de infödde. Vi föreställa oss, att då kommunikationerna blifva bättre en vixelverkan skall göra sig gällande, som på ett slående sätt kommer att lända kanske icke mindre sydliga orter än Norrland sjelft till nytta. Då Norrland har rikare tillfällen till utkomst, är det likväl sannolikt, att flyttningsströmmen kommer att hufvudsakligen gå i denna riktning. Detta är så mycket sannolikare, som redan nu och redan länge Norrland vunnit i folkmängd genom inflyttningar, hvarjemte ett eller annat tusen arbetare från Finland och andra orter hvarje sommar användas för flottningarnes och skeppningarnes behof.

Denna senare omständighet föranleder oss att återkomma till trävarurörelsen och dermed förknippade förhållanden.

Af hvad förut i denna öfversigt är anfördt har man funnit, att befolkningen i Norrland förnämligast under de senare årtiondena tillvext. Då jordbruksnäringen eller andra mindre näringsgrenar icke samtidigt företett någon stor utveckling, men deremot trävaruhandteringen tagit riktiga jättesteg, är det uppenbart att Norrland har denna rörelse att tacka för sin fortkomst. Derom torde icke heller någonsin hafva varit delade meningar, likasom det äfven kan tagas för afgjort, att om någon betydligare kapitaltillgång finnes derstädes, densamma till allra största delen tillkommit på trävarurörelsen.

Vi förbise visserligen icke det betydliga kapital som ligger i den vackra och för Norrland naturliga skeppsbyggnadsindustrien och de inkomster som tillfallit Norrland af skeppsrederirörelsen, men det är icke troligt att deraf framkallats en kapitalbildning jemförlig med trävarurörelsen.

Vi skola för detta ändamål försöka en beräkning, som visserligen måste bli summarisk, men som likväl kan i någon mon belysa förhållandet.

Enligt den år 1873 utgifna skeppslista egde Norrland följande antal segelfartyg, upptagna i *nyläster*, och ångare i *nyläster* och *hästkrafter*.

		segelfartyg	nyläster	ångare	nyläster	hästkrafter
Gefleborgs	län	"	10,064	"	738	1,505
Vesternorrlands	"	"	12,046	"	653	1,552
Jemtlands	"	"	—	"	30	60
Vesterbottens	"	"	4,073	"	198	331
Norrbottens	"	"	1,138	"	232	457
eller tillsammans			27,321	"	1,851	3,905
Hela riket hade samtidigt			99,790	"	13,653	17,410

Denna uppgift är åtminstone för Norrland icke fullt noggrann, hvarjemte det är bekant att under 1873 och 1874 Norrland ökat sin flotta både af segel- och ångfartyg i ganska hög grad, så att man kan antaga Norrlands segelflotta till närmare 30 procent af hela rikets, hvilket onekligen icke saknar vikt och betydelse, då denna flotta hufvudsakligen sysselsätter sig med fraktfart på fremmande haf.

Ångfartygens lästetal uppgår visserligen icke till mera än 12 procent af rikets, eller omkring $\frac{1}{7}$ deraf, men beräknadt i hästkrafter har Norrland icke mindre än 23 procent af hela rikets ångkraft på hafvet. Jemfördt med folkmängden, som för Norrland uppgår till föga mer än 13 procent af rikets, framstår således denna industri synnerligen utvecklad i Norrland.

Ångfartygen kunna vi dock i vår beräkning med så mycket större skäl förbigå, som endast ett färre antal är af trä och likaledes få af dem användas på utrikes fraktfart.

Hvad åter segelfartygen angår, kan deras lästetal för det närvarande uppskattas till omkring 30,000. Om hvarje läst uppskattas till 500 kronor, representerar således Norrlands segelflotta ett kapitalvärde af 15 millioner kronor. Den årliga inkomsten af denna egendom torde i medeltal svårligen kunna beräknas högre än 15 procent, hvilket för år utgör en summa af 2 millioner 250,000 kronor. Ehuru detta i sig sjelf kan anses vara en anmärkningsvärd inkomst, måste den dock betraktas såsom mindre betydlig i jemförelse med inkomsten å trävarurörelsen, hvilken under hvardera af de senare åren torde hafva uppgått till ett belopp af 30—60 millioner.

Uppfattas åter skeppsbyggeriet och skeppsrederiet såsom en bigren, eller såsom en förädlad industri af skogshandteringen, måste inkomsten af den samma äfven läggas till inkomsten af trävarurörelsen i sin helhet, och derigenom föröka denna industris ofantliga betydelse för Norrland och för hela riket.

Det är just med afseende på skogshandteringsens öfvervägande vikt för hela rikets statshushållning, som vi ansett angeläget, att frågan om skogarne uppfattades hufvudsakligen ur en statsekonomisk synpunkt, så att denna stora industri sköttes med uteslutande afseende på möjligheten af dess fortfarande bestånd. Endast med en klar uppfattning af denna synpunkt kan man hoppas att ur diskussionen få utgallradt hvarjehanda pjoller, som icke kan hafva annan påföljd än att fördunkla blicken på hufvudfrågan, och som icke kan öfvertyga någon, emedan det innehåller obevista och obevisliga satsar, utan afseende på olika lokal- och klimatförhållandens olika verkningar. Fasthåller man deremot tanken på skogsindustriens inflytande på rikets finansiella ställning, så behöfver man icke famla i mörkret eller fäktas med bedrägliga skuggbilder, utan man har den orubbligaste verklighet framför sig och måste lära sig förstå att ordna sig efter denna verklighets kraf.

Obevekliga framstå då dessa spörsmål: "kan landet undvara den af trävaru-industrien uppkommande inkomst? hvilka åtgärder äro erforderliga för bevarande för framtiden af densamma?"

Vi hafva redan uttalat oss öfver dessa frågor och vi fästa ånyo uppmärksamhet på svårigheten att ersätta de 50 millioner som Norrland ensamt bringar till landets marknad å trävarurörelsen. Det återstår oss således endast att infria vårt löfte att närmare skärskåda denna rörelses inflytande på befolkningen, de verkningar som deraf kunna förväntas i framtiden, och de medel som kunna erfordras för att göra denna framtid ljus och välsignelserik.

Innan trävarurörelsen kom till någon större omfattning, var Norrland ännu mera isoleradt, okänt och underskattadt än det nu är. Det är obestridligen denna industri som skjutit Norrland i förgrunden. Om än hittills uppmärksamheten derå varit fäst vid de missbruk som åtföljt skogshandteringen, har man derföre ingen rättighet att beklaga sig, ty endast derigenom kunde man förvänta de förbättringar af hvilka denna handteringsordnande hade ett oafvisligt behof. Det missbruk som först ådrog sig landets uppmärksamhet var skogsåverkan, och det skall lända tidningspressen till oförgänglig heder, att densamma, genom oförtröttade bearbetningar på opinionen och genom starka belysningar åt en industri som bäst trufdes i mörkret, förmått skapa en moralisk makt, hvilken man icke vågade trotsa. Detta ledde dessutom till insigten om behofvet af denna industris betryggande för framtiden, och man kan nu hysa grundade förhoppningar, att lagstifningen skall lyckas fortgå till allt mera tillfredsställande bestämmelser i och för denna framtid.

Så långt har man anledning att vara lugn och belåten. Men det återstår en viktig, kanske den viktigaste, sida af saken, nemligen skogsarbetarens ställning. Vi äro icke i stånd att på siffran angifva antalet af de personer som med skogsafverknigen äro sysselsatta; men det ligger ingen öfverdrift i att säga, att de äro många tusen. Dessa personer äro icke alla infödda i Norrland, utan en stor mängd komma från andra delar af riket samt från Finland. Utom de hemmansegare hvilka egna sig åt detta arbete äro alla öfriga löst folk, som saknar fast bostad och som i Norrbotten kallas inhysingar, derföre att de, till det mesta utan jordegarens medgifvande, slagit sig ned på hemmanets utmark, der de uppfört en stuga åt sig. Alla dessa skogsarbetare göra sig rikliga inkomster när konjunkturerna äro goda eller utmärkta, men hafva icke heller så klana förtjenster när de äro medelmåttiga. Under de sista åren finnas arbetare som med häst kunnat göra sig en inkomst af 20 kronor och deröfver om dagen. Man kan här af väl förstå, hvilket kapital skulle kunnat samlas på många händer, om dessa rikliga förtjenster blifvit tillvaratagna eller väl använda; men det är tyvärr icke så. Klagan öfver dessa skogsarbetares öfverdådiga lefnadssätt är allmän, och ju mera de förslösat, desto större blefvo deras anspråk. Men när flere tusen menniskor hängifva sig åt öfverdrifter i förbrukning af öfverflödiga varor, verkar detta såsom en smittsam sjukdom, så att andra tusenden angripas af samma yrsel och göra sig skyldiga till samma öfverdrifter. Sålunda har öfverdådet blifvit temligen allmänt hos den norrländska befolkningen. Kringresande schackrare hafva icke förbättrat förhållandet; åtskilliga landthandlande hafva icke heller underlåtit att framskaffa bränsle till

lidelsernas glöd. Vid ett enda tillfälle har en enda sådan i en aflägsen ort i Ångermanland kunnat afyttra 800 buteljer champagne åt skogsarbetare, som till stor del voro vermländingar. De underrättelser som från de mest tillförlitliga håll ingått om det oerhörda själfsvåld, hvartill skogsarbetare gjort sig skyldige, slå hvarje sansad människa med häpnad och frambringa den frågan, huru allt detta skall sluta. Ingenstädes i världen kan något liknande uppgifvas annat än bland äfventyrarne i guldförande trakter, och det är äfven derifrån man måste hemta utgångspunkt för sitt bedömande af företeelserna i Norrland.

Norrland har i sjelfva verket varit ett guldförande land. Det har så varit medelst sina skogar. Dessa skogar stodo der i århundraden, utan användning, utan värde, utan nytta. Den befolkning som slagit ned sina bopålar här och der i skogsbrynet hade enkla vanor, få behof och föga kunskap om andra människors seder. Denna befolkning odlade sin jord, slöjdade sina redskap och såg hela sin beklädnad utgå såsom en mogen frukt af hemmets flit. Det fanns inga stora rikedomar, utom en: förnöjsamhetens. Behöfves det väl några andra? Ja, det vill synas så. Det ser åtminstone ut som skulle denna förnöjsamhet icke få vara förbehållen okunnigheten, att i ostörd ro besitta, utan som skulle man tvingas att uppsöka den, att arbeta sig fram till den genom framsteget, hyfsningen, upplysningen.

Nåväl! Den norrländska befolkningen var utan tvifvel förnöjd med sin lott, men hon gjorde inga framsteg. Det finnes ingen större brist i mänskliga förhållanden, och det kunde icke så förblifva. Ur denna sjelffförnöjda dvala skulle en gång Norrland väckas. Och tiden därför har kommit. Men den har kommit oförberedt, öfvervåldigande, våldsamt, lik ett åskslag från en nyss förut klar himmel. Intet under, att man känt sig yrvaken, förvirrad, besinningslös!

Norrland befinner sig nära slutet af sitt ungdomslif. Det har inträdt i den kritiska tidpunkt, då man står vid skiljovägen; då man famlar efter någonting som man icke känner, vacklar mellan stödjepunkter som man tycker svigta, tviflar på hvad man trott och vet icke hvarpå man skall hoppas. Norrland skälfter under den öfvergångsstrid som föder mandom.

Kunna då dessa skogsarbetare, som tillströmmat från alla håll, bidra till det utvecklingsarbete som förestår för Norrland? Vi tro det, utan att vara blinda för det vanskliga i ställningen. Dessa skogsarbetare, dessa rikliga skogsförtjenster hafva rört upp det norrländska samhället från botten. De kunna förliknas vid en klippa nedvältrad midt i en spegelblank sjö. Alla de oräkneliga ämnen som orubbade lågo hvar och en på sin plats kommo i rörelse; trängdes upp till ytan, sammanblandades huller om buller, fylde det öfre lagret med grumliga och dittills okända beståndsdelar; det som legat på botten flöt upp och skådade en ny verld; det som flutit ofvanpå trycktes ned och gjorde bekantskap med bottenlagret. I denna allmänna förvirring kunde ingen se någonting klart; men hvar och en kände sig försatt i rörelse och förmärkte något nytt, sällsamt, förledande eller häpnadsväckande. Allt detta är verkan af en allmän naturlag, men på grund af samma naturlag skall allt åter sätta sig. Det tyngre, orenligare skall gå till botten; åtskilligt af bottenlagret skall, befriadt från orenande och tynande ämnen, flyta upp till ytan; mycket skall under omhvälfningen föras så långt från sitt förra läge, att det icke kan återkomma dit.

En sådan bild ungefär företer Norrland i våra dagar. De tusende arbetarne från andra trakter som blifvit kringsspridda i Norrland hafva infört många oseder, mycket förderf och förnedring, men de hafva erfarenhet äfven i åtskilligt som kan vara lärorikt, och icke alla äro förtappelsens barn. Deras beröring med den norrländska befolkningen skall sålunda utöfva ett stort inflytande både i godt och ondt.

Men huru bör väl de stora skogsförtjensternas omedelbara inflytande på den infödda befolkningen uppfattas?

Vi hafva sett, att de ledt till öfverdrifter i användning af förbrukningsartiklar, som kunna synas öfverflödiga. Men månne någonting är utan ändamål här i världen? Man skulle vilja gräma sig öfver denna fåvitska äflan att i klädseln efterapa de mera hyfsade klasserna, och man vore färdig att harnas öfver det trots och den högfärd, som skenbart framlyser genom den fina dräkten; men är icke äfven denna företeelse ett medel att närma den s. k. lägre klassen till den högre, icke endast i klädernas snitt, utan än mera i aktgifvande på sig sjelf? Och om man med skäl kan förvänta ett sådant intryck och en sådan inverkan, är då icke en rent ytlig omgestaltning i sjelfva verket äfven ett medel till uppnående af ett steg högre i hyfsning? Man får icke glömma, att hyfsningen kommer kanske ännu mera utifrån än inifrån, och att flertalet af de menniskor som man kallar hyfsade i grund och botten äro ganska litet bildade.

Huru betänklig i ekonomiskt hänseende denna äflan och flärd må vara, kan man icke förneka att den har sin betydelse, sedd från en viss sida af odlingens vidsträckta och olikartade byggnad. Äfven i ekonomiskt afseende torde den spela sin beaktansvärda rol, ty den skall otvifvelaktigt egga till ansträngningar, för att fortfarande kunna njuta de bekvämligheter, med hvilka man en gång gjort bekantskap.

Oaktadt vi således icke kunna hysa några farhagor för utgången af den starka rörelse, hvari Norrland för närvarande är försatt, utan tvertom deruti se endast en nödvändig öfvergång till ett med människans uppgift bättre öfverensstämmande tillstånd, anse vi dock, att denna yttring af utveckling icke får öfverlemnas åt slumpen, utan regleras och ledas med insigt, uppoffrande nit och sann fosterlandskärlek. Det går därför icke an, att man allt framgent lemnar skogsarbetaren handlöst åt sig sjelf och sina råa instinkter, utan att man så ställer för honom, att han inpassas i ett regelbundet lif, med stadig bostad och tillfälle till undervisning samt själsutveckling. Skogsarbetaren måste hafva ett hem, ej alltför långt aflägsat från fältet för hans verksamhet. Detta låter sig godt göra på många ställen i Norrland och är redan utfördt på några i Norrbotten. Den förnämsta exportfirman i detta län har för ett stort antal arbetare uppbyggt bostäder, utdelat ett och annat tunnland jord, försett den med en och annan ko samt lagt sig vinn om att en sparpenning afsattes. Härtill fordras äfven folkskolor, och sådana hafva på ett och annat ställe redan uppförts; men det fordras något ännu mera, — det är slöjd- och skogsskolor. Skogsarbetaren måste lära sig ett yrke; han kan icke göra det utan skolan. Han måste lära sig att icke endast hugga ned ett träd, utan äfven huru detta träd bör vårdas samt hvartill det kan användas och huru ett sådant arbete skall tillgå. Detta skall gifva honom förmåga att betrakta skogen med andra ögon, med annan uppfattning än nu; det skall äfven sätta honom i stånd

att, oberoende af vexlande konjunkturer, hafva en jemn och god inkomst, ett omvexlande och stärkande arbete i hemmet; han skall, med ett ord, endast derigenom kunna lyftas till rangen af en god medborgare.

Man skall härigenom förstå, hvarföre vi anse det af så stor vikt att skogen i någon större massa kommer i enskilda händer. Det är icke endast för skogens egen skull, för dess ändamålsenliga skötsel och betryggandet af dess fortfarande bestånd, utan det är äfven, och i synnerhet, för den skogsarbetande befolkningens uppfostran från råhet och djuriska lidelser till ett hyfsadt och medborgerligt lif. Men en egare af en mindre areal skog är icke mäktig att utföra denna uppgift. Det är derföre af så stor vikt att skogsvidder af betydligare omfång sammanföras under en egares vård och besittning, ty endast en sådan egare kan vara i stånd att göra de uppoffringar som i första hand fordras för ändamålet, på samma gång endast en sådan egare kan fullt uppfatta fördelen af fasta och kunniga arbetare samt ett för framtiden betryggande bruk af skogsegendomen. De bästa af dessa arbetare kunna då äfven tjenstgöra som skogsvaktare och blifva ledare af släckningsarbete då skogseld utbrutit.

Det är icke troligt att en skogsegare kan på sådant sätt sörja för alla de arbetare han för skogens afbrukning behöfver använda, men de arbetare han förmår att gifva en fast ställning kunna bilda en kärntrupp, som skall göra intryck på tillfälliga arbetare, vara dem ett föredöme och oftast uppehålla ordning ibland dem. Detta vore att i skogen plantera ett sedligt bestånd, hvilket hittills beklagligtvis nästan helt och hållet saknats.

Om sådana grundsatser, naturligtvis förmildrade och förändrade vid tillämpningen efter ortförhållanden och naturtillgångar, mera allmänt omfattades och sattes i utöfning af större skogsegare, skulle anledningarne till berättigad klagan öfver skogsarbetarens sedliga förnedring upphöra, samt det motbjudande och förhatliga i denna betydande näringsgren helt och hållet bortfalla.

Dylika anordningar kunna lättligen verkställas äfven på kronoparkerna, men det faller af sig sjelf att afverkningsrätten i sådant fall måste upplåtas på längre tid, hvarjemte bestämmelser i denna riktning måste intagas i arrendekontrakten, med lämplig påföljd och ansvar i händelse af uraktlåtenhet deruti. Om kronan till följd häraf erhöile några ören mindre på hvarje träd, vore detta af underordnad vikt, ty i statens intresse ligger framför allt annat att ega goda, kunniga, redbara och i öfrigt sedliga medborgare.

Vi hafva uppehållit oss vid skogsfrågan längre än vid någon annan gren af den norrländska näringsverksamheten. Orsaken dertill ligger i förhållandenas egen natur. Trävaruhandteringen är Norrlands hufvudnäring, om man afser dess betydelse i finansiellt hänseende. Den har verkat tryckande på andra näringar och till stor del vållat husslöjdens förqväfvande. I detta senare fall finnes knappast annan bot än en rent homöopatisk behandling. Man måste återställa husslöjden genom husslöjdens egen fiende. Detta skall verka till förbättring. Man kommer möjligen att derigenom kunna förbruka mindre, men man skall i stället förmå att tillverka och frambringa så mycket mera. Häruti ligger en styrka som i vårt land, och ännu mindre i Norrland, icke i önskvärd mon anlitats. Det kan vara på

tiden att större framsteg äfven i detta fall åstadkommes, så att landet icke alltför uteslutande bygger på konjunkturer, som tidt och ofta svika samt framkalla kriser och återfall.

Om trävaruhandteringen hålles inom gränser som tillgångarne bestämma, och skötes äfven med afseende på arbetarnes timliga och andliga väl, skall behovet af armar för densammas bedrifvande i någon mon minskas och krafter blifva lediga äfven för jordbruket.

För att så väl jordbruk som boskapsskötsel samt i allmänhet hvarje slags slöjd skall kunna uppblomstra i Norrland, fordras dock framför allt att afsättningen må gå obehindradt. Detta är dock omöjligt så länge Norrland halfva året om är stängdt från bekväm och billig samfärdsel med den öfriga verlden. Norrland har många gånger höjt rop om hjälp. Det var tiggarens rop. Det måste vara slut med denna ömkliga rol. Norrland höjer dock ännu en gång sin röst, men i medvetande af vunnen och välförtjent burskap, och med anspråk på åtnjutande af likställdhet med landets andra delar.

Skall den rösten blifva tillräckligt hörd och väl förstådd?

Om Barnträdgårdar.

Om man skall kunna hysa förhoppningar om en sådan framtid för Norrland, som denna landsändas utsträckning, naturtillgångar och topografiska gestalt bestämt för densamma, måste vi vända våra blickar till det uppvexande slägtet. Vi sjelfva förmå icke stort mera än några förarbeten; men det egentliga arbetet tillkommer dem som efterträda oss. Att så uppfostra de blifvande medborgarena och medborgarinnorna, att de förstå vårda de frön vi utsått och bringa dem till mognad samt utså ytterligare frön till en ny framtids omvårdnad, detta är derföre en uppgift som är viktigare än någon annan, och som äfven är svårare än någon annan. Det finnes flere vägar till detta mål, men hvilken väg man än väljer, alltid möter oss ett ord som vi icke kunna undkomma, ett pris som icke tål någon afprutning, ett vilkor som är oeftergifligt, — det är *arbete*.

Hvilka brister än må vidlåda det norrländska folket, gifves det dock en, som är betänkligare än andra, och som är svårare att få afhjelpat än hvarje annan. Denna brist är en fördom: intet arbete för barnen! Och dock är det just i barndomen som arbetsamhetens dygd, lika väl som lydnadens dygd, måste grundläggas. Menniskan är en slaf af vanan; man måste derföre i tid se till, att människan blir slaf under goda vanor; men dermed går det icke an att uppskjuta, utan dermed måste uppfostran börja eller, rättare sagdt, deruti ligger sjelfva uppfostrans väsende. Vill man verkligen betrygga sina barns framtid, och på samma gång sin fädernebygds, sitt fåderneslands framtid, finnes det intet säkrare medel, än att redan från barndomen vänja slägtet vid arbete. Först derigenom kan denna dyrbara vana innötas och endast derigenom kan man af den mognade mannen förvänta det ihärdiga, rastlösa arbetet, hvilket ensamt förmår åstadkomma förkofran och utveckling för enskild del, förkofran och utveckling för det allmänna. Endast sålunda kan man äfven hoppas, att

det öfverhandtagande begåret att med ringa arbete, men på kort tid vinna rikedomar skall öfvervinnas, endast på detta vilkor kan i framtiden åter vara att påräkna upplifvandet af de dygder som nu förbleknat och delvis utplånats: huslighetens, sparsamhetens, måttans och det insigtsfulla arbetets dygder.

Såsom redan sagdt, det är icke på en väg blott som man kommer till detta mål. Flere medel måste tvertom anlitas dertill, och vi skola under fortgången af vårt arbete behandla sådana som vi i första rummet anse förtjenta af uppmärksamhet. För ögonblicket fästa vi oss uteslutande vid barnen och hvad för dem kan och bör göras.

Den i Norrland — och vi tro äfven på många andra ställen — rådande fördomen, att barnen icke böra arbeta, är så inrotad att man skyr sjelfva ordet, blotta talet derom såsom gudlöst. På sina ställen, i vissa fabriker är barnens arbete visserligen sådant, att det med skäl kan kallas gudlöst att pålägga dem detsamma. Men dylika, för barnens helsa, och stundom äfven för deras sedlighet förderfliga arbeten äro ju något helt annat än de arbeten som äro behöfliga för att afvänja dem från sysslolöshet. För detta ändamål måste man välja arbeten som äro lätta, som äro stärkande för kroppen, muntrande för lynnet, uppfriskande för sinnet och egnade att både väcka och skärpa iakttagelseförmågan. I sådant afseende finnes knappast något som öfverträffar *trädgården*.

Trädgården såsom ett medel för uppfostran är icke nu för första gången nämnd. Hon har tvertom redan några år varit upptagen såsom en ingående del i undervisningen på landsbygden. Folkskolestadgan upptager trädgårdsland vid den fasta folkskolan, och föreskriften derom har på åtskilliga ställen ledt till vackra frukter. Men i Norrland hörer detta dock till undantagen. Man skulle tilläfventyrs vilja förmena att trädgårdsodling i Norrland måste räknas till de fromma önskingarnes område, men vi kunna försäkra, att ett sådant förmenande är ett fullkomligt misstag. Sant är, att fruktträdsodlingen måste inskränkas till det sydligaste Norrland, men i öfrigt är icke Norrland beröfvadt förmågan att frambringa någon enda af våra vanligaste trädgårdsfrukter, och vi hafva bevittnat denna förmåga icke blott så långt upp som under sjelfva polcirkeln, utan till och med ett godt stycke ofvanför densamma. Svårigheten ligger deremot i bristen hos lärarekrafterna. Det är således denna brist som först måste afhjelpas, och med god vilja hos skolstyrelserna skulle de nödortiga insigterna ganska snart vara lärarne bibringade. Ett trädgårdsland vid den fasta skolan är dock långt ifrån tillräckligt; men det kan utgöra en modell, ett mönster för andra mindre skolor. Vi hafva, desto bättre! nu kommit derhån i Norrland, att icke endast flere fasta skolor här och der finnas inom samma församling, utan att äfven många småskolor kunna kallas fasta skolor. Öfver allt der en skola finnes, der bör äfven finnas ett större eller mindre trädgårdsland. Detta trädgårdsland bör icke inskränka sig till odling af rotfrukter på kall jord, utan det bör upptaga rabatter med blommor och bärbuskar, samt framför allt drifbänkar. Dessa senare äro nödvändiga af flere skäl. Skolan är stängd under den förnämsta vexttiden. Om än många barn äro boende i närheten af skolan och derföre kunna tillhållas att under sommaren tidt och ofta besöka skolträdgården samt vara behjelpig vid dess ans och utveckling, finnas dock många andra barn som icke äro i tillfälle dertill, och äfven dessa böra lära sig att med anlitan af en ringa konst aftvinga naturen alster, hvilka skulle utgöra en lika saftig och retande, som närande och sund

krydda till den vanliga, enformiga och tarfliga födan. Dessa drifbänkar kunna nästan öfver allt i Norrland läggas redan i Mars, och skolbarnen ega då tillfälle att under tre månader öfvervaka och bevittna drifkraftens verkningar, vänja sig vid behandlingen af bänken i fråga om sol, värme, luft och vattning samt fröjda sig öfver det lif som frodas derinne. Senare, i Maj månad, kommer turen till kalljorden, dess gödsling, läggning och sådd, plantors utflyttning från drifbänken m. m., och på hösten eller slutet af sommaren, om icke förr, äro barnen vid återkomsten till skolan i tillfälle att öfvertyga sig om fruktens beskaffenhet, skörden och afkastningens förhållande till kostnaderna.

Utom den nytta trädgården skulle åstadkomma i redan antydda afseenden, finnes ännu ett som vore nästan högre än de andra. Det är kärleken till fosterbygden.

Ehuru denna känsla som utgör en af människans ädlaste instinkter synes icke vara beroende af framstående egenskaper hos fosterbygdens natur, lemna dock de under de närmast föregående åren ökade utvandringarne starka bevis för att hembygdens band i någon mon slappats. De dåliga åren på 60-talet uppdrefvo utvandrarne antal till en förut okänd höjd; de goda åren på 70-talet kommo det att nedgå. Här af finner man att hembygdens brister eller förträden icke äro utan inflytande på kärleken till densamma. Med en sådan erfarenhet måste vi genom lefvande exempel visa hvad fosterbygden kan förmå. Detta är i synnerhet angeläget med Norrland. Här måste människans omtanke och konst komma naturen till hjälp i högre mått än i sydligare orter; men man får icke tvifla på hennes förmåga. Upplysningen sprider sig alltmera; man blir i allt bättre tillfälle till jemförelser. Det kan då icke vara godt att fosterjorden ser arm, vanmäktig och tröstlös ut. Derföre — låt barnet sjelf beströ den med blommor och gröna blad, hvaraf det såsom jungfru kan binda blomstersmyckade kransar, eller såsom yngling kan bjuda sin käreasta en sinnebild af sin hyllning, under det att begge jubla högt af glädje öfver huru rik, huru skön, huru kärleksfull dock hembygden är!

Trädgårdens verksamma inflytande har länge varit insedt i utlandet. En af dem som med största framgång fört frågan härom fram till handling är en man vid namn *Froebel*. Efter ett utländskt arbete skola vi anföra några rader som lemna upplysningar om denne man.

Fredrik Froebel var Saxare till börden och skogsförvaltare till yrket. I de djupa skogar han genomströfvade kände han sin själ vidgas. "Träden, sade han, hafva varit mina första lärare."

Han blef arkitekt. Men i Frankfurt, hvarest han bygde ett hus, sade någon till honom: "Uppbygg människor," och han begaf sig till Yverdun för att studera Pestalozzis metod. *)

Efter att hafva lemnat denna skola förestod han undervisningsanstalter i Schweiz och Tyskland; men under det att han öfvervägde medlen att fullkomna uppfostran för folket, insåg han att man måste börja med den spädaste barndomen, och han uppfann då *barnträdgårdarne*.

Trädgården är i Froebels system naturen, till hvilken man måste närma dessa små varelser så mycket som möjligt, för att öfva deras sinnen på samma gång man lyfter deras själ. Den är sålunda det lämpligaste stället för att

*) Pestalozzi, schweitzisk pedagog, föreståndare för en uppfostringsanstalt i Yverdon åren 1804—25, har utöfvat stort inflytande på Europas elementarundervisning.

fröjda deras själ, under det att deras organer stärkas. En barnträdgård är icke rätt och slätt en tillflyktsort; den utvecklar alla goda frön, odlar alla förmögenheter, medelst en sysselsättning som är afpassad för barndomen. Denna sysselsättning är en lek, en uppfinningsrik, omvexlande och nyttig lek, som skärper förståndet, retar nyfikenheten, framkallar frivilligheten och sjelfverksamheten. Det är, under en annan form, förverkligandet af den Pestalozziska idén, föreningen af verkstad, skola och odling. Alla möjliga formers sammanfattning och byggnad utveckla det tekniska sinnet och göra af barnen små skapare. Små ljufva, barnsliga sånger, fulla af smak och känsla på samma gång, lifva landskapet eller arbetssalen. Den religiösa idén väckes i skolan genom naturens begrundande och genom utvecklingen af kärleken till det sanna, sköna och goda, som utgår från Gud och återvänder till honom.

Den första barnträdgården grundades i Froebels födelseort Blankenburg, nära Rudolstadt, på fyrahundrade årsdagen af boktryckerikonstens uppfinning. Froebel ville dermed ådagalägga den vikt för mensklighetens framsteg som han fästade vid sin uppfinning. Hans hänryckning meddelade sig till många ädla själar, och gick hos några till och med till det löjliga. Man såg i barnträdgårdarne likasom ett nytt Evangelium, och i deras uppfinnare en ny Messias. Dessa öfverdrifna vänner skadade verket, och då en af dem i en socialistisk och ateistisk broschyr talade om barnträdgårdarne såsom ett befodringsmedel för sitt system, behöfdes det icke mera för kultusministern Raumer för att undertrycka de i Preussen inrättade barnträdgårdar (7 Aug. 1851.) Men det af Froebel utsådda fröet vexte desto bättre i andra delar af Tyskland, i Dresden, Hamburg etc. Hertigen af Saxon-Meiningen upplät sitt slott Marienthal åt den kække uppfostraren, för att der inrymma en normalskola till bildande af lärarinnor, hvarpå framgången af hans system väsentligen berodde.

Froebel borttrycktes från sitt beundransvärda verk den 22 Juni 1852, eller mindre än ett år efter den preussiska ministerns beslut om barnträdgårdarnes indragning.

Af detta biografiska meddelande finna vi en antydning om, att Froebels barnträdgårdar voro fullständiga uppfostringsanstalter. Så önskligt införandet af detta system än vore, hafva vi icke vågat tänka på möjligheten för närvarande af detsammes förverkligande i Norrland, hvaremot trädgårdars närmare anslutning till folkskolorna är lätt att genomföra och kan bilda ett lämpligt medel att stadga öfvertygelsen om fullständiga barnträdgårdars nytta och behöflighet.

Vi skulle vara tacksamma för hvarje meddelande om hvad i detta afseende redan kan vara uträttadt i Norrland.

Norrlands export år 1874.

Genom herrar tullförvaltares välvilliga tillmötesgående äro vi i tillfälle att göra en sammanställning af de hufvudvaror, som från norrländska hamnar under sistlidet år utskeppats, och införa densamma här nedan, hvarvid vi lik-

väl utlemnade exporten af trävaror från Gefle, emedan desamma till största delen tillverkats af skog från Dalarne. Uppgiften får då detta utseende:

	jern och stål ctr.	bjelkar och sparrar kubf.	bräder och plankor kubf.	timmer öfver 8,3 tum i lilländan kubf.	syllar och grufstötor styck.	stätt styck.	bräd- och plankstump kubf.
Gefle	496,200.	—	—	—	—	—	—
Söderhamn .	178,336.	703,887.	13,195,211.	606,630.	—	1,608,479.	1,215,697.
Hudiksvall .	34,923.	194,271.	3,401,801.	775,352.	—	—	—
Sundsvall . .	20,939.	6,777,150.	11,925,771.	169,259.	500,000.	—	1,360,343.
Hernösand .	4,450.	262,468.	14,112,951.	1,100,359.	214,595.	1,149,525.	718,164.
Ume	12,778.	82,316.	4,772,974.	—	—	400,000.	414,063.
Pite	—	1,847,286.	1,313,224.	—	—	—	—
Lule	—	2,042,547.	1,892,684.	—	—	—	77,544.
Haparanda .	150.	63,003.	2,588,293.	—	—	441,318.	62,208.
S:a	747,776.	11,972,928.	53,202,909.	2,651,600.	714,595.	3,599,322.	3,848,019.

Utom dessa serskildta slag af trä hafva äfven omkring 50,000 stycken spiror, årännen, bärlingar m. m. utskeppats, hvarjemte i uppgifterna förekom-

mer en post som ännu är obetydlig till värde i penningar, men som eger ett stort intresse, nemligen *snickeriarbeten*, hvilka upptagits till ett värde af 214,785 kronor. Dessa hafva utskeppats från Söderhamn och Lule, och värdet skulle hafva blifvit något högre, om från den senare platsen kunnat upptagas hvad som utskeppats till inrikes orter.

Om ofvanstående siffror sammanslås, erhålla vi en mängd trävaror af omkring sjuttiosex (76) millioner kubikfot, hvilka man icke torde åsätta för högt värde med 70 öre kubikfoten, hvarigenom man således erhåller ett exportvärde af omkring *femtio* (53) millioner 500,000 kronor. Lägges hårtill värdet af det utskeppade jernet, och af den Gefle tillkommande vinsten af der utskeppadt gods samt värdet af egna trävaror, hvarjemte tillkomma några tusen tunnor tjära, så uppgår värdet af Norrlands export för år 1874 till omkring *sextio* (60) millioner kronor. Det är ännu icke bekant till hvilket belopp hela rikets export för samma år uppgått, men för år 1873 utgjorde den närmare 222 millioner kronor, så att man med temligen stor säkerhet kan säga, att Norrlands export för sistlidet år i värde uppgått till *en fjerdedel* af hela rikets.

Till statsverket har från Norrland omedelbart ingått i stubbören för år 1874 en summa af 948,387 kronor, hvaremot från det öfriga riket stubbörerna endast utgjort 226,065 kr. I samma mån som de pågående undersökningarne af vattendragen i Norrbotten fortskrida och elfrensningarne möjliggjort afverkning från stora, ännu orörda kronoskogar, skall naturligtvis kronans inkomst af sina skogar i Norrland flerdubblas. Och ändå tvekade riksdagen för ett par år sedan att bevilja — 15,000 kr. till undersökningar af vattendragen!

Till sist skall man väl komma till insigt om hvilken guldgrufva landet eger i Norrland, och hvilken misshushållning man gör sig skyldig till, genom att icke på ett verksamt sätt befordra dess kommunikationers utveckling och tillgodogöra dess naturtillgångar.

A N M Ä L A N.

Norrland och dess Framtid,

hvars redaktion från och med N:o 12 af innevarande årgång öfverlemnats till Herr **Aug. Cajanus**, anmäles härmed till prenumeration för nästa år. Tidskriften skall derunder behandla alla på Norrlands utveckling inverkan de frågor, som från ena eller andra hållet bringas till offentlig diskussion. Den skall derjemte upptaga skildringar af dess natur, gifva en så vidt möjligt noggrann framställning af dess naturtillgångar, huru dessa senare hittills blifvit tillgodogjorda, bristerna i denna näringsverksamhet samt önskvärda förbättringar, äfvensom medlen till ytterligare utveckling. Då det oeftergifliga vilkoret för denna utveckling ytterst är att söka i tidsenliga samfärds- och förbindelse-medel, skall tidskriften åt denna stora angelägenhet egna vederbörlig uppmärksamhet, utan att likväl göra sig till språkrör för skilda ortintressen. På detta sätt torde tidskriften blifva ett verkligt uttryck för det lif som rör sig i Norrland, på samma gång den kan bilda ett föreningsband mellan dess olika delar. En sida af hvarje nummer skall stå öppen för annonser om t. ex. landtbruksredskap, mejeri-inventarier, upplysande folkskrifter m. m., men skulle annoncernas antal upptaga mer än en sida, ökas sidtalet efter behof.

Prenumeration emottages å alla postanstalter och hos Utgifvaren Herr Commissarien Aug. Cajanus, Hernösand.

Prenumerationspriset är för helt år 3 Kr.

hvertill kommer postbefordringsavgift med 30 öre.

Sundsvall i december 1874.

Styrelsen för Sällskapet för Norrlands väl.

Obs. Prenumeration torde hädanefter göras å närmaste postanstalt, och kommer tidskriften att distribueras genom **Hernösands** postkontor.

Hernösand i februari 1875.

Redaktionen.

Norrland och dess Framtid.

Tidskrift utgifven af "Sällskapet för Norrlands väl".

Redaktör och ansvarig utgivare:
Aug. Cajanus.

Tryckt hos J. A. Johansson,
Hernösand.

N° 3.

Mars.

1875.

Innehåll: Riksdagen och Norrland. — Nordhafsbanan. — Rågodling. — Norrlands telegraf-korrespondens.

Riksdagen och Norrland.

I.

Då vi nu gå att upptaga några af de propositioner från regeringen och af de motioner från ledamöter, hvilka till innevarande års riksdag blifvit inlemnade och hvilka äro af någon större vikt för Norrland, måste vi göra en anmärkning mot det otillfredställande skick hvaruti det så kallade *riksdagstrycket* kommit oss till handa. Sålunda sakna vi icke blott vissa memorial, utlåtanden och protokollsutdrag, utan också flera partes af motionerna, och bland dessa senare några af de för vårt ändamål mest angelägna. Det har varit icke utan obehag och möda som det lyckats oss att komplettera åtskilligt af det saknade; men vi äro icke förvissade om, att icke något kunnat undgå vår uppmärksamhet som det dock varit behöfligt att inpassa i vår allmänna öfversigt.

Vid en öfverblick på hela motionsamlingen finner man, att det jemförelsevis största antalet rör tvenne angelägenheter, hvilka sålunda antagligen på ett framför andra känbart sätt göra sig gällande. Dessa tvenne frågor äro om *bränvinet* och om *vägarne*.

Den förra af dessa frågor har icke föranledt någon framställning från regeringen; men af enskildas motioner finner man, att densamma fortfarande är af svårlöst beskaffenhet. Det behöfves i öfrigt sannerligen icke riksdagens protokoller för att veta, huru djupt liggande och huru vidt omfattande det förtärande begäret efter rusdrycker förefinnes hos vårt folk. Den norrländska befolkningen, och kanske isynnerhet den främmande befolkningen som erhållit sin hufvudsakliga näringskälla i Norrland, utgör så långt ifrån något undantag, att superiet tvärtom här urartat i en afskyvärd grad. Detta är så mycket beklagligare, som för ganska få år sedan måttligheten var allmän. I ett mycket stort antal bondhus var bränvinet ett främmande eller bortglömdt behof, och ett öfverskridande af måttans gräns betraktades med ovilja. Det vill dock synas som skulle denna återhållsamhet mindre härflutit från en sedlig känsla, än från en nödtvungen sparsamhet som de då-

liga åren oafvisligen pålade. I samma mån nemligen som årsvexten blef rikare och trävarukonjunkturerna nådde en ovanlig höjd, i samma mån blefvo affallen talrikare, skammen att vara berusad försvagades och hemmet var icke längre fridlyst för den förnedrande drycken. Och likväl nöjde sig icke lasten med det vanliga berusningsämnet. Man tillgrep äfven andra, som äro afsedda för medicinska behof, men som hafva samma, eller kanske ännu sämre verkan än bränvinet. Ett sådant ämne är Hoffmans droppar. Det är icke alldeles nytt såsom rusdryck; det har varit användt såsom sådan åtminstone ett par tre årtionden, och det finnes apotek som grunda sitt bestånd på försäljande af detsamma. Med en sorglig erfarenhet af de förderfliga följderna af detta ämnes öfverdrifna bruk, i det icke blott män utan äfven qvinnor berusa sig dermed, har en norrländsk riksdagsman, hr Pehr Nilsson i Vittjerf, framlagt en motion "om underdånig skrifvelse i ändamål att inskränka utlemnande från apotek af rusgifvande drycker". Med motionären har en annan norrländsk riksdagsman, hr Hjelm, förenat sig. Ehuru det sannolikt är förenadt med svårigheter att på författningsväg vinna det åsyftade ändamålet, borde dock något kunna åstadkommas, så att detta berusningsmedel icke kantals finge utlemnas från apoteken. I alla händelser är frågan behjertansvärd och det anmärkta förhållandet ett allt för djupt gripande ondt för att behandlas med åtlöjets vapen, äfven om välmeningen skulle hafva tagit miste om det rätta botemedlet. Man finner emellertid med tillfredsställelse, att motionen blifvit af vederbörande utskott tillstyrkt.

Den andra frågan som synes ligga riksdagen varmt om hjertat är vägarne, både hvad angår nya vägar, vägunderhåll och vägfarandet d. v. s. skjuts-skyldigheten.

Skjutsningsväsendets ordnande är föremål för 2:ne motioner, som säkerligen tillvinna sig förtjent uppmärksamhet och afseende. Den ena motionen är framlagd af hr C. Assarsson, med hvilken flere ledamöter, äfven norrländska, förenat sig; den andra är framställd af hr C. Treffenberg och äfven denna motion är undertecknad af ett par andra ledamöter. Dessa motioner hafva mycken likhet och man finner att hr Assarsson upptagit det af hr Treffenberg vid förra årets riksdag framställda förslag, hvaremot denne själf nu i någon mån modifierat detsamma. Vi behöfva sålunda endast upptaga det sednare, som innefattar följande hufvudpunkter:

1:o. att vid den årliga markegångssättningen skjutslegan, läns- eller distriktvis, uppskattas till ett visst belopp som under namn af skjutsmil i markegångstaxan utsättes;

2:o. att den resande icke är skyldig utgifva mer än beloppet å medelvärdet af de fem närmast föregående årens markegångspris;

3:o. att entreprenör, der skjutslegan vid entreprenadauktionen öfverstigit ofvannämnda medelvärde, eger bekomma skilnaden genom godtgörelse af landstingsmedel, och

4:o. att den häraf, eller af skjutslegans ytterligare nedsättning, möjligen uppkommande landstingsskatt skall uttaxeras enligt andra artikeln i bevillningsstadgan.

Skulle dessa grunder för skjutsväsendets ordnande af riksdagen godkännas, föreslår hr Treffenberg att hälften af det af landstinget möjligen utgifna belopp skall landsting af statsmedel ersättas.

När man vet huru tungt skjutsningsskyldigheten hvilat på jorden, och huru länge frågan om detta onus' afhjelpande stått på dagordningen samt utgjort ett tvistefrö mellan skilda samhällsklasser, utan att på ett tillfredsställande sätt finna sin lösning, kan man verkligen säga, att det förhåller sig med hr Treffenbergs förslag som med Columbi ägg. När man nu ser det, finner man det så enkelt, att man förvånar sig öfver det långa dröjsmålet med dess upptäckt. Invändningar kunna visserligen göras äfven mot detta; men de böra icke blifva farliga. Landstingsskatten drabbar känbarast löntagare och skjutslegan skulle kunna blifva dryg nog; men såsom hr Treffenberg anmärker ligger erforderlig garanti mot skjutslegans obehöriga stegring uti landstingets obligatoriska beskattningsskyldighet, hvarjemte ett nytt rese-reglemente får antagas betrygga tjenstemän mot uppoffringar under tjensteresor, äfvensom lemna godtgörelse till sådane embetsmän som hittills utan ersättning varit skyldige att verkställa vissa resor i och för sitt embetes behöriga utöfvande. Icke heller får man glömma, att i samma mon jernvägsnätet utsträckes behovet af kärrskjuts minskas. Med all säkerhet kommer åtminstone skjutsen att uppehållas på ett för de vägfarande bekvämare och mera tillfredsställande sätt genom den föreslagna förändringen. I Norrland, der afstånden äro stora och befolkningen gles, skulle förslagets genomförande säkerligen helsas med glädje.

Ännu mera tryckande kännes för den norrländska landtbefolkningen vägbyggnads- och vägunderhållningsskyldigheten. Att få denna börda lättad hafva flera motioner blifvit framlagda, och vi fästa oss vid de af hrr Jöns Andersson och A. Bäckström väckta motioner. Det är med denna börda som med mången annan, att man kan inse dess orättvisa, men att man ryggar tillbaka för dess afhjelpande, af fruktan för att begå en annan lika stor orättvisa på annat håll. Att denna farhoga icke är ogrundad finner man af den förra utaf dessa motioner. Hr Jöns Andersson föreslår nemligen att kostnaderna för vägunderhållet skola utgå efter samma grunder som för kommunalutskylders utgörande. Skulle en sådan åsigt kunna påräkna framgång, se vi icke huru det skulle blifva möjligt för någon person med bestämda inkomster att kunna bo och mantalskrifvas i en landtkommun. Fattigskatten trycker nog redan på sina ställen alltför tungt, och skulle väghållningsskatten läggas till den förra, kunde man få det sällsamma skådespelet här och der, att presten ensam födde mer än halfva antalet fattige, samt lagade och plogade mer än halfva vägen. Med ett ord, ett konsekvent utförande af hr Jöns Anderssons förslag skulle leda till orimligheter. Vi kunna därför lemna detta åt sitt värde och vända oss till det andra af de nämnda förslagen.

Hr Bäckström, med hvilken flera ledamöter förenat sig, börjar sin motion med att anföra, att frågan om skyldigheter att "väg rödja och broar bygga" snart under ett och ett halft århundrade förevarit på våra riksmöten, men att 1734 års lag fortfarande ålägger endast de som å landet hemman ega eller bruka att fullgöra denna skyldighet. Motionären vill dock finna bevis för att lagen i början varit vidsträcktare tillämpad, så att bruk, qvarnar och skattlagda utjordar samt lotshemman varit delaktige i vägröjningsbesväret, ehuru derifrån sedermera befriade. Onekligt är äfven att vid lagens stiftande jordbrukaren var den ende som kunde åläggas en sådan börda, ty för honom var på den tiden mera än för andra vägen ett lifsvilkor. Ingen-

ting af hvad han behöfde eller icke behöfde hade man sig angeläget att sticka i hans händer, såsom det nu tillgår, utan han måste sjelf uppsöka det lilla han kunde vara i behof af. Sedan den tiden hafva likväl förhållandena vunnit en utveckling som icke kunnat förutses af 1734 års lagstiftare. Serskildt i Norrland har det ekonomiska arbetet skjutit skott som lemnat jordbruket i skuggan, och det kan derföre med skäl vara fråga om, huruvida icke den af jordbruket ensamt burna börda skulle kunna utjemnas. Vägbyggnader falla sig redan nu lindrigare, då staten till större eller mindre del deruti med anslag deltagar, men det är i synnerhet vägunderhållet som är tryckande, och i Norrland måste bli så mycket mera tryckande, som jordbruket under ojemna vilkor kämpar om äfven de behöfligaste arbetskrafter. Ännu betänkligare måste detta förefalla en opartisk betraktare, med afseende på de betydliga områden som i Norrland tillhöra kronan. Bjertast framträder missförhållandet i Norrbotten, der kronan lyckligtvis har mera kvar än i något annat län. Sålunda eger kronan

18,3	qv.-mil af	Pite	sockens	43	qv.-m.
5	”	Öfver-Lule	”	25,6	”
3,1	”	Råne	”	19,5	”
1,1	”	Neder-Kalix	”	15,8	”
11,7	”	Öfver-Kalix	”	25	”
5,4	”	Ö. Torne och Hietaniemi	”	22,9	”
7,3	”	Korpilombolo	”	13,2	”

ell. tills. kronomark 51,9 qv.-mil af kustlandets 165,00 qv.-m.

Så länge endast kustlandsvägarne äro att underhålla, anses likväl bördan vara dräglig, emedan bygden mot kusten är större och befolkningen tätare, men i samma mån vägen söker sig upp till det öfre landet, desto tyngre blir underhållet. Låtom oss anföra ett exempel. I Norrbotten finnes en by som kan sägas vara riksbekant. Det är Tärendö by i Pajala socken vid Kalix elf och Tärendö elf, hvilken senare förenar Torne och Kalix elfvar. Om denna by icke är riksbekant, borde han vara det. Med ett läge högt ofvan polcirkeln åtnjuter denna by fördelen af en framför andra utmärkt jordmon och dess alster lida mycket sällan af frost. Tärendö är den största byn i Pajala socken och dess befolkning uppgår till omkring 800 personer, men väg finnes icke till densamma. Med sina ovanligt stora utkomstmedel skulle denna befolkning med lätthet kunna fördubblas, men hon har endast den forsrika Kalix elf att färdas efter. Detta hindrar dess utveckling; och dock måste en utfartsväg beredas densamma. Nåväl, hvem skall underhålla den blifvande nya vägen? Tärendöboarne måste nu deltaga i underhållet af vägarne inom Pajala, till hvilka de ej kunna komma med häst sommartiden och af hvilka de icke hafva det minsta gagn, och Pajalaboarne hafva redan 10 mils väg inom sitt område att underhålla.

Flera liknande exempel kunna anföras, — exempel som ådagalägga, huru å ena sidan behöfliga och nyttiga vägar på många ställen i Norrland skulle vara, men å andra sidan huru ursäktligt det är, om den nuvarande glesa befolkningen ryggas tillbaka för en välgerning, som måste köpas till ett pris öfverstigande dess krafter.

Af dessa orsaker har motionären ansett billigt, att icke blott andra industriidkare än jordbrukare, utan att äfven kronan deltog i vägunderhållet. Kronan har af sin skog endast i Norrbotten haft för år 1874 en

ren inkomst af 451,904 kr:r 28 öre, och för innevarande år beräknas kronans behållning till 580,000 kronor. Våra läsare veta att kronans inkomst af sina skogar i hela Norrland för år 1874 uppgick till närmare 1 million, hvilket antagligen kommer att betydligt öfverskjutas för detta år. Kronan har redan nu 90 kvadratmil kronoparker i Norrbottens lappmarker, och har kanske lika mycket till af kronomark derstädes, samt i kustlandet mer än 50 kvadratmil kronoskog, hvartill komma de ansefliga kronoparker som kronan eger i det öfriga Norrland. Denna väldiga egendom kan icke på ett önskvärdt sätt tillgodogöras utan vägar och flottleder, hvarföre det synes vara tillräckligt skäl för jemkning i vägskyldigheten.

Dessutom finnes i de tre nordligaste länen privilegierade stockfångstskogar, å hvilka årligen afverkas tillsammans 79,970 träd för i medeltal en årlig afgift af 9: 8 öre per träd, och motionären hemställer, huruvida icke de som kommit i åtnjutande af sådana förmoner böra hålla väg öfver sin egen mark eller åtminstone deltaga i dess underhåll.

På dessa grunder föreslår motionären, att riksdagen hos Kongl. Maj:t framhåller önskligheten af en sådan ny lag för vägbyggnads- och underhållsbesväret, som vore stödd derpå, "att hvarje kommun med egen kommunalstyrelse utgör ett väghållningsdistrikt och bygd på, att väghållningsbesväret på lämpliga grunder fördelas mellan jordbruk efter dess värden och andra näringar eller inkomster, samt der kronoallmänning eller privilegierad stockfångstskog eller mark faller inom kommunområdet, sådan egendom ock må i väghållningsbesväret deltaga efter grunder, som kunna finnas lämpliga och rättvisa."

Då det icke kan vara omöjligt att så fördela ifrågavarande börda, i den riktning motionären tänkt sig detsamma, att den, utan att förlora sin gamla stödjepunkt, äfven uppbäres af andra krafter, synes förslaget med skäl böra vinna allt det afseende detsamma förtjenar och lända till fromma serskildt för Norrland, hvarest så många trakter endast vänta på kommunikationer för att stiga i kultur och välstånd.

Detta leder vår tanke på de framställningar som äro gjorda i frågan om nya eller omläggning af gamla vägar. Såsom vanligt har regeringen äfven vid denna riksdag begärt medel för detta ändamål, och man måste erkänna dess goda vilja i detta fall. Det är dock att beklaga, att hon icke, då statstillgångarne medgifvit det, satt summan högre. Man kan icke betvifla, att riksdagen i sådant fall lyssnat till dess framställning och behjertat de förslag som af enskilda motionärer blifvit gjorda. Nu uppfattades behovet icke vara större, så att det af hr Treffenberg m. fl. väckta förslag om beviljande för år 1876 till bidrag i vägars an- eller omläggning 400,000 kronor, icke vann framgång. Det vill dock synas som skulle förslaget icke saknat skäl, när endast i de tre nordligaste länen behovet af vägar är så stort, att i Vesternorrlands län den erforderliga sträckan nya vägar uppgår till omkring 60 mil och sträckan af backiga vägar som behöfva omläggas omkring 40 mil; att i Vesterbottens län närmare 30 mils väg vore i första hand oundgängliga, och att i Norrbottens län fullständiga undersökningar och förslag funnes upprättade för en sammanlagd väglängd af 38 mil, hvartill komme ansökningar om undersökningar för ytterligare 8 mils väg. Riksdagen har, såsom sagdt, likväl icke beviljat mera än hvad regeringen begärt, eller hälften af ofvannämnda summa.

Öfver alla andra bebof och ekonomiska frågor som rörande Norrland förekomma till riksdagens behandling står dock frågan om *stambanan*. Regeringen har för detta ändamål begärt 4½ millioner. Vi skulle hafva önskat att summan varit 6 millioner, men det fanns verkligen anledningar att denna gång inskränka anslagssumman. Det gamla tvistefröet: banans riktning har äfven i Norrland för längesedan blifvit utsådt, och det är bäst att denna sak är bestämd innan arbetet forseras. Jemtländingarne hafva gjort försök att få banan lagd så, att den skulle blifva bekvämligast för dem, och de hafva ådragit sig någon ovilja från de andra norrländingarnes sida för detta försök. Deruti hafva dessa kanske orätt. Hade alla andra norrländingar visat samma lif som jämtländingarne i denna för Norrland verkliga lifsfråga, så hade måhända försöket uteblifvit. Som det nu var, kunde det finnas något uppmuntrande i tanken på en öfverrumpling. Att denna icke lyckades, var visserligen icke jemtländingarnes fel; men de hafva gjort Norrland en icke liten tjänst deruti, att de kommit blodet i det norrländska hjertat att klappa litet fortare. Om — såsom vi taga för afgjort — det jemtländska anslaget kommer att misslyckas, skall nog den dag randas, då jemtländingarne sjelfva skola räkna detta för en lycka. Bäst är icke alltid det som ser bäst ut vid första ögonkastet, och sällan kommer något godt af att att klifva på andras axlar. Emellertid har det nu visat sig, att de andra norrländingarne icke ville släppa till sina skuldror åt jemtländingarnes experimenter, utan i tid anlagt en kontramina. Hrr Staaff, Brun, Frisk och Malmberg hafva hvar för sig inlemnad motioner, som afse motande af den jemtländska planen, hvarjemte 20 norrländska riksdagsmän till konungen öfverlemnad en petition i samma syfte. Att frågan öfverlemnas till en komité, såsom de tre förstnämnda ledamöterna föreslå, synes också hafva de största skälen för sig. Ehuru det får antagas, att detta förslag vinner bifall och en fullständig utredning om den lämpligaste sträckningen endast på detta sätt kan ernås, torde man icke förhastas sig, om man redan nu uttalar ett omdöme i allmänhet. Det har redan blifvit tillräckligt skrifvet och ventileradt i denna fråga för att något så när veta huru hon står. Vi inskränka oss dock vid detta tillfälle till uttalande af en förvåning, huru det någonsin kan ifrågasättas att draga en norrländsk stambana genom obbyggderna. Det finnes nog personer som betvifla möjligheten af tillräcklig trafik för en norrländsk stambana, men de skulle få skäl för sina farhögor, endast under förutsättning att banan lägges i en sträckning der liten eller ingen trafik kunde uppfångas. Ehuru vi icke befara en sådan lösning af frågan, saknas dock icke anledning till oro. Jemtländingarne hafva en icke oviktig bundsförvandt i det öfriga landets okunnighet om Norrland. Vi veta att vid förra riksdagen representanter från sydligare orter, utan att hafva gjort sig närmare reda för förhållandena, hyllade den åsigten, att man borde mäta landets bredd från norska gränsen till kusten och sedan skära detta mått midt itu, så hade man stambanans sträckning gifven. Derigenom, förmenade man, skulle förmonerna blifva jemt fördelade på begge sidor om banan. Detta sätt att lyckliggöra Norrland kan vara bekvämt; men hur stor nytta Norrland i sjelfva verket deraf skulle hafva, blir en annan fråga. På den östra sidan om banan skulle man då hafva 5—10 gånger så mycket folk, nästan alla Norrlands industriella anläggningar och dess odlade jord; på den vestra sidan kunde man väl äfven hafva något af värde, men med

säkerhet hade man — litet kortare väg till Jemtland. Vi veta icke om valet skall blifva svårt, men vi hoppas att det icke åtminstone blir själsansträngande.

Samtidigt med den jemtländska agitationen har i Norge yppat sig en annan, hvilkens framgång naturligtvis skulle förändra jernvägssträckningen äfven i Jemtland. Jemtlandingarne måste sålunda göra front åt två håll, och vi äro nog goda fosterlandsvänner att önska dem styrka att motstå anfallet från vester, så vida det befinnes, att de der kämpa de rättfärdiges strid. Norrmännen — d. v. s. ett parti eller en minoritet — hafva funnit att en Værdalslinie är att föredraga framför Merakerslinien och önska därför upprifning af det redan fattade beslutet om den senare. Man har varit god tillsända oss en tidning från dessa trakter, för att inviga oss i ställningen antaga vi. "Indherreds-Posten" — så kallas denna tidning — synes ställa sig såsom afgjord anhängare af det nya förslaget och anser att om detsamma möter motstånd i Sverige, detta helt och hållet beror på obekantskap med förhållandena. Men när "Indherreds-Posten" söker inverka på Svenskarne med den förespeglingen, att de öfver Værdalen skulle få nordlandsprodukterne "Fisk og Sild" för billigare pris, så var detta af beskaffenhet att stålsätta oss mot förändringen. Ännu hysa vi nemligen den fasta förhoppningen, att Svenskarne skola få "Fisk og Sild" till billigare pris öfver en linie — som är hvarken Merakers- eller Værdalslinien, och hoppas vi derjemte, att äfven der "hver Haand og hvert Hjerte vil staa rede til at tilvinke og tilønske" oss välkommen.

Om Nordhafsbanan.

För något mer än ett år sedan afgaf kon. befallningshafvande i Norrbottens län till regeringen en framställning om de i detta län befintliga malmtillgångar och anhöll om anställandet af en grundlig undersökning, dels för utrönandet af de ofvannämnde malmlagrens utsträckning och godhet, dels äfven för beräkning af kostnaderna för en tidsenlig kommunikation i och för tillgodogörande af dessa malmtillgångar, och hemställde samma h. bef. h. om ett anslag för ändamålet af 30,000 kronor. Skrifvelsen öfverförmålar, att så väl inom Norrbotten som i Nordlands amt i Norge under de tvenne sista åren fråga om jernvägsförbindelse mellan någon hamn å norrbottniska kusten och Ofotensfjords inre vikar varit på dagordningen och att förslag i sådan riktning varit synliga dels i de allmänna tidningarne, dels diskuterats vid de årmöten som "Sällskapet för Norrlands väl" föranstaltat. Den norska regeringen, som städse visat lifaktighet och vaksamhet då det gällt landets intresse, lät äfven nästan omedebart som frågan väcktes, sommaren 1873, verkställa undersökning för jernväg från Ofotens fjord till riksgränsen, och denna undersökning gaf vid handen, "att två af de undersökta linierna äro möjliga för jernvägsanläggning och den ena af dem god" *). Utan den svenska rege-

*) Från Ofoten har äfven ingått bref med ifriga förfrågningar om sakens nuvarande ståndpunkt samt underrättelser om det rika fisket förliden höst. En tunna sill gällde i

ringens mellankomst eller åtgärd, men väl genom enskild, sakkunnig mans undersökningar, är det bestyrkt att på svenska sidan terrängen är ovanligt gynsam för jernvägsanläggning.

Efter det emellertid ofvannämnda framställning blifvit vederbörligen beredd, har för kort tid sedan äfven vår regering fattat sitt beslut, och detta beslut kan hafva de framtidsdigraste följder. Norrbottens malmtillgångar komma derigenom snarligen att grundligt undersökas, hvaremot undersökningarne för jernvägsanläggning lemnas beroende på det resultat som malmundersökningarne gifva. Då likväl vi anse af vigt, att våra läsare göra sig förtrogna med denna stora framtidsutsigt och vi äro satta i tillfälle att meddela några upplysningar öfver denna fråga, sådan hon för närvarande kan bedömmas, anföra vi här nedan intyg från bergsskolan om der verkställda prof å stuff från ett af de rikaste malmborgen i Norrbotten, äfvensom en kalkyl öfver huru en jernvägsanläggning från dessa malmfält till norska kusten skulle kunna slå sig ut.

Enligt utdrag ur Bergsskolans profbok öfver verkställd profning med jern-
malin från Luossavara, blodsten, blef analysen sålunda:

a) med 5 % kalk: 68,10 % tackjern; slagg, blågrå, stenartad.
 b) med 2 & 3 % kalk: 68,9 % tackjern; slagg, svart glasig,
 med titanhinna; (med 3 % kalk 4,2 % slagg).

Tackjernet gaf cirka 0,04 % svafvel
och 0,03 % fosfor.

Analys å slaggen b;

Bergarten, med afdrag för jern-oxidul och den tillsatta kalken, består således af:

[illegible]

Efter angifvande af denna analys, som förmodligen är förtjent af uppmärksamhet äfven före den grundligare undersökningen, införes nu oförändradt följande:

Beräkning

öfver en jernvåg från Luossa-Kirunavara jernmalmberg till Ofoten-fjorden, i förening med inköp af utmålen i sagde berg och brytning af malm derstädes.

Anläggnings- m. fl. kostnader:

Jernvägen: längd högst 15 mil; spårvidd 4,83 fot; skenvigten högst 20 *ö.* per fot; lokomotiv 31 tons (efter C. P. Sandbergs normalsektioner).

specie, en Våg (= 40 *℔*.) torsk i Lyngens marknad 1 kr. 25 öre o. s. v. Med jernväg skulle färsk torsk kunna spisas i Hernösand för 1: 25 öre pr 20 *℔*. och i Stockholm för 1: 50, hvilket nu i förbigående anföres såsom ett exempel huru en Nordhafs-bana skulle vända och upp ned på varuvärderna och skaffa förökad tillgång på födoämnen.

11 mil i Sverige à 420,000 kronor pr mil, rörlig materiell inberäknad	4,620,000:	
4 mil i Norge à 600,000 kronor	2,400,000:	
Räntor under anläggningstiden	880,000:	7,900,000:
<i>Grufvorna:</i> deraf inköp	1,000,000:	
Byggnader för arbetare m. m.	280,000:	
Räntor under anläggningstiden	200,000:	1,480,000:
Undersökningskostnader		20,000:
Summa kostnader, Kronor		9,400,000:

Beräknade inkomster och Utgifter:

<i>Jernvägen:</i>	Inkomster:
Frakt för 6,000,000 centner jernmalm à 25,5 öre (= 15 mil à 1,7 per centner mil)	1,530,000:
Dito för 100,000 centner kopparmalm från Schiangeli à 20 öre (= 4 mil à 5 öre)	20,000:
Dito för personer och diverse gods (fisk, renkött, spanmål, kolonialvaror m. m.) à 2,000 kr. pr mil . . .	30,000:
	<hr/> Sina inkomster 1,580,000:

Utgifter:	
Drift- och underhållskostnad, aflöningar, 40 proc. af inkomsten	632,000:
då behållningen på jernvägen blir	948,000:

<i>Grufvorna:</i>	Inkomster:
6,000,000 centner jernmalm, om i medeltal minst 65 proc. halt, säljas i hamn vid Ofoten till antaget pris af 45 öre pr centner	2,700,000:

	Utgifter:	
Ofvan beräknade frakt för 6,000,000 cent.		
å 25,5 öre	1,530,000:	
Brytnings- och underhållskostnad, aflöningar		
å 9 öre pr centner	540,000:	2,070,000:
då behållningen på grufvorna blir (å 10,5 öre pr cent.)		630,000:
	eller Summa behållning	1,578,000:

Om härifrån ytterligare afdragas: Aflöning åt Direktion och tjänstemän vid hufvudkontoret	35,000:	
samt utskylder och onera	10,000:	
och förlagsräntor	23,000:	68,000:

så återstår en nettobehållning af Kronor		1,510,000:
Om af hela anläggnings- och inköpskostnaden, 9,400,000 kronor, hälften upplånas och afbetalas med en annuitet af 8 proc., och andra hälften inbetalas af aktiegarne, så åtgår för amortering af upplånade 4,700,000 kronor à 8 proc.	376,000:	
då återstoden är att fördela med		1,134,000:
på inbetalde 4,700,000 kronor, och gifver derå 24,1 proc.		

Anmärkningar:

1:o. Under anläggningstiden är 5 proc. ränta beräknad äfven på de belopp

som af aktieegarne inbetalas, så att de alltid ha ränta på sina penningar. Härvid är likväl förutsatt, att ränta på upplånta medel visserligen ock betalas, men att amorteringen medelst den till 8 proc. antagna annuiteten icke börjar förr, än jernvägen är fullt färdig, hvilket beräknas kunna ske på 4 högst 5 år.

2:o. För största delen och i alla händelser för minst hälften af grufvornas inköpspris tages likvid i aktier, hvarmedelst högst 4,200,000 kronor komma att af öfrige aktiegare inbetalas.

3:o. Sex millioner centner god, 65 procentig jernmalm synes böra vid Ofotenfjorden finna lätt afsättning till 45 öre pr centner, icke blott i Norge och på Sveriges vestkust, utan äfven i England, Tyskland, Frankrike och Belgien. Frakten från Tromsö, som ligger mycket nordligare, till England utgör 45 öre pr centner under vintertiden och vanligen 20 proc. billigare om sommaren; den bör då icke bli högre för den kortare vägen från Ofoten.

4:o. Ehuru snöförhållandena vid denna jernväg icke rimligen kunna bli mera hinderliga för trafiken än t. ex. vid Trondhem—Östersundsbanan, så kan dock trafiktiden, om så erfordras, högst betydligt inskränkas utan att någon svårighet möter för transport af ofvan beräknade qvantitet malm. För transport af 6,000,000 centner åt samma håll erfordras nemligen med 12 tåg i dygnet, hvardera à 3,000 centner (= 36,000 centner i dygnet) en tid af endast 167 dygn.

Såsom våra läsare hafva sig bekant, har det varit oss omöjligt att i en blifvande malmexport från Norrbottens brytningsfält se någon fara för den inhemska jernförädlingen. Den här ofvan beräknade qvantiteten är så försvinnande liten i jämförelse med malmförbrukningen*) i utlandet, att den säkerligen icke kan utöfva något inflytande i denna riktning. Det svenska jernet, tillverkad med träkol, skall dessutom utan tvifvel fortfarande försvara sin plats på världsmarknaden. Det enda inflytande som denna export skall komma att göra kämbart är undanträngandet af några sämre malmer i Skottland och möjligen i Spanien, och för ett sådant fall böra vi väl icke motverka ett företag som för Norrland och för nordliga Norge är af en så genomgripande vikt.

Enligt kommerskollegii berättelse för år 1872 utgjorde jernmalmsbrytningen i Örebro län 4,843,000 cent., i St. Kopparbergs län 3,735,000 cent., i Vermlands län 2,957,000 cent. och i Vesterås län 2,212,000 cent. När brytning till dessa qvantiteter kan ske från djupa grufschakt, bör naturligtvis sådan kunna försiggå så mycket lättare från de i dagen liggande malmfält.

Den beräknade trafikkostnaden (drift, aflöningar, underhåll) uppgår till 632,000 kronor, hvilket motsvarar mer än 42,000 kr. per banmil. Samma kostnader vid de 8 enskilda banor som år 1871 stodo i samband med statens jernvägar, belöpte sig endast till 23,381 kr. pr mil, och då den nu ifrågakomna jernvägen naturligtvis erfordrar mindre talrik betjening och den hufvudsakliga transporten kommer att utgöras af ett slags vara, samt trafiktiden kan så betydligt inskränkas, bör det antagna beloppet snarare lemnas öfverskott än brist.

Måhända invändes, att genom denna jernväg från norska kusten och endast några få mil inom Sverige visserligen åstadkommes transportled för malmen från ofvannämnda och kringliggande malmfält, men icke någon egentlig kom-

*) Ensam Tyskland importerade år 1872 *oarbetade* metaller till ett värde af 126 millioner kronor och exporten deraf uppgick samma år till 51 millioner kronor.

munikationsled till kusten af Bottniska viken, hvarigenom samfärdseln och godstransporten från ena till andra kusten endast kan anses fullt främjad. Denna invändning eger sin riktighet, men man får erinra sig, att denna jernvåg till hela sin längd af omkring 15 mil skulle gå i samma sträckning som den så ofta omtalade förbindelsevägen mellan Ofoten och Bottenhafvet, eller de från svenska och finska sidan mötande stambanor, och att densamma således kommer att utgöra en väsentlig del af sagde förbindelseled.

Mot den här ofvan intagna kalkyl hafva vi icke mer än en anmärkning, och det är emot inköpspriset på grufvorna; men då såväl detta belopp, som öfriga uppgifter äro grundade på sannolikhetsberäkningar, endast för att gifva ett *ungefärligt* begrepp om företagets beskaffenhet, förmoda vi att dess utförande icke kommer att bero på denna utgiftspost. Vi förmoda äfven, att, när den af regeringen anbefalda undersökningen försiggått och tillgångarnes vidd och egenskaper blifvit officiellt bekräftade, inbjudning till aktieteckning utfärdas af behörige personer. Då har man äfven rättighet att i detta stora, fosterländska företag se morgonrodnaden uppgå öfver Norrland och dess framtid.

Om rågodling i Norrland.

1. Rågodling i Norrbotten.

Att Norrbotten, vårt fäderneslands yttersta Thule, blifvit af öfrige landsmän tillerkänt endast ett alltför lågt värde i agronomiskt hänseende, ligger, i anseende till dess aflågsna och nordliga belägenhet, uti sakens natur. Man har neml. lätt att tro på omöjligheten för en ort, belägen under polcirkeln, att kunna framalstra en vegetation, gagnelig för andra husdjur än den halfvilda rehnen. Man har svårt att tänka sig en landsända, den fantasien vänjt sig anse såsom snööken, beboelig af utkomstsökande jordbrukare — en tanke som vunnit i styrka genom klagoropen härifrån under föregående missvexterne, emedan dessas grundorsaker ej kunnat af fjermare boende utletas. Att ingen brist hvarken på snö eller köld härstädes förefinnes utan att tvertom under mången vinter begge sorterne vankas i rikligt öfverflöd, eger nog sin riktighet, men att vi efter en dylik vinter oftast erhålla en sommar, den der i såväl vegetativ liflighet som, serdeles för vissa vextslag, äfven i yppighet söker motstycke inom Sveriges landamären — torde vara en okänd sak, förefallande mången gåtolik. Men emellertid är nu så, att vårt dygn, genom att från slutet af Maj till början af Augusti sakna nästan all tillstymmelse till natt, derunder så påskyndar vextligheten att t. ex. det i jorden ett par veckor före midsommaren nedlagda utsädet — här vanligen korn — redan är under sednare hälften af Augusti, serdeles om våderleksförhållandena äro gynnsamma, moget för skörd.

Vore nu landet så lyckligt att ega en talrikare befolkning, hvilken härstädes alltid, för en ringa knappt nämnvärd penning, kunde å våra ofantliga odlingstrakter, hvilka nu i brist på armar måste lemnas åt sitt öde och ligga obegagnade, förvärfa det lyckliga oberoende eget hem alltid skänker, då skulle dessa lägenheter, på samma gång de gagnade sina brukare, genom odlingen upphöra att längre vara, såsom nu, frostnåsten för våra egna åkertegar, hvilka

ock, genom den ökade tillgången på arbetskrafter, kunde bättre och billigare skötas samt afdikas. Härigenom skulle utan tvifvel missvexterne å vår ypperliga, lättbrukade jordmän, hvilken merendels utgöres af svartmylla på lerbotten, blifva mera sällsporde.

Jag måste dock härvid tillfoga att, oaktadt den fortskyndande vextmognaden tyckes uppmuntra till spanmålsodling, blir dock alltid Norrbotten, åtminstone tillsvidare, för sina långa vintrar och dess tillfölje af dessa behöfliga stora fodermengd, hänvisadt till foderproduktion och boskapsskötsel såsom hufvudsak. Dock äfven häri understödjer naturen derigenom, att våra till gråstågt igenlagde vallar lemna en ganska nöjaktig afkastning under en mångdubbelt längre tidrymd, än de i landets sydligare delar.

Efter dessa allmänna betraktelser öfvergår jag till uttalande af mina åsikter rörande:

Vextodlingen i allmänhet och rågodlingen i synnerhet — allt inom Norrbotten.

Att höstrågen i Norrbotten lemnar både säkrare och ymnigare afkastning än kornet, är en min vid flera föregående tillfällen framhållen tanke. Förut-satt att åkern blifvit behörigen beredd och afdikad samt sådden verkställd i rättan tid (här före medlet af Juli), är det min bestämda öfvertygelse, att Norrbotten ej för närvarande eger någon så tålig, tacksam och gifvande spanmålsvext som dess höstråg. Med denna förmodan började jag för öfver 9 år sedan min landtmannaverksamhet härstädes och, som detta sådesslag, oaktadt konjunkturerne under denna tidrymd varit rätt omvexlande, ännu aldrig svikit mig, har denna min förmodan numera öfvergått till visshet. Rågen har alltid lemnat en nöjaktig afkastning, äfven när kornet under första åren af min härvaro, dels för afdikningens ofullständighet, dels af brist på nederbörd och dels till följe af kall sommar med ity åtföljande tidiga nattfroster, slagit mer eller mindre fel. Med stöd af dessa erfarenheter må ingen förtänka, att mitt förtroende till rågsådens stora betydelse för Norrbotten blifvit alltmera och till den grad stadgadt, att jag, tvärt emot ortens bruk, från mina sidlåndtare nyodligstrakter — derifrån hos mig alltid endast en sådesgröda före deras igenläggning till gråstågt hemtas, — uteslutit all tanka på kornsådd och i dess ställe, efter det nybrutna fältets afdikning och trådning under ett par somrar samt begödsling, derå använt höstråg såsom skyddsvext åt den späda gräsbrodden — en kulturnyhet den jag tillråder litet hvar härstädes att åtminstone i smått försöka, såsom varande, för den här i Norrbotten behöfliga ringa utsådesmängden (högst 2 kub.-fot pr tld), både billigare och kanske äfven säkrare. Jag har åtminstone aldrig haft anledning ångra tillämpningen af denna härstädes nya metod.

Att, då missvext inträffar, skörden af råg ofta utfaller sämre än den af korn, är en obestriddlig sanning. Det medgifves villigt, att frusen råg är både mera hårdtröskad, särdeles der det gamla tröskningssättet medelst slagor användes, och sämre till brödföda än fruset korn. Dock, än en gång, sådd i rättan tid, äro dess ax, när frostnätterna här infalla, i allmänhet bättre matade, hvarjemte de, såsom varande genom ett längre strå högre uppburne öfver marken, böra anses bättre skyddade mot angrepp af den vanligen närmare jordytan krypande kölden, än det kortvextare, oftast liggande kornet. Våra vanligen torra, ofta kalla, vårar tyckas ej heller utöfva något mehnligt inflytande på det då redan betydligt försigkomna rågfältet, under det att de späda, då kanske nyss upp-

komna, kornplantorna förete ett ganska tröstlöst, missvextbebudande utseende. De behöfva synbarligen regn — regnet uteblifver; de behöfva värme — kallblåsten fortfar. Kornet aftynar allt mer och mer, medan rågåkern samtidigt tilltager i frodighet.

Nu skulle, utan tvifvel, farhågorne för missvext, orsakad af torka eller frost, i betydlig mån motverkas, om den norrbottniska landtmannen, medelst en vidsträcktare rågodling, beredde sig tillfälle att dela sina skördförhoppningar emellan de tvenne sådesslagen höstrågen och kornet, hvilka i hemåkrarne alltid borde tagas i omvexling med hvarandra, i stället för att, såsom nu, vara försatt i ett vanskligt beroende af skörderesultatet efter blott ett enda såde. Inskötes så, emellan dessa halmsåden, bladvexten potatis, då komme ett oklanderligt vextbruk i full gång, och åkerjorden omkring hemmet blefve derigenom fördelad i fyra ungefärligen lika stora delar, af hvilka en i sin tur årligen tråddes, under det att af de öfrige en åkerdal samma år lemnade råg, en annan del potatis och en tredje af de besådda delarne korn. Fördelarne af ett sådant brukningssätt blefve: att jorden, mera skonad genom den hvart 4:de år återkommande trådningen, kunde, bättre bearbetad, hållas ogräsfri; att den, genom dess af den fullständigare bearbetningen ökade förvittringen, tarfvade mindre gödsel, till förmån för nyodlingarne, hvilkas tillvext derigenom befrämjades, samt slutligen att den, tillfölje af allt detta, skulle lemna en både högre och säkrare afkastning i sådan spanmål som mera tyngde på vågen, än hvad nu är händelsen.

Men, emedan en förständig och väl utförd afdikning är första vilkoret för all förbättring i jordbruksväg, så kan ej heller en dylik vextcirkulation, med hopp om framgång, här tillämpas, förrän afdikningen blifver sådan den bör vara.

Alla våra odlade vexter, de bättre grässlagen ej ens undantagne men rågen isynnerhet, fordra, för sin bättre trefnad, en jord mera fullständigt afdikad än vår nuvarande. Det lilla, som i den vågen under sednare åren ovedersägligen blifvit åtgjordt, har redan påvisat riktigheten af denna åsigt genom oväntadt goda resultater, men det väntar på sin fullkomning. Om landtmannen derföre, medelst 3 fots djupa diken tvärsöfver åkerfältets öfre ända, ville hindra det underjordiska vattnet att från högre liggande trakter intränga uti åkerns alf, ur hvilken vextrötterna hemta den hufvudsakliga näringen, samt medelst diken längs fältets sidor bortleda detta sålunda afskurna vatten; ville han derjemte inuti åkern, der behofvet så påkallar, anlägga andra smärre diken längst fältets sluttning, hvilka skulle hafva för ändamål att fullkomna botten-syrans aflägsnande — då erhöle han derefter till medhjelpare i sina jordbruksbestyr en flitig dagsverkare, tjenare utan både kost och lön, men det oaktadt tillskyndande honom, medelst en påskyndad förvittring af och en stegrad värme-grad uti alfven, både en stor besparing af gödselämnen samt säkrare och friskare skördar af alla slag. Den verksamma bundsförvandt, som sådan kraftig verkan måktar åstadkomma, har man gifvit benämningen *luft*. Hittills ringaktad och derföre förbisedd, har han varit i det närmaste utestängd från alfven af botten-syran och tillfölje deraf nästan urständsatt att utöfva sitt välgörande inflytande å åkerjordens mineralämnen, medelst deras sönderdelning till vextföda.

Af obekantskap med denna Försynens visa inrättning och denna luftens ovärderliga egenskap, har allmänheten försökt att på en annan men konstgjord och följaktligen mycket dyrbarare väg, nemligen medelst gödsling, som, för att kunna vara verksam, måst vara öfverdrifven — framkalla de ofvan

sagde för vextlifvet nödvändige villkoren, jordvärmen och jordförvittringen. På detta konstlade sätt har man visserligen lyckats åstadkomma ett frod vext fält, men också derå ett liggande strå med rostigt ax och fjäderlångt kärna. Fältets frodighet härleder sig af den öfverflödande gödselmängden och stråets vekhet samt axets skröplighet från den alltför ringa mängd mineralämnen, samma gödsel kunnat och hunnit bereda till vextföda, serdeles om denna tillgång förut blifvit förminskad derigenom, att samma vext odlats flera år årad på samma åker.

Emedan allmänheten hyser den föreställningen, att fullständig afdikning är skadlig under torkår och tror, att jorden bör hållas fuktig — sak samma hvarifrån denna fuktighet härleder sig — har den, medelst en, dels allt för sparsam, dels alltför grund afdikning, trott sig motverka ett sådant torkårs mehligena följder, så mycket heldre som ej blott mycket jord till utan äfven mycket arbete med dikningen derigenom inbesparats. Men här möter det förhållandet, att endast den fuktighet, som, under form af regn eller dag, nedfaller å jordytan, är — såsom varande bemängd med luftens för vextriket närande ämnen nyttig och nödvändig för vexterne. Under det att nu detta vatten nedsjunker i alfven, qvarlemnar det uti jorden på denna sin väg alla dessa ämnen. Nedkommet uti alfven, är det således rent och kyligt samt såsom dryckesvatten gagneligt för djurriket, men både öfverflödigt och, för sin köldalstrande egenskap, rent af skadligt för vextlifvet. Det är således detta renade, kyliga, underjordiska vatten (bottensyran), som alltid afstänger luftens tillträde och derigenom hindrar alfvens både förvittring och uppvärmning, hvilket afdikningen har till uppgift att dels afhålla, dels aflågsna ifrån fältet.

Om man under ett torkår är i tillfälle att påakta och jemföra vextförhållanderne å ett väl med dem å ett antingen ofullständigt eller ock alldeles icke afdikadt fält, torde man finna den besynnerligheten, att det förra står sig rätt godt, under det att, å det sistnämnda, plantorna, miduti öfverflödet på våta, synbarligen lider af törst. Sådant kallar man här isbränna, men rätta orsaken till detta fenomen är den, att, när vextroten å sistnämnde fält uti alfven möter bottensyran, genomtränger han ej utan undviker densamma, löper ut åt sidorna och tvingas sålunda att på längre afstånd taga reda på de näringsämnen, som han till vextens underhåll är bestämmd att upphemta. Strå- och kärnbildningen måste nu, under detta rotens sökande efter föda, stå stilla eller, såsom man säger, i knut. Roten ökar härigenom onödigt sin längd, och detta på hela vextens bekostnad. När sedan äntligen för vextligheten gynn samma väderleksförhållander intråda, då är måhända bästa vextperioden förbi samt solljuset äfvensom dagarnas längd i aftagande. Hösten nalkas och bottensyran, åtlydande naturlagarne, uppstiger allt närmare mot jordytan, derunder afkylande densamma, och fältet börjar omhöljas af kalla nattöcken. Frosten är nu fullrustad och färdig att med sin skarpa lie, å den sent och klen matade åkern, falla den egentliga skördemannen i embetet. Får deremot vextroten, ostörd af dylikt vattenhinder, skjuta rätt ned, blir han aldrig så lång och behöfver icke vara det heller, emedan han åndock, och detta på genaste vägen, finner nåringen åt plantan, hvars tillvext sålunda oafbrutet kan fortgå. Han nedtränger derjemte alltid djupare och blir derigenom bättre skyddad emot torkan än den vextrot, som, medelst utbredning åt sidorna, tvingas hemta denna näring närmare den torra jordytan.

Härmed vill jag icke endast hafva antydtt, att rågodlingen inom Norr-

botten ännu bedrifves på ett försumligt sätt utan äfven hafva angifvit ett annat, efter min åsigt, ändamålsenligare och hvarigenom, såsom jag tror, odlingen af denna vext städse skulle krönas med framgång. Att man emellertid tills vidare, d. v. s. så länge rågfältets värde härstädes är till den grad underskattadt att, såsom exempel, t. o. m. vinterkörvägar och gångstigar utan betänkande anläggas och begagnas öfver de nysådda rågåkrarne — att man så länge, kanske ännu något årtionde, bliver, beträffande såväl dikningens som rågodlingens vikt och värde för Norrbottens kusttrakt, en förgäfvad manande röst för slutna öron, är mer än sannolikt; men den tidpunkten nalkas allt närmare, då äfven Norrbotten, inryckt i varuutbytenas strömfåra, derigenom lockas att å sin ypperliga jord framalstra spanmål ej blott för fyllande af det egna behovet utan äfven till export såsom utsåde åt sydligare orter. Det nu tillbakasatta stjufbarnet, den Norrbottniska tufrågen, hvilken såsom utsåde obestriddigen är i godhet öfverlägsen de finska rågslagen, kommer nog, äfven i sin hembygd, om ej förr åtminstone då till heders, när han, såsom odlad i större mängd än nu, hunnit för sin förträfflighet såsom utsåde blifva en eftersökt produkt i den svenska spanmålsmarknaden. Man kan derjemte vara förvissad, att denna framtidshägring öfvergår till verklighet, när jernvägarne hunnit tillföra vår aflågsna provins ej blott tillräckligt antal armar för att i våra ofantliga, nu köldalstrande, för fåfot liggande ypperliga odlingstrakter, bryta nya bygder, utan äfven mera fördomsfrie munnar, de der icke tillräkna rågen såsom en last dess egenskap att — ”mätta så hasteliga fort”.

Ava landtbruksskola den 24 Januari 1875.

Sixt. Axel Fogelmark.

Norrlands Telegrafkorrespondens år 1873.

Under förhoppning att det i lika mon skall intressera våra läsare, som det har ådragit sig vår egen uppmärksamhet, vilja vi ur den af k. telegrafstyrelsens senast afgifna och tillgängliga årsberättelse anföra några siffror, som äro egnade att i förevarande fall belysa de norrländska förhållandena. Telegrafkorrespondensen är onekligen äfven en måttstock på affärsverksamhetens omfattning, och vi skola af dessa siffror finna att Norrland intager ett framstående rum äfven ur denna synpunkt betraktadt.

Antalet statstelegrafstationer under nämnda år uppgick till 151, af hvilka 28 voro belägna i Norrland.

Afsända telegrammer utgjorde för hela riket 702,831, deraf på Norrland kommo 137,235 eller omkring 20 proc., men om Stockholms och Göteborgs stationer serskiljas i räkningen, gestaltar sig förhållandet sålunda:

Stockholms och Göteborgs stationer	249,067.
Öfriga stationer, utom Norrlands	316,529.
Norrlands stationer	137,235.

Summa 702,831.

Häraf synes att Norrlands telegrafkorrespondens utgjorde omkr. 43 procent af hela det öfriga rikets, med undantag blott af Stockholms och Göteborgs stationer. Norrlands 28 stationer afsände således nära hälften så många telegrammer, som rikets öfriga 121 stationer tillsammans.

Portot för dessa telegrammer utgjorde för hela riket	1,287,222: 33,
deraf för Norrland	229,083: 36

eller omkring 18 procent, men upptagas äfven här Stockholms och Göteborgs stationer serskildt blir utseendet detta:

Stockholms och Göteborgs stationer	583,428: 20.
Af öfriga stationer, utom Norrlands	474,710: 77.
Af Norrlands stationer	229,083: 36.

S:a 1,287,222: 33,

hvaraf sålunda följer, att portot för de från Norrlands 28 stationer afsända telegrammer uppgick till helt nära *hälften* af portot för de från hela rikets öfriga stationer afsända telegrammer, med undantag af Stockholms och Göteborgs stationer.

Antalet tjenstemän å dessa stationer utgjorde	334,
deraf på Norrlands stationer	59.

Om äfven här antalet å Stockholms och Göteborgs stationer, utgörande 73, frånräknas, så har det öfriga riket tillsammans 261, d. v. s. det öfriga riket har . 202,
Norrland 59,

tills. 261.

Vi anse icke behöfligt att ytterligare fullfölja dessa jemförelser, men vi kunna icke underlåta att göra några reflexioner.

Om det icke är oviktigt att hafva det snabbaste meddelelsemedel mellan närbelägna orter, eller sådana som hafva goda samfärdsmedel, måste det vara af ännu större vikt att hastigt kunna meddela sig på långa afstånd eller mellan orter, som hafva mycket ofullkomliga samfärdsmedel. Begge dessa senare fall äro tillämpliga på Norrland. Mer än många andra landsändar har Norrland derföre behof af telegraf, och man har af ofvanstående uppgift kunnat finna, att det icke är Norrland som sämst lönar kostnaden för telegraflinier. Norrlands kultur har dragit sig utefter elfvarne och vid dem äro äfven de flesta verk och anläggningar belägna. Men många af dess verk, som likväl äro af stor betydelse för Norrlands industriella lif, sakna det behöfliga medlet för ett hastigt utbyte af tankar, meddelanden och föreskrifter. Helsingland börjar få det högsta behofvet deraf afhjelpat; Medelpad är icke heller vanlottadt; Ångermanland har sin linie efter Ångermanelfven så långt som till Sollefteå, men kunde behöfva några flera stationer; i Vesterbotten och Norrbotten åtnjuta endast kuststräckan denna förmon, men behofvet deraf för de öfre bygderna är ytterst stort. I Vesterbotten arbetar man för en linie till Lycksele och med obetydliga uppoffringar från kommunernas eller enskildas sida skall hinder säkerligen icke möta från telegrafstyrelsen för denna billiga önskans uppfyllande. Norrbotten saknar äfven helt och hållet telegraflinier efter sina elfvar, ehuru stora verk dels redan äro i öfre landet befintliga, dels äro under anläggning. Elfrensningssarbetena i dess vattendrag och de stora skogshyggen som utefter dem förestå kräfva oafvisligen telegraf. Om de personer som åvägabringa dessa arbeten och äro egare af der befintliga anläggningar, ville räkna efter, huru stora kostnader och huru mycket obehag de stundom hafva i saknad af telegraf, skulle de snart inse obetydligheten af de uppoffringar som för undvikande deraf erfordras. Bygdernas innevånare borde äfven finna fördelen deraf. Det är t. ex. icke få gånger, då ett sjukdomsfall har tvingat till sprängkörning flera mil efter läkare. Stundom har både häst och den sjuka strukit med på ett sådant försök, men hvilket senare kanske kunnat förekommas, om man haft telegraf att ögonblickligt requirera läkaren. Med säkerhet hade man besparat sig mycken ängslan och förlusten af en så dyrbar egendom som hästen. Många andra fall skulle kunna nämnas, då ett hastigt meddelande vore oskattbart, men de personer som bygga och bo i de högre upp belägna trakterna hafva sjelfva en så rik och så bitter erfarenhet af sin isolerade belägenhet, att de utan tvifvel icke skola draga i betänkande att litet hvar bidra till de stora olägenheternas afhjelpande. I sin mon skulle äfven tillfället till hastigt utbyte af tankar med personer på aflägsna orter medverka till minskandet af det motbudande uti att bosätta sig på platser som i kommunikationsväg äro vanlottade. Säkerligen skall den tid komma, då till och med de som nu anse en telegrafinrättning obehöflig skola förvåna sig öfver, huru man så länge kunnat undvara densamma.

23. OKT. 1909

UMEA

Norrland och dess Framtid.

Tidskrift utgifven af "Sällskapet för Norrlands väl".

Redaktör och ansvarig utgivare:
Aug. Cajanus.

Tryckt hos J. A. Johansson,
Hernösand.

N° 4.

April.

1875.

Innehåll: Nordhafsbanan. — Ett nybygge under polcirkeln. — Norrlands folkmängd. — Huru hafva våra insjöar bildats? — Amerikansk rosenpotatis.

Om Nordhafsbanan.

(Röster från norska sidan.)

När vi här nedan i öfversättning införa några uttalanden från det nordligaste Norge om en förbindelseled, som måhända i vikt och betydelse icke står tillbaka för någon annan, önska vi fästa våra norske bröders uppmärksamhet derpå, att ifrågavarande jernbana icke ännu varit föremål för statsmakternas behandling, utan att en undersökning om terrängen för banans lämpligaste sträckning af regeringen lemnats beroende på utgången af en anbefald undersökning af malmtillgångarne i Jukkasjervi socken. Då vi imellertid äro öfvertygade om, att denna undersökning kommer att bekräfta föregående, både offentliga och enskilda, undersökningar, så tveka vi icke att redan nu göra hvad vi förmå för att belysa frågan, och de bidrag som från norsk sida komma oss tillhanda äro så mycket mera välkomna som man — med få undantag — här i Sverige velat i terrängen på norska sidan se ett nästan oöfverstigligt hinder för en jernbanas framdragande till norsk hamn. De upplysningar som här nedan meddelas äro likväl egnade att skingra dessa farhogor eller skräckbilder, men de gifva på samma gång en förändrad riktning åt banan. Hittills har man icke tänkt sig densamma dragen till annan fjord än Ofoten, men våra läsare skola finna, att denna slutpunkt icke anses af norrmän i dessa trakter vara den bästa, utan att banan bör utlöpa i en något nordligare fjord. Hurudan terrängen på svenska sidan må vara i den till följd häraf något förändrade sträckningen känna vi icke, men detta skall väl senare bli oss möjligt att meddela.

Den första af de artiklar som vi nu återgifva är hemtad ur Tromsöposten för den 27 februari och börjar med några reflexioner, hvilka — icke heller de — hafva saknat all tillämplighet på denna sidan Kölen. Artikeln har med ett par förkortningar följande lydelse:

"Är krafvet på en mellanriksbana häruppe i norden ett berättigadt kraf, och hvar bör den läggas?"

När jag föreställer mig vårt fädernesland Norge som en kropp, blifva de särskilda delarne och distrikterna i landet kroppens lemmar, med rege-

ring och storting som hela kroppens hufvud och ledare. Mycket är gemen-samt för alla i landet i sin helhet, men då icke alla distrikter hafva samma näringsmedel och lokalförhållanden, uppstå olikheter mellan de enskilda distriktens serskilda intressen och kraf. De enskilda såväl som alla lemmarnes grundade och berättigade kraf måste hufvudet tillmötesgå och afhjelpa efter förmåga och på bästa sätt, och det är ganska underligt att se de goda landsmännens i södra Norge många stora kraf på snart sagdt allt möjligt och hufvudets tillmötesgående med storartade och rundliga anslag. Man har verkligen intet skäl att beskylla hufvudet för njugghet mot sin egen kropp. Jag vill nu endast nämna jernbanorna; det ser ut som skulle dessa vara den stora axel kring hvilken tidens största spekulationshjul feberaktigt vänder sig. Jernbanor, och om igen jernbanor i snart sagdt alla möjliga riktningar på öfre delen af kroppen från hufvudet och ned till höfterna, eller det gamla sätet. Sålunda har man söderut fått ögonen öppna för jernbanornas stora värde, denna tidens mäktiga häfstång för kommunikation och samfärdsel. (Många befara att man spänner den för högt, så att det icke skall taga något godt slut, men kanhända detta är ogrundad fruktan). Emellertid är det nu så, att de goda menniskor som lefva sin tid utanför jernbanornas territorium snart tycka sig vara utanför den civiliserade världen och norrom goda folkseder samt åtnjuta endast styfbarnets vilkor, — om dessa hafva rätt eller icke, får nu en hvar afgöra efter eget behag. Men så mycket är visst, att jernvägsandan så småningom börjar verka på folk till någon del äfven häruppe i den höga Norden, och att som en värmande vind från Södern upptina tankeorganerna hos oss nordländingar samt väcka begär efter liknande förmoner; men när begäret är väckt, föder det kraf på hufvudets välvilliga tillmötesgående med hjälp och bidrag och man anser sig berättigad dertill, eftersom denna del af landet också är en lem på Norges kropp. Det är alltså begreppet om en mellanriksjernbana som börjar vakna. Är då krafvet på en mellanriksjernbana här i Norden ett grundadt och berättigadt kraf? Man tänke sig denna landsdels isolerade läge såväl som det nordliga Sveriges. Man tänke sig vidare begge dessa landsändars naturprodukter, ja, naturrikedomar, som icke kunna tillgodogöras till gemensam och verklig fördel utan en jernbana som skulle bli en häfstång att lyfta det hela, att omskapa förhållandena och framkalla hittills okända inkomstkällor. Då har jag icke bättre förstånd än att jag frågar, om icke krafvet på en jernbana uppe i vår nord är fullt ut så berättigadt som månet jernbanekraf i det sydliga landet, och jag tror att många skola vara eniga om denna åsigt.

Jag har kallat vårt fädernesland en kropp med många lemmar, hvad skulle vi sålunda kalla den lem eller landsdel vi bebo? Jag förmenar att det är mest betecknande att kalla den svansen. Ja, Norge har en väldig svans som börjar norrom det gamla Nidaros och fortsätter till en längd af omkring 200 mil i norr och öster till den ryska gränsen. Dessa landsträckor äro visserligen i flera afseenden fattiga och torftigt utrustade (ehuru icke i förhållande till sitt nordliga läge mot Ishafvets stränder), de hafva en lång, sträng vinter, många och stora vedermödor, och det är ingen lek, utan allvar, som klimatet sjelft, att vara näringsidkare härstädes. Men om än denna svans är fattig på öfre sidan, den är dock icke fattig på undre sidan, nej, den är rik; men mera än två tredjedelar ligga i djupet och de

kunna icke afnagas till benet så länge världen står, förutsatt att icke allmakten tillsluter dessa källor. Under nuvarande förhållanden kan denna naturrikedom icke fullt tillgodogöras, åtminstone icke blifva så fruktbringande och lönande för innebyggarna som om man fick jernbana. Jag skall blott nämna ett exempel. Jag har hört att det icke sällan skall hända, att sillstim utsläppas derföre att det icke är storsill, utan fetsill och mindre sorter, hvilka icke stå i högt pris som handels- och utskeppningsvara. Måne icke denna skulle blifva en läckerbit för brödrafolket på andra sidan fjellet, om blott en ånghäst hastigt och lustigt körde deröfver. Det samma torde blifva förhållandet med flera af landets produkter som under nuvarande tillstånd har ett mindre värde. Med dylikt för ögonen tror jag verkligen, att hufvudet och alla kroppens lemmar ju förr dess hellre skola hjälpa till allt hvad de förmå och göra med Norges svans såsom man gör med en fårrace från österlandet, hvilken har så stor fettsvans att man måste uppbära den på en vagn. Med denna apparat trifves den utmärkt, men utan vagnen måste den dragas på släp, och detta skulle naturligtvis icke främja utan hämma dess utveckling. Djuret sjelft skulle icke trifvas väl genom att draga svansen på släp, och derföre tror jag att Norges svans nu snart måste hafva en vagn under sig. Kan detta lända till svansens utveckling, fördel och allmänna välbefinnande, så skulle väl äfven Norges öfriga kropp och lemmar trifvas bättre derutaf, än att dess svans drages på släp, ty när en lem lider, så lida alla. Derföre bör en mellanriksbana byggas, förutsatt att de ekonomiska förhållandena medgifva det, och i detta fall kan man icke räkna på bättre tider än just nu, då svansen har fettår, och hela landet gyllene tider. Men om nu detta, som snart borde ske, utdrages i det oändliga, håller jag för att detta icke är hufvudets utan svansens skuld, derföre att den svänger för litet, klappar icke med kraft och eftertryck och goda skäl, så att hufvudet hör det och blir riktigt uppmärksamt derpå. Man behöfver icke frukta för tillmötesgående på svensk sida, nej, det beror endast på tillmötesgående från norsk sida; broderfolket på andra sidan har vaknat ur sin sömn. Det håller jernbanemöten och ifrar för saken, så att allt är på god väg, och om norrmännen vilja lägga händerna i kors (hvilket är otroligt), så ser det ut som skulle svenskarne icke stranda af den orsaken, utan i sådant fall bygga banan ensamma till norsk hamn. Men är något dylikt rimligt? Såvida man får antaga, att en mellanriksjernbana här i vår nord blir till fördel för norrmän så väl som för svenskar, måste man intressera sig derför och möta dem vid gränsen. Då kan man väl äfven räkna på att få banans utmynning på norsk sida vid den fördelaktigaste punkten, och hvarest skulle denna vara belägen? Härom kunde man väl få höra de mest olika uppgifter, såsom Nordranen, Saltdalen och andra ställen, men här gäller det att icke vara sig sjelf närmast, utan opartisk med det allmännas väl till ögonsigte. Då det icke kan bli fråga om mera än en jernbana häruppe, skulle det förvåna mig, om icke alla med opartisk blick på det allmännas väl måste säga: banan bör om möjligt öfverskära midten af Norges svans, så blifva vägens längd och besvärligheter jemnast fördelade, och detta är det rättvisaste. Då kan man med mera lätthet nå den både söder- och norrifrån. Mellanriksbanan bör i min tanke utmynna vid en af fjordinskriningarne i södra delen af Senjen, Salangen eller Sørreisen. Men förrän vi tala vidare härom, vilja vi först kasta blicken på svenskarnes jernvägsplan

och hufvudgrunderna till att de ifra för en bana hitöfver. Det finnes oändliga rikedomar af jern och koppar i den svenska lappmarken. Framstående bland dessa malmfält äro Gellivara, Kirunavara, Luossavara och Sjangeli. Bottenhafvet är belagdt med is 6—7 månader af året. Afståndet mellan dessa malmfält och isfri hamn i Sverige är så stort, att en lönande drift anses omöjlig. Af denna orsak hafva svenskarne lagt planen till en jernbana från ett ställe vid bottniska viken till Gellivara, omkring 18 mil, från Gellivara till Kirunavara 8 mil, från sistnämnda ställe till Sjangeli 11 mil och derifrån till Ofoten 4 mil, hvilket onekligen är den kortaste vägen från haf till haf. När denna bana kunde korsa eller komma i nära beröring med dessa malmfält, så måste, på grund af det korta afståndet till norsk hamn, en lönande samfärdsel blifva möjlig till stor fördel för land och folk. Som vi se hafva svenskarne föreslagit Ofoten som hamn, och under förutsättning att det är möjligt att komma ned med en jernbana till Ofoten välja nog svenskarne denna linie, om de ensamma skola bestyra med bananläggningen. Att gå en annan linie och derigenom göra banan ett par mil, eller mera, längre och derigenom äfven föröka både anläggning och driftkostnaderna, skola nog icke svenskarne hafva lust till utan ett på goda skäl grundadt kraftigt tillmötesgående på norsk sida. Vi hafva förut antydtt, att banan borde utmynna i Senjen såsom det lämpligaste ställe. Detta anse vi oss böra med ett par ord närmare förklara. Banans utmynning på det lämpligaste stället skulle hafva det största inflytande på banans verkliga fördel, icke blott för det allmänna på norsk sida, utan äfven för svenskarne, och den skulle då få den betydelse som den bör hafva. Ofoten med sin långa, skarpa inskränning från den allmänna farleden för ångare, segelfartyg och båtar som färdas norr- och söderut, skulle blifva mycket ogynsam och besvärlig och i icke liten grad hinderlig för trafiken, till och med förminska den. Dessutom skall efter en norsk ingenjörs utsago terrängen vid Ofoten vara mycket ogynsam för en banas dragande dit. Öfver Bardo och förbi Altesträsk skall deremot efter uppgift vara mycket jemt och gynsamt och i sådant fall sluppo svenskarne lättast ifrån det, ty då hade de den närmaste vägen till gränsen, hvaremot norrmännen fingo 4—5 mil längre bana än genom att välja en annan linie. Nu hafva vi omnämnt 2 linier endast en tredje är kvar, ty flere kan det icke bli fråga om gent emot svenskarnes intressen, och det är linien genom Salangsdalen. Bland alla de linier hr K. Pettersen i Tromsö skref om i Trömsöposten i fjor föredrog han denne, och hr Pettersen är en man med insigter och med lokalkännedom i amtets fjelltrakter som få. En norsk jernvägsingeniör har äfven rest genom dalen och uppmätt den från Salangen till gränsen till omkr. 5 mil. Efter uppgift fann han terrängen och i synnerhet stigningsförhållandena gynsamma. Hurudant det må vara på svenska sidan är mindre bekant. Men så mycket är visst, att om svenskarne anse det möjligt att komma ned till Ofoten med jernväg, kan det på ifrågavarande linie icke bli fråga om sådana hinder som äro jemförliga med Ofot-liniens terrängförhållanden. Svenskarne kunna då oförhindradt följa sitt jernvägsförslag tills de komma vester om Torne träsk, hvarefter de, i stället för att gå mot Ofoten, böja linien i nordvestlig riktning tills de träffa gränsen på Salangsdalskaret, och väglängden till gränsen på svensk sida skall säkerligen blifva obetydlig om ens någon.

Såsom förut nämdt, är det 5 mil från gränsen till Salangen och $\frac{1}{2}$ mil längre till isfri hamn. — — — — —

Visserligen kan i denna landsända icke bli fråga om stora bidrag till en jernbana, men blefvo de i förhållande till tillgångarne, skulle man nog få saken i gång, och ett berättigadt kraf skulle höras och behjertas. — —
A."

Detta ur Tromsöposten. Stadens andra tidning, Tromsö Stiftstidende, innehåller några rader i samma ämne, skrifna den 10 Mars från Maalselven, som flyter genom den i ofvanstående uppsats omnämnda Bardodalen. Vi återgifva äfven dessa rader, så lydande:

"Bland de många framtidsfrågorna måste naturligtvis den hittills föga omskrifna jernvägsförbindelsen med Sverige nämnas bland de första, och hvar och en som är bekant med lokalförhållandena i Nordlandet måste vara ense derom, att en stambana öfver till Sverige lämpligast lägges genom Bonäsdalen väster om Altesträsk, hvarest det vid gränsröset N:o 270 är så flackt och utan alla stigningar, att man med vagn utan väg åker från Bardodalen långt ned i Sverige. Jernbanans utmynning vid sjön bör också rättast blifva vid det innersta af Aursfjorden i Nord-Mallingen. Då skall banan gå genom Bardo- och Maalselvdalens ända till gränsen tätt befolkade och produktiva distrikter. Vid Aursfjordens vik finnes det bästa ställe för anläggande af stad på en vidt utsträckt yta, ypperlig isfri hamn utanför, med lätt inlopp från Mallangenfjord, — fördelar som intet annat ställe i Senjen erbjuder".

Slutligen meddela vi en skrifvelse från en framstående man i dessa trakter, till hvars namn initialerna under den här nedan införda uppsats dock icke gifva någon ledning. Skrifvelsen var adresserad till oss, men är stäld till Sällskapet och lyder sålunda:

"Till Sällskapet för Norrlands väl.

Af edert ärade blad "Norrland och dess framtid" finner man, att en jernväg är ämnad att byggas från Siknäs vid Bottenviken till Ofotenfjord i Norge. Vi tro att denna jernvägslinie från haf till haf, hvarigenom brödrarikena likasom förenas till ett, än den kortaste och i många afseenden för vårt broderfolk på andra sidan Kölen tillika den fördelaktigaste, då det bland sina många och stora malmfält äfven kan intaga Sjangeli. Genom denna linie skall vårt broderfolk få rikt tillfälle att till världsmarknaden frambringa sina stora naturrikedomar af jern och koppar i rå eller förädlad form, hvarigenom det skulle öppnas en rik och outtömlig inkomstkälla för land och folk. Vi vilja därför önska vårt kära broderfolk framgång och lycka med detta stora företag.

En sådan mellanriksbana som den här påtänkta skall säkerligen äfven i många andre hänseenden få en mycket stor och utsträckt betydelse för begge brödrarikena, men om detta i fullt mått skall kunna ske, är det dock alldeles nödvändigt, att jernvägen på norsk sida lägges till en af de för sjöfarten beqvämast belägna hamnar. I annat fall kan den icke fullständigt motsvara ändamålet, kan icke blifva så lönande, så allmännyttig, hvarken för det norska eller svenska folket. Med detta för ögonen tillåta vi oss härmed att fästa uppmärksamheten på ett af de första och viktigaste vilkoren för en sådan jernvägsanläggning, nemligen en god, lätt tillgänglig och för sjöfarten väl belägen hamn der, hvarest jernvägen på norsk sida bör

stöta till hafvet. Vi tro att Ofoten i sådant fall icke är den lämpligaste. Der är visserligen god hamn; men den ligger långt afsides från allmänna stora färdselvägen för de många ångfartyg, segelfartyg och hundratals, ja tusendetales fiskarbåtar som färdas norr- och söderut efter kusten. Derjemte är Ofotenfjord en lång och stormig fjord, hvarföre jernvägstorget skall blifva långt ifrån besökt mot hvad i annat fall skulle vara händelsen. Slutligen må tilläggas efter en norsk jernvägsingenjörs utsago, att terräng- och stigningsförhållandena från Ofoten och uppåt till Kölen skola vara mycket betänkliga. På grund häraf kan man väl med bestämdhet påstå, att om jernvägen skulle komma att sluta der, det blefve fördelaktigt hvarken för Norge eller Sverige.

Då vi antaga att det i den närmaste framtid skall företagas erforderliga undersökningar för nämnda jernväg, böra vi icke underlåta att fästa uppmärksamheten på en annan linie, som säkerligen egnar sig långt bättre än förut nämnda till Ofoten. Man tänker sig denna linie dragen till en af fjordarne i Senjen i Tromsö amt, och vi antaga, att vårt svenska broderfolk utan synnerligt hinder kan följa sin föreslagna jernvägslinie ända till vester om Torne träsk, hvarifrån den böjer sig ungefär i nordvest tills den träffar gränslinien på norra sidan af Röira fjell, vid hvars fot man träffar en låg fjellplatå, på norska kallad Salangsdalsskaret, på lappska Ståkseskaret, hvarigenom man kommer ned i den så kallade Stordal och derifrån vidare nedöfver Salangsdalen. Om terrängförhållandena utefter denna linie på svenska sidan hafva vi ingen serskild kännedom, men på norska sidan anse vi dem vara ganska gynsamma genom bemälda Salangsdalsskar. Vi våga icke heller uppgifva något bestämdt om längdeförhållanden, men det synes som skulle skilnaden mellan Ofotlinien och den här påpekade icke vara synnerligen stor och sålunda icke af någon särdeles betydelse.

Deremot bör det framhållas, att om jernvägen kommer utefter denna linie, nemligen genom Salangsdalsskaret till Salangsdalen, skall man uppnå en af de största fördelar som kan tänkas, den nemligen, att banan kommer att sluta vid en för sjöfarten mycket bekväm hamn i en af fjordfördjupningarne i Senjen. Derigenom skall man träffa det bekvämaste läge för en jernvägshamn nära intill de sjöfarandes stora stråkväg, hvarest hundratals fartyg och tusentals båtar färdas fram och tillbaka och med största lätthet kan komma fram till jernvägsmarknaden. Dermed skall man äfven komma till sjelfva medelpunkten af Norges betydligaste fiskerier. Om jernvägen skulle blifva litet längre än till Ofoten, har icke synnerligt mycket att betyda. Vi anse, att de gemensamma fördelarne skola blifva af så stor betydelse, att några mil mer eller mindre äro af underordnad vikt. Vi tro äfven, att i en så stor, viktig och allmännyttig sak som denna skola vi norrmän möta våra svenska bröder vid riksgränsen, för att der med förenade krafter verka till det gemensamma stora målet.

Lycka och framgång åt denna, världens nordligaste jernvägsanläggning!
Senjen i Tromsö amt i Mars 1875.

F. B."

I nära sammanhang med ofvan återgifna röster från Norge sluter sig hvad den af norska regeringen tillsatta jernvägskomité i dithörande ämne omförmäler. Komitén omtalar de olika föreningsbanor mellan det nordliga Norge och angränsande svenska landsdelar hvilka blifvit föreslagna. Dessa äro:

från Mo vid Ranenfjordens innersta del genom Dunderlandsdalen till riksgränsen, genom Vindelelvens dalgång och derifrån i östlig riktning till Luleå; och

antingen från Sjomenfjord i Ofoten till riksgränsen vid Sjangeli koppargrufvor; eller från Salanger genom Bardodalen och förbi Altesträsk till riksgränsen i båda fallen vidare i sydlig riktning till Luleå.

Efter approximativ beräkning komma, med användning af smalt spår, linien Mo—Riksgränsen att för sju mils längd kosta 1,240,000 specd.; linien Sjomenfjord—Riksgränsen att blifva fem mil och kosta 880,000 specd., samt linien Salangen—Riksgränsen att blifva tolf mil lång och kosta 1,700,000 specd.

Dessa anläggningar åsyfta att öppna möjlighet, å ena sidan, att tillgodogöra Sveriges rikedom på trävaror och malm, och, å den andra, till en rik och närliggande afsättningsort för Norges fiskeriprodukter. Man har härunder också förutsatt sannolikheten af en anslutning till det finska jernvägsnätet, som man säges vara betänkt på att i en nära framtid utsträcka till Uleåborg.

Komitén antager att hvilken som helst af de nämnda jernvägsanläggningarne kommer att få stor betydelse för utvecklingen af våra nordliga landsdelar (Norges, men äfven Sveriges), och att anläggningarnes betydelse i väsentlig mon förhöjes genom en möjlig anslutning till det finska jernbansnätet. Derigenom skulle nemligen ej blott öppnas en väsentligt utvidgad möjlighet till afsättning af de norska fiskeriprodukterna, utan också till att förse Norges nordliga landskap med hvad de behöfde af säd, hampa, lin o. d. Komitén uttalar derföre såsom sin åsigt att hvilken som helst af dessa planer bör kunna påräkna ett villigt tillmötesgående från norsk sida, så snart den framkommer i praktisk form.

Så långt norrmännen. För vår del skola vi denna gång icke yttra oss i frågan; vi uttrycka blott en anhållan, att någon af de norrmän som intressera sig för det nu ifrågasatta företaget ville sända oss en uppgift på de olika tider, då fiske i större skala bedrifves, priset under senare år på de olika fisksorterna, såsom sill (storsill och fetsill), torsk och sej, vid fiskerierna eller marknadsplatserna deruppe samt i medeltal ungefärligen fångsten under de sista åren, äfvensom den ungefärliga förbrukningen i det nordligaste Norge af smör och säd samt medelpriset på dessa varor. Bidrag som i öfrigt kunna lända till frågans belysande mottaga vi äfven med tacksamhet.

Vid Kalix elf.

(Minnen från en resa.)

I. Ett nybygge under polcirkeln.

Omkring tio mil från kusten, i Öfver-Kalix socken, ligger vid elfven ett sågverk vid namn Rödupp. För tjugu år sedan var der endast en vildmark. Furor, björkar och aspar vexte der fritt i förtrolig blandning, och öfver den å,

som under namn af Rödupsån vid detta ställe utfaller i elfven, lutade sig våldiga kronor af löfverk. Genom de tätta galler af qvistar och grenar, som en otämd och rik natur öfverallt på detta ställe flätade ihop till en enda yppig och svällande kulle, trängde sig sällan, om någonsin, en människas fot. På ena sidan svällde den stora floden, här visserligen spakare än vanligt, men i rask fart, och på den andra brusade och puttrade den lilla ån, som tycktes icke fort nog komma fram till sitt mål. Mellan dessa evigt flödande källor kunde Rödups stora öga icke vara annat än tårdränkt, och för ortens prosaiska befolkning var det täcka stället helt enkelt ett sumphål, som man helst rodde förbi och för hvars romantiska natur man icke hade något sinne. Först när dess löf gulnat eller dess yppiga behag lågo dolda och fångslade under det hvita täcket, kunde det hända att man tog en ginväg deröfver eller spårade upp derstädes jagtmarkens vanliga villebråd, som der syntes vara såsom hemma.

Så låg detta ställe i århundraden, utan att vara bemärkt och ännu mindre beundradt. Hvad skulle man också kunna begära af en natur på denna polhöjd? I sjelfva verket ligger det precist under polcirkeln. Ett sådant ställe kan ju icke vara mycket värdt; dess läge ensamt uppkallar inga andra föreställningar än om is och snö, ödslighet och mörker. Ingen klok människa skulle i ett sådant ställe kunna finna behag eller der känna någon trefnad.

Och dock beslöt för tjugu år sedan en fremling att här slå ned sina boningar. Han fäste sig vid denna obändiga natur, som då hon betraktades med kännarens blick icke saknade mjukhet och hemtrefnad. Dessutom vexte här omkring en reslig furuskog, och Rödupsbäcken talade ett språk som var pengar värdt. Skogen och forsen äro i förening en af de norrländska källorna till rikedom, och vill man hafva något derutöfver, kan man få jord på köpet.

Sålunda fans för en praktisk man här något att göra och vinna. Alla villkor för ett nybygges uppkomst och framtida bestånd funnos här uppfyllda. Och ett nybygge blef det som få, kanske som intet annat under polcirkeln.

Vi skola följa det från början.

På den udde som bildas af de två vattendragen bestämdes plats för boningshus och gårdens öfriga byggnader. På denna plats funnos redan alla materialier för dessa hus. Furorna fingo falla för yxan och voro tillräckliga för behovet. Snart reste sig ett ståtligt boningshus i deras ställe, med framsidan mot elfven. Marken deromkring röjdes, rensades och planerades. Löfträden fingo till största delen stå kvar. Uthusbyggnader uppfördes samtidigt. Dessutom bygdes ett såghus vid ån, och det dröjde icke länge, förrän sågbladets skärande, entoniga musik ackompanjerade åns muntra, brusande sånger.

Rödupp var dock ännu till stor del en vildmark. Hvarken yxan eller sågbladet förmå deraf göra hyfsad bygd; men de kunna vara ett godt medel dertill. Derföre började nu den högländtare, men (äfven den) vattensjuka jorden att utdikas och bringas under plog. Sålunda blef nybygget färdigt. Det var år 1855.

Mot medlet af Augusti 1874 landade den som skrifver dessa rader en afton med sin båt vid Rödups landningsbrygga. Denna år belägen nedanför åns utmynning i elfven och man har ett litet stycke väg att gå innan man kommer fram till herrgården.

Vädret hade varit regnduskigt; luften var ännu mycket vattensjuk och tung; det började icke just skymma på, men dagen var blek; klockan var också redan 9.

Då jag gick öfver bron som var slagen öfver Rödupsån, såg jag till vänster längre upp vid ån såghuset och några mindre hus för arbetarne. Framför mig låg på en höjd mangårdsbyggnaden med gafveln åt det håll hvarifrån jag kom. Mycket deraf såg jag dock icke, ty det låg inbäddadt i en yppig infattning af löfträd. Ett staket skyddade herrgårdens område för intrång från verkets öfriga innevånare och egentligen från fyrfotingarne.

Många ögonblick förflöto icke, innan jag uppnådde grindarne som öppnade inträde till en liten park med slingrande, fint sandade gångar. Den som förde till manbyggnaden var starkt stigande uppåt men kort, och de lummiga träden i förening med den sollösa himlen utbredde här en starkare skymning, tilldess man kom upp på gårdsplanen. Ledsagad af min roddare gick jag förbi manbyggnaden och ställde mina steg till kontorsbyggnaden, som låg litet längre bort och bildade ena sidan i en annan gårdsplan, hvilken på två andra sidor stängdes af ladugård och foderlador samt magasin.

Jag ville icke vända mig direkte till herrgårdsbyggnaden, då tiden var väl mycket framskriden och jag icke kände husets vanor. I alla händelser hoppades jag få rum för natten.

Det dröjde icke många minuter förrän värden sjelf infann sig, och jag behöfver icke nämna, att gästfriheten här, såsom i en stor del af Norrland, öppnade sin dörr på vid gafvel. Det gick därför icke an att stanna i kontorsbyggnaden, utan fördes jag till hufvudbyggnaden, der jag äfven fick min bostad för natten.

Jag skulle önska att alla de som känna en rysning vid blotta tanken på Norrland, kunde som hastigast göra ett litet besök i detta nybygge under sjelfva polcirkeln. Rummen voro omkring tolf fot höga, luftiga och rymliga i förhållande dertill. Fönstren voro, utom annat vanligt tillbehör, försedda med persienner. Vackra krukvexter, af hvilka ett par nådde nästan upp till taket, spridde ett sydländskt behag åt denna angenäma bostad och harmonierade med den frodiga naturen utomkring.

Man må icke tro, att höga luftiga bostäder äro sällsynta i det öfre Norrbotten. De äro tvertom mycket vanliga och vi komma nog att tillsammans besöka flere sådana. Äfven de mindre jordbrukarnes hus äro ganska höga; endast undantagsvis ser man ett fönster med mindre än tre rutor i höjden, och om man ville göra någon anmärkning mot det norrländska byggnadssättet vore det mot den allmänt rådande förkärleken för öfverflöd på fönster. Detta stämmer illa öfverens med klimatet och den nattlösa sommaren: men man har dervid tanken uteslutande fäst på de korta dagarne under vintern, och det lär nog dröja innan man kommer på bättre tankar.

Vi gingo, min värd och jag, ut i trädgården, eller rättare trädgårdarne samt följde ett par slingrande gångar i den lilla parken. Som dessa senare voro upptagna i sjelfva backslutningen, bildade träden ofvanför ett fullkomligt löfhvalf med de lägre stående trädens kronor. Här herrskade en djup skymning och en djup tystnad. Endast en och annan bevingad varelse, som stordes i sin hvila, lät höra ett nyfiket, kanske äfven harmset qvitter. Under högsommaren, när solen liksom glömmet sig kvar på den nordiska himlen och när värmen är tryckande, måste här vara en förtjusande hvilopunkt. Genom löfverket skymtar fram den majestätiska flodens stora, blå öga, och från andra sidan hör man åns brusande fall, under det att doften från den närliggande blomsterträdgården och löfvens friska grönska smeka luktsinnet. Hvar

skulle man kunna finna ett ställe mera egnadt att stämma till ljufva drömmar och fridfull ro?

Framför byggnaden mot elfssidan var blomsterträdgården anordnad. Här voro rabatter och kullar upplagda i oklanderlig symmetri, doftande af dubbla törnrosor och spiræor med flera andra blommor; här funnos äfven syrénhäckar samt svarta och röda vinbärsbuskar, upptagna från vildmarken och omsatta i odlad och ansad jord, äfven nu dignande af frukt. Detta är Norrlands drufvor.

På andra sidan d. v. s. södra sidan om gårdsplanen låg kryddgården. Här vexte vacker hufvudkål, kålrötter, rödbetor, morötter, charlottenlök, pumpor, råtickor, sockerärter, hvaraf gården försåg grannarne med frö; vidare frodades här dill, persiljor, spenat, sallad. Jag fann här till och med ett par små äpleträd; de voro för tre år sedan uppdragna från kärna och voro nu omkring 3 fot höga.

Man kan väl förstå, att jag var både förvånad och belåten med allt hvad jag såg; men min värd var icke fullt tillfredsställd. Sommaren 74 var från början kall och blef icke varm, men mycket regnig. Till följd häraf kunde icke trädgårdens alster vinna den fortkomst som föregående år, då hufvudkålen uppnått en vikt af ända till 14 skålpund, och pumporna voro mycket stora. Emellertid måste äfven i nu varande skick anspråken hos den som väntade sig mycket litet af vextverlden i dessa bygder finna sig icke blott tillfredsställda, utan i hög grad öfverträffade.

Efter denna lärrika promenad måste jag följa min värd till supén, som säkerligen icke var egnad att minska den glada sinnesstämmningen. Med just detta matbord är ett anmärkningsvärdt förhållande förknippadt som jag icke kan underlåta att omnämna.

Jag har kallat detta ställe ett nybygge under polcirkeln. Att det är ett nybygge torde nu få anses bekant och bekräftadt. Att det ligger under polcirkeln är lika säkert.

Den bekante kaptenlöjtnanten C. A. Pettersson, som i början på 60-talet för ekonomiska karteverkets räkning hade förrättningar i Norrbotten, fann sig så väl på Rödupp, att han möjligen endast af denna orsak företog sig att bestämma ställets polhöjd. Han gjorde det mycket noggrant och fann att manbyggnaden var belägen under sjelfva polcirkeln. Han gick till och med så långt att han påstod densamma stryka öfver matbordet derstädes. I sådant fall superade jag ena dagen norr om polcirkeln och frukosterade dagen derpå söder om honom vid samma bord i samma rum. Det torde dock vara säkrast att icke taga detta efter bokstafven; Pettersson var af skämtsamt lynne och han visste nog, så godt som någon att det har sina vanskligheter att komma det rätta så nära.

Efter en stärkande nattsömn letade jag mig, tidigt på morgonen, fram till sågen, der jag visste att dusch icke saknades. En opraktisk människa, som icke ens har någon aktie i ett sågverk, och som dessutom har någon svaghet för att i första rummet tänka på sin egen värda person, skall otvifvelaktigt sätta största värdet på sågverken för de utmärkta och uppfriskande duschar som man vid dem kan erhålla, och som jag tillråder hvarje resande som besöker sågverk icke underlåta att begagna sig af.

Målet för min resa efter Kalix elf var Jockfallet, dit jag begaf mig på förmiddagen. Efter återkomsten på aftonen förde min värd mig ut på egorna. Kornet hade lidit i fortkomst af den oblida våderleken och var mycket litet

matadt; det var dock den 13:de Augusti; men när vi kommo längre fram, öfverraskades jag af att se ett fält nästan moget till skörd; axen voro svällande och fasta. Jordmonen var här den samma som på hela det öfriga fältet: sand och lera; brukningen hade varit likartad; men på försök hade på detta fält användts superfosfat, och verkan var sannerligen underbar. Det var det enda ställe vid Torne, Kalix och Lule elfvar hvarest jag med få dagars skilnad fann kornet så väl matadt. Detta försök är icke heller det enda med artificiella gödningsämnen i Norrland, och rätt använt har verkan varit likartad. Det återstår mycket i Norrland att göra i detta fall, men de nya vextnäringsämnena hafva dock redan vunnit inträde på ganska många håll, vunnit förtroende på flera och innebär hugnande löften åt alla.

Sedan vi besett kornfälten, drogo vi oss längre upp mot skogsbrynet. Här fanns en många tunnland stor ång, som erhållits genom utdikning af en myr och som medelst lämpligt anbringade diken och dammar kunde öfversilas. Stället hade varit mycket frostländt, men genom dessa och andra afledningar för det öfverflödande vattnet hade klimatet förmildrats och frostens verkningar hade allt mera försvagats, för att en gång i en snar framtid nästan helt och hållet upphöra eller åtminstone endast i utomordentliga temperaturfall göra sig gällande.

Från fälten begåfvo vi oss till ladugården. Såsom bekant är, undergår en ladugård af trä ganska snar förruttnelse, hvarföre äfven en och annan ladugård uppföres af sten. Detta byggnadsämne anser jag likväl olämpligt för Norrland. Stenfåhus äro svåra att hålla varma; de måste stundom strängt uppeldas och kornas antal måste vara väl afpassadt efter utrymmet. Alla dessa olägenheter voro efter min tanke här förebyggda. Ladugården var visserligen af timmer, men invändigt försedd med plankfodring med mellanrum mellan denna och timmerväggen. Härigenom var väggen skyddad mot förruttnelse, och plankorna, som insattes torra och hyflade, skola i långliga tider motstå förgängelsen. Visserligen blir en sådan ladugård ganska dyr, men icke så kostsam som en af sten, hvars osundhet i ett hårdt klimat bör afskräcka från dess användning.

Från att för tjugu år sedan vara en vildmark hade egendomen nu foder för 27 kor och 4 hästar, och invid ladugården kastade jag en blick på hönsgården som var lika rikt försedd med invånare, som den lemnade utrymme för ännu flere, om detta ansetts behöfligt.

Vi gingo ännu en gång in i kryddgården och satte oss ned ett ögonblick i en berså af humla, hvilken vanligen lemnade 20 skålpund i skörd.

Sålunda hade på detta idylliska ställe, från det minsta till det största, det nyttiga blifvit förenadt med det prydliga och angenäma, och det hela företedde en efterdömlig bild af hvad fliten, i förening med omtanke och god smak, förmår åstadkomma, äfven under polcirkeln och med en natur som tillförene säkerligen förefallit de flesta afskräckande.

Här fanns dock en brist. Om sommaren kunde man icke komma till detta ställe åkande, utan endast gående om man ville underkasta sig en sådan möda, men i annat fall med båt. Elfven var deras väg och en ganska besvärlig ändå, emedan densamma på flera ställen under sitt lopp från Rödupp till Öfver-Kalix kyrkostad, Bränna, en sträcka af 2 mil, hade flera svåra forsar. Denna brist hade icke undgått egarens uppmärksamhet. Han hade äfven ämnat afhjelpa densamma, och han hade derföre brutit och grusat 1 mil, men den an-

dra milen återstod obruten; dock hade han äfven der låtit lägga alla erforderliga broar, och hoppades den tid skulle komma, då icke blott hela den vägen vore färdig, utan äfven en annan i motsatt riktning erforderlig väg blefve anlagd och hvilken skulle förena Öfver-Kalix med Korpilombolo. Från Rödupp till den senare socken blefve då afståndet 4 1/2 mil, och vore en dyr bro öfver Kalix elf på den tillåmnade vägsträckan redan anlagd. Man kan förstå vigten af denna väganläggning, då man erfar, att Öfver-Kalix-boarne under nu varande förhållanden måste färdas utför eller utefter Kalix elf, från Bränna till Neder-Kalix 7 mil, derifrån till Neder-Torne 6 mil genom denna socken och Öfver-Torne inemot 15 mil, eller tillsammans 25—30 mil, allt för att fortskaffa något tyngre gods till Korpilombolo. Ett sådant missförhållande skall säkerligen en gång afhjelpas. Jag hoppas det och önskar att min ärade värd finge upplefva den dagen. Han har väl förtjent det, ty han har gjort ett vackert nybyggesarbete, och jag tror mig icke öfverskrida granlagenhetens gräns, då jag säger, att denne nybyggares namn är *C. E. Grundén*.

Hr Grundén är numera icke egare till Rödupp. För något mer än ett år sedan sålde han detsamma till aktiebolaget Bergman Hummel & Comp., i hvilket han med detsamma inträdde såsom större delegare. Nämnnda betydande export-firma har, om jag icke misstager mig, redan från början varit egare till halfva Rödupp och dela sålunda med hr Grundén åran af deras anläggning.

Kalix elf har många smycken, men intet torde ligga nordligare än Rödupp, och ingen resande skall ångra ett besök på detta herrliga nybygge under polcirkeln.

Norrlands folkmängd.

Det är väl bekant att folkökningen i Norrland under i synnerhet de sista årtiondena varit vida större än i det öfriga riket. Såsom ett bevis derpå framlägga vi här nedan en öfversigt till jämförelse:

		År 1850.	1860.	1870.	1873.
Gefleborgs	län	120,158.	136,061.	147,416.	157,196.
Westernorrlands	"	99,558.	116,669.	134,598.	143,614.
Jemtlands	"	52,271.	61,218.	70,463.	73,593.
Westerbottens	"	67,674.	81,478.	91,759.	96,084.
Norrbottens	"	58,835.	69,225.	76,057.	80,350.
Summa		398,496.	464,651.	520,293.	550,837.
Det öfriga riket		3,084,045.	3,395,077.	3,648,232.	3,747,135.
S:a för hela riket		3,482,541.	3,859,728.	4,168,525.	4,297,972.

Det öfriga riket har sålunda på dessa 23 år vunnit en tillväxt af 663,090 personer, men Norrland deremot af 152,341 personer, det vill säga att när det öfriga rikets folkmängd tillväxt med omkr. 18 procent, har Norrlands vext med omkr. 28 procent.

Norrlands städer visa äfven en ansenlig uppblomstring, såsom man finner af följande tabell;

	År 1815.	1863.	1868.	1873.	Tillvext med
Gefle	6,595.	11,610.	13,315.	16,265.	9,670.
Hernösand	1,780.	3,259.	3,508.	4,585.	2,805.
Hudiksvall	1,609.	2,850.	3,121.	3,503.	1,894.
Sundsvall	1,592.	4,904.	5,661.	7,270.	5,678.
Söderhamn	1,397.	3,257.	3,998.	5,808.	4,411.
Ume	1,080.	2,088.	2,358.	2,585.	1,505.
Lule	919.	1,693.	1,847.	2,423.	1,504.
Pite	625.	1,641.	1,776.	1,895.	1,270.
Östersund	252.	1,674.	1,743.	1,884.	1,632.
Haparanda	— —	877.	877.	924.	47.
Skellefte	— —	409.	451.	621.	212.
Summa	15,849.	34,262.	38,655.	47,763.	30,628.

På dessa 58 år hafva Norrlands städer således erhållit en tillökning i folkmängd af närmare 200 procent, hvaraf $\frac{2}{3}$ tillkomma på Gefle, Sundsvall och Söderhamn.

På 28 år, 1815—1863, tillvexte städernas folkmängd med något mer än 100 proc., men under det sista tjotalet år, 1863—1873, hafva de vunnit en tillökning af omkring 50 proc., eller omkr. 30 proc. större tillvext än under de föregående årtiondena.

Största intresset ådrager sig Gefle stads folkökning, som före 50-talet var ganska oansenlig; men sedan en stor fabriksanläggning derstädes åvägabragts och Gefle--Dala jernväg blifvit färdig, tilltog folkmängden betydligt och är alltjemt stigande. Samma förhållande skall inträffa med de öfriga norrländska städerna och har redan visat sina verkningar hos dem som i någon mån erhållit förbättrade kommunikationer. Om de norrländska städerna således vilja lefva annat än ett tynande lif måste de i första rummet vara betänkta på jernvägsförbindelser.

Huru hafva våra insjöar bildats?

Öfver denna svårlösta fråga hafva senaste tidens forskningar kastat ett nytt ljus. Det är i synnerhet engelska geologer, som sysselsatt sig med detta ämne. Den storartade tanke de framkastat går ut på ingenting mindre, än att de långa och djupa fjordar, insjöar och dalar som finnas i många länder äro urholkade af ofantliga islager, isbräer, hvilka i en förfluten tid öfvertäckte de länder hvarest dessa daningar nu finnas. Amerikanske professorn Dana framställde först teorien om fjordarnes uppkomst, derefter har engelske geologen, prof. Ramsay tillämpat densamma på insjöarnes bildning, och samtidigt förklarades dalarnes uppkomst af engelske fysikern, prof. Tyndall.

Redan år 1849 fästade prof. Dana uppmärksamheten på att det på nordliga och sydliga breddgrader finnes en fjordzon. Han visar huru söder om 48-de breddgraden på Amerikas vestkust kustlinierna äro endast svagt böjda, hvaremot norr om denna breddgrad kustlinien genomskäres af ett stort antal smala kanaler, hvilka likasom fjordarne i Norge och, bland andra, Ångermanelfven utanför Nyland, gå långt in i landet och äro så djupa, att stora skepp kunna segla med sina rår mellan löfven på träden vid kusten och skrubba sina

sidor mot fjellsidan, utan att kölen når botten. Dessa fjordar finnas i mängd längs kusten af de f. d. ryska kolonierna; öar äro äfven talrika längs hela denna sträcka, och de vexla i storlek från små klippstycken till dimensionerna af Vancouvers ö, som måter nära 300 eng. mil i längd och 49 mil i bredd. Dessa öar hafva äfven fjordar, i synnerhet på den sida som vetter mot hafvet.

Liknande fjordar förekomma på nästan alla kuster på motsvarande breddgrader, men saknas nästan helt och hållet i den lägre tempererade och heta zonen. På ostkusten af Amerika är kusten påfallande jemn tills man närmar sig Maine. Men norr om 43:dje breddgraden ända till Grönland äro vikarne talrika, djupa och vidt omfattande i sina förgreningar. I Sydamerika söder om 42:dra breddgraden blifva de karakteristiska för kusten i synnerhet för den vestliga. Eldslandet är genomskuret af dem och åtskildt i flere delar. Dessutom ligga Chiloe och många andra öar utanför kusten, liksom Vancouvers ö och andra öar i Nordamerika. Norr om 42:dra breddgraden har deremot kusten få bugter.

I Europa äro fjordarne i Norge och de djupa vikarne i Skotland väl bekanta. Äfven vårt lands i synnerhet ostkust har djupa inskärningar med vidlyftiga skär och öbildningar. Alla dessa kuster stå i skarp motsats till kustbildningen af Frankrike, Spanien och Afrika.

Det finnes följaktligen vissa fjordbredder, eller en fjordzon på jordkroppen, både norr och söder om eqvatorn. Nya Zealand och Aukland samt de andra öarne hafva till största delen samma karakter, och bilda med sydändan af Amerika de enda länder på södra halfklotet som sträcka sig ned i den södra fjordzonen.

År 1857 fäste Dana uppmärksamheten på att de höga breddgrader, hvarunder vikar och fjordar förefinnas, äro desamma som de hvarest man finner märken efter en Istid, och år 1862 utgaf prof. Ramsay en anmärkningsvärd afhandling om "den glaciala uppkomsten af vissa sjöar i Schveitz". Efter denna tid har teorien om insjöarnes bildning varit föremål för en liflig diskussion. Redan förut hade Ramsay påpekat, att det största antalet insjöar ligga i klippfördjupningar, bildade genom isbräens utskärning, då den gick öfver landet. Dessa sjöar och vattensamlingar äro af alla storlekar, från några alnar till flere engelska mil i diameter. Obetydlig som denna företeelse vid första ögonkastet kan förefalla, tror han dock att bildandet af dessa sjöar är af stor vikt för en riktig uppfattning af Istids-teorien; ty denna teorie måste utsträckas långt utöfver sådana fjelltrakter som Schveitz, Wales och de skotska högländerna, hvarest den glaciala daningen af många klippfördjupningar först tilldrog sig hans uppmärksamhet. De många vattensamlingarne i Norrland i allmänhet, och de många och stora sjöarne i lappmarken i synnerhet, äro serskildt egnade att gifva ett starkt stöd åt denna teorie.

Ramsay påpekar, att alla stora sjöar ligga på sträckor som en gång täcktes af en stor isbrå. Han förmenar, att det tidigare funnits dalar som anviste bräerna deras väg, innan de framträngde öfver det låga landet mellan Alperna och Jura, och att dessa dalar och en del af slätterna blefvo genom gnidningen af den i rörelse varande isen förändrade till form, samt att en del af denna förändring består i urhålkningen af nämnda sjöbassiner.

Vidare påpekar han, att de flesta sjöar hafva bredd och djup efter de isbräers omfång som gick ned genom de dalar hvori sjöarne ligga, samt att detta

allmänna resultatet förmedlades efter den bergarts natur och formen på den grund hvaröfver isbräen skred fram.

Derefter öfvergår Ramsay till anförande af sjöars förekomst i allmänhet på det norra halfklotet, och visar huru i Europa och Amerika sjöarne blifva utomordentligt talrika i samma mån som man kommer norrut. Härigenom föres han till det antagandet, att en eller annan nära förbindelse finnes mellan deras antal och de nordliga breddgrader hvarunder de förekomma. Granskar man kartan öfver Nordamerika, skall man finna, att från den atlantiska kusten genom New-Hampshire, Vermont, nordliga delen af staten New-York, Maine, New-Scotland, New-Brunswik, Gaspé och Newfoundland, hela kontinenten är beströdd med sjöar. Norr om Lorenzo-floden och de stora sjöarne, så långt som till Ishafvet, är förekomsten af otaliga sjöar öfver hela landet ännu mera påfallande. På östra sidan af atlantiska hafvet äro Wales, Cumberland, många delar af Irland, de norra högländerna, och några af de vestra öarne äfven betäckta med otaliga sjöar och tjernor. Alla dessa äro trakter som bära märken efter gamla isbräer, och hvad sjöarne i Wales och några delar af Scotland angår, ansvarar Ramsay för, att största delen af dem ligger i klippbassiner af åkta glacialt ursprung.

Han hänvisar derefter till den skandinaviska halfön, hvilken geologerna erkänt vara det land, som på det mest underbara sätt bär märken efter isbräer. På norska kusten störta afslipade, af bräerna danade, fjellsidor rätt ned i de djupa fjordarne, och på svenska sidan är landet mellan fjellen och Östersjön samt Bottniska viken, rundt om den senare, och Finland upp till Ishafvet öfvertäckt med ett ofantligt antal sjöar, alldeles som de förut nämnda trakterna och landsträckorna.

Samma år som Ramsay bekantgjorde sin teori om insjöarnes uppkomst, besökte Tyndall Alperna och kom till samma åsigt om Alpdalarnes bildning. Han yttrar härom bland annat: "det är då fullkomligt säkert, att alla dessa fjellsträckningar en gång varit betäckta med is, ofantlig till sin massa och i oupphörlig rörelse. Att en sådan kraft var stark nog att utplöja Alpdalarne kan icke betviflas, då å andra sidan det faktum, att under hela den tid som må vara förfluten sedan den försvann, atmosfärens vanliga inflytande i de flesta fall varit otillräckligt att utjemna till och med de yttersta spåren af bräerna, låter förmoda, att denna orsak icke förmår frambringa samma resultat." . . . När vi se de små bräerna nu för tiden — endast dvergar i jämförelse med jettarne från Istiden — finna vi, att från en och hvar af dem kommer en större eller mindre elf, som förer lösa ämnen hvilka isen gnidit lös från fjellet. Om vi inskränka bräernas verksamhet till en enkel hasning utför fjellet, och vi gifva dem tillräcklig tid att verka, så är det icke en blott tro, utan en fysisk visshet, att de skola urholka en dal. Men bräerna göra mer än blott afgnidning. Bergarterna äro icke likartade; de äro genomskurna af lager som dela dem i skilda massor. En brå är otvifvelaktigt i stånd att röja undan sådana massor och föra dem bort med sig. Ett betraktande af föremålen på förhand visar isbräens förmåga att fördjupa sitt läge. Tager man till exempel en brå om 1,000 fots tjocklek (och några af de gamla var uppenbarligen 3 gånger så mäktiga) och sätta vi vigten af 40 fot is till 1 atmosfärs vikt, så finna vi, att på hvarje quadrattum af sitt läge trycker en sådan brå med en tyngd af 375 skålp. och på hvarje quadratyrd af sitt läge med en tyngd af 486,000 skålp. Med ett vertikalt tryck af denna storlek drifves bräen ned åt da-

len af trycket bakifrån. Man kan svårligen förneka ett sådant redskap för-
mågan att urholka.

Bland många andra geologer, som i senaste tid behandlat tillkomsten af
sjöarne, är den nyligen aflidne Sir Charles Lyell, i sin "Menniskoslågtets ålder"
och "Elementerna till zoologien." Han vidgår att sjöarne äro mycket allmänna
i länder som bära märken efter Istiden, men jämförelsevis sällsynta i tropiska
trakter; dock försöker han framställa en mängd motbevis mot teorien om åf-
ven de större sjöarnes uppkomst på detta sätt, ehuru han medgifver att brä-
erna kunna urholka grunda bassiner. Ramsay har i en senare afhandling vi-
sat ohållbarheten af hans bevis i förra fallet.

I år har ett nytt verk utkommit under namn "Den stora Istiden", af I.
Geikie, chefen för de geologiska undersökningarne i Skotland. Han delar full-
komligt prof. Ramsays åsikter i detta ämne. För några år sedan, skrifver han,
greps jag af det sakförhållandet, att de djupaste delarne af de skotska insjö-
arne just funnos der, hvarest den som hyllar prof. Ramsays uppfattning måste
vänta att finna dem. Han anser dessa och andra företeelser i hög grad be-
kräfta den åsikten, att hela landet en gång varit djupt inhöljdt i is, som sköt
ut genom alla vikarne, täckte öarne längs kusterna och först slutade sin färd
i Atlantens djupa vatten *).

Amerikansk rosenpotatis.

Denna potatissort har visat sig ega mycket högt värde för norra or-
terna. — För oss är det nemligen af högsta vikt att vi vinnlägga oss om
vinnandet af sådana kulturvarieteter af våra odlade växter, som genom sin
snabba utveckling kunna fullt tillgodogöra sig vår högnordiska sommars ljus-
riktedom och hinna afsluta sin växtlighet så tidigt, att de ej gerna kunna
komma att känna men af tidigt inträffande vinterkyla. I denna potatissort
synas vi hafva vunnit en sådan, som dessutom är rikt gifvande, god och åt-
minstone hittills hårdig emot potatissjuka. År 1872 på våren tillsändes mig
från landtbruksakademiens experimentalfält 4 kannor af denna potatissort,
som jag nu under 3:ne somrar här odlat, och som hvarje år visat sig minst
14 dagar tidigare än någon annan här odlad potatissort, vare sig af ortens
stam eller från annat håll. Den har äfven alla tre åren visat sig mycket
rikt gifvande. Straxt vid upptagandet har den befunnits något lös och min-
dre god till matpotatis, men efter ett par månaders förvaring i god källare
blir den mjölig, sprickande och utmärkt god. — Året 1873, då nästan all
potatis här på orten befans hårdt angripen af potatissjuka, visade sig på
denna ej spår deraf; den odlades på samma fält som en annan god potatis-
varietet af ortens stam; skötsel och jordmån voro fullkomligt lika, den sed-
nare blef mycket hårdt angripen af potatissjukan, men rosenpotatisen var
och förblef deraf oberörd. — Hos mig har den odlats på lätt lerblandad
sandmylla. Piteå i Februari 1875. L. A. R.

*) Efter en uppsats i den af prof. Ludvig Kr. Daa utgifna tidskrift "Tids-Tavler",
1:sta häftet, 1875.

23. OKT. 1909

UMEÅ

Norrland och dess Framtid.

Tidskrift utgifven af "Sällskapet för Norrlands väl".

Redaktör och ansvarig utgivare:
Aug. Cajanus.

Tryckt hos J. A. Johansson,
Hernösand.

N° 5.

Maj.

1875.

Innehåll: Riksdagen och Norrland. — Om utställningen af trädgårdsalster i Upsala. — Om renens misshandling. — Vid Kalix elf. — Redogörelse från Ume. — Anmälan.

Riksdagen och Norrland.

II.

Norrland har hittills icke haft anledning att beklaga sig öfver bristande afseende på dess behof af jernvägar. Detta är en vacker seger på få år. Vi behöfva endast erinra om, huru frågan om stambanans utsträckning upp genom Norrland upptogs af 1870 års riksdag. Det var då fråga endast om stambana från Upsala till Storvik. Men hon rönt starkt motstånd, en ny åsigt ville tränga sig igenom: staten skulle upphöra med byggande af stambanor, men lemna bidrag till enskildte bolag som ville anlägga jernvägar. Detta var liktydigt med att, sedan Norrland fått vara med om jernvägar för hela det öfriga landet, ingen vore med om jernvägar för Norrland. Oneligen en vacker rättvisa! Också benämndes denna åsigt "nihilism", och de som omfattade densamma kalladse nihilister. Få voro icke de, och Norrland kan vara förvissadt om att detta släkte ännu icke är utdödt. Denna tidskrift vred och vände frågan på den tiden på alla sätt och betraktade henne från alla sidor: "hvad bör Norrland helst göra för att snarast möjligt få jernvägar inom sina gränser bygda?" frågade den sig och sina läsare; "plan till erhållande af medel för jernvägar i Norrland"; "är Norrland mäktigt att åstadkomma någon betydligare jernvägstrafik?" — dessa och många andra spörsmål uppstälde den till besvarande. Imellertid vunno icke nihilisterna framgång i sina planer. Linien Upsala—Sala—Storvik ernådde pluralitet. En sådan linie var visserligen icke i Norrlands intresse, men den var bättre än ingen, och det missgrepp som statsmakterna dervid begingo förmedlades genom enskild företagsamhet. Sedermera har fördomen mot Norrland för hvarje år försvagats, och sedan en kraftig hand i regeringen tog ett tag på allvar, förstummades helt och hållet alla nihilistiska tungor, så att vid pågående riksdag ingen enda röst höjde sig mot beviljande af det till transitobanan och till fortsättning af stambanan genom Norrland af regeringen begärda anslaget, 4½ millioner. En sådan utgång på den uppställda frågan i dess dåvarande skick var så mycket mera glädjande som en

icke berömvärd sträfvan att splittra krafterna och söndra Norrland inbördes lätteligen kunnat tagas till förevändning för uppskof. Vi helsa derföre riksdagens beslut med tacksamhet och lifvade förhoppningar.

Så långt är allt godt och väl.

Det tvistefrö som hvar och en visste förefinnas, men som man helst såg undanskjutet, eller, ännu bättre, uppryckt och förqväfdt, har nu genom regeringens plötsliga proposition om sträckningen från Hybo i Ljusdal på en gång uppskjutit till ett fruktbärande träd. Är denna frukt god eller ond? — derom är frågan.

Regeringen föreslår, att tvärbanan drages från Torpshammar vester ut till Ånge och derifrån i nordvestlig riktning öfver Gällösundet och Östersund till Näskott, samt att stambanan sträcket från Hybo öfver Välje och Ånge; hvarjemte en bana skulle byggas från Gällösundet till Håsjö.

Skulle denna framställning icke i allo af riksdagen bifallas, föreslås att stambanan drages från Hybo öfver Välje till Torpshammar samt tvärbanan från Torpshammar öfver Håsjö, Dunsäsviken och Östersund till Näskott.

Hvad *stambanan* angår, skulle således densamma se ut sålunda,

1. *antingen*: Hybo—Välje—Ånge—Gällösundet—Håsjö;

2. *eller*: Hybo—Välje—Torpshammar—Håsjö.

Tvärbanan åter skulle gå

1. *antingen*: Torpshammar—Ånge—Gällösundet—Östersund

2. *eller*: Torpshammar—Håsjö—Dunsäsviken—Östersund.

Man finner häraf, att regeringen försökt att se skilda intressen till godo; men det är hvar och en bekant, att intetdera förslaget tillfredsställer begge parterna. Väljes det förra alternativet, tillfredsställes det ultra-jemtländska intresset fullständigt, hvaremot det öfre Norrlands intressen blifva i någon mon förbisedda. Om deremot det andra alternativet föredrages, förlänges tvärbanan betydligt, men stambanan förkortas.

Linien Hybo—Gällösund—Håsjö utgör 20 $\frac{1}{3}$ mil.

Linien Hybo—Torpshammar—Håsjö nära 17 $\frac{1}{3}$ mil.

Stambanan skulle således efter det sednare alternativet förkortas med väl 3 mil, hvilket visserligen icke är att förbise på den långa väg som stambanan har att genomlöpa Norrland.

Det som i synnerhet bidrager att göra denna fråga oklar och på hvilken sida man än vänder densamma otillfredsställande, är bemödandet att göra den ena linien beroende af den andra. Man vill måhända inbespara några mil på den ena eller andra banan. Enligt det nu af regeringen framlagda förslaget skulle antingen Torpshammar—Håsjö eller Ånge—Gällösund blifva gemensamma för stam- och tvärbana. I förra fallet skulle den gemensamma vägen blifva 7 mil, i senare fallet 4 $\frac{2}{3}$ mil.

Dessa försök att förlika skilda intressen och att göra inbesparingar i anläggningskostnaden anse vi vara mycket olyckliga, och fråga kan vara, om det ens är dikteradt af verklig statsmannablick. Sådana försök äro förut gjorda. Upsala—Sala—Storvik-banan är ett dylikt försök. Dettas menliga följder för Norrland äro dock genom den enskilde företagsamheten, Upsala—Gefle-banan afvända; men om de menliga följderna för statens bana, genom sannolikt minskad trafik, dermed äfven kunna anses förekomna, torde vara tvifvelaktigt och skall i en icke aflägsen framtid visa sig.

Nu vill man våga sig på samma halfmesyrer. Ett sådant vacklande måste hafva någon orsak, och vi finna densamma i misstron till Norrlands trafikförmåga. Trafikstyrelsen har beräknat folkmängden efter de föreslagna olika banriktningarne och funnit densamma jemförelsevis obetydlig; den har beräknat arealen af den efter banlinierna befintliga inrösningsjord och funnit äfven denna jemförelsevis obetydlig. Den har derjemte äfven funnit, att Norrlands jernindustri och dess fabriksväsende äro jemförelsevis obetydligt utvecklade. Och af dessa orsaker söker sig styrelsen om efter utvägar, att på kortaste och lättaste vägen komma ifrån denna besvärliga stridsfråga. Styrelsen begagnar icke Alexanderssvärdet för att afhugga den gordiska knuten; med salomonisk vishet vill den dela barnet i två delar.

Detta är värre.

På sådant sätt går man icke till väga i Amerika. Man frågar sig icke, huru mycket folk, huru mycket odlad jord i det eller det territoriet finnes, utan huru mycket jord der må finnas att odla, huru mycket kreatur der må kunna födas, hvilka naturtillgångar i öfrigt der må vara, men man frågar sig hvarken huru mycket folk der nu finnes eller huru mycket kan vara att påräkna, ty detta faller af sig sjelf. Finnes blott medel för människors utkomst och är en jernväg nödvändig för dessa medels anlitande, så är jernvägen med detsamma gifven.

Den som annorlunda uppfattar Norrland, känner icke detsamma. Att uppfatta Norrland efter förhålladerna i det öfriga landet måste alltid bli oriktigt. I stället för att fråga, huru mycket odlad jord finnes derstädes, skulle man fråga sig, huru mycket *odlingsbar* jord är der att påräkna. Hvilka andra förvärfskällor äro der att tillgå? Om den ofantliga landssträcka som kallas Norrland hittills icke kunnat förete den utveckling som dess naturtillgångar möjliggöra, så har man att söka orsaken dertill i en otillräcklig befolkning. Ehuru Norrlands befolkning de senare årtiondena tillvext i vida högre grad än det öfriga landets, är densamma likväl långt ifrån tillräcklig för behovet och långt ifrån så stor som landets förmåga att gifva utkomst. Om åter befolkningen icke närmelsevis är så talrik som den kunde och borde vara, kommer sig detta naturligtvis deraf, att Norrlands kommunikationer varit och ännu äro så ytterst bristfälliga. Det finnes paradisiska trakter på vår jord och under ett mildt luftstreck, hvilka ännu icke blifvit befolkade derföre att de sakna ett tidsenligt samfärdsmedel; det vore då för mycket begärdt, att Norrland, med sitt icke milda klimat, ehuru med rikliga tillfällen till utkomst, skulle hafva lyckats tilldraga sig någon större invandringsström. Men gif detta land jernvägar, det vill säga möjlighet för folk att komma och gå ungefär när de behaga och att öfvertyga sig om, att detta land i sjelfva verket icke är ett afskräckande land, så få vi se, om icke äfven Norrland skall vinna den befolkning det behöfver.

Ur denna synpunkt hade vi väntat, att Norrland af statsmakterna skulle uppfattas; men hvad vi hittills sett, är föga egnadt att berättiga till liknande förhoppningar. Till 1873 års riksdag föreslog visserligen regeringen, "att besluta byggande af en bredspårig jernväg med lätt öfverbyggnad till fortsättning af norra stambanan från Storvik till Hybo i Helsingland och vidare derifrån antingen till Torpshammar i Medelpad eller annan *öster* derom belägen punkt å Sundsvall—Torpshammar-banan", men hos riksdagen uppstod tvekan, "huruvida, då den bredspåriga banans sträckning från Hybo

icke utan föregående undersökningar kunde bestämmas, det vore skäl att för det då varande föreskrifva, att denna bandel skulle fortsättas antingen till Torpshammar eller annan öster derom belägen punkt", hvarföre riksdagen ansåg det böra bero af blifvande undersökningar, om jernvägen från Hybo borde fortsättas antingen till Torpshammar eller annan lämplig punkt på sträckningen mellan *Sundsvall* och *riksgränsen*.

Det vill af denna regeringens framställning till riksdagen synas, som skulle den riktiga tanken föresväfvat henne, att jernvägen borde uppsöka bygder, hvilka icke blott redan vunnit en viss kultur, utan äfven vore mäktiga af ännu större utveckling. Fångad i det garn som från Jemtland utkastades har hon dock snart öfvergifvit denna plan, för att med stöd af riksdagens vilkorliga och sväfvande uttalande se nästan uteslutande jemtlandsintresset till godo. Det ekonomiska skäl som framhålles för banans vestliga riktning är en påräknad trafik med skogsalster; men det torde få vara åtminstone tvifvel underkastadt, huruvida beräkningarne i detta fall äro fullt grundade på sakförhållanden. Man anförer, att i stället för elfrensning för godsets nedflottning i vissa vattendrag, skulle transporten med jernväg föredragas. Derom synes oss hvarken den ene eller andre kunna yttra sig, så länge ingen undersökning af vattendragen försiggått och kalkyl öfver rensningskostnaden blifvit uppgjord. Deremot ligger det antagandet nära till hands, att skogsprodukter af flere anledningar komme att föras på äfven en östligare bana. Sålunda kan man tänka sig, att en verksegare hellre låter föra virket på jernvägen för att undgå de vanskligheter som detsamma är underkastadt i vattendrag som många virkesegare begagna, eller ock de öfverdrifna anspråk som en strandegare för flottningens utförande kan uppställa; en verksegare blir genom jernvägen äfven mindre beroende af skogstillgången efter det vattendrag eller den lokal der han har sitt verk; han blir i tillfälle att spekulera på andra håll; han kan också finna sig föranlåten att anlägga ett nytt verk, lämpadt efter de nya kommunikationsförhållandena. Sådana och en mängd andra omständigheter kunna tänkas och skola säkerligen inträffa; många skola inträffa som icke på förhand låta tänka sig. Fäster man sig mera uteslutande vid virkestransporten, är det således vanskligt att förutsäga hvilken linie må kunna hafva företräde framför den andra, hvaremot, om man fäster sig vid namnet *norrländsk stambana*, man måste afse både den högre kultur som den ena orten har framför den andra samt på väglängden. Endast derigenom möjliggör man banans rentabilitet.

Jemtland har varit i kommunikationsväg det mest vanlottade af rikets län. För detta har det icke varit fråga om, att förbindelsen med den öfriga världen har varit afstängd under halfva året; man skulle kunna säga, att det varit ute ur linien året om. Detta var en brist som visserligen borde afhjelpas, och detta behof är fylldt medelst tvärbanan. Ensamt för ett sådant pris är uppoffringen af den jemtländska millionen icke stor eller betungande, och hvarje norrländing skulle med glädje hafva helsat den Jemtland dermed tillskyndade förmon. Men när man dessutom, utan afseende på det öfriga Norrlands behof, äfven vill ensidigt tillegna sig fördelarne af en norrländsk stambana, då kan man icke följa dem längre, och man frågar sig med förvåning, hvilka fördelar för det sydligare landet en sådan bana kan bereda. Stockholm har intet behof af Trondhiemsbanan. Äfven under

den djupaste vintern kan det fylla sina behof på andra vägar och mycket bekvämare. Fisk vore den enda vara som skulle kunna påräknas; men fisk skall säkerligen en gång i en icke alltför lång framtid hela landet erhålla på en snabbare och säkrare väg än öfver Jemtland. Intilldess detta kan ske, torde några mils längre transport ingenting hafva att betyda.

Från hvilken sida man således än betraktar denna sak, kan man omöjligen förklara ifvern att bortse från hela det öfriga Norrlands berättigade kraf.

Om Norrland nödvändigt skall välja mellan de två föreslagna linierna, kan det naturligtvis icke tveka i valet. En lustresa in i Jemtland kan hafva sina behag för en turist, men då det gäller afhjelpande af en på en vidsträckt yta utspridd befolknings materiella behof, väger några mils krokväg tungt nog i vågskålen. Norrlands votum måste derföre blifva Hybo—Välje—Torpshammar—Håsjö, *om* icke östligare bana kan erhållas.

Skulle mot förmodan riksdagen uttala sig för Hybo—Välje—Ånge—Gällösund, så *måste* Norrland vara betänkt på att få en östligare bana, och det kan då vara fråga om, huruvida icke linien Hybo—Elfsund—Majaån—Holm måste tagas i allvarligt bepröfvande. Härom anse vi dock för närvarande obehöfligt att yttra oss.

En omständighet som trafikstyrelsen icke tagit i betraktande vid sitt vensterhändta förslag kunna vi icke förbigå med tystnad. Trafikstyrelsen framhåller bjert, att linien Välje—Torpshammar företer, bland alla ifrågasatta linier, den mest brutna profil och de största svårigheter vid trafikerandet, men att dessa olägenheter undvikas genom linien Välje—Ånge. Den omständighet som trafikstyrelsen i sin förkärlek för vestern deremot helt och hållet förbisett, är snöförhållandena. Ju vestligare den norrländska stambanan förlägges, desto betänkligare skola de svårigheter blifva som snön uppställer. Detta är ett skäl som kraftigt talar för banans dragande närmare kusten, och som trafikstyrelsen icke bort lemna ur räkningen.

När vi nu velat inlägga ett ord i denna för Norrland och dess framtid framför alla andra viktiga fråga, har det icke skett i den förhoppning, att detta ord skulle kunna i någon mon inverka på frågans utgång. Det är till och med sannolikt, att frågan är afgjord, när dessa rader komma under våra läsares ögon. Utgången må dock blifva hurudan som helst, så tillhör behandlingen af denna angelägenhet historiens domsrätt, och dess hufvudpunkter få derföre icke saknas i dessa blad. Vi hafva funnit oss nödsakade att fälla ogillande uttryck mot de företeelser som hittills yppat sig, och icke minst anmärkningsvärdt är, att en fråga af så stor vikt i allra sista stunden framlägges till riksdagens afgörande. Detta förhållande får uppbära skulden för, att man icke med den mångsidighet och sakrikhet som ämnet kräfver nu kunnat upptaga detsamma till behandling. Vi befara äfven, att Norrland möjligen kan riskera något, om det visar sig motspänstigt. I hr civilministerns anförande till statsrådets protokoll den 27 April heter det nemligen: "den största betänklighet, som möter mot förslaget om åstadkommande af linien Gällösund—Håsjö, är den, att hvarken Eders Kungl. Maj:ts vid 1873 års riksmöte till Riksdagen aflåtna nådiga Proposition, ej heller Riksdagens beslut i ämnet omförmåler eller ens förutsätter *fortsättning af statens jernvägsbyggnader norr om den tillämnade tvärbanan.*"

Är detta ett gif akt! åt norrländingarne, eller var det nödvändigt för frågans ställning till riksdagen att uttala det?

Vi kunna icke besvara dessa frågor, men den stridande måste vara miss-tänksam. Om någonsin Norrland kämpat för sin framtida gestaltning och tillvaro, så är det visserligen nu, och vi önska af hjertat, att Norrlands kämpar på riksdagens slagfält visa sig fullt vuxna den kampen.

Vi gå så mycket hellre till mötes anmodan att intaga nedanstående program, som det är af högsta vikt att under nu förevarande stora jern-vägsfrågor Norrland måste visa hvad dess jord förmår åstadkomma. De olika länens hushållningssällskap skola säkerligen ej underlåta att göra allt hvad på dem ankommer för att de olika orterna, hvar och en på sitt sätt, må kunna förete det bästa de hafva. Programmet lyder sålunda:

Utställning af trädgårdsalster i Upsala nästkommade höst.

Trädgårdsskötseln hos oss har på senare åren gjort stora och vackra framsteg, synnerligast å större egendomar uti södra och mellersta delarne af landet. Hos allmogen är denna del af landthushållningen ännu mycket eftersatt och uti de norra länen nära nog okänd; ty de få köksväxter som der odlas jemte några få arter prydnadsväxter, kunna knappast berättiga att säga det någon nämnvärd trädgårdsskötsel der förekommer. Enstaka undantag finnas dock äfven i detta hänseende, företeende ovedersägliga bevis derpå att äfven uti våra nordligaste landskap en viss art af trädgårdsskötsel kan bedrivas och i väsentlig mån bidraga till icke endast att försköna och förljufva landbrukarnes hem, utan äfven att i materielt hänseende skänka hushållen flera fördelar, hvilka ej nog högt kunna uppskattas, då på detta sätt de mera torftiga och enformiga ämnen, hvilka den vanliga hushållningen uti dessa orter har att bjuda på till människornas uppehälle, kunna ökas genom odlandet af hvarjehanda nya och helsosamma kulturväxter; — under det att sjelfva trädgårdsskötseln i och för sig verkar mildrande och förädlande på människolynnet, ökar hemtrefnaden och välbefinnandet samt gör för odlaren dubbelt kär den jordlapp, som skänker honom både nyttiga och nöjsamma gåfvor.

För kulturens fortgång och utveckling inom landet är det sålunda af största vikt att trädgårdsskötseln utvidgas samt blir mer och mer allmän öfver allt, icke blott hos de större utan äfven hos de mindre jordbrukarne. För detta mål hafva berömvärda bemödanden gjorts och göras af svenska trädgårdsföreningen, hushållningssällskapen, gartner-sällskapen samt af enskilda personer, hvilka äro hortikulturens vänner och gynnare; — och det är att hoppas, att dessa allmänna och enskilda bemödanden skola i den närmaste framtiden komma att krönas med bättre framgång än hittills, sedan numera trädgårdsskötseln börjat blifva föremål för undervisningen vid folkskolan, der aldrig borde saknas nödiga trädgårds- och planteringsland för bibringande åt den uppväxande ungdomen af kunskap om grunderna för

odlingen af köks- och vissa lättskötta hårdiga blomsterväxter, bärbuskar och fruktträd, med hvilkas uppdragning och förädling skolungdomen på passande tider borde under lärarnes ledning mellan skolstudierna sysselsättas.

Allmänna utställningar af trädgårdsalster utgöra äfven ett af de märkligaste medlen att främja hortikulturens utveckling i stort, och årliga sådana hafva på senare åren föranstaltats dels af svenska trädgårdsföreningen, dels af de betydande föreningar och trädgårdssällskap som inom vissa af länen bildats och hvar inom sin ort välsignelserikt verkat för trädgårdsskötselns utveckling och förkofran inom vårt land.

Vi hafva i dag att anmäla en sådan utställning, som nästkommande höst kommer att anordnas i Upsala af "Upsala Trädgårdssällskap", och kommer denna utställning att lemna tillträde för trädgårdsalster från Upland, Vestmanland, Vermland och alla norr derom belägna län. Det är sålunda de nordligaste delarne af mellersta Sverige samt det egentliga Norrland eller de norrländska länen som denna utställning kommer att omfatta — och den blir äfven derutinnan af högt värde att den bör komma att lemna oss en bild af trädgårdsskötselns ståndpunkt uti våra norra provinser, hvaraf ock bör kunna inhemtas de åtgärder som der böra vidtagas för främjandet af den vidare utvecklingen af hortikulturen uti dessa orter.

Vi meddela här nedanföre programmet för denna utställning, hvaraf inhemtas dels hvilka afdelningar densamma kommer att omfatta, dels hvilka priser som komma att utdelas m. m. Vi tillönska denna utställning lycka och framgång samt äro förvissade om att många af trädgårdsodlingens vänner inom de län, som utställningen kommer att omfatta, skola bidra såväl till ökandet af premiebeloppen som med insändning af värdefulla artiklar till sjelfva expositionen.

Program

till den utställning af trädgårdsalster, som i Upsala anordnas af Upsala trädgårdssällskap nästk. höst för Upland, Vestmanland, Vermland och alla norr derom belägna län.

Afdelningen 1.

För den bäst anlagda och vårdade trädgårdsanläggning, bestående af blomster-, frukt- och köksträdgård, drifverier samt park- eller landskapsförsköning:

Hederspris, skänkt af h. m:t drottningen.

Första pris, skänkt af en framstående trädgårdsvän.

Upsala trädgårdssällskaps *hederspris*.

2 andra pris.

Afdelningen 2.

För den bäst anlagda och vårdade enskilda trädgård inom hvarje af ofvannämnde provinser och län *9 första pris*.

För väl vårdade trädgårdar, tillhöriga hemmansegare eller midre jordbrukare, *9 andra pris*.

För den bäst vårdade enskilda trädgård i följande residensstäder: Stockholm, Upsala, Vesterås, Karlstad, Gefle, Falun, Hernösand, Östersund, Umeå och Luleå *10 första pris*.

För planterade och väl hållna gårdar i samma städer *10 andra pris*.

Afdelningen 3. Köksväxter.

För den vackraste och rikhaltigaste samling 1 första, 3 andra och 5 tredje pris.

För den bästa samling af kålslag 1 första, 2 andra och 2 tredje pris.

För den bästa samling rotfrukter 1 första, 2 andra och 2 tredje pris.

För de bästa samlingar lök och sallad 1 första, 2 andra o. 2 tredje pris.

För skidfrukter, kronärtskockor, kardoner, tomater och ätbara pumpor 1 första, 2 andra och 2 tredje pris.

Afdelningen 4. Trädfrukter.

För den bästa samling frukt af alla slag 1 första, 2 andra o. 3 tredje pris.

För den bästa samling äpplen 1 första, 2 andra, 3 tredje o. 4 fjerde pris.

För den bästa samling päron 1 första, 2 andra och 3 tredje pris.

För den bästa samling plommon 1 första, 2 andra och 2 tredje pris.

Afdelningen 5. Drifna frukter.

För den bästa samling 1 första och 2 andra pris.

För vindrufvor 3 första, 2 andra och 3 tredje pris.

För persikor 1 första och 2 andra pris.

För meloner och gurkor 1 första, 2 andra och 3 tredje pris.

Afdelningen 6. Krukväxter och blommor.

För ett sortiment blommor 1 första, 2 andra och 3 tredje pris.

För törnrosor 1 första och 2 andra pris.

För dahlier och stockrosor 1 första 2 andra och 3 tredje pris.

För handbuketter 1 första, 2 andra och 3 tredje pris.

För buketter till bordsprydnader, guirlander och kransar 1 första, 2 andra och 3 tredje pris.

För växter odlade i boningsrum (täflan ensamt för Upsala stad) 1 första, 2 andra och 2 tredje pris.

Afdelningen 7. Dekorationsväxter.

För bladväxter 1 första, 2 andra och 2 tredje pris.

För träd och buskar för fritt land i afskurna qvistar 1 första, 2 andra och 2 tredje pris.

Afdelningen 8. Medicinalväxter, frön och svampar.

För odlade medicinalväxter 1 första och 2 andra pris.

För trädgårdsfrön 1 första och 2 andra pris.

För odlade ätbara svampar 1 första och 2 andra pris.

Afdelningen 9. Konserver m. m.

För inlagda och torkade grönsaker samt på mindre kända metoder tillagade och använda köksväxter 1 första, 1 andra och 2 tredje pris.

För inlagd, torkad och syltad frukt samt på mindre kända metoder tillagad och använd 1 första, 1 andra och 2 tredje pris.

För bärviner och saft 1 första, 1 andra och 2 tredje pris.

Afdelningen 10. Trädgårdsredskap och modeller m. m.

För af utställaren uppfunnen eller tillverkad trädgårdsredskap *1 första, 2 andra och 2 tredje pris.*

För utställd redskap eller modell af ändamålsenlig och mindre känd konstruktion *1 första, 1 andra och 1 tredje pris.*

För trädgårdsplaner, uppgjorda och utförda af i enskild tjänst varande trädgårdsmästare, *1 första, 1 andra och 1 tredje pris.*

För effekter, i och för trädgårdsskötseln behöfliga, t. ex. blomsterkappar, etiketter, korgar etc. etc. *1 första, 1 andra och 2 tredje pris.*

Ett trädgårdssällskapets *hederspris* tilldelas den mest framstående samling trädgårdssalster, oberoende af hvilken eller hvilka afdelningar den tillhör.

Den som önska täfla om första afdelningens pris, böra före medlet af instundande Juli derom underrätta utställningskomitén, adress Upsala.

Föredrag i hortikultur äro afsedda att hållas.

Vid prisens utdelning kommer särskildt afseende att fästas vid de *lokala* och *klimatiska* förhållanden, under hvilka trädgårdssalstren blifvit frambragta.

Ytterligare meddelanden om utställningen med närmare bestämmelser om prisen m. m. skola i nästkommande Augusti månad offentliggöras.

De till utdelning ämnade prisen, till hvilka äfven hushållningssällskapen i de utställningen omfattande länen lemnat bidrag, utgöras, förutom af silfver- och bronsmedaljer samt specier, af större och mindre silfverpjäser välvilligt ställda till komiténs förfogande af trädgårdsvänner, och mottages fortfarande med tacksamhet ytterligare bidrag till förökande af prisens antal och värde. Upsala i Mars 1875.

Komiterade.

Om renens misshandling.

"*Huru mycket förmår en ren att draga?* Derom hafva de personer, som skrifvit om detta djur, haft högst afvikande uppgifter. Under det några författare upptagit renens dragförmåga till 10 à 12 lispund, hafva deremot andra inskränkt densamma till endast hälften. Bekant är dock, att renen med lätthet och under hastig fart förmår att fortskaffa en fullvext man en ganska lång väg utan att hvila samt att han kan draga ett lass om 12—18 lispund omkring 3 mil dagligen under en längre tid och detta med de tunga fordon och olämpliga seltyg, som lapparne vanligen begagna. Att emedlertid renens dragförmåga icke stannar härvid, derom vittna följande uppgifter, meddelade af en fullt tillförlitlig person. Under den malmforsling, som denna vinter egt rum emellan Strömsund och Afvafors masugn i Råneå socken, har en och samma ren fortskaffat från det ena af de uppgifna ställena till det andra

den 22 Februari	ett lass om 9 centner 40 skålpund,						
" 23	"	ett d:o	" 10	d:o	80	"	
" 25	"	ett d:o	" 11	d:o	60	"	
" 27	"	ett d:o	" 11	d:o,			

Härvid är att märka, att afståndet mellan Strömsund och Afvafors utgör $2\frac{1}{8}$ mil, deraf hälften af backig beskaffenhet, att fordonet vägde 1 centner och att vanlig sele begagnades. Här af inses, att renen för en stor del af detta län borde vintertiden blifva af betydligt större användbarhet, än den han hittills vunnit, och att de icke hafva så alldeles rätt, som anse att renen är ett för odlingen bortdöende djur".

Så lyder en notis för kort tid sedan i ett norrländskt blad. Denna uppgift har återfört i vårt minne de upprörande skildringarne om rendjurens behandling från äldre tider, då försök till bergverksdrift på olika ställen i Norrbotten utfördes. Dessa försök uttröttade den ene egaren efter den andre, och misslyckades samtliga. De förtjenade detta öde: förbannelsen hvilade öfver dem. När en industri måste byggas på missbrukandet af ett djurs krafter, som är nyttigare än de fleste och som är billigare än hvarje annat, då har denna industri fällt sin egen dom.

Så länge rendjuret tillgodogjordes af nomaden ensam, var dess lif icke beklagansvärdt. Lappen visste nogsamt, att hans egen tillvaro berodde på renens, och hans egen fördel gjorde honom känslig för dennes lidanden. Först vid närmare beröring med menniskor som kallades hyfsade fingo begge, lappen och renen, erfara huru omildt hyfsningens representanter, eller rättare dess utposter, framgingo i sitt utvecklingsarbete. Birkarlarne voro säkerligen de första som begagnade sig af lapparnes rendjur för att fortskaffa sig sjelfva och sina varor till och från de öfre bygderna. Härunder fingo både lappar och renar undergå en hård och grym behandling. Såsom en qvarlefva från birkarlarne var den så kallade borgarskjutsen, hvarmed menades forsling af de vester- och norrbottniska städernas handlandes varor till och från lappmarken. Detta bruk hade vunnit ett slags häfd och betraktades som en lapparnes skyldighet. Petrus Læstadius yttrar sig derom sålunda: "Aldrig hade jag hört klagomålet deröfver starkare än i min barndom, då mången fattigare lapp, hvars körrenar blifvit, så till sägandes, röfvade till borgarskjutsen, icke allenast var för tillfället blottstöld i afseende på sin hemresa, utan äfven begråt dem, såsom för alltid förlorade. De svaga kräken, spända för lass öfver deras förmåga, ledo till den grad af den svåra forslingen, att, om de ock återkommo till sin egare, de likväl fram på våren störtade af följderna".

Kronobetjeningen var naturligtvis behjelpig vid utöfvandet af detta våld, som redan på Högströms tid framkallade bittra klagomål från lapparne, hvilka, på detta sätt beröfvade sina dragare, måste till fots återvända till sina aflågsna hemvist och bära sina små barn på ryggen. Från denna "skyldighet" befriades lapparne på Petrus Læstadii ansökning af landshöfdingeembetet i Ume år 1830.

Enskilde och kronans underordnade tjenstemän på deras vägnar voro dock icke de enda som på ett otillbörligt sätt plågade lapparne och deras rendjur. Kronan sjelf lät komma sig sådant till last vid den tid då bergverksdrift i lappmarken pågick för kronans räkning. Nasafjells silfververk drefs med stor ifver från år 1640. Grufarbetarne skola hufvudsakligen hafva varit tyska krigsfångar. Men lapparne och deras renar blefvo dervid ohyggligt behandlade. De tvungos nemligen att föra malmen från Nasa till Silbojock. Detta skedde till stor del på våren. Lapparne tvungos att släppa till sina oxrenar för transporten samt att sjelfva arbeta, hvarjemte man äfven tog vajorna (renkorna) att draga, utan afseende på deras drågtighet. "När de arma vajorna

under transporten och misshandlingen framburo sitt foster, skulle det vråkas undan och malmkörslan icke dess mindre fortsättas".

Detta "kristna" och "civiliserade" människors ohyggliga behandlingssätt af gagnrika, fromma djur, till och med vid tillfällen som kräfvade det ömmaste afseende, kom den "råa" lappens hjerta att blöda och han förmådde stundom icke att uthärda det utan försökte förhindra det omenskliga plågeriet, ehuru med ingen annan påföljd än att han själf blef ännu mera misshandlad.

Sådana tider äro nu förgångna, men djurplågeriet är icke därför slut, och att döma af den uppgift hvarmed vi inledt denna uppsats är man på god väg att låta det framträda i en skepnad der godtycket ensamt bestämmer gränsen. Att några författare upptaga renens "dragförmåga" till 10 à 12 lispund, under det andra inskränka densamma till endast hälften torde bero på våglag och terrängförhållanden. Vi hafva sett renar utan synnerlig möda draga en mjölsäck, men vi hafva äfven närvarit vid tillfällen, då det sett ut som skulle renen vara nära att klyfva sin fot under ansträngningen att sätta äfven ett sådant lass i gång. Lapparnes vana att med en holk om halsen på den efterföljande renen binda honom vid den framför dragna pulkan leder stundom äfven till upprörande olyckor. Om nemligen den efterföljande renen icke förmår sätta sin pulka i gång, när de föregående renarne med sina lass kommit i fart, lägger sig så att säga alla dessas kraft på den vanmäktiges hals med den sorgliga verkan, att hufvudet slites af. Man måste erinra sig, att renen är ett tvåklöfvadt djur; hans dragkraft är därför i hög grad beroende af foten. Om man ger akt på huru en häst framflyttar ett tungt lass, skall man finna att han tager säkert fäste med och har god stödjepunkt i den främsta delen af sin starka hof. Renen är deremot icke i denna lyckliga ställning. Hans klöfvar vexa långt fram, äro tunna och täcka en jmförelsevis stor yta. Han eger icke den förmågan att trampa på klöfvarnes spetsar, ännu mindre att på dem söka ett starkt fäste. Härigenom begränsas hans dragkraft, och naturen har ju dermed tydligen anvisat, att han icke är ämnad till dragare. Att *bära* bördor kan han med skäl användas, och synes han utan skada kunna tåla en tyngd af kanske högst 6 lispund eller i allmänhet omkring 1 centner. Vill människan likaväl till sin nytta anlita hans dragkraft, måste hon betänka, att hon redan dermed begår ett våld på naturen, och medvetandet häraf borde vara nog manande att åtminstone så skonsamt som möjligt utöfva detta våld. Det är visserligen bekant, att renen med lätthet och under hastig fart förmår att fortskaffa en fullvext man en ganska lång väg utan att hvila; men det är också bekant, att efter vissa sådana färder renen befunnits i det tillstånd, att man funnit sig föranlåten att nedsticka honom. Renen har på allra sista tiden börjat här och der i Norrbotten användas vid framforsling af timmer ur skogarne. Man har kommit på denna tanke genom bristen på hästar, det höga pris de till följd deraf betingade samt det höga foderpriset. Vi veta att på ett och annat ställe den förbättringen dervid är vidtagen, att vanlig sele begagnas. Detta utgör utan tvifvel en stor lättnad för renen, men det vore i alla fall beklagligt, om man tillåte sig att öfveranstränga honom. Om icke andra skäl talade mot ett sådant våldförande, borde åtminstone tanken på att denna dragare icke kostar något i utfodring, eller, om detta någon gång kan ifrågakomma, likväl mycket ringa mot nyttan. Man borde äfven besinna, att om renen måste själf söka sin

föda, äfven detta är ett arbete, och stundom ett så strängt arbete, att en och annan störtar af ansträngningen.

Alla dessa omständigheter böra vara renens förespråkare hos människan; men att människan stundom är döf för de mest behjertansvärda skäl, när egennyttan förhårdar hennes känslor, finner man af den allra senaste uppgiften om det missbruk som skett. Att sluta af namnen på de ställen mellan hvilka malmforslingen försiggått, är det åter i det beryktade Gellivara bolagets tjänst som denna omensklighet blifvit begången. Man hade kunnat förvånta att i vår tid, då kännedomen om maskinens bruk är så utsträckt, begagnandet af renen vid bergsbruket icke mera skulle förekomma. När man vet, att det engelska bolag som innehar Gellivara verken på omkring 16 mils afstånd från Afvafors masugn äfven besitter ett af världens rikaste malmberg, Gellivara, men synes vanmäktigt att åstadkomma det med hopp om framgång enda fortskaffningsmedel som finnes för malmforsling i dessa bygder, nemligen jernväg, utan i stället tager sin malm sjöledes söderifrån och måste anlita den billiga renkraften för malmens forsling till masugn, såsom den enda möjliga utvägen att hela företaget icke skall gå öfver styr, så synes oss detta enda drag vara nog för att gifva ett fullständigt begrepp om halten af detta bolags verksamhet.

Och dock skulle vi icke hafva sagt ett halft ord om denna verksamhet, om icke missbruket hade varit så gränslöst omenskligt. Den 25 februari 1875 skulle, "enligt en fullt tillförlitlig persons" uppgift, en ren hafva tvingats att $2\frac{1}{8}$ mils väg draga ett lass af *sextiotre lispund*, och det anmärkes serskildt att halfva väglängden är af backig beskaffenhet. Dagen förut drog samma ren ett lass af 4 lispund mindre vikt och dagen efter ett lass 3 lispund lättare, d. v. s. alla dagarne lass på omkring 60 lispund efter backig väg. Detta är dock ordentliga hästlass. Hvilken förfärlig tortyr måste då icke denna ren med sin klufna fot hafva haft att utstå i alla dessa backar! Om något förvånar oss mera än denna uppgift är det att man icke i tidningens följande nummer mottog underrättelse om, att länsstyrelsen förständigat sin länsman i orten att hålla en sträng undersökning om förhållandet. Ett i civilisationens tjänst mindre viktigt ärende har säkerligen varit föremål för dess uppmärksamhet, och det förefaller oss otroligt, att ett så långt drifvet djurplågeri ett annat år utan laga sträng beifran skall kunna få fortgå. Framför allt hysa vi dock den förhoppningen, att den nuvarande disponenten för Gellivara verken, hvars förtjenst om sina underhåfvandes upplysning medelst inrättande af tidsenliga skolor på alla verken är värd det största erkännande, skall förekomma upprepande af ett missbruk, som står i allt för stor strid med och måste i hög grad motverka den hyfsning han på ett berömligt sätt sökt bringa verkens talrika befolkning. Endast på detta vilkor kan man hoppas, att renen icke "är ett för odlingen bortdöende djur"; men endast på detta vilkor behöfver man icke heller befara, att odlingen är ett för renens, och i allmänhet för djurens menskliga behandling gagnlöst framsteg.

Vid Kalix elf.

(Minnen från en resa.)

II.

Jokkfallet.

Kalix elf är i likhet med Torne elf, med hvilken han har äfven andra likheter, mycket rik på forsar, men han bildar få fall. Af dessa är intet af synnerlig betydenhet, men nämnvärdt är dock Jokkfallet.

När man färdas från Rödupp längre upp för elfven, har man naturligtvis endast båt att välja på. Väg finnes lika litet från Rödupp inåt landet som till Rödupp från Bränna. Och den färden är icke beqväm. Elfven är mycket strid hela den 1½ mil långa vägen med tvenne svåra forsar. Till höger är stranden mycket hög, såsom det föreföll, ända till 100 fot, bevext med tallskog. Sådana stränder kallades af ortens befolkning för "mjölar", och den strand vi — en tillfällig reskamrat och jag — nu färdades förbi för "Mjölaskatan".

Båten kunde icke drifvas fram i denna strida ström genom rodd, utan begagnades stakar, hvilket sätt att framdrifva båten benämnes "forkning". Det befans att våra stakar voro för korta, hvarföre båtfolket ropade öfver till ett par qvinnor på andra stranden — elfven var här betydligt bred — att komma till oss med ett par längre. Detta gjordes villigt, och när vi veder-gälde detta besvär med ett par mindre silfvermynt, sade de: "tacken ska ni ha" med en hjertlighet som gjorde en riktigt godt. Jag anmärkte att de uttalade *ja* såsom "jä-å", men af den engelska dialekten hade jag ännu ingenting hört.

Sedan vi farit förbi några gårdar som hörde till Rödupp och kommit ett stycke längre upp, var stranden lägre, men strömmen ännu stridare; det stod hårdt på att forka sig fram. Fort gick det icke, men man hade riklig ersättning i den vackra naturen på alla sidor om oss. Elfven löpte här ett långt stycke alldeles rakt fram, men stränderna voro tandade med en mängd vikar och bugter. På sidorna och framför oss lågo skogbevexta stränder; nederst vid vattnet bildade talrika löfträd och buskar en yppigare vall, ofvanför hvilken reste sig barrskogen, till största delen vacker, ehuru icke mycket grof furu, och bortom denna tronade här och der bergshöjder. Solen, som nu stod på sin middagshöjd, kastade öfver dessa skiftande partier ett rikt ljus. Den gröna färgen bröt sig här i nästan alla möjliga nyanser. Skogens storlek, ålder, beskaffenhet framkallade en olika färgton, som derjemte förmedlades af ett fullare solljus eller en skarpare skugga. Det var icke blott den olika skiftningen mellan björkens breda blad och tallens sylrika blad; trädens olika ålder gaf äfven olika färgskiftningar; det träd som svälde af lif och helsa utmärktes af en högre och saftigare färg, då deremot det sjuka trädet stod mörkt och skrofligt. Det var icke en mjuk natur, men hon var stor, kraftig och allvarlig. Lif saknades icke. Tidt och ofta hoppade en sik, en ung harr, på flykt eller i lek, upp i den brusande fåran. Gräsand flaxade upp från stranden helt nära båten, men visade ingen fruktan; hon hade säkerligen sina ungar i närheten. En kull "skrakar" på minst ett dussin, summo raskt öfver elfven framför oss. Kullen antogs vara förökad genom stöld från en annan kull. På

toppen af en fura satt en hök och spejade med blodgirigt öga efter rof. Här och der, då stranden var gräsrikare, betade kor; ett och annat sommarfåhus syntes, och vallflickans sång ljöd genom skogen. Dofva ljud af dånet från Jokkfallet trängde sig redan nu stundom till vårt öra.

Så kommo vi fram till Orrforsen, der vi måste stiga i land och gå ett stycke, hvarefter vi åter kunde intaga våra platser i båten tills vi stakat oss fram till en ny fors, Ansvarsforsen, hvarifrån vi promenerade till Jokk, ungefär en fjerdingstvåg, under det roddarne forkade fram båten något närmare fallet. Elfven var vid forsens början hopträngd till ungefär hälften af sin vanliga bredd. Stränderna hade hela vägen mellan dessa forsar varit skogbevuxna.

Vi satte oss ned på den höga strandbådden. Uppåt elfven låg en vacker holme med en smalare gräsmatta; midt emot oss hade vi en grässtrand. Vi kunde se huru floden slingrade sig fram som ett strålande band. Vår väg gick öfver en bergsrygg med brådjup på begge sidor. På afstånd mellan Kalix elf och Ängesån syntes Laxåsbergen, på hvilka björnen lär hafva god trefnad.

Stränderna ända fram till fallet voro mycket höga. Ehuru vi hela tiden under vår gång hörde det djupa brusandet och till sist hörde det helt nära, kunde vi ännu ingenting se af sjelfva fallet; men af det vexande dånet och forsens tilltagande våldsamhet visste man att målet var nära.

Elfven bildar vid Jokk ett knå; i detta knå ligger Jokkfallet, som sålunda bildar en rät vinkel med elfven både ofvanför och nedanför. Strax förr än den stig vi följde krökte sig upp efter floden, var utsigten fri och vi hade fallet midt emot oss.

Jag hade gjort mig ståtliga föreställningar om detta fall. Det hade omtalats såsom någonting storortadt, och en af mina roddare eller stakare i Torne elf, gubben Gustaf Persson, hade sagt mig, att de två märkvärdigaste saker han sett i sitt lif voro — hvalfisken och Jokkfallet.

Nu hade jag det framför mig, och jag fann mig bedragen. Strandbådden der jag stod var vida högre än fallets kamm. Fallet kunde icke taga sig något ut från denna höga plats. Illusionen var bortblåst vid första ögonkastet.

Men jag gick närmare. En smal dalgång skilde klippbådden invid fallet från den höga strandbådd vi hade följt. En stig förde upp till klippan, som stupade så brant mot elfven, att jag icke kunde se dess fot. Några alnar nedanför toppen var en smal afsats. Här satte jag mig. Det var omkring 100 fot ifrån fallet, och jag ångrade icke längre att hafva gjort detta besök.

Kalix elf är en af våra största floder; den håller närmare 40 mil i längd. På föga afstånd från sitt ursprung förstärker den sitt flöde med ett par sammanhängande sjöar, Paitasjärvi och Kaalasjärvi (finska *järvi*, lapska *jaur* = träsk, insjö), hvarefter den längre ned upptager ett betydligare tillflöde, Kajtom elf, samt ytterligare några mil längre fram medelst Tårendå elf kommer i förening med Torne elf, hvars rika vatten den sålunda till en del afleder. Genom föreningen af dessa vattensamlingar blir Kalix elf betydligt vattenrik, och när han hinner till Jokk har han redan tillryggalagt mer än 27 mil. Denna vattenmassa sammantränges vid Jokk mellan de höga bergsklipporna till mindre än 100 fots bredd, och man kan väl förstå, att det skall ligga en ofantlig kraft deruti, när hon kastar sig lodrätt ned omkring 30 fot. Också uppgår alltsammans i hvitt skum, som vaxelvis kastas upp högre än floden derofvan och som delvis upplöser sig i höga rökmo. Dånet är våldigt; man får ropa duktigt om man skall göra sig förstådd. Klippan der jag satt skakade betydligt.

På 2—300 fot nedom fallet var vattnet ett enda hvitt skum som höjdes och sänktes i väldiga vågor. Med svindlande fart gick det utföre, och man behöfver icke många ögonblick följa dess lopp, förr än man tycker att hela klippan och allt omkring dansar rundt. Klippan är till en del betäckt med en tunn gråsmatta och helt nära mig stod en frodig björk. På andra sidan fallet var klippan kalare och dystrare; man hade der inrättat ett fiske för lax, ty uppför Jokkfallet mäktar laxen icke komma.

När jag satt invid denna outtömliga naturkraft, försjönk jag i funderingar på möjligheten att tillgodogöra densamma i industriens tjenst. Jag visste att 15—20 mil längre upp för elfven lågo kolossala malmtillgångar, Junosuando, Svappavara, Kirunavara, Luossavara (*vara* = berg), men det är icke på denna väg de kunna tillgodogöras och mina funderingar voro endast ofruktsamma drömmar, framkallade af forsens brus, fallets dån eller af den glödande solen.

Strax ofvanför fallet ligger Jocks by. Den hade temligen vidsträckta och frodiga fält, ehuru kornet, här som annorstädes, till följd af sen och regnig sommar var föga matadt. Byn är icke bland de större och husens yttre var föga vårdadt. Äfven det inre af det hus vi besökte var långt ifrån inbjudande.

Vi fingo här färsk lax och filmjök samt smör och godt skrädt bröd, men knifvarne hade aldrig i sin tid sett skursten och skedarne sågo högst misstänkta ut, hvarföre aptiten icke i synnerlig grad retades. Jag tror dock att för hela kalaset med kaffe icke begärdes en riksdaler. Efteråt erfor jag att ett par andra gårdar i byn skulle vara utmärkt snygga och väl försedda.

Jag skildes här från min vänlige reskamrat, som hade att till fots genomtåga skog och berg för att komma till Korpilombolo, och skattade mig lycklig att få sätta mig ned i min båt, som på ungefär en timmes tid tillryggalade samma väg som den uppför elfven hade behöft minst fyra gånger så lång tid till, och denna hastiga återfärd var egnad att desto djupare bevara minnet af det väldiga Jokkfallet.

Redogörelse

för den gemensamma landtbruks- och industriutställningen i Umeå stad, den 16, 17 och 18 Juli 1874, har benäget öfverlemnats till oss. Den inledes af några tankvärda ord, hvaraf vi taga oss friheten återgifva följande: "Vid betraktande af de svårigheter, som skulle hafva uppstått, derest vid denna utställning endast djur och ladugårdens produkter skulle fått förekomma, ansågs nödigt, att äfven inrymma andra föremål för att, om möjligt, gifva utställningen sådan form och innehåll, att hon måtte varda ett tillförlitligt uttryck af befolkningens ekonomiska lif i de norra landskapen. Med anledning häraf utgick en inbjudan till de förr nämnda länen från Vesterbottens läns Hushållningssällskaps förvaltningsutskott med uppmaning till förvaltningsutskotten, att de ville föreslå sällskapen att besluta deltagande häri samt härför anvisa några medel. Då dylika möten äro af den art, att de intränga i gemensamma intressen, hvilka under alla tider och förhållanden böra uppmuntras och stegas samt de stora afstånden inom bygderna och befolkningens gamla vana att helst vara för sig sjelf, åtminstone inom sitt landskap, borde besegras och motarbetas samt tidpunkten redan är inne, då de norrländska länens bebyggare ej

som hittills kunna förblifva åtskilda utan komma att snart närmas genom lättade vägförbindelser, antogs förslaget af Norrbottens och Westernorrlands läns Hushållningssällskap."

De sammanlagda bidragen till premier och omkostnaders bestridande vid utställningen uppgingo till 2,693 kronor.

Det område utställningen omfattade utgjorde den oerhörda utsträckningen af 1,687 kvadratmil, med en längd i norr och söder af öfver 100 mil. Till följd häraf uppstodo stora svårigheter för transporter m. m. som menligt invergade på deltagandet i utställningen. Oaktadt detta missgynnande förhållande visades utställningen icke ringa intresse, och Bestyrelsen anser sig berättigad till det antagandet, att utställningen ej varit fruktlös, "att sammanträffandet af framstående personer från skilda håll alstrat och stärkt goda förvissningar om att inom Norrland ända från nomadens tjell inunder fjellryggen ända ned till sybordet i det bildade hemmet trifves id och växa goda anlag, som, derest de taga mandom i tidsenlig utveckling, varda mäktiga häfstänger för framtida utveckling. De från utställningen spridda dragen af råämnenas förvandling och behandling till säljbara varor lemna äfven vittnesbörd om, att, derest de nödiga villkoren för all produktion underlättad omsättning samt utvidgad insigt kommer dessa trakter till del, ett nytt lif skall uppspringa i norra Sveriges stilla bygder."

En vackert uttryckt tanke som svårligen lär kunna jäfvas. Men norrländingarne, hvar och en i sin stad, böra lifligt erinra sig, att ingenting går af sig sjelf här i verlden. Man måste med *förenade* krafter arbeta för uppnåendet af det antydda stora målet. Det har hittills varit alltför vanligt att några få personer dragit hela lasset, under det alla de andra sutit med armarna i kors, samt att, när målet varit hunnet, just de som ingenting gjort varit de första att tillegna sig såsom en väl förvärfvad rätt de mognade frukterna. Det är icke sagdt, att det alltid kan gå på det sättet, och önskligt är att *ingen* insöfver sig i säkerhet.

Enstämmig är den åsigt, att vesterbottningarne genom nu ifrågavarande utställning lemnat ett verksamt bidrag till befrämjande af Norrlands intressen, och man får hoppas, att det dermed lemnade föredömet skall utgöra en kraftig maning för andra norrländska bygder att i tid beställa om sitt hus.

Af de utdelade prisen tillföll 348 Vesterbotten, 29 Westernorrland och 17 Norrbotten.

A n m ä l a n.

Å **Norrland och dess Framtid** kan prenumereras på alla postanstalter i riket. Priset för helt år 3 kr. och för halft år 1 kr. 75 öre, hvartill kommer postbefordringsavgiften.

Obs. Utgifningsorten är **Hernösand**.

23. OKT. 1969

UMEÅ

Norrland och dess Framtid.

Tidskrift utgifven af "Sällskapet för Norrlands väl".

Redaktör och ansvarig utgivare:
Aug. Cajanus.

Tryckt hos J. A. Johansson,
Hernösand.

N° 6.

Juni.

1875.

Innehåll: Norrlands import. — Ministérförändringen. — Norrlands skeppslista. — Landtbruskskolorna — Hvarjehanda. — Korrespondens. — Anmälan.

Norrlands import år 1874.

Det har varit vår afsigt att i fullständigaste mon lemna med siffror en uppgift om, huru de betydliga summor som tillfalla Norrland på trävaruhandteringen af befolkningen användas, men vi hafva dervid mött så stora svårigheter, att de sifferuppgifter vi här nedan meddela endast på mycket krångliga omvägar kunnat erhållas, utan att vi derföre våga utgifva dem såsom fullt noggranna i fråga om fördelningen mellan de olika distrikten. Att de icke desto mindre närmelsevis äro ett uttryck för förbrukningen, tro vi oss kunna försäkra. Vid försöket att insamla dessa uppgifter hafva herrar tullförvaltare gått oss villigt till mötes, men en och hvar har äfven lagt på vårt minne, att tullkamrarnes journaler mycket ofullständigt angifva importen i det att de med ångbåt införda varor, med få undantag, icke införas i journalerna. Visserligen borde genom vissa kommunalmyndigheter eller tjänstemän uppgifter i fullständigare mon kunna erhållas, sedan numera varan, icke fartyget, drabbas af vissa afgifter till kommunen eller hamnen, men äfven i detta fall uppstå många luckor och felaktigheter, som det icke är lätt att fylla och rätta. Här och der hafva vi kunnat använda äldre uppgifter, som varit insamlade och beräknade för vissa ändamål, såsom jernvägs- eller kanalanläggning m. m., och hvilka tjänat till ledning vid jämförelse med folkmängd, tillverkning och stigande förbrukning. Då vi således gerna erkänna bristerna både i insamlingsmetoden och de resultat densamma lemnat, tro vi på samma gång, att ett försök af denna beskaffenhet, trots dess ofullständighet, kan hafva någon nytta samt gifva någon föreställning om förbrukningens art och omfång. Det är en spegel, hvaruti man kan se både sin egen bild och andras. I det hela betyder det icke så mycket, om denna spegel har många sprickor: dragen äro likaväl igenkännliga, och intrycket deraf måste blifva af icke mera ekonomisk än moralisk betydelse.

Sedan vi anført våra siffror, skola vi göra några anmärkningar, och erinra nu endast om, att de här upptagna städer, hvar för sig, representera hela tulldistriktet.

Öfversigten har följande utseende:

Införsel till norrländska hamnar af följande varor år 1874.

Till	Spritvaror kannor.	Kaffe skålp.	Socker skålp.	Sirup, skålp.	Tobak och Snus skålp.	Salt kub.-fot.	Vin kannor.
Haparanda	120,000.	3360,000.	400,000.	100,000.	3,700,000.	35,000.	22,000.
Lule	200,000.	350,000.	400,000.	150,000.	500,000.	20,000.	27,000.
Pite	300,000.	400,000.	450,000.	250,000.	600,000.	28,000.	30,000.
Ume	200,000.	300,000.	350,000.	150,000.	500,000.	20,000.	25,000.
Hernösand	350,000.	500,000.	550,000.	200,000.	500,000.	133,000.	40,000.
Sundsvall	600,000.	1,000,000.	1,200,000.	500,000.	500,000.	100,000.	50,000.
Hudiksvall	400,000.	600,000.	800,000.	200,000.	250,000.	110,000.	46,000.
Söderhamn	380,000.	500,000.	800,000.	300,000.	500,000.	50,000.	48,000.
Gefle	500,000.	600,000.	800,000.	400,000.	250,000.	180,000.	73,000.
Summa	3,050,000.	4,610,000.	5,750,000.	2,250,000.	7,300,000.	676,000.	361,000.

Utom dessa varuartiklar finnas andra af ekonomisk vikt, men hvilka vi icke kunna angifva för hvarje tulldistrikt serskildt, emedan våra uppgifter i detta fall äro mera ofullständiga. Genom jemförelser och någon kännedom om de olika orternas förhållanden våga vi likväl uppgifva runda summor

för det hela, och vi kunna försäkra, att våra beräkningar gå så lågt som det varit möjligt för att icke allt för mycket öfverskrida det rimligas gräns.

Sådana varor äro *spanmål* och *mjöl*, *fläsk* och *kött*, *väfnader* m. m., *ost* och *specerier*, samt *lysämnen*.

Hvad först spanmål beträffar, har man sig bekant, att Norrland äfven i ett godt år icke förmår frambringa hela den mängd som för dess behof är erforderlig. Man har uppskattat skörden i ett godt år till 20 millioner. Men 1874 var ett svagare år och dess skörd har icke kunnat värderas till mer än omkring 12 millioner. Bristen har således fylts genom införsel.

Från fyra hamnar uppgifves införseln af fläsk hafva uppgått till 16,000 centner. Det kan då icke vara högt beräknadt att upptaga införseln af kött och fläsk till 35,000 centner.

Sedan husslöjden så betydligt gått tillbaka, väger utgiften för fabriks-godset mycket tungt i den norrländska ekonomiens vågskål; men vi skola icke beräkna denna utgift till mera än 10 kronor på hvarje person.

Ost och specerier m. m. kunna icke beräknas, men vi antaga en utgift på person af 1 krona.

Äfven i fråga om lysämnen äro de upplysningar vi erhållit mycket ofullständiga. Utan farhoga att beskyllas för öfverdrift, antaga vi äfven denna utgift till 1 krona på personen.

Om vi gifva ett värde åt alla dessa artiklar, skulle vi erhålla ungefär följande summor:

Spritvaror, deruti inberäknadt	brännvin, kognak, arrak, rumm och punsch,	3,050,000 kannor à 2: 50.	7,625,000.
Kaffe, alla sorter,	4,610,000 skålp. à 1: —	4,610,000.	
Socker, alla sorter,	5,750,000 „ à — 50.	2,875,000.	
Sirup	2,250,000 „ à — 25.	562,000.	
Tobak och snus	7,300,000 „ à — 50.	3,650,000.	
Salt	676,000 kub.-f. à 1: —	676,000.	
Vin	361,000 kannor à 4: —	1,444,000.	
Spanmål och mjöl, i rund summa		8,000,000.	
Kött och fläsk	35,000 centner à 40: —	1,400,000.	
Manufakturvaror, efter 10 kronor på person		5,500,000.	
Ost och specerier m. m., efter 1 krona på person		550,000.	
Fotogén, ljus, efter 1 krona på person		550,000.	

eller tillsammans kronor 37,442,000,

hvertill naturligtvis komma åtskilliga andra artiklar, såsom smör,

sill, stenkol, m. fl. och som utan öfverdrift kunna uppta-

gas till 2,558,000,

så att summa import blir kronor 40,000,000.

Att detta belopp icke är för högt beräknadt, skola vi nu med några enskildta fall söka styrka.

Vi hafva beräknat införseln af brännvin m. m. till något mera än 3 millioner kannor. Sveriges tillverkning år 1874 af endast brännvin utgjorde 18 millioner kannor och införseln är upptagen till omkring 4½ millioner kannor; eller tillsammans 22½ millioner kannor. Om man antager, att brännvinssupandet vore någorlunda lika fördeladt på hela rikets befolkning, skulle den norrländska supan uppgå till ungefär just det quantum vi på andra vägar be-

räknat hafva införts till Norrland. Men härvid är att märka, att den med skogsafverkning, flottning af trävaror och inlastningar sysselsatta befolkning gjort sig sorgligt ryktbar genom omåttligt supande, samt att vid trävaruhandteringen användas personer dels från andra landsändar af riket dels från Finland. Deraf blir då uppenbart, att förbrukningen af bränvin måste vara något större i Norrland. Dessutom hafva vi i denna summa intagit värdet äfven af införd cognac och punsch. Alla dessa omständigheter berättiga till den slutsatsen, att vår beräkning hellre är väl mycket låg, än för hög.

Granska vi en annan utgiftspost, eller med andra ord importartikel, nemligen kaffe, så finna vi visserligen uppgifvet, att rikets införsel deraf år 1874 utgjorde icke fullt 21 million skålpund, men då år 1873 infördes 26 $\frac{1}{2}$ mill. skålp. och förbrukningen under det förra året utgått till icke liten del af den under det senare året införda varan, så torde man kunna anse tillgången hafva utgjort omkring 25 mill. skålpund. Förbrukningen, jemnt fördelad på rikets hela folkmängd, skulle då icke hafva uppgått till den storlek som vi ofvan beräknat; men då det å andra sidan är en känd sak, att kaffe förtäres i större mängd i Norrland än i andra delar af riket, hysa vi ingen farhoga för att våra beräkningar i synnerligen hög grad aflägsna sig från verkliga förhållandet, hvarimot värdet är satt något lägre än det i sjelfva verket torde böra beräknas till.

Rikets införsel år 1874 af socker utgjorde, raffineradt 22 mill. skålp. och oraff. 42 $\frac{1}{2}$ mill. och år 1873 ännu större. För denna vara synas således våra beräkningar vara nästan för låga.

Den enda post om hvars riktighet vi varit tveksamma är tobak. Hela rikets införsel för 1874 uppgifves till 10 $\frac{1}{3}$ mill. skålp. och för 1873 till väl 8 mill. skålp. oarbetad tobak; men vi hafva upptagit Norrlands import af arbetad tobak och snus till mera än 7 $\frac{1}{2}$ mill. skålp. Hvad som härvid väger tyngst i vågskålen är importen till Haparanda, som skulle utgöra mer än hälften af hela Norrlands införsel. Denna beräkning grundar sig dock på tullkammarens uppgift, och vi kunna icke föreställa oss, att denna uppgift genom misskrifning skulle mena skålpund i stället för centner. 37,000 *skålp.* för Torneådalens befolkning, som från morgon till qväll har snuggan i mun, skulle rent af vara en löjlighet. Äfven Kalix ådal, som i tullbehandling subordinerar under Haparanda tullkammare, är känd för att förbruka mycket tobak, men så stor förbrukning som denna import förutsätter är icke tänkbar, utan får man antaga ett en del af den importerade tobaken på ett eller annat sätt senare utföres till Finland. Om således betydligt måste afprutas på införseln till Haparanda tulldistrikt, så jemnar sig likväl förhållandet derigenom, att värdet är satt så lågt som 50 öre pr skålp.

Sålunda hafva vi låtit några af våra betydligaste sifferuppgifter kontrollera sig sjelfva, och våra läsare torde deraf finna, att de icke sakna god grund. Visserligen kan fördelningen mellan de olika distrikten tåla några jemkningar, men slutsumman är icke för hög. Vi skulle tvärtom hafva god lust att höja densamma med ett tiotal millioner, med afseende på varans stegring i pris, när den i små delar utlemnas till förbrukaren.

Frukten af våra beräkningar blir då den, att Norrland under år 1874 infört diverse förbrukningsartiklar till ett värde af 40, eller kanske rättare 50 millioner kronor. Fyratio millioner införskrifna och, så att säga, uppättna och uppsupna på ett enda år af det fattiga Norrland — detta borde

vara en glädjande underrättelse för våra teoretiserande frihandlare och meniskoälskande bränvinspatroner!

För oss, som icke utan väsendtliga förbehåll vilja ställa oss i någotdera ledet, framgå tydligt af dessa siffror tvenne sakförhållanden: först och främst, att Norrland icke är så fattigt som folk i allmänhet håller före, och för det andra, att Norrland kunde bra mycket bättre använda en icke liten del af sina tillgångar än det nu gör.

Hvad det förra sakförhållandet angår, säga vi med afsigt att *Norrland* icke är fattigt, men vi säga icke, att det norrländska *folket* är rikt, utan vi anse det tvärtom vara mycket fattigt. När en befolkning på föga mer än en half million på ett enda år kan på spritdrycker förslösa minst 7—8 millioner kronor, då är denna befolkning mycket fattig. Vi veta nogsammt, att denna befolkning icke är ensam om dryckenskapslasten, utan att samma last såsom en smittsam kräfta genomgår och förgiftar, snart sagdt, hela den svenska blodmassan; men ingen kan ursäktas sitt eget fel genom åberopande att grannen har det samma, och den norrländska befolkningen har ett större ansvar än mången annan derigenom, att rikliga förtjenster tillfallit den utan synnerlig svett och möda. Naturen ställde i dess väg en mogen frukt som endast kräfde ringa omak. Erfarenheten lär oss likväl, att naturens gifmildhet sällan varit egnad att öfva eftertanken, skärpa förståndet, hårda tålmodet, underhålla ihärdigheten eller höja sedligheten. Och man säge hvad man vill; men vårt påstående är och blir, att Norrlands natur är ofantligt rik. Skogen är en af denna naturs stora skatter. Göra vi icke allt för att tömma den? Och huru använda vi det utbyte af penningar som denna naturens skatt gifver oss? Svaret står obevekligt i vår importlista. Vår produktion — den är endast i ringa mån vår, utan naturens; vår konsumtion — den tillhör uteslutande oss och den flyende stunden.

Vi skulle önska att vid sidan af ofvanstående siffror kunna uppställa ett sammandrag af sparbankernas redogörelser för 1874; men vi äro icke ännu i tillfälle att göra det. Så mycket kunna vi dock förstå, att dessa siffror blifva små i jemförelse med förbrukningens af öfverflödsvaror. Om insättningarne i sparbankerna uppginge till endast en tiondel af värdet å de absolut öfverflödiga förbrukningsartiklarne, kunde vi i sanning vara stolta; men långt derifrån! En sådan tröst är oss säkerligen icke förunnad.

Och dock, huru mycket skulle icke kunna uträttas med endast en del af den förslösade summan!

Vi skola inse det genom ett exempel från ett annat land, som i århundraden fästat världens blickar vid sig och som icke minst i våra dagar är ett föremål för allas förvåning. Detta land är Frankrike.

Man vet nogsammt hvilka svåra pröfningar detta land undergått och hvilka bördor det måste bära. Skatterna äro säkerligen fem om icke tio gånger så höga som hos oss. Dess segerrika fiender förestälde sig utan tvifvel, att det för en lång framtid skulle vara förlamadt. Men hvad har tvertom inträffat?

Frankrike anses redan hafva återupprättat sin förra mäktiga ställning; det är åter rikt och förhoppningsfullt. Landets lyckliga belägenhet mellan tvenne haf, klimatets blidhet, jordens fruktbarhet äro gynsamma vilkor för uppblomstring; men att dessa icke ensamma förmå åstadkomma ett sådant underverk som det Frankrike nu framställer, kan man finna allra bäst genom

jemförelse med andra, af naturer ännu lyckligare lottade länder, såsom Spanien och Grekland, hvilkas befolkning lever i armod. Det är således det franska folket förtjensten tillkommer. Största delen af den odlade jorden tillhör den ytterst flitige och girigt sparsamme franska bonden. Honom, och i allmänhet hela folkets sparsamhet, artistiska smak och glädtighet tillkommer äran af denna återupprättelse.

En fransk författare framhåller helt nyligen dessa omständigheter och yttrar sig om den franska sparsamheten på följande sätt:

"Att hon finnes är uppenbart vid jemförelse med vissa nordliga länder. Massan af potatis, kål och hopade födoämnen framför de spisande, de ofta återkommande måltiderna, den ändlösa vistelsen på ölstugorna (krogarne), medgifva icke ens skuggan af ett tvifvel. Man skulle visserligen kunna säga, att fransmännen i södra delen af landet har föga förtjenst i sin sparsamhet; men man skulle icke göra honom full rättvisa dermed, ty om hans blandade blod kunnat vara utgångspunkten för hans sparsamhet, så är det dock genom sin vilja som han bevarat vanan dervid.

Menniskokroppen är så inrättad att födans förvaringsrum är i besittning af stor spänstighet; en hvar af oss har kunnat göra denna erfarenhet på sig sjelf: än föranleda oss omständigheterna att under en ganska lång tid förtära en stor mängd; än tvingas man att nöja sig med en knapp måltid, utan att hvarken helsa eller arbete märkbart lidit af dessa vexlingar. Det ena folket har också fått vanan att förtära mycket mera än det andra. Skilnaden blir betydlig. Om man betänker att en besparad penning af 3 $\frac{1}{2}$ öre om dagen på hvarje person lemnar, på 38 millioner innevånare, en årlig behållning af nära 490 millioner kronor, kan man göra sig en föreställning om den ofantliga tillvuxen af de på få år genom vår race's sparsamhet hopade rikedomar."

I författarens uttryck "sparsamhet" ingår äfven begreppet måttlighet, nykterhet. Huru mycket skulle icke äfven vi förmå om vi vore måttliga och nyktra. Om Norrlands 550,000 människor, hvar och en sparade endast 3 $\frac{1}{2}$ öre om dagen, skulle de vid årets slut hafva en behållen summa af mer än *sju millioner* kronor. Men vi äro, tyvärr, icke ett sparsamt folk; vi förstå icke att taga vara på hvarken öret eller riksdalern; men om vi toge vara på det förra, skulle vi snart hafva den senare, och riksdalern i folkets hand gör snart millionen.

Att efter de sista goda åren en sparad penning funnits hos en och annan, likasom att åtskilliga betalt åsamkade skulder, är obestriddligt; men det torde vara lika säkert, att om pröfningar af hårda år, missvext och låga trävarupris, åter tillstunda, står befolkningen lika litet rustad imot sådana som förut. En bitter erfarenhet har icke haft mycket djupa verkningar och i stundens rus glömmar man lifvets vexlingar. Här och der äro försök gjorda att befordra arbetarens sparsamhet på annat sätt än genom insättningar i sparbanken. Sålunda bildades sistlidne höst ett skeppsrederibolag i Hernösand, afsedt hufvudsakligen för att arbetare deruti skulle kunna deltaga. Aktierna sattes lågt och inbetalningarne lämpades efter små tillgångar, så att ända ned till 10 kronor i månaden kunde få betalas på aktiebeloppet. En mängd arbetare begagnade sig verkligen af detta tillfälle att göra ett litet kapital fruktbringande. Ett skepp uppbygdes under vintern och gick för några dagar sedan i vattnet; men nu befinnes det, att en be-

tydlig del af arbetarne sålt sina aktier. Arbetsförtjenster hafva under vintern icke saknats för bekymmerslös utkomst; men vanan med höga dagspenningar under de närmast föregående åren och till följd deraf ökade behof har otvifvelaktigt förmått många att tillgripa sparpennningen för att kunna fortsätta ett mindre ordentligt och återhållsamt lefnadssätt. Viljan att spara saknas, och när man ser på det uppväxande slägtets uppfostran finner man skäl nog för den farhogan, att en sådan vilja icke snart skall ingå såsom en väsentlig egenskap hos karakteren. Hvad i detta fall må kunna göras tillhör icke vårt ämne för dagen, och det må en annan gång stå oss öppet att undersöka, *om* öfver hufvud något dervid kan uträttas samt hvaruti detta skulle bestå. För närvarande hafva vi tillåtit oss några reflektioner öfver företeelser som framgå af de anförda siffrorna, och dessa siffror ådagalägga icke blott en betänkelig brist på sparsamhet, utan de bevisa äfven, att landt-hushållningen i flera afseenden lider af en allt slappare omtanke. De summor — 1—2 millioner — som Norrland utgifvit för fläsk, vore det alldeles omöjligt att minska den genom en stegrad produktion inom landet? Vi kunna icke se något hinder därför. De millioner som strömma ut ur landet för manufakturvaror, — skulle de icke med lätthet kunna minskas till hälften eller fjerdedelen? Helt säkert. Vi känna väl de invändningar som dervid göras: det blir billigare att köpa, än att förfärdiga det sjelf. På visst sätt kan nog detta ega sin riktighet; men vi fråga: när man upphört med att spinna och väfva, hvilket arbete har man ersatt detta med? Har man icke ersatt det med något annat arbete, då köper man manufakturgodset mycket dyrt, alltför dyrt, ty man har dermed fått in i huset riktiga storfrätare, som kallas hoglöshet, lättja, fåfänga, sjelfsväld, och de lemna icke huset utan för att öppna dörren åt armodet.

Sådana gäster trifdes fordom icke väl i Norrlands bygder, och lyckliga månade de skatta sig, om icke dessa gäster redan från den husliga härden förjagat dess skönaste prydnader: *förnöjsamhet och flit*.

Ministérförändringens betydelse för Norrland.

Huru lockande det än kunde vara att ur åtskilliga synpunkter betrakta det ombyte af statsrådsledamöter som kort före riksdagens afslutning försiggick, måste vi dock afstå derifrån, emedan det helt och hållet skulle aflägsna oss från vårt egentliga ämne och ändamål. I ett hänseende kan dock detta ombyte icke annat än i högsta grad tillvinna sig Norrlands synnerliga uppmärksamhet; deruti nemligen, att detsamma förde en norrländing på taburetten. Det ser ut som en tanke, att en norrländing kallades till denna höga plats just vid det skede i Norrlands utvecklingshistoria, då frågan om de norrländska jernvägarne måste på allvar diskuteras. Om en sådan tanke verkligen föresväfvat vår konung, så måste vi erkänna, att hon var särdeles lyckligt funnen. Vi veta väl att Norrland väntar på lösningen af andra, för dess framtida gestaltning djupt inverkanande frågor, bland hvilka naturligtvis lagstiftningens ingripande för en ordnad skogshushållning intager det främsta rummet, och vi anse sannolikt, att äfven de kunnat hafva ett bestäm-

mande inflytande; men frågan om jernvägarne lemnar alla andra frågor bakom sig. Visserligen tillhör icke denna fråga finansdepartementets speciella behandling; men vi skulle sannerligen göra oss skyldige till ett mycket beklagligt misstag, om vi icke i en sannskyldig norrländings närvaro vid rådsbordet skulle hafva anledning att hoppas på ett starkt stöd vid föredragningen af denna Norrlands lufsfråga och på en oförvillad uppfattning af stambanans riktning, så att hon må kunna tillfredsställa Norrlands verkliga behof, på samma gång som hon må lemna garanti för att icke blifva "våra finansers graf".

Om vi hysa sådana förhoppningar, hafva vi den nye finansministern att tacka därför. Vi kunna nemligen icke, åtminstone i detta fall, skilja hr statsrådet Forssell från skriftställaren Hans Forssell.

Det som i hr Forssells skriftställareverksamhet är egnadt att serskildt fästa Norrlands blickar på honom, är en liten uppsats, benämnd Norrland 1571—1870. På föga mer än ett trettiotal sidor framlägger här hr Forssell en öfversigt af den norrländska odlingens gång under trenne århundraden. Så föga utrymme denna uppsats än tager, måste dock dess mångfaldiga statistiska uppgifter hafva kostat ett drygt arbete och en vaken blick. I den öfversigt öfver Norrland, hvarmed vi började vår redaktionsverksamhet, hafva vi redan framhållit och delvis lagt till grund för vår skildring denna uppsats. "Det begynner blifva allt mer och mer klart, säger hr Forssell, att Norrland är ett af naturen rikt begåfvadt land, ooh att Sveriges rike här äger en förråds-kammare, om hvars ymnighet vi ännu knappt kunna göra oss en riktig föreställning, och det är likaledes lätt att ådagalägga, det Norrland under de sista femtio åren med större snabbhet än det öfriga Sverige ökat sin folkmängd, sin produktion och sin konsumtion. Norrland har i öfverflöd skogar, strömmar och jern, Norrland har rika och vidsträckta betesmarker och lofvar sig till och med stigande skördar af ett förbättradt åkerbruk; det vill förädla sina egna trävirkesprodukter, och beräknar med säkerhet en lönande bruksrörelse, då en gång Dalarnes malmer kunna med störrre fördel förädlas vid Helsinglands och Ångermanlands elfvar med af-fallet af Lappmarkernas skogsprodukter, huru mycket mer då när Gellivaras jernberg en gång kunna öppnas för världsmarknaden. Men för allt detta kräfver Norrland vägar, vägar, vägar, framför allt af jern, — och i detta begär efter tidsenliga kommunikationer koncentrera sig derföre helt naturligt alla dess intressen. Jernväg till mellersta Sveriges bergslager, jernväg till Norges isfria hamnar, och jernväg ned från Lappmarkens malmfält — med mindre kan Norrland icke blifva hvad det bör vara."

Utrymmet medgifver icke att fortsätta dessa citater, men Norrlands in-nebyggare finna af det anförda, huru den n. v. finansministern för tre år sedan tänkte sig Norrland, och vi hafva så långt ifrån någon anledning att befara en förändrad uppfattning deraf nu, att vi tvertom hysa den orubbligaste öfvertygelse om dess fasta fortvaro.

En sådan uppfattning är af icke ringa betydelse för Norrland och vi hafva haft oss angeläget att taga fasta på dess betydelsefulla löften.

Hvad skogsfrågan angår, äro vi visserligen icke på det klara med hr Forssells åsikter derom, ty i denna fråga har han icke lemnat något uttalande som kan tjena till ledning för bedömande af hans ståndpunkt; men vi hysa ännu den förhoppningen, att han icke låtit sig bindas af hvarken den

ena eller andra åsigten, och derföre vid en opartisk och sjelfständig pröfning af förhållandena så mycket säkrare skall komma till en riktig insigt i hvad Norrlands framtid härutinnan kräfver.

Norrlands Skeppslista för 1874.

För sistlidne år har nyligen Sveriges skeppslista utlemnats till allmänheten. Redan i 1873 års skeppslista förmärkte vi brister och det samma år förhållandet med sista årets. Vi måste dock taga den sådan som den föreligger, då vi icke äro i tillfälle att pröfva dess fullständighet för alla rederiorter. I alla händelser har den sitt stora intresse, i synnerhet vid jemförelse med några föregående år.

Norrland egde 1874 följande segel- och ångfartyg:

	<i>Segelfartyg.</i>		<i>Ångare.</i>			<i>Summa.</i>	
	antal	nyläst.	antal	nyläst.	hästkraft.	antal	nyläst.
<i>Gefleborgs län.</i>							
Gefle	60	6,421	22	684,5	975	82	7,105
Hudiksvall	18	1,804,5	5	135,5	228	23	1,940
Söderhamn	8	442	15	368	520	23	810
Öfriga orter	22	668,5	7	63	139	29	731,5
Summa	108	9,336	49	1,251	1,862	157	10,586,5
<i>Westernorrlands län.</i>							
Sundsvall	53	5,431,5	26	609	1,410	79	6,040,5
Hernösand	44	4,475,5	15	483	656	59	4,959
Öfriga orter	27	2,781	14	142	350	41	2,923
Summa	124	12,688	55	1,234	2,416	179	12,922,5
<i>Jemtlands län.</i>							
Östersund	—	—	3	12	95	3	12
<i>Westerbottens län.</i>							
Ume	28	3,072,5	4	131	190	32	3,204
Skellefte	11	926,5	6	126	133	17	1,052,5
Öfriga orter	21	1,336	1	7	20	22	1,343
Summa	60	5,335	11	264	343	71	5,599
<i>Norrbottens län.</i>							
Lule	13	413,5	4	27,5	106	17	441
Pite	8	358,5	4	125	116	12	483,5
Haparanda	9	154	3	200	300	12	354
Neder-Kalix	2	274	3	20	110	5	294
Summa	32	1,200	14	372	632	46	1,572
Summa summarum	324	28,559	132	4,133	5,384	456	31,693
Summa för hela riket	2,497	119,604	461	17,950	20,421	2,958	137,554

		<i>Segelfartyg.</i>		<i>Ångare.</i>			<i>Summa.</i>	
		antal	nyläst.	antal	nyläst.	hästkraft.	antal	nyläst.
År 1873 funnos i								
Gefleborgs	lån . . .	106	10,064	42	738	1,505	148	10,802
Westernorrlands	" . . .	117	12,046,5	31	653,5	1,552	148	12,700
Jemtlands	" . . .	—	—	6	30	60	6	30
Westerbottens	" . . .	57	4,073	8	198	331	65	4,271
Norrbottens	" . . .	32	1,138	10	232	457	42	1,370

Summa	312	27,321,5	97	1,851,5	3,905	409	29,173
Summa för hela riket	2,236	99,790	408	13,653	17,410	2,644	113,643

År 1871 funnos i

Norrland	295	25,934	80	1,307	3,085	375	27,241
i hela riket	1,848	83,348	284	6,354	11,284	2,132	89,702

Sammanföras nu summorna för nämnda år, erhålla vi:

År 1871

Norrland	295	25,934	80	1,307	3,085	375	27,241
Öfriga riket	1,553	57,414	204	5,047	8,199	1,757	62,461

År 1873.

Norrland	312	27,321	97	1,851	3,905	409	29,173
Öfriga riket	1,924	72,469	311	11,802	13,505	2,235	84,470

År 1874.

Norrland	324	28,559	132	3,133	5,348	456	31,693
Öfriga riket	2,173	91,045	329	14,817	15,073	2,502	105,861

Af dessa siffror finna vi, att af Norrlands städer Gefle för 1874 innehar första rummet både i antal och låstetal då segel- och ångfartyg sammanslås, samt att de öfriga städerna komma i följande ordning: Sundsvall, Hernösand, Ume, Hudiksvall, Söderhamn, Skellefte, Lule, Pite och Haparanda. Dervid bör dock märkas, att Skellefte och Lule hafva lika stort antal, men att låstetalet är mer än dubbelt så stort för Skellefte, samt att antalet visserligen är 5 mindre i Pite, men att låstetalet deremot är med 42 låster större än i Lule. Vidare har Haparanda kunnat upptagas till angifvet låstetal endast genom den tillfälligheten att direktionen för det bottniska ångbåtsbolaget der har sitt säte, ehuru delegarne äro spridda öfver Norrbotten och ända ned till Skellefte.

Betraktar man länen, hvart och ett för sig, finner man, att Westernorrlands lån har hedersrummet och dess öfverlägsenhet ligger i segelfartygen, så att detta lån har 3,352 nylåster mera än Gefleborgs lån, som till och med visar ett tillbakagående. De glädjande framsteg som Westernorrlands lån i detta fall har att framvisa torde i icke ringa mon få tillskrifvas det verksamma intresse som åtskilliga fartygsbefälhafvare visat den näringsgren som måste vara dem kårast. Onekligt är att rederirörelsen hvilar på detta sätt i de erfarnaste händer och blir omfattad med den största hängifvenhet. De försök som deremot äro gjorda med att på fraktfartyg tillämpa ångkraften har icke hittills motsvarat förhoppningarne. Det i Hernösand för ett par tre år sedan bildade lastångarebolag har icke haft någon vinst af sina lastångare, hvaremot det med

sina segelfartyg gjort vinstgifvande turer. Beslut är derföre fattadt att afyttra de förra.

I förhållandet till det öfriga riket visar sig att Norrland år 1873 hade mer än en fjerdedel af hela rikets låstetal, hvaremot det år 1874 hade något mindre än $\frac{1}{4}$ -del.

Afser man endast ångare, blir förhållandet omvänt. Norrland hade år 1873 mindre än $\frac{1}{4}$ -del eller omkring 22 proc. af hela rikets ångfartyg, beräknade i hästkrafter, men år 1874 hade Norrland mer än fjerdedelen. Denna Norrlands sträfvan att föröka sin ångbåtsflotta är helt naturlig. I saknad af jernvägar måste det åtminstone under sjöfartstiden försöka göra sig till godo det snabbare och säkrare befordringsmedel som det icke öfvergår dess krafter att tillägna sig. Också torde Norrlands ångbåtsflotta i dess helhet vara den förnämsta delen af hela landets ångkraft på sjön. Det är dock icke endast för snabbare befordring till och från sydligare orter som Norrland numera begagnar sig af ångkraften. Äfven på kortare håll, mellan orter inom Norrland och på dess stora elfvar, förmedlas trafiken medelst ångkraft. På Ångermanelfven gå minst ett trettiotal ångare. Luleelfven trafikeras af 6—7 ångare. Mellan Söderhamn och Stugsundet, Ume och Holmsund, Skellefte och Ursvik, Pite och socken af samma namn, Haparanda och Salmis, Kalix Kyrkostad och Carlsborg fortskaffas gods och personer med små ångare, hvilket äfven är förhållandet mellan Gefle och dess många uthamnar samt landställen. Torne och Kalix elfvar skulle några mil ofvanför utloppet kunna 3—4 mil befaras med ångbåtar, och man har varit betänkt på att tillägna sig detta fortskaffningsmedel. Ett stycke uppför Indalselfven underhåller Sundsvalls mindre ångare en liflig trafik, och på ännu andra ställen, såsom vid Örnsköldsvik med flere, befordra ångare omsättningen.

Om vi slutligen skulle gifva ett värde åt detta befordringsmedel, skulle det se ut sålunda:

Tillökade segelfartyg under 1874 äro	1,238 nylåster à	600 kr. . .	742,800.
D:o hästkrafter " d:o "	1,283	à 2,000 " . .	2,566,000.
			Summa kr. 3,308,800.

Norrlands hela segelflotta utgör	28,559 nylåster à	500 kr.	14,279,500.
D:o " ångflotta " "	5,348 hästkr. à	1,500 "	8,022,000.

Norrlands egendom på sjön, summa kr. 22,301,500.
Det öfriga rikets efter samma beräkning 68,132,000.

Om Landtbruksskolorna i Norrland.

I detta ämne har en mycket sakkunnig insändare till K. Landtbruks-Akademiens tidskrift, N:o 1 detta år *), tagit till orda. Då denna fråga är af

*) Denna tidskrift, som på det sakrikaste och mest omfattande sätt behandlar landbrukets, skogsbrukets, trädgårdsskötselns m. fl. grenars angelägenheter, är icke nog uppmärksammas i Norrland, hvarföre vi tillåta oss uttala en önskan om förändring i detta fall,

stor vikt och då meningarne äro delade om landtbruksskolornas nytta och om deras organisation, vilja vi redogöra för författarens åsikter samt här och der med några ord uttala vår egen erfarenhet i frågan.

Det är nog samt bekant att svårigheter förefunnits för erhållande af lär-lingar vid landtbruksskolorna i de fyra nordligaste norrländska länen, och dessa svårigheter voro för ett par år sedan så stora, att skolornas tillvaro och be-stånd syntes hotade. Lärlingarnes antal nedgick så hastigt, att vid en skola ingen enda ny lärling kunde erhållas och vid ett par andra antalet utgjorde endast 2 eller 3. Vesterbottens skola synes dock arbetat under lyckligare förhållan-den. K. Landtbruks-Akademien fann sig då föranlåten att år 1873 infordra uppgifter om skolornas tillstånd samt förslag till åtgärder för ändamålets vin-nande, äfvensom huruvida de till skolorna utgående statsanslag med mera för-del skulle kunna användas såsom bidrag till aflöning åt kringresande undervi-sare i jordbruk och boskapsskötsel m. m., eller på annat för länets ekonomi gagneligt sätt.

De infordrade yttrandena utföllo olika. Norrbottens läns hushållningssäll-skap, som årligen utgifvit 1,000 kronor till premier, hade icke sett frukterna motsvara så stora uppoffringar, hvarföre det icke ansåg skolan uppfylla sitt ändamål. Vesterbottens läns hushållningssällskap, äfvensom det i Jemtlands län, höllo strängt på skolans fortvaro. Det förra uttalar till och med den åsikten, att "ingen större olycka skulle kunna träffa det norrländska jordbru-
ket, än om dessa läroanstalter upphörde att verka." Jemtlands län, hvars skola varit sämst lottad af alla i fråga om lärlingar, ville ej mista sin skola, men föreslog, att minimiantalet lärlingar skulle få nedsättas till 6 och den stadgade åldern för rätt till inträde till en tidigare, vid hvilken lärlingarne ännu icke hunnit den kroppsliga mognad, att de kunna uthärda det stränga arbetet i skogarna, men likväl i allmänhet kunna antagas ega tillräcklig för-ståndsutveckling för nöjaktigt inhemtande af lärokursens teoretiska delar samt nödig kroppsstyrka för de flesta jordbruksarbeten.

I Westernorrland föranledde den framställda frågan: "hvilka äro orsakerna dertill, att de flesta landtbruksskolor i Norrland äro så litet besökta och på hvad sätt kan ett lifligare intresse för dem lämpligast framkallas?" — ett lif-ligt meningsutbyte, som hufvudsakligen förorsakades af det anförande hvarmed hr P. O. Hörnfeldt öppnade öfverläggningen. Hr Hörnfeldts stränga gransk-ning af verksamheten vid nämnda läns landtbruksskola hvarken vilja eller kunna vi upptaga och skola derföre derom ingenting yttra; men hr H. har der-jemte uttalat sanningar som vi veta delas af många på andra orter och som vi anse i allmänhet vara obestriddiga. Vi söka dock orsakerna till de an-märkta olägenheterna på andra håll, om vi än måste erkänna att verknin-garne äro rätt uppfattade. Hr Hörnfeldt ansåg det för landtbruksskolan gäl-lande reglemente icke lämpligt för norrländska förhållanden. "Den undervis-ningsplan, som deri föreskrifves, är hufvudsakligen egnad för bildande af rättare, som skola sköta större egendomar. Men huru många sådana egendomar finnas inom detta län? De äro ganska få och der rättare för dem varit behöfliga hafva de vanligen tagits från södra orterna. Af de lärlingar, som genomgått denna skola, hafva derföre ganska få fått plats som rättare och då de öfriga i allmänhet ansett det under sin värdighet att antaga drängtjenster, utan att deremot velat agera halfherrar, hafva de dugligaste af dem slagit sig på andra yrken, såsom landthandel, anställning vid sågverk och i skogar m. fl. befatt-

ningar, som för jordbruket äro fremmande, och de få, som egnat sig åt jordbruk, hafva icke heller ådagalagt några egenskaper som för dem varit rekommenderande”.

Med alltför lätt hand berör hr Hörnfeldt hufvudorsaken till det ringa intresset för landtbruksskolorna, hvilken dock starkt betonas från alla håll och som ju måste sökas i den mängd armar skogshandteringen erfordrar och de rikliga förtjenster densamma vanligen kan erbjuda. Då hr Hörnfeldt vältrar skulden för bristande antal lärningar på reglementet, äfvensom för den missriktning ett flertal lärningar efter slutad kurs erhållit, så kan det blifva tu tal om befogenheten deruti. Landtbruksskolorna äro afsedda för den mindre jordbrukarens barn i syfte att dessa efter slutad kurs må vara mera vuxna att sköta fadrens och ett blifvande eget jordbruk; men huru många jordbrukare hafva såndt sina söner till landtbruksskolan? Om man sammanräknar alla de lärningar som besökt ifrågavarande skolor från deras början, kan det möjligen visa sig att icke hälften af dem äro söner till jordegare. Med säkerhet veta vi att åtminstone i ett län endast ett mindre antal kommer på jordegarens klass. Kan man med skäl vänta något bättre resultat af skolan, när dess flesta alumner icke äro, så att säga, rotfästa i jorden? Om deremot icke blott de verkliga, utan de bättre och rikare jordegarne sände sina söner till densamma, hvilka helt andra frukter måste icke deraf uppkomma. Vi antaga nemligen att dessa senares undervisning i folkskolan varit åtminstone medelmåttigt genomgången och afslutad, innan de vunnit inträde i landtbruksskolan. Reglementets bestämmelser om minimikunskaper för inträde vore då möjliga att tillämpa, i stället för att hittills en dyrbar tid användts just med bibringande af dessa oundgängliga kunskaper: skrifva, räkna, hjälplig innanläsning. Vi erkänna visserligen att det finnes omständigheter som ursäktade eller förklara ett mindre lifligt deltagande för skolan. Jordbrukaren har sannerligen icke varit utan bekymmer de senare åren; han har icke haft lätt att skaffa sig troget och flitigt tjänstefolk, men han har varit tvungen att dyrt betala dem sådana de än voro. Icke sällan hafva hans egna söner öfvergifvit honom för de lockande förtjensterna på andra näringar. Men äfven med erkännande häraf kvarstår dock alltid det faktum, att landtbruksskolan icke lyckats tillvinna sig allmogens odelade förtroende.

Vi hafva ansett behöfligt att egna några rader åt dessa omständigheter, dels emedan författaren i landtbruksakademiens tidskrift icke serskildt yttrat sig härom, utan endast anført hvad derom uttalats i Westernorrland, der mötet trodde sig finna felet i reglementet och stannade vid det beslut, att af förvaltningsutskottet utsedde komiterade skulle erhålla uppdrag att uppgöra förslag till nytt reglemente för landtbruksskolan.

Den praktiska följden hafva hushållningssällskapens yttranden haft, att reglementet i så måtto förändrats, att åldern för inträde sattes betydligt lägre. Om det med skolorna afsedda ändamål dermed säkrare vinnes, kan vara tvifvel underkastadt; men möjligt är, att lärjungar derigenom icke helt och hållet komma att saknas vid någon skola. Full säkerhet finnes likväl icke, ty åtminstone vid Norrbottens landtbruksskola mottogos redan förut yngre lärningar och det var hardt nära, att äfven sådana skulle tryta. Imellertid synes den rörelse som denna fråga framkallat hafva verkat i någon mon nyttigt, ty samtliga norrländska skolor begagnas för närvarande af ett större eller mindre antal lärningar.

Författaren af uppsatsen i landtbruksakademiens tidskrift genomgår punktvis reglementets stadgar för undervisningen vid landtbruksskolorna och gifver goda skäl för desammas nytta och behöflighet, samt yttrar till sist följande, hvilket vi anse oss böra ordagrant återgifva:

"Med stöd af det föregående synes det tydligt, att det ringa förtroendet för landtbruksskolorna i Norrland ej bör sökas i reglementet, hvilket jemfördt med flera reglementen ifrån andra länder är det mest praktiska och tillfredsställande, som kunnat affattas för ett land med en utsträckning af öfver 100 mil ifrån norr till söder.

Det ringa förtroendet för landtbruksskolorna måste sökas inom provinserna, i flera samverkande orsaker:

1) i skaplynnnet hos befolkningen sjelf, som ej har sinne för reglementerade skolor och den fastställda ordning och punktlighet, som måste förekomma vid sådana anstalter;

2) i norrländska jordbrukets nuvarande ställning, som i allmänhet ej anses erfordra stor insigt för att skötas;

3) i brist på större landtegendomar och bildade jordbrukare, som i bygderna lemna föredömen och sålunda stöd åt läroanstalterna;

4) disharmoni mellan hufvud- och binäring, mellan landtbruk och skogshandtering, det förra ofta i betryck, det sednare förherrskande och alltid vinstgifvande;

5) i anläggningen af landtbruksskolorna å nybildade eller förfallna hemman, hvilka med stor kostnad måst bebyggas och förvandlas till landtegendomar, om ock i smått — för att motsvara ändamålet. Kostnaderna härför, som bestridts af Hushållningssällskap, bolag eller landsting, hafva skapat missstämning och motvillighet hos menigheterna, som ej vilja stora utgifter, men fordra mönstergårdar;

6) i svårigheten för allmogen uti glesbefolkade orter att undvara vuxna och arbetsföra söner, hvilka äro den oundgängliga arbetskraften vid fadrens jordbruk;

7) i de stegrade arbetspriserna, hvilka förryckt allt folk, som kunnat lemna jordbruket;

8) i den ringa samverkan, som i allmänhet egt rum emellan läroverken och menigheten;

9) i undervisningens beskaffenhet, som endast genom meddelande af förberedande kunskaper sätter lärlingen öfver hopen. — Samma är dock fallet med andra ibland menigheten, som inhemtat ett något större mått af vetande än hopen, äfven om de förvärfvat detta utom en landtbruksskola. Bönder blifva fjerdingmän, bondsöner blifva skogvaktare, handelsbokhållare, skrifvare, postillioner, länsmän m. m., när de det kunna; med ett ord, alla söka utkomst, största inkomst, hvar de den finna. Detta är ock fullkomligt i enlighet med denna tidens lära — att skaffa sig bergning på alla sätt. Första villkoret för dessa läroanstalters framgång och säkraste sättet att förvärfva dem förtroende är att så anordna, att de för mängden *synliga* fördelarne äro så stora som möjligt. Lärlingarne böra erhålla fördelar i form af beklädningspengar, premier eller löner. Derigenom framlockas många sökande och man blifver satt i tillfälle att välja de bättre. Ingen blifver sämre landtbrukare derigenom, att han vunnits för landtbruksskola på detta sätt. — Anslagen till landtbruksskolorna i Norrland äro sk för otillräckliga. Bättre är förhållandet i Finland,

hvarest anslagen äro betydligt högre. I de äldre provinserna i Sverige äro landtbruksskolorna vanligen förlagda på gamla egendomar, der ekonomien går sin gilla gång jemte landtbruksskolan och lika väl den för utan, men inom Norrland är läroverket det första, ekonomien får rätta sig derefter och komma i andra rummet. — Förlagskapital har saknats vid anläggningen, ingen har, om ock medvetenheten om kostnaden, vågat ifrån början, uttala den; man har lemnat det mesta åt framtiden. — Viktigt är det ock för Norrland, likasom det befunnits vara nödigt i andra länder vid gles befolkning, hvarest jordbruket antingen stått på låg ståndpunkt eller utgjort en binäring jemte många andra, att åldern för inträdet vid skolorna ej ställes så högt *).

Särdeles viktigt är ock, att undervisningen ytterst afser — såsom reglementet ock föreskrifver att bilda dugliga samt kunniga arbetare, så mycket som lärotid och anlag medgifva.

Behovvet af undervisning och upplysning i landtmannanäringen inom Norrland är stort och afhjelpes ej hastigt, och ingalunda fortare om landtbruksskolorna skulle nedläggas och i stället anställas länsgronomer eller kringresande undervisare. De äro lika nödvändiga bådadera, ehuru de fasta skolorna, som direkte verka på det uppväxande släktet, långt säkrare leda till målet, än kringresande undervisare, som i följd af rörligheten sällan blifva fullt förtrogna med undervisningens föremål i vidsträckta orter förr än efter många år.

Att hvarje län i Norrland är i besittning af åtminstone en landtbruksskola synes i denna tiden, då man fordrar folkhögskolor och med rätta ställer fordringarne på vetande hos menigheten högre än förr, vara ganska behöfligt. — Att landtbruksskolorna inom Norrland äfven verkat icke så litet godt, torde den, som något närmare följt deras verksamhet och utveckling, ej kunna förneka. — Ett långt arbete förestår dock alla dem, som nitälska för utveckling och kunskapers spridande synnerligen inom de lägre samhällslagren; men må de spridda krafterna ej förgåta, att hvar i sin stad troget och tråget arbeta för ett allmänt godt, väl minnandes den vises ord, att, den som ställer målet för sitt arbete så högt, att han ej ernår det, arbetar bäst."

Hvarjehanda.

Framstegen medelst undervisning.

Undervisningen gör arbetet mera alstringsrikt (produktift); om all den säd som i dag skördas i Förenta Staterna skulle skäras, tröskas och förvandlas i mjöl på gamla tidens sätt och med dess verktyg, vore knapt hela be-

*) Reglemente ifrån Bayern för landtbruksskolan å Schleissheim, hvartill bondsöner ega företräde, föreskrifver inträdesålder till 15 år. I Schweiz för landtbruksskolan i Kanton Zürich enligt reglemente af år 1867 samma ålder. I Kanton Aargau för skolan å Muri föreskrifves för inträde dopattest på fyllda 16 år. I regel räknas kursen till 2 år, men i Bayern undantagsvis till 3 å 4 år; alla betala dock årsavgift. Dessutom antagas praktikanter och hospitanter, hvaraf de förra ega endast att deltaga i landtmannaarbeten ej i undervisningen, de sednare endast i undervisningen men ej i arbetena.

folkningen tillräcklig dertill. Tack vare maskinerna verkställer nu ett litet antal arbetare denna angelägenhet. Det är det af insigten och tanken ledda arbetet som bygger våra hus, våra broar, våra jernvägar, våra skepp, och som förfärdigar våra ur, våra pianon, våra pressar, med ett ord, som skapar omsättningen.

Upplysningen höjer arbetaren. När denne blir likaså kunnig och likaså väl uppfostrad som de klasser hvilka icke längre arbeta med sina händer, skall han åtnjuta samma anseende. Cincinnatus vid sin plog, Franklin vid stilkasten, Hugh Miller i stenbrottet voro icke lägre eller mindre ansedda än någon annan, åtminstone icke i deras ögon, hvilkas aktning har något värde.

Korrespondens.

P. i S: Skall i Julihäftet behandlas. Uttrycka nu blott vår förbindliga tacksamhet.

En anonym insändare

har funnit sig obehagligt berörd af vår i Majhäftet intagna uppsats om rensens misshandling. Vi hafva icke betviflat att detta skulle inträffa, men vi hoppades, icke en vederläggning af det uppgifna sakförhållandet, men väl en öppet afgifven försäkran, att det djurplågeri vi befarade och som onekligen egt rum icke för framtiden skulle förekomma. Hvad deremot den anonyme insändaren har att derom förmäla, blir utan all betydelse, så länge vi icke hafva mannen bakom ordet.

A n m ä l a n.

På **Norrland och dess Framtid** mottages prenumeration för helt år med 3 kr. 30 öre, postbefordringen deruti inberäknad.

(Sedan den 1 sistlidne Februari har prenumeranternas antal mer än fördubblats).

Norrland och dess Framtid.

Tidskrift utgifven af "Sällskapet för Norrlands väl".

Redaktör och ansvarig utgivare:
Aug. Cajanus.

Tryckt hos J. A. Johansson,
Hernösand.

N° 7.

Juli.

1875.

Innehåll: Skogshushållningen. — Beträktelser i fråga om jernvägarne. — Ytterlännäs socken — Utsädes råg. — Vandringar i Norrlands skogar m. m.

Om skogshushållningen i Norrland.

I.

Man hade vågat hysa den förhoppning, att den skyddande hand som statsmakterna utsträckte öfver de norrbottniske skogarne äfven skulle blifva ett stöd för det öfriga Norrlands skogar, men hittills har denna förhoppning icke förverkligats. Sådana förhoppningar syntes dock hafva fått en förstärkt grund dels i det af Vesterbottens läns landsting fattade beslut om en underdånig framställning om behovet af en för detta län likartadt skogslag som den för det nordligare länet utfärdade, dels i det förslag som hr revisionssekreteraren E. Poignant framlagt. Man hade väntat, att redan vid sist hållna riksdag ett eller annat förslag till bevarande af det öfriga Norrlands skogar skulle af regeringen framställas; men såsom bekant väntade man förgäfves. Frågan står således öppen för diskussion och vi känna oss manade att åt denna ur ekonomisk synpunkt för Norrland och för hela riket så viktiga fråga egna några ord. Då likväl det af hr Poignant författade förslag torde vara mer än en af våra läsare obekant, tillåta vi oss att först här intaga detsamma, så lydande:

"Förslag till författning rörande dispositionsrätten öfver enskildes skogar inom vissa orter.

§ 1.

Jordegare inom de kommuner, för hvilka denna författning gäller, vare ej förment att å sin egen skogsmark afverka träd af hvilka dimensioner som helst till bränsle, gärdsel, slöjdvirke, bygnadstimmer eller annat dylikt, så vidt det är afsedt till förbrukning inom kommunen; ege ock fritt derifrån afyttra löfskog, torra vindfällen af barrskog, sådana barrträd, som på rot stående torkat, samt barrträd som icke, efter hvad här nedan sägs, äro att anse såsom undermåliga. Men ej må, utan vederbörligt tillstånd, undermåligt barrträd, som icke är torrt, afyttras till förbrukning utom kommunen, eller afverkas till kolning eller sågning, eller deraf erhållet virke intagas inom såginrättning, i sågränna eller å sågplats eller sågbacke, eller inlastas

i fartyg, eller till inlastning uppläggas vid lastageplats, eller genom flottning eller på annat sätt fortskaffas utom kommunens område, vid äfventyr att virket tages i beslag och dömes förbrutet. Dock må jordegare, äfven utan tillstånd, låta, vid egen såginrättning eller genom handsågning, till siitt oundgängliga husbehof såga undermåligt virke, derest ej virket fortskaffas utom kommunens område.

§ 2.

Mom. 1. Såsom undermåligt anses träd, som afverkadt ej håller i genomskärning minst $7\frac{1}{2}$ decimaltum vid 20 fot eller $8\frac{1}{3}$ decimaltum vid 16 fot eller $9\frac{1}{8}$ decimaltum vid 5 fot från storändan. I sagde mått må ej barken inberäknas.

Mom. 2. Ej må virke såsom undermåligt tagas i beslag, der det tydligen visar sig eller af omständigheterna framgår såsom sannolikt, att det virke utgör toppstock eller annan del af träd, som ej är undermåligt, eller af träd, som är med vederbörande skogstjenstemans tillstånd afverkadt; skoglande sådant virke, genom skogstjenstemans försorg, med kronomärke stämpas, om det af egaren begäres.

Mom. 3. Sparre, som är bilad så, att ursprungliga tjockleken vid 20 fots längd ej kan utrönas, skall, för att icke anses undermålig, hålla i omkrets, vid sagda längd från storändan, minst 21 decimaltum, i fall sparren är bilad till skarp kant, men eljest minst 22 decimaltum, samt i förhållande derefter om längden är mindre.

Mom. 4. I afseende på virke, som redan är till plank, bräder eller dylikt försågat då det anträffas, skall hvad ofvan är stadgadt ega tillämpning endast i fall lagligen styrkas kan, att varan tillkommit af träd, som är undermåligt och till hvars afverkande ej meddelats vederbörligt tillstånd.

§ 3.

Mom. 1. Är skog af beskaffenhet, att för dess ordentliga skötsel och vård fordras afverkning af undermåligt virke, må egare, som vill använda virket på sådant sätt, hvartill enligt § 1 fordras tillstånd, anmäla sig hos vederbörande revirförvaltare, hvilken åligger verkställa den undersökning af skogen, som af omständigheterna påkallas. Finnes dervid slik afverkning vara med grunderna för en god skogshushållning öfverensstämmande, då må, der ej laga hinder eljest möter, utsyning af undermåligt virke ega rum; dock att undermåligt träd, som vid storändan håller 5 decimaltum eller mera i genomskärning, ej må afföras innan det genom förrättningsmannens försorg blifvit med kronomärke stämpladt. Utsynadt virke af än mindre dimensioner må ock stämplas, om sökanden det åstundar.

Mom. 2. Varder utsyning begärd före den 1 juni, skall, der så ske kan och skogsegaren det äskar, förrättningen företagas i sammanhang med de utsyningsförrättningar å kronoskog, som under året förekomma. Verkställes förrättningen i sådan ordning, åligger det revirförvaltaren att, om möjligt, vid förrättningens slut eller, i annat fall, genast efter det alla utsyningsförrättningar under året inom socknen böra vara afslutade, tillställa sökanden eller dess ombud, mot bevis, men utan lösen, skriftligt instrument öfver utsyningen. Företages förrättningen särskildt, bör syneinstrumentet aflemnas innan förrättningsmannen från stället afreser. Underrättelse om

tiden, inom hvilken besvär böra vara hos skogsstyrelsen ingifna, för att kunna till pröfning upptagas, skall i syneinstrumentet meddelas.

§ 4.

Sökande vare ej pliktig att, för utsyning eller stämpling, hvarom här ofvan sägs, vidkännas annan kostnad än godtgörelse till förrättningsmannen för den tid, förrättningen å stället upptager, i hvilket afseende sökanden skall erlægga såsom arfvode för hvarje dag fem kronor och förse förrättningsmannen med kost och husrum eller gifva ersättning därför.

§ 5.

Rätt att i beslag taga virke, som bör anses förbrutet, tillkommer kronobetjeningen samt skogsstatens tjänstemän och betjente.

§ 6.

Medel, som inflyta genom försäljning af virke, som enligt denna författning är beslag underkastadt, fördelas sålunda, att en tredjedel tillfaller kronan och två tredjedelar åklagaren; dock att, derest annan behörig person verkställt beslaget, denne skall af åklagareandelen undfå hälften".

Detta förslag är serskildt afsedt för Dalarne, men det är utan tvifvel dess författares mening, att detsamma skulle vara lämpligt äfven för Ångermanland, Medelpad, Helsingland, Jemtland och Herjeådalen. Åtminstone finnes en sådan afsigt antydd i uttrycket "inom vissa orter".

Man skall säkerligen mot detta förslag kunna göra samma anmärkningar som mot den s. k. Norrbottenslagen, nemligen att kontrollen vid dess tillämpning är svår att handhafva; men om det under någon tid visat sig, att alla de farhågor och långsökta antydningar som på ett visst håll med så mycken omtanke och så utstuderad enskildhet förespeglades, endast voro foster af en liflig fantasi eller, måhända snarare, af en kär blifven teori, så torde man icke låta afskräcka sig från ett allvarligt bepröfvande af förslagets innehåll och ett raskt beslut om dess tillämpning. Hittills har man icke förnummit något om de förespeglade vådorna af Norrbottenslagens antagande, och vi veta att det nu framlagda förslaget från skogstjänstemännen i Öfre Dalarne rönt ett välvilligt mottagande.

Vi tro icke heller att detsamma från den därför intresserade allmänhetens sida skall röna motstånd eller invändningar. Visserligen kan från denna sida anmärkas, att § 1 till "kommunen" inskränker rättigheten för förbrukning af ostämplat undermåligt virke, hvilket uppgifves skola förorsaka stora olägenheter för skoglösa kommuner, hvarföre förbrukningskretsen anses böra utvidgas till fögderi eller åtminstone till härad; men det vore väl icke alldeles omöjligt att i detta fall åstadkomma någon jemkning, utan att derföre uppgifva möjligheten af behöflig kontroll. Vidare anmärkes mot proportionen af minimidimensionerna, att den icke motsvarar förhållandena i det nedre Norrland. Om trädet på 4 fots längd, eller från 20 till 16 fot, tillökas i groflek från 7,5 till 8 $\frac{1}{3}$ dec.-tum, så torde tillökningen från 16 till 5 fots längd vara vida större än 9 $\frac{1}{8}$ dec.-tum.

Äfven inom det nedre Norrland finnas orter med lågvext skog. Det kan då blifva fråga om, huruvida icke de föreslagna minimidimensionerna på 16 och 20 fots längder äro väl höga.

Sådana äro de anmärkningar som göras mot det framlagda förslaget. De äro betydande, om man så vill; men för vår del tro vi icke att en skogslag för nedre Norrland, deruti anledningarne till dylika anmärkningar voro undanröjda, derföre blefve af mindre genomgripande vigt. Vi föreställa oss nemligen, att en ledande princip i vår skogslagstiftning länge saknats, och att en sådan princip blefve fastställd, om minimidimensioner bestämdes. Det viktigaste dervid är icke det ena eller andra tumtalet, utan att skogen icke får blindt förhärjas. Man torde böra ihogkomma, att ett stort steg och det viktigaste först måste tagas; och det är ett icke ringa steg från oinskränkt till inskränkt dispositionsrätt öfver egen skog. Sedan detta steg är taget och sedan befolkningen hunnit vänja sig vid en sådan lagstiftning, kan det ju hända, att den insedda fördelen af de förändrade lagstadgandena leda till insigt om behovet af förnyade åtgärder från lagstiftningens sida. Det kan äfven hända, att man vid en sådan tidpunkt förstår att vårda skogen utan serskildt påtryckning. Det är icke nog med, att man afhåller sig från allt våldförande på ungsbogen; denna fordrar äfven sina synnerliga omsorger för att frodas och hinna till sådan utveckling att den lemnar behörig afkastning. Hittills är i Norrland ytterst litet åstadkommet i detta afseende; men den tid är ganska nära, då hvarje hemmansegare måste lära sig detsamma. Vi föreställa oss, att denna tidpunkt i väsentlig mon skulle påskyndas, om Vesterbottens län komme i åtnjutande af en med den för Norrbotten gällande likartad skogslag, och om det öfriga Norrland erhöile en gemensam skogslag som i väsentliga delar grundade sig på hr Poignants förslag.

Några betraktelser

*med anledning af den norrländska jernvägsfrågans behandling
vid årets riksdag.*

Få frågor hafva i så hög grad kommit kamrarne vid årets nyligen slutade riksdag att lemna vidlyftiga profstycken på våltalighet, på fyndighet och — elastiskt samvete, som frågan om norra stambanans sträckning. Man måste beundra den stora talang som gifvit sig uttryck och skaffat sig luft i de långa talen. Men när man bläddrar igenom de många blad som denna diskussion upptager af riksdagens protokoll, måste man erfara en viss vemodig känsla, och det gamla ordspråket: "så mycket väsen för ingenting" tränger sig fram till minnet och eftertanken. Efter så många timmars utmärkta våltalighetsprof, efter ett så vidlyftigt förberedelsearbete — så liten frukt! Om någonting bevisar, att det icke alltid, att det kanske tvärtom mycket sällan, är de långa talen som bestämma en frågas utgång, så är det onekligen diskussionen om norra stambanans sträckning. Huru skall man kunna förklara, att en fråga, som varit så länge förberedd och öfver hvilken så stor utredning i sak vunnits, slutligen det oaktadt lemnats oafgjord? Man skall säkerligen såsom skäl anföra de stridiga intressena, det vestra intresset och det östra, frågans sena öfverlemnande från regeringen, hopblandningen af förhållanden som på naturligt sätt borde få gå hvar sin väg, farhogan att se allt gå för-

oradt, om man höll alltför strängt på en rättmätig sak med mera dylikt. Obestridligt är att alla dessa omständigheter menligt inverkat; men enligt vårt förmenande finnes en omständighet som mer än någon annan varit vålande till den ofruktbara utgången: man hade i allmänhet förlorat fotfästet, man hade öfvergifvit sin gamla ståndpunkt och intagit en ny, vid hvilken man ej var van och vid hvilken ingen annan hunnit vänja sig.

En annan fråga är, hvems skulden till denna förändring måste tillskrifvas. Vi skola icke besvara denna fråga; hon bör ligga klar för hvar och en som något litet följt med gången af hennes behandling. Vi vilja endast säga, att vi icke skola deltaga i de ymniga rökoffer som blifvit tända och brända i fotspåren af en afträdande storhet, och vi hoppas att icke destomindre besitta heder och rättskänsla att gifva framstående förtjenster sin beskärda rätt, om vi än icke till dessa förtjenster räkna uppenbara politiska misstag.

Vi yttrade att man måste erfara en viss vemodig känsla då man genomgår de vidlyftiga förhandlingarne om norra stambanan. Denna känsla eller detta vemod framkallas icke blott deraf, att frågan blef oafgjord, utan äfven af de uppgifter som talen innehålla. Den ene talaren kryddar sitt anförande med en mängd stärkande siffror som se mycket orubbliga ut; men efter honom kommer en annan talare som rent ut förklarar alla dessa siffror falska och som har till sin disposition andra siffror, hvilka äfven se mycket respektabla ut. Ungefär så går det undan för undan. Och visserligen är icke detta rätta sättet att föra en god sak till seger. Pinsamt är att se, att en och annan af de starkaste sifferkarlarne knappast har ett ord till vederläggning af en motståndares bestridande, nästan kränkande anförande. Det vill dock synas som skulle det icke vara så stor konst att försvara hvad man vet. Vet man sig hafva ärliga siffror, så vet man väl äfven hvarifrån man tagit dem, och det gör ett godt intryck på folk att finna sig trakteras med en uppfriskande dryck ur ogrumlade källor. Endast på detta sätt kan man hoppas på seger. Ty det ligger en tröstande och lifvande tanke i tron på det rätta. Den bästa sak kan stundom af hvarjehanda orsaker falla, men den återkommer, vinner flere och flere anhängare samt krönes slutligen med fullständig framgång. Af hvilka skäl som helst bör man icke frångå denna ståndpunkt, och derigenom skall man slutligen förvärfva aktning för sig sjelf och förtjent afseende åt den sak man försvarar.

Ur denna synpunkt måste man beklaga, att den östliga jernvägslinien, eller den s. k. B-linien, blifvit af flertalet representanter för Norrland öfvergifven. Härigenom söndrades hvad som förut var på god väg att sammansmälta och som till en god del var en kompakt massa. Man förlorade, med ett ord, ett säkert fotfäste och vacklade den ene hit, den andre dit. Huru skulle utanför stående personer kunna bilda sig ett bestämdt omdöme, när de sågo dem som kunde anses hafva bäst reda på förhållandena slita den ena fliken från den andra? Anmärkningsvärdt är att se hvilken vigt förre civilministern fäster vid att transitobanan drages till Östersund, dervid anförande den betydelse städerna i allmänhet hafva för jernvägstrafiken, men när det kan gälla vida betydligare städer, såsom Hudiksvall och Hernösand, samt längre norrut belägna städer, då har hr civilministern icke en enda tanke på de fördelar för trafiken som banans närmande till *dem* skulle medföra. Och dock måste den norrländska landsbygdens uppblomstring till icke ringa del grundas på städernas uppblomstring. Stark efterfrågan skall framkalla större produktion, och om de nuva-

varande jordbrukarne icke förmå åstadkomma densamma, skall förstärkning säkerligen komma, då Norrland lätt och billigt kan meddela sig med det sydligare landet.

Man anför såsom skäl emot städernas anspråk på en tidsenlig kommunikation, att de hafva hafvet att färdas på. Alldeles riktigt! Men man glömmer att detta haf är dem förmenadt mer än halfva året. Man tror kanske att det är en småsak för en köpman att ligga inne med mer än ett halft års förlager, eller att på ovissa grunder göra sina beräkningar öfver den blifvande förbrukningen, eller att det för förbrukaren har ingenting att betyda, om varan till följd af dessa menliga förhållanden stundom öfver höfvan fördyras. Om en köpman för hvarje månad kan fylla sitt lager, allt i mon af åtgång, så skall han göra det. Han handlar då på en fast grund och han skall kunna sälja sin vara mycket billigare, men likaväl hafva större behållning. Antag att han endast beräknar 6 proc. vinst, men omsätter sitt lager i hvarje månad eller åtminstone tio gånger om året; han skall då hafva 60—72 proc. vinst för året. Det kan ifrågasättas, om någon minuthandlare nu har fjerdedelen deraf! Fördelen blir således obestriddig för begge parterna. Man kan se att dessa fördelar omfattas der de erbjudas. Upsala hade det mest vinstberäknande ångbåtsbolag; sedan jernvägen blef färdig, var ingen annan råd än att afyttra flertalet af dess ångbåtar. Sedan jernvägen blef färdig till Gefle, hafva verkningarne på ångbåtstrafiken redan visat sig, och samma verkningar skola uppstå öfverallt der sjöfarten under någon betydligare del af året är afbruten. Då en stambana skall dragas upp genom Norrland, måste därför tillbörligt afseende fästas på de norrländska städerna, så att 3—4 mils afstånd blir det *högsta* som banan stryker förbi dem. Den under sådana förhållanden påräkneliga trafik, med nuvarande befolkning, är lätt att finna, åtminstone närmel-sevis, om man insamlar uppgifter från de personer som med uppbårande af de å varor lagda afgifter ega befattning. I taxorna är varan beräknad efter vikt och med någon liten möda skall man otvifvelaktigt komma till ett resultat som ganska nära öfverensstämmer med det verkliga. Det är maktpåliggande att ett sådant arbete sättes i verket så fort som möjligt. Norrland måste ådagalägga, att det har något af betydelse att underhålla en jernväg med, ty endast på detta vilkor kunna dess önsksningar uppfyllas och dess behof afhjelpas.

Vi hafva städse haft den högsta tanke om Norrland och vi hysa fortfarande de bästa förhoppningar om dess framtid. Det är därför vi beklaga jernvägsfrågans utgång på riksdagen. Att frågan om norra stambanans sträckning förföll, var säkerligen riktigt. I det skick regeringen lemnade henne till riksdagen kunde man svårligen vänta något annat. Deremot tro vi, att det hade varit en mycket stor lättnad, om andra kammaren förenat sig med den första om transitobanans bestämmande. Derigenom hade denna bana, som hittills endast vållat trassel, varit för framtiden aflägsnad ur diskussionen, och frågan om norra stambanans sträckning hade då kunnat behandlas fördomsfritt och med uteslutande afseende på det allmännas fördel. Nu kvarstår transitobanan såsom en black om benet på norra stambanan, och de som fört sakerna till denna punkt skola kanske icke hafva så lätt att finna den rätta nyckeln för att låsa upp det tillkonstlade låset.

Bidrag till en beskrifning öfver Ytterlännäs socken i Södra Ångermanland.

Akademisk afhandling af **Harald Malmberg**.

(Upsala 1875, Akademiska Boktryckeriet, Ed. Berling).

I ofvannämnda arbete lemnas en mångsidig belysning öfver förhållandena i en af Ångermanlands intressantaste bygder, nemligen i den öfversta socken efter Ångermanelfven, som kan anlöpas af större segelfartyg. Vi hafva ansett oss böra anbefalla detta arbete till en närmare kännedom af alla de, som intresserar sig för Norrland, på grund af dess gedigna innehåll på samma gång, som vi hålla förf. räkning därför, att han behållit sin fosterbygd i minnet och valt densamma till föremål för sina studier samt ej skytt de mödor, som varit förenade med att hopsamla de på många spridda håll befintliga uppgifterna om densamma till en helgjuten bild.

I arbetet äro fakta så hopade i koncentrerad form, att vi endast kunna lemna en överblick af afdelningarne, samt en och annan gång äfven några af de fakta, som synts oss vara af något större intresse, öfverlemnande sedan åt dem, som önska få noggrannare kännedom om arbetet, att sjelfva förskaffa sig detsamma.

I den 1:sta afdelningen, en *Geografisk öfversigt*, redogöres för socknens läge, höjd, vidd och folkmängd, täthet, ytbeskaffenhet, berg, vattendrag och sjöar, jordmån, klimat och natursköna utsigter. Ur denna afdelning vilja vi endast omnämna, det socknens största längd är 3,16 mil, största bredd 1,40, ytinnehåll 2,40 kvadratmil, hvaraf 0,22 kvadratmil utgöres af sjöar. Antalet innevånare uppgick 1873 till 1,254 på kvadratmilen, då deremot samma år antalet innevånare på kvadratmilen i Vesternorrlands län utgjorde 705 och i hela riket 1,205.

I den 2:dra afdelningen om *folket* skildras fornsaker och fornlemningar, innevånarnes gestalt m. m., folkmängd, boningar, klädedrägter, födoämnen och måltider, idoghet samt fester och lekar. I denna afdelning är mycket af intresse att påpeka. Folkmängden i socknen utgjordes den 31 Dec. 1873 af 2,734 personer och hade på ungefär 100 år tredubblats. I tabeller meddelas underrättelser rörande folkmängden under detta århundrade, antalet födde, vigde och döde under åren 1860—1873 samt ogifte, gifte m. m. åren 1855, 1860 och 1870. Ur dessa tabeller vilja vi framdraga endast några få uppgifter. Under åren 1860—73 tillväxte folkmängden 1861 mest eller med 3,65 proc., 1869 minst eller med blott 0,55 proc. De flesta åren har dock tillväxten under denna tid uppgått till mera än 2 proc. och i 3 år äfven öfverstigit 3 proc. De föddes antal växlar under samma tid (1860—73) mellan 71 (1861) och 111 (1873). Deraf utgör dock en stor del oäkta barn; deras relativa antal är minst 1868 och utgör 6,94 proc., störst 1861 eller 14,08 proc.; oftast växlar deras antal dock mellan 8—10 proc. De dödes minimi-antal är 32 (1860), deras maximum 62 (1872); minsta dödlighetsprocenten 1,60, den största 2,35, i medeltal håller den sig omkring 2. För öfrigt hänvisa vi angående denna afdelning serskildt till de intressanta skildringarne af boningarne, födoämnen och måltiderna samt festerna och lekarna.

I 3:dje afdelningen om *sigill, styrelse och indelning* talas om sockensigillet, styrelsen samt om representativa, civila, kyrkliga och militära indelningarna. I en tabell meddelas en öfversigt af de upplysningar, som i socknens den 29 Dec. 1873 godkända fyrktalslängd föreligga om den kommunala rösträtten i Ytterlännäs, samt densammas fördelning på de serskilda byarne m. m. Af denna tabell framgår bland annat, att hela det påförda fyrktalet i slutet af år 1873 utgjorde 53,453 fyrkar, hvaraf kommo på den i mantal satta jorden 5,433, på annan jordbruksfastighet 667 samt på alla öfriga beskattningsföremål 47,353 fyrkar, hvadan alltså af hela fyrktalet kommo på jordbruksfastighet 11,41 proc. och på andra beskattningsföremål 88,59 proc. Bland de serskilda byarne m. m. hade Bollsta bruk sig påfört det högsta fyrktalet eller 19,719 fyrkar, hvaraf 2,790 kommo på den vid bruket anställda personalen och 16,929 på sjelfva bruket. Antalet röstegande, som erlade bevillning enligt 2:dra art. af bevillningsstadgan, utgjorde 518. Antalet af socknens vid kommunalstämma röstberättigade innevånare utgjorde 18,38 proc. af dess folkmängd. Vidare lemnas i en tabell en jemförelse mellan den kommunala rösträtten i Ytterlännäs åren 1871 och 73, samt mellan den kommunala rösträtten i Ytterlännäs kommun och samtliga landskommunerna i Westernorrlands län år 1871. Slutligen lemnas äfven en jemförelse mellan den kommunala rösträtten inom Ytterlännäs kommun år 1871 med den kommunala rösträtten inom hvar och en af de öfriga 62 landskommunerna i Westernorrlands län. Vid tal om den representativa indelningen nämnes bland annat, att vid riksdagsmannaval voro enl. 1873 års fyrktalslängd, 127 personer valberättigade, utgörande af socknens folkmängd 4,65 proc.

I 4:de afdelningen om *näringsarne* redogöres för jordbruksnäringen, taxeringen, jordegendomens samt andra bördor, bergverks-, jernverks- och öfriga näringar.

Under jordbruksnäringen talas om areal, jordnatur m. m. boskapsskötseln, åkerbruket och skogshushållningen. I en tabell lemnas uppgifter öfver areal och jordnatur samt öfver antalet hemman, hemmansegare, torpare matlag och mantalsskrifne personer. Från denna tabell meddelas härnedan summorna; sålunda utgöres i tunnland räknadt socknens gårdsplatser af 124, åker af 772, äng af 3,234, kärr och myror af 3,339, sjöar af 5,023, skogsmark af 43,130 eller socknen i sin helhet af 55,622 tunnland. Till sin natur är jorden i seland uttryckt: 732 ¹¹⁸⁹/₁₈₀₄ skatte, 23 ³⁰⁷/₃₅₂ krono eller tillsammans 756 ¹⁷/₃₂ seland. Hemmanens antal är 141; hemmansegarnes 91; torpares 124; matlagens 854. Antalet personer, som böra erlagga mantalspenningar och personlig skyddsavgift är 770 af mankön och 755 af qvinkön eller tillsammans 1,525. Bland de öfrige äro: fattigunderstödstagare m. m. af mankön 42, af qvinkön 123; underårige af mankön 566, af qvinkön 562; således tillsammans 1,293 personer skattefrie. I fråga om arealen må vidare anmärkas, att 29 socknar inom länet hafva större areal än Ytterlännäs, och att inom socknen den största arealen innehas af bakbyarnes fyllnads-skog eller 9,458 tunnland, den minsta af Stafviken eller 28 tunnland. I en serskild tabell visas, huru hemmansklyfningen inom socknen gestaltat sig.

Boskapsskötseln angifves vara obetydlig. För betestillgångarne och deras tillgodogörande redogöres o. s. v. Slutligen lemnas tabeller öfver i socknen underhållne kreatur året 1571, hvart 5:te år från 1805—1820 samt

hvarje år från 1865—73. Af dessa meddelas här blott uppgifterna för 1873, då inom socknen underhölls 235 hästar öfver 3 år, 15 d:o under 3 år, inga oxar, 8 tjurar, 630 kor, 164 ungnöt under 2 år, 600 får, 80 getter och 110 svin.

Åkerbruket säges, ehuru laga skifte nu verkstälts inom de flesta byarne, fortfarande vara föga tillfredsställande. Orsakerna till detta förhållande angifvas och några enstaka försök till dess afhjelpande. Efter en del uppgifter om åkerbrukets ståndpunkt lemnas slutligen tabeller öfver utsädet och skördebeloppen åren 1865—73, af hvilka vi här återgifva endast uppgifterna för 1873. Sålunda utsåddes sagde år 275 kub.-f. höstråg, 2,900 kub.-f. korn, 100 kub.-f. hafre, 10 kub.-f. blandsäd, 90 kub.-f. ärter, 20 kub.-f. vicker, 3,000 kub.-f. potatis och 90 kub.-f. lin och hampa. Samma år skördades 2,700 kub.-f. höstråg, 20,300 kub.-f. korn, 600 kub.-f. hafre, 60 kub.-f. blandsäd, 500 kub.-f. ärter, 18,000 kub.-f. potatis, 60 ctr spånadsämne, 24,000 ctr hö samt 360 ctr grönfoder.

Angående skogshushållningen framhålles, det socknens skogsmark utgör omkring 43,000 tunnland; ehuru socknen egentligen är en skogsbygd lemnar den dock virke till afsalu. Intet är gjordt för skogarnes vårdande.

Af afdelningen om jordegendomens samt andre bördor må anföras det 1873 skatterna till kronan och ränteriet utgjorde kronor 12,511: 39, de allmänna onera kronor 1,625: 04, lösen för debetsedlarne kronor 59: 07, således summan i kronouppbördsboken upptagna utskylder kronor 14,195: 50. Kommunal utskylderna utgjorde samma år kronor 6,429: 51.

I fråga om bergverksnäringsen omtalas Bollsta masugn, hvilken eges af Graningeverkens aktiebolag har 113 $\frac{17}{32}$ seland jord, enl. 1873 års fyrklängd rösträtt för 17,793 fyrkar samt 427 personer mantalsskrifne vid bruket. Tillverkningen vid densamma under åren 1854—73 ses af en tabell. Af denne framgår att den minsta tillverkningen (11,748 ctr 50 skålp.) inföll 1856, den största (44,891 ctr 85 skålp.) 1873. Endast 6 år understiger tillverkningen betydligt 30,000 ctr.

Ingen jernverksnärings finnes numera i kommunen.

Ibland öfriga näringar omtalas sågverk, lastageplatser, kolning, tjäru-bränning, skeppsbyggeri, mjölqvarnar, garfverier, pappersbruk; väfnader, jagt och fiske. Vigtigast äro bland dessa de 3 första. Utaf sågverk finnas 2 större (vid Bollsta bruk och vid Väija) samt 15 mindre i socknen. Tabeller finnas öfver tillverkningen vid Bollsta bruk åren 1854—73 och vid Väija åren 1868—73; af dessa framgår, att största tillverkningen, hvilken inföll 1873, uppgick vid Bollsta till försågning af 133,754 sågtimmer, hvilka lemnade 20,838 tolfter 3 st. plankor, 24,300 tolfter bräder eller summa 45,138 tolfter 3 st.; samt vid Väija uppgick till försågning af 59,541 sågtimmer, hvilka lemnade 9,752 tolfter 1 st. plankor, 11,089 tolfter 3 st. bräder eller summa 20,841 tolfter 8 st.

Lastageplatserna och skildringarne om utskeppningen från desamma lemna en klar blick öfver lifligheten i ortens affärsrörelse, hvarföre härnedan anföras afhandlingens egna ord. Lastageplatser vid Bollsta bruk, i Bollsta by och Väija, alla vid Bollstafjärden, samt i Nyland vid Ångermanelfven. Den äldsta lastageplatsen var belägen i Hammar vid Ångermanelfven, något mer än 6 mil från Hernösand. I senare hälften af 1700-talet lærer dock elfven hafva uppgrundats så mycket, att större fartyg ej kunde

uppgå ända till Hammar, hvarför en ny lastageplats anlades omkring 2,000 fot längre ned vid Nyland. På 1840-talet uppstod lastageplatsen i Bollsta by, hvaremot den vid Bollsta bruk först ett tiotal år senare anlades, när man omsider lärt sig inse det onödiga och obehöfliga i att sända sina produkter till Nyland, för att först der inlastas. (Jfr. härom Hylphers anf. st. sidd. 153, 154 samt Erik Tunelds geografi öfver Sveriges rike. Femte upplagan. Sthlm 1773, sid. 72). Af dessa lastageplatser har Nylands daglig ångbåtsförbindelse med Hernösand och Sollefteå samt hvarje vecka med Stockholm; de öfriga daglig ångbåtsförbindelse med Hernösand. Till alla dessa lastageplatser kunna de största fartyg uppkomma, och serskildt erbjuder Bollstafjärden en ypperlig hamn *).

Från Bollsta bruks lastageplats afsändes år 1873 till utrikes ort på 73 fartyg om tillsammans 5,375 nyläster 4,870 standards plankor, bräder och plankstump (deraf 768,000 kubikfot plankor och bräder och 35,640 kub.-f. plankstump) samt 1,440 centner stångjern och 23,076 centner tackjern.

Denna lastageplats besökes dessutom årligen af omkring 40 mindre fartyg, som för masugnens behof hitfrakta omkring 80,000 centner jernmalm samt 6—10,000 centner kalksten.

Vidare gå under hela sommaren mellan Bollsta bruks lastageplats och Sollefteå små flodfartyg eller s. k. "haxar", hvilka till Sollefteå frakta tackjern, spannmål och saltvaror och till Bollsta bruk stångjern och bräder.

Från lastageplatsen i Bollsta by afsändes år 1873 till utrikes ort på 8 fartyg om tillsammans 657,5 nyläster af 2:ne aflastare 866 standards plankor och bräder (eller 142,859 kubikfot dito dito).

Kolning bedrifves i stor skala, och användas kolen vid Bollsta masugn. Sålunda kolades 1873 vid Bollsta och Väija tillsammans 5,410 stigar eller omkring 65,000 tunnor kol.

De öfriga näringarne bedrifvas i långt mindre skala; tjärubräkning, skeppsbyggeri och pappersbruk förekomma nu ej i socknen.

I 5:te afdelningen om *handeln* lemnas äfven redogörelse för marknader och landthandeln. Utförseln utgjordes 1873 af 23,096 ctr tackjern, 1,440 ctr stångjern samt 14,680 standards trävaror. Införseln består af största delen af det timmer, som försågas, samt af en stor del trävaror, hvilka sedan utskeppas. Dessutom införas årligen omkring 80,000 ctr jernmalm samt 6—10,000 ctr kalksten förutom matvaror, specierier m. m.

Landthandeln ombesörjes förutom af "Ytterlännäs handelsaktiebolag" af 15 andra landthandlande, hvarjemte liflig sommarhandel bedrifves i Nyland.

I 6:te afdelningen om *försvarsverket* redogöres för båtsmansroteringen, allmänna beväringen och frivilliga folkbeväpningen.

I 7:de afdelningen om *anstalter för fysiskt välbefinnande* redogöras för vägar, broar, gästgifveri, brandstod, fattigvård, sundhetsanstalter, post-, telegraf-, lots-, tull- och bankinrättningar samt för hushållningssällskap. Från denna vilja vi anföra endast några uppgifter. Sålunda utgick 1873 från Nylands gästgifvaregård 1,013 hästar. Från de rikhaltiga tabellerna öfver post- och telegrafinrättningarnes verksamhet må anföras, att 1872 afsändes från Nylands postexpedition i bref utan värde 18,004, värdeförsändelser 2,956

*) Bollsta hamn är, enligt uppgift i konungens befallningshafvandes femårsberättelser, 48—60 fot djup med lerbotten. Nylands hamn uppgifves vara 60—90 fot djup med lerbotten.

eller summa 20,960 postförsändelser, hvaraf 1,281 till utrikes orter. Dessutom expedierades under året 658 tidningar. Från telegrafinrättningen afsändes 1873 3,353 telegrammer, hvaraf 721 till utrikes orter, samt ankommo 2,717 hvaraf 490 från utrikes ort. När härtill komma 123 cirkulär och 57 repetitionstelegram, utgör samma expeditioner under året 6,280. Första helåret (1866) uppgick expeditionernas antal endast till 2,833. För öfrigt må nämnas att tullinrättningen 1874 blifvit flyttad till Gudmundrå socken.

Under 8:de afdelningen om den *andliga odlingen* och *undervisningsanstalter* redogöres för kyrkor, komministerns, orgelnistens och klockarens löneinkomster, kyrkogången, folkskoleväsendet, skollärarens inkomster, sockenbiblioteket, tidningar samt för sägner och skrock.

Ur denna afdelning vilja vi påpeka, att 1873 336 barn voro i skolåldern, af hvilka 106 voro inskrifna i skolan, hvaremot under åren 1861—68 de inskrifnes antal vexlade mellan endast 76 och 26.

Af tidningar och tidskrifter voro 1874 omkring 500 exemplar spridda i socknen och kom alltså 1 exemplar ungefär på hvar 5:te person.

Slutligen lemnas en intressant skildring af sägner och skrock.

I 9:de afdelningen om *donationer* redogöres slutligen för de högst rikliga gåfvor, som blifvit till socknen gjorda.

Af föregående öfversigt af innehållet synes det, att det af förf. valda ämnet blifvit högst mångsidigt behandladt, och att i arbetet en massa intressanta fakta blifvit sammanförda. I allmänhet äro de serskilda punkterna utförligt behandlade, ämnets rikedom har dock gjort, att en och annan af punkterna t. ex. om jordmånen, klimatet, innevånarnes gestalt m. m., ibland blifvit något knapphändigt affattad. Intressanta jemförelser äro ofta gjorda; der de ej äro gjorda torde det vara lätt för läsaren att genom den schematiska uppställningen sjelf leda sig till sådana.

Referenten vill slutligen endast påpeka, huru viktigt det är för att komma till en verklig kännedom om Norrland, att vi få ännu flera sådana beskrifningar öfver mindre områden eller öfver våra socknar om möjligt helst öfver alla. Den refererade afhandlingen kan vid sådana arbeten anses för mönstergild, dels genom sin öfversiktliga anläggning, om hvilken förf. har sig bekant, att den blifvit förordad af statistikens målsman i Upsala, dels äfven genom sitt samvetsgranna utförande med afseende hvarpå den med heder genomgått den akademiska skärselden. Äfven i allt annat afseende är denna afhandling vigtig vid sådana arbeten, nemligen emedan man genom det samvetsgranna anförande af källorna för de talrika uppgifterna får en god ledning vid sökandet af till ett sådant ämne hörande uppgifter.

W. A.

Om utsädes råg.

Redan förut hafva vi uttalat oss för önskligheten af att Norrland bemödade sig om en sådan behandling af sitt korn och sin råg, att åtminstone en del kunde utsändas i den sydligare marknaden och täfla med vår finska granne. Vi hafva haft svårt att i den senare finna något annat företräde fram-

för vår egen, än det som behandlingssättet gifver densamma. För begge ligger fördelen i hårdigheten och den tidigare mognaden. Denna fördel vinnas genom dess odling i ett kallare klimat. Men för att varan skall blifva begärlig i marknaden fordras en hög procent grobarhet. Den finska utsädesrågen gifver mer än 90 proc. grobara korn och man har ställt dess export under ett slags offentlig kontroll, i det att finska hushållningssällskapet låter undersöka varan och trycker sin kontrollstämpel på hvarje säck. Härigenom måste allmänhetens förtroende tillvexa och stärkas, och häruti ligger ett medel för varans begärlighet och företräde, som ännu icke af norrländska producenter eller af norrländska institutioner blifvit anlitadt. Att detta icke hittills skett, utgör dock icke något hinder att tillgripa det i framtiden. Saken är verkligen viktigare än man i första hand skulle vilja medgifva. I trakter och under konjunkturer som äro menliga för utöfningen af ett vinstgifvande jordbruk, ligger mycken makt på, att jordbrukets alster betinga ett sådant pris att det uppmuntrar till produktion. Ett säkert utsäde betingar nära dubbelt så högt pris som för vanlig matspanmål, och hade man blott en eller annan gång försökt sig dermed och vunnit erfarenhet om, huru väl en omsorgsfull behandling af spanmålen för ett dylikt ändamål betalar sig, så skulle man säkerligen sjelf vara angelägen att fortsätta.

En annan fråga är, huruvida den finska rågen och det finska behandlingssättet af densamma skulle vara af sådan beskaffenhet, att man i Norrland icke skulle kunna åstadkomma något dylikt. För att besvara denna fråga, vilja vi anföra en finsk författares ord, och vi hoppas att våra läsare derutaf skola finna, att den finska utsädesrågens företräde icke är sådant, att icke äfven vi skulle med lätthet kunna uppnå densamma.

Den finska författaren yttrar sig sålunda:

"Den finska utsädesrågen har mer och mer blifvit en viktig exportartikel, isynnerhet till Sverige. Hvaruti dess företräden till utsäde framför den svenska består har egentligen, oss veterligen, aldrig blifvit fullt utredt. Vål hafva landtbruksförfattare på andra sidan Bottenhafvet uttalat sig i saken, men stannat vid den åsigten, att emedan rågen hos oss torkas med eldvärme, detta skulle göra den så förträfflig till utsäde. Med rietorkning förstår man der i allmänhet torkning vid en temperatur af sjuttio till sjuttiofem graders värme efter Celsii termometer, men de hafva härvid förbisett sjelfva hufvudsaken, ty eldvärmen verkar endast torkande och gör hufvudsakligen säden tjenlig att förvaras i tjocka lager, då deremot den, på hos dem vanligt sätt, lufttorkade säden måste förvaras i tunna lager och dessa dessutom ständigt omröras, att ej säden måtte uppvärmas och derigenom taga skada. Den på finskt sätt riade rågens företräde består deremot uti att den icke allenast är torkad med eldvärme, utan att den äfven är *rökt* och är det just denna rökning som utgör, enligt vårt förmenande, hufvudorsaken till dess företräde såsom utsäde, framför såd torkad endast med eldvärme. Genom ventilationens reglerande blir den till torkning i våra rior uppställda säden, under flera dygn, omhöljdt med ett tjockt röklager, hvilket innehåller alla vid så kallad torrdestillation af tråd frambringade ämnen och hvilka nu afsätta sig på sådeskornen. Dessa torrdestillationsprodukter, som på kött och fisk hafva en så underbart konserverande förmåga, verka på säden såsom ett betningsmedel. Denna i våra rior åstadkomna betning gör rågkornen och deras fina vid groningen på fältet framträngande rottrådar och hjertblad osmakliga för den så kallade rotmasken,

larver af elater segetis, melolontha solstitialis m. fl., hvilken man i Sverige ofta ser göra stora härjningar på rågfält besådda med inhemskt utsåde.

I anledning af det ofvan anförda skulle vi vilja fästa landtbrukarens uppmärksamhet på denna omständighet, ty vi hafva på flera orter i landet nu sett uppföras så kallade snabbtorkande rior. I dem vinnes visserligen tid, men den säd, som torkas på ett eller ett och ett halft dygn kan aldrig vara betäckt af ett så tjockt lager af dessa rökens beståndsdelar som den, hvilken torkas på det gamla sättet under loppet af tre eller fyra dygn. I de nymodiga riorna kan genom ventilationens reglering denna rökning åstadkommas lika stark som i de gamla och torde med all utsådesråg, såväl den som skall utskeppas som den som skall begagnas, denna grundliga rökning böra iakttagas om den finska utsådesrågens anseende skall kunna fortvarande bevaras.

Tidningspressen.

Östgöta Correspondenten innehåller i ett af sina sista nummer af en välkänd författare, *V. M. Th.*, skildrade "vandringar i Norrlands skogar", som vi taga oss friheten att utan anmärkning återgifva:

I de näst föregående "skogsfunderingarna" ha vi sysslat med nästan idel siffror och statistiska saker. Huru upplysande än sådana må vara, bli de dock enformiga på längden, och därför önska vi nu för ombytes skull inbjuda läsaren till en vandring i Norrlands skogar. Dessa och lifvet i dem erbjuda för den, som ej sjelf besökt dem, så många egendomliga företeelser, helt olika förhållandena i nedre landet, att vi föreställa oss en enkel beskrifning derom, ej vara ovälkommen för tidningens skogsvänliga läsare. Våra vandringsminnen härleda sig egentligen från nordvestra Helsingland, som utgör, så att säga, en enda vidsträckt och sammanhängande, bergig skogstrakt, ödslig och dyster, till större delen utan farbara vägar och ytterst glest bebyggd; den kan därför väl tjena som en bild af de norrländska skogsnejderna i allmänhet, sådana dessa visa sig, då man tager af från de stora och mera bebyggda stråkvägarna utefter elfvarna eller "ådalarne", som norrlänningen säger, och fördjupar sig i de mellanliggande ödemarkerna.

Till en början må vi tala om de norrländska skogarnas vanliga utseende, i allmänhet så olika skogarna här nere. Så länge man vandrar i trakter der sågverkens timmerhuggare gått fram, är anblicken af skogen eller rättare af det, som varit skog, i högsta grad bedröflig. Alla gröfre användbara träd äro naturligtvis borttagna, men det är ej hufvudsakligen deruti, som det ruskiga i anblicken ligger, utan i det förvirrade utseendet hos den skräpiga återstod, som står der som ett hånande grin öfver förödelsens styggelse. Tänkom oss en och annan på långa afstånd qvarstående enstaka mindre tall eller mörk gran, hvars dystra utseende än mera ökas af de svarta lafvar, som i mängd nedhånga från grenarna, och marken deremellan öfvertäckt med hårs och tvårs, huller om buller om hvarandra nedliggande, mer och mindre förmultnade och halfruttna träd, som dels blifvit nedvräkt vid timmerträdens fällning, dels efteråt kullkastats af stormen, då skogen ej längre kunde skydda sig deremot genom sin egen täthet. Sådana äro de blott alltför vanliga spåren efter tim-

merafverkningens framfart, så vida ej rubb och stubb är bortsoptadt och marken alldeles kal, såsom händelsen är på stora sträckor högre upp i Norrland, i Norr- och Vesterbotten, der afverkning äfven af klenare sparr och pitprops pågått i större skala. I allra bästa fall kan man väl få se en och annan mycket ung skog uppkommen efter skogssköfvingen, men det hör till undantagen.

Men låtom oss påskynda vår vandring från dessa sorgliga märken efter en skogshushållning, som har alltför öppen blick för den närvarande vinsten, men saknar all tanke på framtiden, för att uppsöka skogar, i hvilka ingen timmerafverkning ännu egt rum, och göra bekantskap med deras egendomliga natur. Vi ställa då vår kosa till de stora kronoskogarne, som ligga längst bort vid rålinierna mellan Helsingland och Medelpad samt mellan Helsingland och Herjeådal-len*). Vågen är både lång och mödosam, ty med apostlahästarna få vi färdas miltals efter en gångstig, hvars spår då och då knappt kan urskiljas, uppför och utför branta berg och deremellan öfver sankar myrar, öfver hvilka blifvit helt vårdslöst utlagda våta och hala stänger (trinnor), som gifva tillfälle till en förträfflig öfning i balanseringskonsten, om man ej kan den förut.

Men vi få ej ens alltid röra oss på *terra firma*, ty då och då träffa vi på stora vindfållen, liggande så tätt, att man endast kan passera dem ofvanpå stammarna vid ett par alnars höjd öfver marken. Sådana vindfållen kunna någon gång ha en utsträckning af ett par tusen alnar och derutöfver. Och komma vi under vår färd upp på ett högt berg, som tillåter en fri utsigt öfver den kringliggande nejden på flera mils omkrets, hvilken allvarlig och högtidlig, men tillika dyster syn! Intet annat än en oafbruten följd af vågformiga skogslinier allt efter som bergen höja och sänka sig. De enstaka gårdarna och småsjöarne ligga vanligen för lågt och undanskymda, för att kunna märkas, och knappt afbryter någon grön, uppodlad fläck eller en enstaka fåbovall på en bergslutning den dystra, men storartade enformigheten. Ett sådant landskap väcker ungefär samma känslor hos vandraren, som åsynen af det ändlösa hafvet. Han känner djupt sin egen litenhet, då han står så der ansigte mot ansigte med den okufvade naturen, hvilken i hela sin ursprungliga storhet gör ett öfverväldigande intryck. Annat känner man vid åskådandet af en rikt uppodlad bygd med talrika gårdar och liflig rörelse på de många farvågarna; det är sin egen magt öfver naturen menniskan då ser framför sig, och intrycket blir därför vida angenämare för hennes sjelfkänsla.

Men så här på papperet förflytta vi oss, käre läsare, helt hastigt till vår vandrings mål, och nu ett par egendomliga bilder af de orörda norrländska skogarnes skaplynne!

En sådan gifva oss de gamla tallmoarna. På en temligen jemn, men vanligen mer eller mindre starkt stenbunden högslätt, ofta af stor utstäckning, se vi endast grofva, resliga tallar, af hvilka de flesta äro dugliga till bjelkar eller grofva sågtimmer, men stående på långa afstånd — en 30 till 50 alnar vid pass — ifrån hvarandra och emellan dem inga andra träd än möjligen, och ej så sällan, en riklig mängd unga plantor på marken eller löfbuskar. Dessa anse- nliga furor, som inneha den respektabla åldern af ett par tre hundra år,

*) På dessa kronoskogar började timmerafverkningen först för ett par år sedan; vid vårt besök derstädes för 5 år sedan voro de ännu nästan orörda. Men på dem, så väl som på öfriga kronoskogar i Norrland uttagas timmerträden efter en bestämd plan, upprättad med hänsyn till skogens framtida bestånd, och det är just detta som "gör skillna'n så stor" mellan dem och de enskilda, norrländska skogarna eller *för detta* skogarna.

utgöra den kraftfulla återstoden af en förut tätt växande skog, i hvilken de öfriga träden under tidernas lopp dukat under för eld och storm, torka och sjukdomar. Man kan också merändels vara viss om, att de innehålla ett ypperligt virke, så vida de ej äro i högre grad skadade af brand, hvaraf spår mer eller mindre synas på nästan hvarje träd nedtill vid roten.

En hemsk anblick förete de uttorkade skogstrakter, som man stundom påträffar. Dödade af eld, insekter o. d., utan ett enda grönt barr och vanligen med barken affallen, qvarstå de nakna, svartgråa trädskelletten, utskjutande sina krokiga, knotiga grenar i vådret, spökliga figurer, som skulle utgöra ett stycke passande staffage på en tafla öfver Macbeths hexor eller något annat herrskap af samma skrot och korn. En dylik trakt är dock icke riktigt trefflig att passera i starkt blåsväder, ty då dimper den ena torrakan här och den andra der, utan att man på förhand kan så noga beräkna, huru man skall gå fri för de fallande storheterna. Åtminstone tål det vid att ha ögonen öppna.

"Grankålar" kallas en annan egendomlighet i de norrländska skogarne, hvarmed menas en trakt af mycket tät, men småväxt och krymplig granskog, som aldrig uppnår några för trävarurörelsen användbara dimensioner. Marken i dessa grankålar är oftast syrlig, men dock ej liknande vanliga kårmarker, utan är till och med stundom stenbunden; endast undantagsvis påträffas der en och annan till sågtimmer duglig tall,"

Kaffets välgörande verkan på hästar.

I en tysk landtbrukstidning förekommer en af naturforskaren Martius (Linnés lärjunge) gjord iakttagelse, hvarom han sjelf berättar följande:

"Under en för kort tid sedan företagen resa i Sachsen fann jag hos en hemmansegare en utmärkt vacker häst, för hvilken man redan hade bjudit honom 300 thaler (omkr. 800 kronor). Sjelf hade han två år förut köpt hästen för 20 thaler. Den var då svag, alldeles utfaren, matsmältning och afföring försiggingo dåligt. Hvar och en som såg hästen förutsade hans snara slut. Genom en infusion af brända kaffeböror, äfvensom af kaffe i pulfverform såsom mos med honung, blef hästen på fem månader fullkomligt återstald. Matsmältning och afföring förbättrades, hjernans verksamhet återkom, alla olägenheter försvunno och hästen erhöll den kraft, helsa och skönhet, hvarmed han nu framställer sig. Nämnade hemmansegare hade icke ord nog till beröm för detta helsomedel för utslåpade hästar, då deras krafter blifvit nedsatta, matlusten förlorats, afmagringen tilltager, håren blifva borstlika m. m. Att kaffe hör till de verksammaste toniska medel i helsolåran, var mig icke obekant; men att man med kaffe kunde uträtta sådana undersaker, visste jag icke. Jag har ofta erfarit, att kaffe på starka djur, i synnerhet på kor, är det bästa retmedel; man berömmar det till och med för att förekomma kastning hos kor — — —".

Tidningen tillägger: "Vidare tillskrifver mig den bekanta författaren i landt-hushållningsämnen, hr kyrkoherden Karl Fischer härom sålunda: "Härvarande formån, som hade hästar sjuka genom förkylning eller i kolik och derigenom kommo i förlågenhet för att fortsätta resan, återställde ofta nästan ögonblick-

ligt sina hästar genom att gifva dem starkt kaffe och gjorde dem dermed brukbara för längre färd."

Det vore måhända skäl i att rådföra sig med djurläkare om kaffe såsom botemedel för vissa åkommor hos djur, och i alla händelser torde kuren icke vara af vådlig beskaffenhet.

Annonsafdelning.

Med anledning af nuvarande billigare virkespriser nedsättas från och med denna dag priserna å byggnadssnickeri vid Luleå ångsnickerifabrik, enligt följande priskurant:

1 stycke	3×7 fots enkeldörr med karm och tvenne sidor foder .	K:r 12: 80.
1 „	4×8 fots deurb.-dörr med dito dito .	„ 20: 90.
1 „	4×4 fots tvålufts fönsterkarm med ytter- och innanbågar samt en sida foder	„ 11: —
1 „	4×6 fots tvålufts dito med ytter- och innanbågar samt en sida foder	„ 12: 50.
1 „	4×8 fots fyrlufts dito med ytter- och innanbågar samt en sida foder	„ 16: 50,

allt räknadt efter 6 å 7 tums djupa karmar.

Dörr- och Fönsterfoder från 4 t. o. m. 18 öre pr löpande fot, efter olika bredder och tjocklekar.

Sockelpanel från 7 t. o. m. 18 tums höjd, från 8 till 30 öre per löpande fot.

Halfpanel, 20 å 22 tum hög, 30 å 40 öre per löpande fot.

Bröstpanel, 30 tum hög, stenfason, 52 öre per löpande fot.

Dito, dito kelad, 55 öre per dito.

Midtelbandslistor från 4 till 10 öre per dito. Pr 100 löp. fot.

1×4	tums hyflade och spontade bräder med staf i en kant om så åstundas	K:r 2: 15.
1×4½	„ dito dito dito	„ 2: 50.
1×5	„ dito dito dito	„ 3: —
1×6	„ dito dito dito	„ 3: 75.
1×7	„ dito dito dito	„ 4: 75.

4 och 4½ tums hyflade och spontade bräder med staf i en kant kunna särskildt rekommenderas till ändamålsenlig och vacker takpanel i simplare rum.

Luleå den 21 April 1875.

Lule Ångsnickeri-Aktie-Bolag.

23. OKT. 1969

UMEA

Norrland och dess Framtid.

Tidskrift utgifven af "Sällskapet för Norrlands väl".

Redaktör och ansvarig utgivare:
Aug. Cajanus.

Tryckt hos J. A. Johansson,
Hernösand.

N° 8.

Augusti.

1875.

Innehåll: Skogshushållningen. — Husslöjdens ståndpunkt i Norrland. — Vid Torne elf. — Hvarjehanda m. m.

Om skogshushållningen i Norrland.

II.

I föregående nummer hafva vi infört det förslag till skogsordning i fråga om enskildes skogar, som hr revisionssekreteraren Poignant afgifvit till regeringen och hvaröfver regeringen infordrat skogsstyrelsens utlåtande. Detta utlåtande har, oss veterligt, ännu icke blifvit af skogsstyrelsen meddeladt; men vi antaga, att denna styrelse icke skall hafva några väsendtliga anmärkningar att göra deremot, då de skogstjenstemän i Öfre Dalarne till hvilkas yttrande förslaget blifvit hänskjutet funnit detsamma antagligt. Åtskilliga brister som ansetts vidhäfta Norrbottenslagen hafva genom hr Poignants nya förslag undvikits, och serskildt afseende har dervid fästats å de anmärkningar som skogsstyrelsen gjorde mot Norrbottenslagen. Den viktigaste bestämmelsen dervid är otvifvelaktigt höjandet af tumtalet från 7 till $8\frac{1}{3}$ decimaltums minimidiameter 16 fot från roten. Att ett förbud för afverkning af träd med samma dimension som den i Norrbotten medgifna icke skall mottagas synnerligen gynnsamt af de med trävaruspekulationer sysselsatte, synes oss helt naturligt och vi hafva redan ifrågasatt huruvida en jemkning i detta fall skulle kunna ske. Skogsstyrelsen har anmärkt mot en minimidimension af 7 decimaltums diameter vid 16 fot från storändan, att en allt för stark och för skogarne i hög grad menlig utglesning i sådant fall skulle ega rum. Med den egna erfarenhet vi kunna ega om de norrländska skogarne samt af hvad vi inhemtat från andra håll våga vi föreställa oss, att någon egentlig fara för *tallskogen* af en sådan utglesning icke skulle uppkomma. Vi hafva sjelfva i Norrbotten sett tallskogar, som för omkring 40 år sedan genom kolning varit bokstafligen förhärjade, men som nu visade en rak, felfri stam och mycken frodighet. Vid en sådan utglesning som den ifrågavarande hafva, enligt tillförlitliga uppgifter, äfven i andra landsändar i Norrland tallskogarne visat sig godt motstå vindarnes påtryckning, den minskade fuktigheten i jorden och i luften. Med en sådan erfarenhet kunna vi icke hysa några farhagor för så beskaffad skog, äfven med

en afverkning intill 7 decimaltums, och vi kunna icke undertrycka en förvåning deröfver, att faran skulle vara större i det nedre Norrland än i det öfre.

Om vi således känna oss ganska lugna i fråga om tallskogen, som ju hittills varit den värderikaste och väsentligaste exportartikeln, kunna vi deremot, hvad angår *granskogen*, icke hysa samma trygghet. En sorglig erfarenhet på många håll gifver nemligen vid handen, att granskogen är mycket ömtåligare och att denne verkligen icke i allmänhet tåler en afglesning intill 7 decimaltums genomsnitt vid 16 fot från roten. På flera trakter, åtminstone i mellersta Norrland, har det visat sig, att en afverkning ungefär intill ofvan nämnda dimension haft till följd den qvarstående ungskogens aftorkning. Detta är en betänklig sak; men förklaringen dertill ligger nära till hands. Granen älskar fuktigare ställen än tallen samt något fetare jordmon. Ett tätare skogsbestånd bevarar fuktigheten, ett glesare förminskar densamma och kommer marken att förtorka samt måste derföre hafva ett menligt inflytande på granens vextlighet. Granskogen har hittills visserligen icke haft det värde i verldsmarknaden som tallen; men hon börjar såsom råämne för åtskilliga förädlingsartiklar tilldraga sig allt större uppmärksamhet. Våra pappersmassfabriker hafva hittills arbetat under trycket af engelsmännens nycker, både i fråga om fabrikatets pris, form, färg och beskaffenhet i öfrigt. Vi äro på god väg att emancipera oss från denna godtycklighet genom att utföra fabrikationen fullständigt, det vill säga, genom att sjelfva af trämassan tillverka papper. Största svårigheten vid tillverkning af pappersmassa torde hittills legat i blekningen. Denna har försiggått medelst svafvelsyregas; men denna gas är ett farligt gift och det har icke varit lätt att undgå dess förderfliga verkningar. Hr Flensburg i Gefle, som äfven uppbyggt en pappersmassfabrik, tror sig emellertid hafva funnit en utväg att göra processen oskadlig för arbetaren. Äfven andra torde arbeta på fullkommandet af denna tillverkning och problemet skall utan tvifvel inom kort vara löst samt fullständigt genomfördt. Med temligen stor säkerhet kan man redan nu förutsäga, att våra pappersmassfabriker, som kastat öfver ända den ene af sina egare efter den andre, likväl hafva en mycket stor framtid för sig, i synnerhet sedan de beslutat sig för tillverkning af papper.

Det är dock icke endast för en sådan tillverkning som granen är nödvändig eller väl lämpar sig. I Gefle tillverkas vid en annan, äfven af hr Flensburg anlagd fabrik små dosor af gran. I milliontal utföras dessa till London, der de beklädas med fina pappersomslag och användas till förvaring af vaxstickor. Andra användningssätt för granträdet äro väl bekanta, och man finner häraf, att granen kommer att intaga ett viktigt rum i den inhemska industriens tjenst. Alla skäl äro således för handen att förekomma dess alltför stora aftagande, och ett väsentligt medel förefinnes otvifvelaktigt i det af hr Poignant afgifna förslag, som enligt vår öfvertygelse i detta hänseende har fullt fog för sig och hvarpå någon afprutning icke bör ega rum. Att granen på den egentliga skogsmarken bör komma i åtnjutande af skydd, är så mycket nödvändigare som hon af kulturlagar är dömd att på många ställen falla för odlingens deraf betingade framsteg.

Detta är hvad vi för närvarande hafva att säga om hr Poignants förslag. Vi upprepa att det viktigaste i detta förslag är en i vår lagstiftning allmän-

nare uttalad grundsats, att den enskilde icke eger rätt att utan afseende på statsintressets kraf lemna en honom till egen nytta, visserligen, men till bättre vård anförtrodd dyrbar egendom till härjning eller för tillfredsställelse af en glupsk och för efterkommandes väl blind egennytta. Kan afseende dervid göras på redan invuxna vanor och behof vid vissa affärs- och exportförhållanden, utan att denna egendom dermed tager befarad skada, så se vi intet skäl, hvarföre icke modificationer skulle kunna göras. I alla händelser torde man i en nära liggande framtid böra förvänta en allvarlig och genomgripande uppmärksamhet från regeringens sida åt denna viktiga fråga, — den viktigaste, efter hvad vi förstå, som den nye finansministern har att behandla.

Öfvergå vi nu till skogshushållningen i allmänhet, känna vi oss manade att uttrycka vår tillfredsställelse med de resultat hvartill en känd författare, *V. M. Th.*, i tidskrift för skogshushållning kommit efter en redogörelse för i Bayern verkställda undersökningar om skogarnes fysiskt-klimatiska betydelse. Författaren säger i slutet af denna redogörelse, att af desamma "framgår att skogarnes klimatiska betydelse isynnerhet i fråga om temperaturen och nederbörden ej visat sig vara så mäktig, som man förut, stödjande sig på hypotesernas och en välvillig ifvers osäkra grund, varit böjd för att tro". Undersökningarne ådagalägga dock "skogarnes nyttiga inverkan för kringliggande trakter på jordens fuktighet och som följd deraf på källor och vattendrag. Endast denna omständighet är tillräcklig att häfda skogarnas bestånd, oafsedt de ekonomiska skälen såväl för staten som de enskilda, hvilka skäl börja tala ett allt kraftigare språk och utan tvifvel med tiden blifva allt mera begripliga".

Detta är åsigter som vi uttalade i vår öfversigt öfver Norrland; vi väntade icke att få dem så fort bekräftade af vetenskapen; men det gläder oss att så är. Säkerligen skulle man komma våra på allmänna vetenskapliga grunder byggda uttalanden till ännu närmare och säkrare bekräftelse, om i Norrland kunde åstadkommas likartade undersökningar som de i Bayern verkställda, ty redan detta land ligger väl mycket sydligt, för att förhållandena derstädes skola vara fullt tillämpliga på våra förhållanden i norden. Likväl är det anmärkningsvärdt, att det vid dessa undersökningar visat sig, att medeltemperaturen i skogarne var lägre än på fältet, och att denna skilnad blef större ju högre observationsstationerna lågo. Detta synes antyda, att om dylika observationer gjordes i våra bygder och isynnerhet i skogsbygderna, som hafva en betydlig höjd öfver hafvet, skulle resultatet gifva vid handen, att temperaturen derstädes vore icke oansenligt lägre än på det skoglösa fältet. Med detta resultat för ögonen torde det vara skäl i att icke vidare orda om den förderfliga verkan på klimatet som en uthuggning af skogarne skulle hafva till följd. Såsom vi tillförene yttrat har tvertom en rensning och rödjning af skogstrakter en förmildrande verkan i klimatiskt hänseende. Frågan måste derföre betraktas ur rent ekonomisk synpunkt, och sålunda framställa sig så starka skäl för skogarnes rationella behandling och vård, att de ensamma äro mera än nog talande för statens omedelbara uppmärksamhet. I detta fall tro vi dock att ännu mycket återstår att göra. Utom statsmakternas ingripande till skydd för enskildas skogar, vore det äfven af vikt att få flerehanda spörsmål besvarade. Bland dessa vore en undersökning af Norrland i geologiskt afseende icke den minsta viktiga och

fullt jemförlig med ett ekonomiskt karteverk. Det vore äfven önskligt att hvarje revirförvaltare på det allra noggrannaste kände sitt revir. Något godt intryck kan det icke göra, att en revirförvaltare under några år tillstyrker en årlig, och "med skogens framtida bestånd" förenlig afverkning af t. ex, 500 trän; men ett följande år icke kan tillstyrka en afverkning *på samma trakt* af ungefär tiondedelen. Sådana ledsamma orimligheter hafva förekommit. Detta kan icke förklaras på annat sätt än genom obekantskap med reviret. Olika tjenstemän i samma revir hafva äfven tillstyrkt afverkning af högst betydligt olika antal trän, allt med skogens fortfarande bestånd. Orsaken måste vara densamma. Dessa oegentligheter måste hafva en ganska dålig verkan på personer som till lefnadsyrke hafva skogens tillgodogörande. Det vore derföre af högsta vigt för kronoskogarnes framtida bevarande att revirförvaltaren hade fullständig kännedom om beskaflenheten af de under hans vård ställda skogarne. Vi erkänna gerna, att en sådan bekantskap icke är lätt att vinna i de norrländska skogsdistrikten, som till stor del ega en ofantlig utsträckning, men omöjligt bör det icke vara. En annan sak är, huruvida revirförvaltarens ekonomi medgifver sådana uppoffringar i tjensten, som en så omfattande besigtning fordrar. Skogstjenstemännens lönevilkor äro nu förbättrade, och de som anlitas af enskilda skogs-egare betinga sig, säkerligen icke olagliga, men i sig sjelfva orimliga arvoden. Detta senare förekommer dock sällan i Norrland, och det kan vara troligt, att de norrländska skogstjenstemännen kunde väl behöfva ett extra arvode för taxering och kartläggning m. m. af deras resp. distrikt. För staten vore dermed förenade kostnader en obetydlig utgift mot den stora fördelen att hafva tillförlitlig kunskap om dess egna skogar, och utan hvilken någon garanti icke heller lär finnas för deras framtida bestånd. Den föreslagna åtgärden synes således vara föreskrifven af nödvändigheten och borde visserligen hafva varit vidtagen långt för detta. Att skogstjenstemännens löpande göromål icke skulle lemna tid öfrig för detta arbete behöfver man icke befara; men väl skulle en viss tid af året, använd för detta arbete, lända dem till mycket stor nytta. I skogsinspektörerna finnas redan disponibla kontrollanter öfver arbetets fortgång och utförande, och de skulle säkerligen sätta en heder i att deras underordnades arbete blefve ett godt arbete, åtminstone är det obestridligt att slapphet, eftergifvenhet och skeft uppfattadt kamratskap, i detta som alla andra fall, skada saken på samma gång det icke gagnar personerna sjelfva.

Ehuru från flera personer meddelats oss anmärkningar om godtyckligheter i tjensteväg, vilja vi icke upptaga dylikt till pröfning; men en svår anmärkning som upprepade gånger förekommit mot en tjensteman i det öfre Norrland anse vi oss böra antyda. Såsom bekant bestämmer revirförvaltaren viss dag för utstämpling af å auktion inropadt virke. Spekulanten sänder då erforderligt folk att tillhandagå vid förrättningen, men det har händt flere gånger, att förrättningsmannen låtit vänta på sig ända till 14 dagar under hvilken tid folket naturligtvis legat overksam och väntat. Vederbörande hafva varit mitsnöjda, men uppgifva sig enskildt icke våga anmäla förhållandet, emedan de i sådant fall befara en så beskaffad utstämpling, att ett träd utstämplas här, ett annat en half mil derifrån o. s. v. Detta förhållande är känt af rätta vederbörande, och vi våga tro att de måhända icke alldeles riktigt uppfatta sin pligt, då de anse sig förhindrade att ingripa

utan formlig anmälan. Man har med skäl klandrat dem som olofligen tillgripit kronans egendom i skog; men det är af icke mindre vikt, att statens tjenstemän genom oförvitlighet i sin tjensteutöfning göra sig förtjenta af den aktning de i allmänhet åtnjuta. Genom utfärdandet af den nya lagen om tillgrepp af skog torde man få motse upphörande af de hittills förekommande beklagliga s. k. skogsåverkningarne, eller som de nu böra kallas, skogsstölderna; men det vore nästan ännu beklagligare, om allmänheten skulle med sitt ogillande nödgas vända sig emot anförda eller andra godtyckligheter och tjenstefel. Då sådana stå i ganska nära sammanhang med vårt ämne, hafva vi på förekommen anledning ansett oss böra göra denna erinran.

Husslöjdens ståndpunkt i Norrland och medlen till dess utveckling.

I.

Detta ämne har under flere år varit föremål för allvarligt bekymmer och allvarlig behandling af de i Norrland befintliga myndigheter och institutioner, som må anses hafva till uppgift att verka äfven i denna riktning. Hittills synes man icke hafva kommit synnerligen långt i sina bemödanden, men det torde också bli fråga om, huruvida dessa förslag, åtgärder och kostnader öfverallt och i alla hänseenden varit af sådan beskaffenhet, att de kunnat leda till målet. Detta föranleder oss att taga den viktiga frågan i skärskådande. Vi vilja då först efter officiella uppgifter lemna en öfversigt af förhållandena, sådana de hittills gestaltat sig, hvarefter vi skola framställa de åtgärder som vidtagits eller de beslut som fattats till åstadkommande af en förbättring, för att slutligen anförå vår egen erfarenhet derom samt angifva vår uppfattning af ställningens kraf och de medel som den försummade husslöjden erfordrar för att återföras i det rätta fotspåret.

Sedan riksdagen i underdånig skrifvelse den 11 Maj 1872 uttryckt den önskan, "att åtgärder vidtoges för att i enlighet med tidens framsteg och anspråk höja den på flera orter inom landet sedan gammalt bestående husslöjden", höjde han anslaget å riksstagens sjette hufvutitel till befrämjande i allmänhet af slöjderna med 2,500 rdr, hvilka ställes till regeringens disposition att för ändamålet användas.

Man må icke förtänka regeringen, om hon kände sig i någon mån generad af denna storartade gåfva, som hade det lilla nätta ändamålet att upphjelpa husslöjden i hela riket ur dess betänkliga förfall. Beloppet ådagalade, att statsmakternas mångsidiga tankeverksamhet tagits i anspråk för ett nytt ämne, hvilket de ännu icke hunnit öfverskåda. De voro uppenbarligen obekanta med behovets vidd och beskaffenhet, hvarjemte de sväfvade i okunnighet om de erforderliga åtgärderna för dess afhjelpande. I sitt bryderi vände sig regeringen till befallningshafvande i länen, hvilka med yttranden af hushållningssällskapen meddelade de upplysningar som kunde behövas. Dessa utlåtanden inkommo från de norrländska länen i följande

ordning: Norrbottens, Vesternorrlands och Vesterbottens län under år 1873, Jemtlands och Gefleborgs län under år 1874. De äro sålunda afgifna i en så nära liggande tid, att de med skäl kunna anses återgifva bilden äfven af nu rådande förhållanden.

Från samtliga länen uttalas beklaganden öfver den låga ståndpunkt som husslöjden innehar i det resp. länet. Endast från Vesterbotten synes man icke obetingadt vilja erkänna detta, ehuru man medgifver, att intresset för husslöjd inom vissa socknar hos den manliga befolkningen aftagit, men från alla håll angifves orsaken till detta större eller mindre vanvårdande vara de rikliga förtjensterna af trävarurörelsen.

I Gefleborgs län säges husslöjden "motsvara hvarken nutidens framsteg i industrielt hänseende ej heller dess anspråk", och anser man här, utom angifna orsak, den utveckling fabriksväsendet inom landet alltmera uppnått i första rummet hafva förlamande inverkat på husslöjden och till och med undanträngt densamma. Likväl medgifves att husslöjd icke helt och hållet saknas. Väfnadsslöjden intager dervid första rummet, ehuru endast gröfre väfnader tillverkas. Vidare idkas i några socknar gröfre snickeri och hvarjehanda smide samt i någon mon korg- och mattflätning.

I Vesternorrlands län uppgifves ungefär samma slöjdartiklar som i föregående län, men hogen därför skall vara i ständigt aftagande.

I Jemtlands län synes förhållandet vara till och med sämre än vanligt. De få slöjdgrenar, såsom vadmals- och andra väfnader, jernsmiden, tillverkning af träskedar och laggkärl, hvilka för ej lång tid tillbaka idkades till afsalu på andra orter, kunna numera anses i det närmaste utdöda, och detta har inträffat, ehuru befolkningen af naturen är händig; dock tillverkas ännu åtskilligt till eget behof.

I Vesterbottens län skiljer sig till någon del hushållningssällskapets och länsstyrelsens uppfattning af tillståndet. Det förra anser att befolkningen i det öfre landet af gammal berömdvärd vana sjelf söker fylla egna behof; den senare deremot anmärker, "att i lappmarken husslöjden står på lägre ståndpunkt än i öfriga delen af länet, samt att derstädes, liksom ock delvis å nedre landet, hemmets tillverkning af väfnader icke fyller allmogens behof deraf, utan uppköpas tyger och gröfre kläden hos de många handlande, som dels finnas i socknarne bosatta och dels, till befolkningens skada i flera afseenden, med sina varor och sitt kram färdas eller vandra från by till by, från gård till gård." Dock medgifver hushållningssällskapet, att spånads- och väfnadsslöjden är mindre allmänt utöfvad i lappmarken än å nedra landet. Genom den äfven inom detta län bedrifna linodlingen tillfredsställes en stor del af ortens behof af detta beklädnadsämne, hvilket äfven är fallet med vadmals och ylletyg. I öfrigt förfärdigas husgerådssaker och landtbruksredskap, ehuru denna färdighet börjat bli mindre allmän än förut.

I Norrbottens län förfärdigas här och der temligen goda sommar- och vinteråkdon samt seltyg, äfvensom vadmals till afsalu och öfverallt till husbehof, hvarjemte landtbruksredskap, plogar, trösk- och kastmaskiner, i länet tillverkas; men en sådan slöjdskicklighet är långt ifrån allmän, och hos tjenare visar sig en betänklig brist på vana att använda hyfvel och såg.

Sammanfattar man dessa uppgifter, erhåller man det resultatet, att det endast är i Gefleborgs och Vesternorrlands län som ännu väfnader tillverkas till afsalu, ehuru till vida mindre belopp än under förflutna tider, samt att

i dessa och Vesterbottens län den jordbrukande befolkningens behof af linnekläder fyllas af i länen uppdraget lin. I samtliga länen underhålles ett ganska stort antal får, hvarigenom den på landsbygden åtminstone bland de äldre ännu brukliga beklädnaden af vadmal tillverkas i orten. Tillverkningen af simplare möbler och andra husgerådssaker samt af landtbruksredskap åstadkommes visserligen inom länen, men någon allmän husslöjd är det icke.

Genomgår man uppgifterna om de åtgärder som hushållningssällskapen vidtagit för att återföra husslöjden till den ståndpunkt som den förut intagit, eller för att åtminstone bereda den ett större rum i befolkningens vanor än den på de senare åren innehaft, så torde det mesta blifvit gjordt i Gefleborgs län. Någon totalsumma är dock icke angifven hvarken för detta län eller för Vesternorrlands och Vesterbottens. Imellertid visar det sig, att förstnämnda län anslagit och använt medel till befordrande af väfnadsslöjden genom att bekosta frielevers undervisning i s. k. konstväfnad samt att inköpa modellväfstolar. I halmflätning hafva 2:ne personer undervisats och på sällskapets bekostnad har understöd gifvits åt 2:ne personer för att begagna undervisningen vid slöjdskolan i Stockholm samt vid hofbeslagsskolan derstädes, hvarjemte bidrag lemnats till bekostande af lokal i Stockholm för utställning och försäljning af svenska slöjd- och industrialster. Hushållsgillena hafva haft utställningar, hvart och ett af sina alster, och premier hafva dervid utdelats. Till inköp af modeller, ritningar och finare verktyg har anvisats ett belopp af 1,000 rdr att utgå till de kommuner, som ådaga-lagt intresse och nit om hemslöjdens utveckling inom orten, och vid allmänna utställningar, inom och utom riket, hafva icke obetydliga belopp blifvit använda.

Vesternorrlands läns hushållningssällskap har sökt verka till husslöjdens befordran genom premiers utdelande vid de årliga sammanträdena, genom uppmaning till insamlande af barrträdsfrön; genom undervisning i halmflätning och korgmakeri samt genom bekostnad af unga smeders underhållande i hofbeslagsskolan vid veterinärinrättningen i Stockholm. I länets städer hafva slöjdskolor inrättats.

Jemtlands läns hushållningssällskap torde haft till sitt förfogande de minsta tillgångarne, men onekligt är, att de minsta åtgärderna derstädes äfven synas varit vidtagna. På 10 år har sällskapet utgifvit omkring 3,800 rdr till husslöjdens befrämjande och af denna summa har mer än 3,000 rdr användts för åstadkommande af undervisning i korg- och halmflätning. Den lilla återstoden har åtgått till premier vid landtbruksmöten, till utställningslokalen i Stockholm samt till grundande af en normalsamling af husslöjdsalster i Östersund, hvarest på enskild väg man börjat bilda en fond för inrättande af en slöjdskola, och, icke att förglömma, en af landstinget år 1872, "på k. m:ts befallningshafvandes framställning", tillsatt komité för husflitens och husslöjdens befrämjande. Landshöfdigeembetets underdåniga utlåtande är dateradt den 21 jan. 1874, men någon antydning om den tillsatta komiténs verksamhet lemnas deruti icke.

I Vesterbottens län hafva deremot ganska storartade åtgärder vidtagits för husslöjdens befrämjande. Sålunda upptogs af 1867 års landsting ett lån å 45,000 rdr; en centralkomité med lokalkomitéer bildades med uppdrag att genom uppköp af goda handaslöjdsalster, tillverkade inom länet, så väl bereda sysselsättning och arbetsförtjenst som äfven öfning i förfärdigande af hvar-

jehanda slöjdartiklar. Medelst denna åtgärds vidtagande hade 1271 stycken väfnader och 1302 stycken effekter af trä, tyg, metall m. m. blifvit tillverkade, hvilka sedan försålles för att åter inköpa nya. Allt detta var dock ett tillfälligt hjälpmedel till botande af det betänkliga onda som förorsakades af nämnda års missvext; men om denna åtgärd lemnat några varaktiga frukter är obekant.

Hushållningssällskapet har å sin sida beredt undervisning i korgmakeri, halmflätning, borstbindning, tofflors och mattors förfärdigande m. m. i Ume stad, under handledning af ingenjör A. Ramström. Vidare hafva premier utdelats vid utställningar samt inrättats en slöjdskola i Ume för meddelande af undervisning åt 10 å 12 elever, hvilka erhålla premier och understöd. Åt lärjungarne vid landtbruksskolan har lemnats undervisning i slöjd och smide, såsom vid andra landtbruksskolor väl äfven är förhållandet.

Hushållningssällskapet i Norrbottens län har använt betydliga medel till premier vid sina sommarmöten; på dess bekostnad har undervisare i linodling rest omkring i länet; resestipendier hafva lemnats åt personer att vidga sina insigter och till utställningslokalen i Stockholm har sällskapet lemnat bidrag. Undervisare i halmflätning och korgmakeri har varit anställd med betydlig uppoffring för sällskapets tillgångar. Slutligen har anslagits en summa såsom bidrag till bekostande af undervisning i ritning, teckning och slöjd vid länets folkskolor. Den summa som sällskapet för husslöjdens befrämjande under de sista nio åren till 1873 utgifvit uppgår till nära 5,000 rdr.

Utan att nu yttra oss något närmare om alla dessa beslut och åtgärder för ifrågasatta ändamål, eller hvad vi hafva oss bekant om de dermed afsedda frukterna, vilja vi endast nämna, att hushållningssällskapen sjelfva icke äro tillfredsställda med deras verkningar, eller att de åtminstone icke anse dem tillfyllestgörande. Hvartdera sällskapet framlägger derföre sina förslag, som härmed i korthet anföras:

Gefleborgs läns hush.-sällskap föreslår, *att* hvarje kommun, som till sin folkskola anordnar lokal för undervisning i husslöjd, tillförsäkras ett visst belopp såsom bidrag till erforderlig materiel; undervisningen skulle till hälften af hvardera, bestridas af kommun och landsting; *att* tre instruktörer årligen resa omkring i länet för meddelande af mera speciel undervisning, gifva anvisning på nyare modeller, ritningar, verktyg m. m. och hålla föredrag för allmänheten; deras aflöning skulle bekostas af staten. Härförutom skulle sällskapet fortfarande anslå medel för inköp af ritningar och modeller; gifva understöd åt ynglingar med anlag att bevista slöjdskolan i Stockholm eller annat praktiskt institut samt anordna utställningar och utdela prisbelöningar.

Vesternorrlands läns hush.-sällskap anser utan vidare ändamålet vinnas genom kringresande undervisare och tillgång på ritningar och modeller, för hvilket ändamål kronan skulle bestrida lika belopp med det som landstinget kan för hvarje år anordna.

Jemtlands läns hush.-sällskap erkänner öppet det dåliga resultatet af den genom slöjdläraren Bondén meddelade undervisningen i korgmakeri, och föreslår införande af praktisk slöjdundervisning, åtminstone vid folkskolorna; vidare: uppställning i hvarje residensstad af en mönstersamling modeller, ritningar och verktyg, med beskrifningar och prisuppgifter, sam

anställning i Stockholm af sakkunniga personer för att tillhandagå med urval och inköp af af lämpliga föremål för dessa samlingar, samt med råd och upplysningar; slutligen spridning af goda folkskrifter.

Landshöfdinge-embetet förmenar i likhet med sällskapet, att anställande af kringresande undervisare icke skulle för Jemtlands län medföra ett mot kostnaderna svarande gagn, hvaremot enligt dess öfvertygelse en fortgående och mera fullständig utställning "och helst uti dess centralort Östersund af passande husslöjdsalster och verktyg med prisuppgifter m. m." skulle "åtminstone för framtiden verka fördelaktigt".

Hushållningssällskapet i Vesterbottens län framhåller såsom den största svårighet, hvarmed slöjden derstädes kämpar, bristen på jemn och säker afsättning, men uppgifver icke något förslag till denna brists afhjelpande. Sällskapet föreslår såsom högst nödvändigt, att tillgång på modeller finnes, hvarjemte kringresande undervisare vore af behovet påkallade, och anslås kostnaden härför till 2.500 rdr för år.

Norrbottens läns Hushållningssällskap fäster största vikt på slöjdskolor, som det anser vara enda medlet att komma till målet. Det skulle äfven vilja ha hushållsskolor för flickor. Allmänna uppmärksamheten, säger det, har hittills nästan uteslutande varit riktad på bokliga kunskapers spridande, men fordringarne på lifvets bekvämligheter, på ändamålsenligheten i medlen för arbetets bedrifvande och på beskaffenheten af arbetets produkter hafva i hög grad stigit. Derföre vill det hafva mindre slöjdskolor eller läroverksstäder, en i hvarje kommun, och borde staten för ändamålet bidraga med 1,000 rdr till hvarje län, landstinget med 3,000 rdr, hushållningssällskapet 1,000 rdr och kommunerna med tillsammans 5,000 rdr, eller tillsammans 10,000 rdr, hvilken summa fördelad på kustsocknarne skulle utgöra ungefär 1,000 rdr på hvarje. Det föreslår derjemte, att riksdagen anslår medel att användas till aflönande af kringresande undervisare, som meddelade råd och upplysningar, gåfve förslag på goda modeller, förevisade några dylika, genom föredrag lifvade folket till intresse för saken m. m. Sålunda skall enligt sällskapets tanke husslöjden åter inom kort tid uppblomstra i vårt land.

Sålunda hafva vi i korthet genomgått hvad de resp. länen haft att meddela i fråga om husslöjdens ståndpunkt i Norrland, de åtgärder som vidtagits och de åtgärder som vore ytterligare erforderliga. I ett följande nummer skola vi göra några jemförelser mellan de olika förslagen, meddela vår egen erfarenhet och de iakttagelser som vi på grund deraf anse böra göras vid ordnandet af denna viktiga angelägenhet.

Vid Torne elf *)

(minnen från en resa).

I.

Allmän öfverblick.

Man må vara på hvilken punkt som helst äfven norr om Stockholm, tycker man sig likväl vara i någon mon sydligt vid tanken på den ännu nord-

*) Utan att uppgifva tanken på fortsättningen af våra reseminnen från Kalix elf, anse vi lämpligt att äfven upplifva minnen från andra delar af Norrland.

ligare belägna landsändan. I Gefle, der man knappt har någon medveten känsla af att tillhöra Norrland, tänker man på t. ex. Hudiksvall såsom en mycket nordlig stad, och i Lule, som dock ligger mer än 80 mil norr om Gefle, tänker den som icke har desto bättre reda på förhållandena med en viss medömsksam känsla på det stackars Haparanda, som är beläget omkring 15 mil derifrån i nordost. Hvad känner man väl i Haparanda vid tanken på Enontekis? Det vet jag icke, men man kan tilläfsventyrs hafva rättighet att hysa några betänkligheter i fråga om vårt lands nordligaste ort, som ligger omkring 40 mil norr om vår nordligaste stad. Imellertid är det nu så, att hvilka föreställningar man än gör sig om en nordligare trakt i vårt land, alltid äro de sämre än verkligheten. Detta är kanske i synnerhet förhållandet i fråga om Haparanda och den deroftvanför liggande Torneådalen.

För den som reser med, hvad jag skulle vilja kalla, blick för den ekonomiska naturen, innebär åsynen redan af Torne elfs utlopp en angenäm öfverraskning. Framför oss ligga här de bördigaste fålt med den vackraste grönska. Ingenstädes i vårt land har jag sett en så fin, så skär, så klar grönska som vid Torne elf. Denna herrliga gräsmatta är icke en fläck här och der; hon är milsvid, och hon skulle kunna sträcka sig flera mil uppåt, om dalens jordbruk vore ordnad i öfverensstämmelse med jordmonens natur. Men sådan denna dal nu är, hvilka anmärkningar än kunna göras mot brukningssättet, hon ligger der denna dal såsom ett smycke i vår svenska krona, och hon gör ett intryck, så mäktigt, så djupt, så godt, att man med undran och beundran frågar sig, huru en sådan dal kom just hit, till vår nordligaste landsända, och man frågar sig äfven, huru en sådan dal kan vara så litet känd. Men Torneådalen inrymmer mer än det, mer än, så att säga, sig sjelf; mot honom var naturens herre gifmildare än mot någon annan i vårt land. Här finnas icke blott stora skatter i den bästa jord, som kunde föda, och som en gång i tiden skall föda en befolkning, hvilken i antal kommer att vida öfvergå hela det nu varande Norrbottens, utan i denna dalgång ligga äfven dessa snart sagdt outtömliga tillgångar i malmer, hvilka vänta på frigörelse, på fruktbargörande. Har skickelsen än med sin mäktiga hand kastat ut dessa skatter långt bort, högt upp i norden, mellan 66:te och 69:de breddgraden, så gjorde hon den så mycket ymnigare, så mycket mera lockande. Och likasom guldsanden i Kalifornien och diamanterna i Afrika voro bestämda att kalla nybyggare, odlare, menniskor till dessa trakter, skall på samma sätt en gång Torneådalens rika jord och hans malmer draga till sig de krafter som äro behöfliga för hans utveckling. Hvarken aflägsenhet eller klimat skall afskräcka derifrån. Öfverallt der naturen öppnar sin hand skall det finnas lystna ögon och giriga hjertan, och när dessa trakter medelst jernväg förbundits med det öfriga landet, skall man icke föredraga att resa tusen mil öfver bottenlösa djup till ett okänt land framför att beqvämt och trygt färdas hundra mil inom eget fädernesland. Ändamålet är detsamma. Den trakt som inbjuder till arbete, till utkomst, till förkofran, kanske till rikedom, der slår man ned sina bopålar, der har man sitt hem, der slår vanan rot och familjebanden skjuta nya skott, till ytterligare rotbildningar och än vidare förgreningar, som bilda nya band och göra *släkten* bofast. Ingen fara deruti att en och annan lemmanar boet och flyger bort; många andra komma i stället. Omsättningens lag är också en naturlag: han håller blodet friskt, fortplantar lifvet och utsprider civilisationens välgärningar, på samma gång som han befordrar dess ändamål.

Sålunda skall äfven för Torneådalen framtidens förlåt öppna sig. Han var från evighet kallad och han skall spela sin stora rol på världens skådebana.

Ni tror måhända att jag fantiserar: men om det är fantasi, så är det verklighetens skuld. Tänk er en dal, en till stor del odlad dal, som från $\frac{1}{4}$ till $\frac{1}{2}$ mils bredd nästan oafbrutet sträcker sig från hafvet, det innersta af det haf som kallas Bottniska viken, hela åtta milen uppåt. Än längre norrut och inåt landet finnas nog äfven stora odlingsmarker; men jag talar nu endast om de nästan sammanhängande, på mycket få och mycket korta sträckor afbrutna odlingsmarkerna. Denna ofantliga dalgång är delad i trenne socknar och ett kapellag: Neder-Torne, Carl Gustafs och Öfver-Torne socknar samt Hietaniemi kapellförsamling. Det utgör nu i mantal omkring 110 och omkring 800 brukningsdelar tillsammans, hvilket är en obetydlighet mot hvad det kunde vara. Nu finnas här omkring 10,000 personer; men i en beskrifning som i manuskript förvaras i Lule elementarläroverks bibliotek och som är författad för minst 70 år sedan, beräknas Torneådalen kunna föda en befolkning af 194,556 personer, eller 900 personer på kvadratmilen, då vid den tiden endast funnos 23 personer på hvarje kvadratmil. Derföre säger äfven författaren: "Huru skulle ock icke då denne ort kunna förädlas, om allt blefve väl anlagdt och lämpadt efter de sig företeende omständigheter, enär icke allt här utgör en stel ofyndig bergsklippa, utan så många stora fält och sträckor liksom ropa efter människors handläggning, att lossas ur sin linda, att med sin frugtbarhet gifva uppehälle och förmögenhet åt sina idkare och lif åt andre näringar." Sannerligen ropa icke dessa trakter ännu efter människor!

Jordmonen är till någon mindre del sand, men det mesta består af mylla och grusblandad molera. Så vacker och bördig Torneådalen än är, ligger dock dess största märkvärdighet i de i elfven belägna holmarne. Dessa utgöra i synnerhet Öfver-Torne sockens foderbod och i Hietaniemi framställa de ett vidt förgrenadt, yppigt deltaland. Men utom all denna stora gräs- och åkermark är dalen längre in i landet öfversållad af träsk och myrar, af hvilka många äro undersökta och de flesta, om ej alla, äro användbara för odling. Om dessa vattensamlingar vore utdikade och bragta till kultur, skulle endast de vara tillräckliga att föda en befolkning, vida större än den nu befintliga.

Orsaken till att dessa trakter icke redan länge hyst flera människor ligger otvifvelaktigt i första rummet i dess aflägsna läge, men en vigtig omständighet får icke heller förbises, den nemligen, att jordbrukskötseln står på en ganska låg ståndpunkt. På hundra år är förändringen visserligen mycket stor. Redskapen äro nu bättre. Plogar finnas nog öfverallt, så att man icke, såsom för 70 år sedan och ännu senare, gräftar och vänder jorden med spadar och öfverdrager henne med "handharcklor", hvarigenom man åstadkom en mycket ofullkomlig mullbildning, hvaruti utsädet kastades i sådan mängd, att oftast ända till 3 tunnor användes på ett tunland. Men samma klagan som i århundradets början förspordes, låter än i dag höra sig. Ordentlig dikning hör till undantagen och en ganska oredig blandning af åkertegar förefinnes ännu. Dessutom förekommer här, såsom i andra delar af Norrland, och kanske i högre grad, att samma jord ideligen användes till åker med årligt kornutsäde. Ända till för få år sedan var igenläggning till gräsvall nästan okänt och ännu är det långt ifrån vanligt. Och dock lämpar sig denna jord, såsom en stor del af den norrbottniska jorden, förträffligt till lindor eller gräsmark.

Under sådana förhållanden är det icke alls förvånande, att afkastningen blir mindre än den borde vara, och det skulle vara en gåta, huru denna dal kan producera så mycket smör, om man icke fann förklaringen i egendomliga förhållanden. Holmarne i elfven äro de yppersta ångar, de kallas äfven "holm-ångar." Derjemte har man en nödhjelp i sina myr-, skogs-, bäck- och moss-ångar, hvilka här såsom annorstädes lemna ett magert foder, äro aflågset lig-gande och till följd deraf mycket dyrbergade. Ett godt stöd har denna dal deremot i sina utmärkta skogsbeten, hvartill jag ingenstädes sett något liknande. Dessa kunna visserligen icke anlitas mer än högst 12—14 veckor, men de gifva djuren ett godt hull, höja mjölkafkastningen och göra dem mera hårdiga för vinterns vedermödor. Erkännas måste dock att befolkningen i denna dal, så långt deras tillgångar och förmåga sträcka sig, på det omsorgsfullaste ut-fordrar sina kor, ehuru det kan vara tvifvelaktigt, huruvida den af den samma begagnade myckna kokningen och den höga temperaturen i ladugården kunna vara så synnerligt välgörande för dess innevånare.

Huru som helst skulle orten icke kunna afyttra så mycket smör, om icke befolkningen utmärkte sig för den berömvärdaste sparsamhet. Mjölk, fisk och bröd är den hufvudsakliga födan; smör ingår icke deruti; men om söndagarne får, åtminstone i vissa hus, gräddan ligga qvar på den mjölk som då fram-sättes. Gräddan tjernas sur och den vanliga beräkningen var redan för 70 år sedan 60 skålp. smör efter hvarje ko till afsalu, men det finnes äfven exem-pel på en behållning af 120 skålp. smör efter en ko. Hela Torneådalens torde för närvarande föda omkring 10,000 kor. Om man beräknar 40 skålp. smör till afsalu efter hvar och en, erhålla vi en summa af 400,000 skålpund, hvilket gör i penningevärde à 50 öre 200,000 kronor. De senare åren har priset dock uppgått till 60—75 öre pr skålpund och de betydliga quantiteter deraf som vintertiden med renforor föras öfver till norska kusten betinga till och med ett mycket högre pris; men för 70 år sedan betaltes, säger åberopade hand-skrift, sällan öfver 1 riksdaler för *lispundet*; priset skulle således nu hafva tio till femtondubblats. Beklagligt är, att behandlingen fortfarande i allmänhet lemnar mycket öfrigt att önska. Finnarne, hvaraf Torneådalens befolkning nästan uteslutande består, äro icke mycket renliga i sitt hvardagslif, och hvad deras smör angår, är det icke mycket deraf som skulle kunna begagnas till bordsmör. Sedan nu åtskilliga ståndspersoner här och der slagit sig ned som jordbrukare och behandla smöret på ett ändamålsenligare sätt, får man dock hoppas att exemplet så småningom skall vinna efterföljd.

Man har med rätta uppgifvit, att den finska befolkningen icke visat någon lust att lära sig svenska språket, men väl att der boende svenskar varit tvungna att lära sig finskan. Detta förhållande lär dock nu börjat undergå någon förändring. Vid mitt besök deruppe sommaren 1874 lemnades den upp-lysningen, att finnarne börjat känna sin okunnighet i svenskan såsom en brist som borde afhjelpas. Derföre sända numera många finska bönder sina barn ned till kusten för att lära sig svenska, och det försåkrades mig, att om un-dervisning i svenska språket meddelades barnen i folkskolorna, skulle föräldrar-ne mycket villigare sända sina barn till dem än nu lärers vara förhållandet. För att förvissa sig om att något politiskt misstag icke med en sådan föreskrift blefve begången, vore det väl lätt nog att sammankalla folket till kommunal- eller kyrko-stämmor och tillfråga det, om det önskade en sådan undervisnings införande i skolorna. Dermed vore allt tvifvel undanröjdt, och i fall befolkningens

önskan vore sådan skulle detta kunna vara till gagn för befolkningen äfven på finska sidan om elfven, hvilken icke heller lär vara ovillig att lära sig svenska. Utbytet mellan de begge stränderna är ganska lifligt och genom giftermål äro deras befolkningar nära befryndade, hvarföre deras önskningar sannolikt äro gemensamma. Då språkfrågan i gränsorter är af den största politiska betydelse, torde ingenting böra försummas för att förekomma framtida slitningar och på samma gång förvärfa ett medel till närmare sammansmältning af de olika språk talande folkstammarne. Äfven ur ekonomisk synpunkt är språkfrågan af framstående vikt för finnarne, ty icke få af de åtgärder som vidtagas inom länet till höjande af landtbefolkningens ställning gå helt och hållet förlorade för finnarne endast genom omöjligheten att meddela sig med dem.

Om vi slutligen skulle tala om sjelfva elfven, vore detta säkerligen ursäktligt, då Torne elf är Sveriges största flod. Hon är 3 mil längre än Lule elf, 4 mil längre än Ume elf, 7 mil längre än Ängermanelfven, 10 mil längre än Ljusnan och 14 mil längre än Ljungan. Då vattnet i Ängermanelfven är salt upp till Nyland och då vattnet nedanför denna lastplats har ett djup, som på ett och annat ställe räknar ända till 240 fot, så har den åsigten skäl för sig som vill gifva vattnet till Nyland namn af hafsvik. I sådant fall skulle Ängermanelfven icke vara längre än Ljungan.

Torne elf är 42 mil lång och förer en väldig vattenmassa. Hon uppträder på sjelfva fjellryggen och tillryggalägger icke lång väg förr än hon genomgår Torne träsk, en insjö af 7 mils längd och ett par mils bredd, från hvars nordvestra ända till det innersta af Ofoten man räknar mindre än tre mils väg. Från Torne träsk löper elfven rakt i sydost 3 mil, hvarefter hon åter genomgår ett par sjöar, söder om hvilka på en mils afstånd flere väldiga malmberg äro belägna. Fjorton mil från Torne träsk afbördar hon sig en del af sitt vatten i Tårendö elf, som utfaller i Kalix elf och sålunda förenar de trenne elfvarne. Torne elf får imellertid en half mil längre ned ersättning för sin förlust genom upptagande af Lajnio elf och några mil senare förenar hon sig med Muonio elf, som visserligen är ett väldigare vatten, men dock får lemna sitt namn åt den förre; denna förening sker vid Kengis (finska = stort ofarbart strömfall), hvarefter de begge elfvarne med sammanblandade vatten omkring 17 mil löper rätt i söder till hafvet.

Torne elf är en bullersam sälle; man skulle kunna säga, att hon sjunger hela sitt lif. Mer än 70 forssar utmärka hennes långa färd, och af dessa äro flere från $\frac{1}{8}$ dels till 1 mil långa. Den väldigaste är Kengis, som på 1,000 fots väg sänker sig 72 fot och derunder från flera höga afsatser stupar lodrätt ned. Detta är nästan den enda som icke kan befaras med båt, men åtskilliga af de öfriga äro dock genom sina brusande vågor, genom stora stenar och fasta bergsklippor, genom krokig och stupande gång samt svindlande fart högst äfventyrliga att färdas utföra; äfven den skickligaste styrman har ännu aldrig utan en orolig känsla fallit in i en och annan af dessa forssar, der minsta oförsigtighet, den minsta osäkerhet eller sliring med styråran skulle bereda en oundviklig undergång. Den nedersta forssen kallas Kukkola, vid hvilken vi en annan gång torde komma att dröja några minuter.

Trots dessa många forssar har dock Torne elf sina lugna stunder. Detta är bland annat fallet med dess lopp förbi en del af Öfver-Torne och Carl

Gustafs socknar på en sträcka af omkring 4 mil. Är hon mera romantisk vid forssarne, kan man likväl icke heller undgå att erfara ett lifligt intryck af lugnet hos en flod som till mer än ett tusen fots bredd på sin majestätiska yta afspeglar himlens blåa, stjernprydda hvalf.

Hvarjehanda.

Om petroleumeld och dess släckningsmedel.

Då fotogén numera kommit i allmänt bruk, äfven på landsbygden, och då olyckor här och der uppkommit vid dess begagnande, så att äfven meniskolif blifvit spilda, anse vi oss böra efter en utländsk tidskrift intaga några erinringar härom. Den utländska uppsatsen lyder sålunda:

Det nya uppskakande olycksfall, hvarvid ett förhoppningsfullt barn i Maintz genom en petroleumlampas explosion tillsatte lifvet, leder åter uppmärksamheten på medlen att släcka en petroleumeld, och det är saunerligen obegripligt, huru långsamt insigten om sådana saker intränga till de olika folkklasserna. I motsats till sprit och vanliga ämnen, hvilka äfven med ganska inskränkt tillgång på luft fortfara att brinna, erfordrar deremot petroleum ett så stort mått af luft, att den minsta inskränkning deri genast kommer lågan att slockna. Derföre kan för detta ämne ordet "*qväfva*" icke nog starkt betonas och icke nog vidt utsträckas. Den som fullständigt inpreglat detta ord i sitt minne, han eger också genast till hands hjälpmedlet; ty det vet snart sagdt hvarje barn, att springande med brinnande kläder icke qväfver elden, utan tvertom befordrar densamma. Då hvarje uppåt stigande låga är glödande gas, som antänder alla öfver sig befintliga brännbara ämnen, är första vilkoret för en brinnande människa att kasta sig ned på golfvet, för att skydda de högre upp varande kroppsdelarne, hvilka icke ännu brinna, för de lägre belägna som brinna.

Det första tempot är således under alla omständigheter: kasta dig ned till jorden. Om hjälp är till hands, måste denna öfvertäcka den brinnande kroppen med sådana närmast liggande ämnen som äro egnade att qväfva lågan, t. ex. borddukar, sängtäcken, mattor o. s. v. och man bör icke ett ögonblick draga i betänkande att göra detta derföre att sådana ämnen sjelfva kunde antändas, emedan de samma på mycket kortare tid åstadkomma eldens qväfning, än de behöfva för att sjelfva antändas. Naturligtvis måste dessa ämnen tryckas så tätt som möjligt omkring den brinnande kroppen för att utestänga luften. Skulle den brinnande kroppen icke hafva hjälp till hands, lyckas hon i de flesta fall att hjälpa sig sjelf, om hon, liggande på golfvet, trycker den antända delen af kroppen deremot tills elden slocknar. Det förstås af sig sjelft att hon äfven tillgriper i närheten befintliga täcken, dukar m. m. för att dermed underlätta eldens qväfning. För kvinnor äro i allmänhet kappor och klädningar ensamna tillräckliga ämnen till eldens undertryckande.

Enkelt sätt att odla fisk.

I vestra delen af Amerika använder man följande enkla förfaringssätt att förse dammar och andra vattensamlingar med fisk: Mot slutet af April uppgräfver man rötter af vide, som stå i vatten och hafva många tågor, rengör och fäster dem vid kubbar, hvilka i vatten hvarest fisk leker sänkas så mycket, att rötterna ligga $\frac{1}{2}$ fot under vattenytan. På dessa rötter afsätter fisken sin rom, som fäster sig vid tågorna. Efter några dagar omplanterar man hela apparaten i det vatten som man önskar förse med fisk. Vide-rötterna fästas på samma sätt som förut $\frac{1}{2}$ fot under vattnet, hvarest fisk-ynglet mycket snart skall framkomma. Detta förfaringssätt medgifver mångfaldiga modifikationer. Genom sorgfälligt aktgifvande på fiskens lektid och vanor skall man vara i stånd att odla alla arter på ett mycket enkelt sätt. Detta är så mycket mer förtjent af att blifva allmänt bekant, som tillfälle till konstgjord fiskodling, sådan som den bedrifves i större anstalter, endast ytterst sällan står den enskilde till buds.

Om Gips till gödselförbättring.

Vid ett sammanträde under landtbruksmötet i Lille uppgaf en af medlemmarne, herr Hochstetter, ett mycket enkelt medel till förekommande af gödselförlust i ladugården, hvilket medel ganska mycket begagnas i Schweiz isynnerhet uti kantonen Aargau. Härvid tillgår helt enkelt så, att golfvet i stallet och fähuset äfvensom den gödsel man derifrån bortför alla morgnar beströs med pulveriserad gips (svafvelsyrad kalk) till ett belopp af ungefär $\frac{1}{2}$ skålp. per kreatur.

Det föregår en lätt begriplig kemisk reaktion, bestående deruti, att den kolsyrade amoniaken (ett mycket flygtigt salt) så snart den bildats genom jäsning, förvandlas medelst dubbel upplösning till svafvelsyrad amoniak (ett olösligt salt), hvarigenom såväl den fasta gödseln som urinen med lätthet förvaras och bibehålles, utan att förlora sina egenskaper och sitt värde.

När gips användes på det sättet, hållas stallen och fähusen fullkomligt friska och sunda, de sprida ej längre denna skarpa lukt, som slår i halsen och härleder sig från den kolsyrade ammoniakens förflygtigande.

Bruket af gipsen vid gödselns behandling gör att man hushållar ordentligt med den; i Schweiz rengöras fähusen grundligt alla morgnar, ströhalmen ombytes och gödseln utbreddes i tunna lager ofvanpå högarne från de föregående dagarne. Gödselvattnet samlas med omsorg uti en grop, som dertill anbringats, eller i muradt och vattentätt förvaringsrum, på det att förlusten af den dyrbara, fruktgifvande vätskan undvikas.

Gödselhögarne vattnas alla dagar, isynnerhet om sommaren, med utspädt gödselvatten eller till och med vatten, så att gödseln i alla sina delar hålles beständigt fuktig.

Om verkan af gipsblandad nötgödsel

berättar herr A. Michel på Wehrheim uti en ny landthushållningstidning, att han bestrött spillningen efter 6 st. Nötkreatur och 1 häst med $\frac{1}{4}$:dels

kappe gips dagligen och sedan blandningen hvilat 4 veckor lät han föra ut och radlägga den på åkern (ren lera) till höstsådden. Den andra delen af åkern har han låtit gödsla lika rikligt, men utan gips. Då säden kom upp, utmärkte sig de gipsgödslade fälten för ett starkare och mörkgrönare utseende, hvilket tilltog på våren, så att skörden der blef både till halm och kärna större och bättre än på den andra delen af åkern. Vid följande årets odling med hafre och klöfver på samma fält fortfor nämnde förhållande, men ännu fördelaktigare verkade gipsblandningen på klöfvern i tredje året, ty då man här skar tvenne skördar af 1½ à 1 fots höjd, så blef missvexten på det andra fältet så stor, att der hvarken kunde slås eller samlas frön.

Annonsafdelning.

Med anledning af nuvarande billigare virkespriser nedsättas från och med denna dag priserna å byggnadssnickeri vid Luleå ångsnickerifabrik, enligt följande priskurant:

1 stycke	3×7 fots	enkeldörr med karm och tvenne sidor foder.	K:r 12: 80.
1 „	4×8 fots	deuxb.-dörr med dito dito	„ 20: 90.
1 „	4×4 fots	tvålufts fönsterkarm med ytter- och innanbågar samt en sida foder	„ 11: —
1 „	4×6 fots	tvålufts dito med ytter- och innanbågar samt en sida foder	„ 12: 50.
1 „	4×8 fots	fyrлуfts dito med ytter- och innanbågar samt en sida foder	„ 16: 50,

allt räknadt efter 6 å 7 tums djupa karmar.

Dörr- och Fönsterfoder från 4 t. o. m. 18 öre pr löpande fot, efter olika bredder och tjocklekar.

Sockelpanel från 7 t. o. m. 18 tums höjd, från 8 till 30 öre per löpande fot.

Halfpanel, 20 å 22 tum hög, 30 å 40 öre per löpande fot.

Bröstpanel, 30 tum hög, stenfasen, 52 öre per löpande fot.

Dito, dito kelad, 55 öre per dito.

Mittelbandslister från 4 till 10 öre per dito. Pr 100 löp. fot.

1×4 tums hyflade och spontade bräder med staf i en kant om så åstundas K:r 2: 15.

1×4½ „ dito dito dito „ 2: 50.

1×5 „ dito dito dito „ 3: —

1×6 „ dito dito dito „ 3: 75.

1×7 „ dito dito dito „ 4: 75.

4 och 4½ tums hyflade och spontade bräder med staf i en kant kunna särskildt rekommenderas till ändamålsenlig och vacker takpanel i simplare rum.

Luleå den 21 April 1875.

Lule Ångsnickeri-Aktie-Bolag.

23. OKT. 1969

UMEA

Norrland och dess Framtid.

Tidskrift utgifven af "Sällskapet för Norrlands väl".

Redaktör och ansvarig utgivare:
Aug. Cajanus.

Tryckt hos J. A. Johansson,
Hernösand.

N° 9.

september.

1875.

Innehåll: Sällskapets årsmöte. — Husslöjden i Norrland. — Nordhafsbanan. — Vid Torne-
elf: Kukkola fors. — Hvarjehanda.

Sällskapets för Norrlands väl årsmöte i Hernösand den 19 Sept. 1875.

Detta årsmöte som i främsta rummet afsåg ett afgörande beslut om upplösning af sällskapet såsom *aktiebolag* och dess omgestaltning till fri association, i likhet med åtskilliga andra sällskap i vårt land, såsom Pro-patria-sällskapet, Sällskapet för nyttiga kunskapers spridande, och i visst fall hushållningssällskapen, kunde icke få det allmännare intresse som flera andra af sällskapets årsmöten haft. På tvenne föregående möten hade sällskapet enhälligt uttalat sig för sällskapets förändring till ett fritt sällskap och på det första af dessa möten, det i Ume, beslöts att frågan derom skulle afgöras på ett extra möte. Ett sådant hölls i december sistlidne år, men formella skäl framhöllos mot lagligheten af ett definitivt beslut, hvarföre frågan derom uppsköts, naturligtvis till ett följande möte och likgiltigt om extra eller ordinarie. Hvad som utgjort en hållhake är den i bolagsordningen förekommande bestämmelsen, att när frågan först förekommer på ett ordinarie möte, får beslut om upplösningen icke fattas med mindre än att $\frac{5}{8}$ -delar af hela aktiekapitalet bifaller densamma. Är så stor del af aktiekapitalet icke på årsmötet representeradt och beslut sålunda icke lagenligen kan fattas, skall frågan upptagas på ett extra möte, då den kan afgöras genom en pluralitet af $\frac{5}{8}$ -delar af de *närvarandes* aktiebelopp. Frågan hade derföre enligt vår öfvertygelse kunnat och bort afgöras på decembermötet; men der gjorde sig den betänkligheten gällande, att frågan icke lagenligt var upptagen på Umemötet, derföre att hon icke förekom i kungörelsen om detta möte. Det är sant att bolagsordningen föreskrifver ett sådant iakttagande och att det samma var förbisedt å Umemötet. Umemötets beslut om frågans afgörande på ett extra möte hade sålunda tillkommit under icke fullt formenlig behandling. Detta var ju bekant för en och hvar, men hvad hade en och hvar dervid att *lagenligt* hålla sig till? Helt enkelt till sin obestriddiga rättighet att i *lagenlig* ordning *besvåra* sig öfver beslutet. Fanns det någon som begagnade sig af denna rättighet? Nej. Sällskapets styrelse var derföre

alldeles oförhindrad att uppfylla sin *pligt* att i öfverensstämmelse med sällskapets enhälliga *beslut* sammankalla sällskapet till extra möte för upplösningsfrågans *afgörande*. Imellertid öfverlemnade detta extra möte, dertill förledt af formella betänkligheter sin beslutanderätt till ett följande möte, och det är just detta möte som utgör föremålet för vårt ämne för dagen. Här yppade sig ånyo en fortsättning af det tankespår hvarpå man en gång inkommit. Man ressonerade nemligen som så, att då detta möte var ett ordinarie möte, fordrades för beslut $\frac{5}{8}$ -delar af hela aktiekapitalet. Istället för att betrakta frågan såsom hvilande från det extra mötet och sålunda behandla henne med tillämpning af likartade former, fränkänner man ett ordinarie möte den rätt, man kunde äfven säga, det omdöme som ett extra möte eger. Nu är derjemte att märka, att bolagsordningen icke talar om denna frågas behandling af ett ordinarie möte, sedan det föredragits på ett extra, och derföre icke heller kunnat bestämma något om röstpluraliteten. Genom den behandling frågan sålunda på trenne möten bereds har man lyckats komma tillbaka till utgångspunkten, så att frågan om aktiebolagets upplösning kan sägas vara framsteld först till årsmötet den 19 September, hvarefter dess definitiva lösning med någon sannolikhet torde få motses på ett blifvande extra möte. Ingenting är lättare än att hänga upp sig på en formsak och förevarande fråga är derpå verkligen ett lysande bevis. Då ingen besvärat sig öfver Umemötets beslut, får väl detta anses hafva vunnit laga kraft, oeh det extra mötet således med full laglig rätt kunnat fatta beslut. En sådan uppfattning är väl riktigast äfven ur den synpunkten, att någon olikhet i praktisk följd icke är att vänta af olika beslut. Sällskapets ledamöter innehafva en eller flera aktier, hvilka icke kunna dem afhändas om bolaget upplöses, utan beror allt i detta fall på fri vilja och ett slags offervillighet.

Mötet måste imellertid inskränka sig till den enda frågan om sällskapets ombildning. Det af styrelsen framlagda förslag till stadgar för det nya sällskapet genomgicks och godkändes med få förändringar, hvarjemte till ledamöter i en blifvande styrelse för det tillämnade nya sällskapet utsågos: herrar landshöfding C. Treffenberg, lektor A. F. Wimmercrantz, konsistoriinotarien M. Matthiesen, konsul B. Kempe, läroverksadjunkten C. J. Blomberg, telegrafkommissarien A. Cajanus, (alla boende i Hernösand), landshöfding H. A. Widmark, kapten R. Schough (i Lule), landshöfding A. G. Wästfelt, direktör F. Unander (i Ume), och rektor E. Berggren, doktor A. Christiernin, kapten Lars Berg (i Sundsvall).

Intilldess att denna styrelse lagenligt kan inträda i verksamhet, består styrelsen af följande ledamöter: doktor A. Christiernin, häradshöfding Sv. af Sandeberg, kapten Lars Berg och doktor Severin Axell.

Styrelsen i aktiebolaget har enligt bolagsreglerna haft sitt säte i Sundsvall, men enligt mötets beslut kommer styrelsen i det blifvande sällskapet att hafva sitt säte i den ort som det ordinarie årsmötet bestämmer, så att styrelsen visserligen kan tänkas blifva ganska ambulatorisk.

Till revisorer utsågos inspektoren E. Sandelin, konsul E. Bredenberg och kapten L. M. Altin, samt till suppleanter: grosshandlaren F. Bünsow och löjtnant J. F. Cornell.

De öfriga af styrelsen till diskussion framlagda frågor voro: 1:o) Bör ej vid anläggandet af stambanan från Hybo norrut en nödvändig hänsyn tagas

till det snara behovet af tvenne längdbanor i det mellersta Norrland? 2:o) Bör sällskapet låta representera sig vid det internationela jernvägsmötet i Haparanda under nästa år, och, i fall så beslutes, på hvilket sätt? 3:o) På hvad sätt kan sällskapet befordra husslöjden i Norrland?

Ehuru dessa frågor icke kommo under behandling, hafva de här återgifvits derföre att de återspegla just det som för närvarande utgör föremålet för norrländingarnes tankar, önsknningar, förhoppningar och farhogor på det allmännas område. Med den stridiga uppfattning som råder om åtminstone den första frågan, var det måhända dess bättre att tiden icke medgaf något meningsbyte rörande den samma.

Sedan vi nu angifvit hvad som på sällskapets fjerde årsmöte förekommit och dervid uttalat vår enskilda mening om behandlingen af frågan om sällskapets omgestaltning, skola vi äfven tillåta oss att yttra några ord om sällskapets verksamhet.

Det kan icke förnekas, att den sväfvande frågan om förändring i sällskapets organisation varit störande för dess verksamhet och hinderlig för utvecklingen af dess ändamål. Man kan till och med vedervåga det påståendet, att hon fört sakerna ett stycke tillbaka. All väntan förer sådant med sig, och öfvergången från ett tillstånd till ett annat kan icke försiggå utan rubbningar. En styrelses arbete behöfver derföre icke vara mindre. Vanligen är det tvertom. Men det är ett otacksamt arbete, ty få förstå att uppskatta det, knappast att bemärka det. Imellertid har detta öfvergångsarbete ett slut, och det vore orätt att draga några slutsatser af ett tillfälligt förhållande.

Betänkligare är, om sällskapet hyser elementer som alldeles icke tro på möjligheten för sällskapet att uppfylla sitt ändamål, ty en sådan tro innehåller fröet till sällskapets upplösning. Att det icke saknas hade man tillfälle erfara på det nyss hållna årsmötet. En sådan tro grundar sig på storheten i sällskapets uppgift. Norrland anses alltför stort för det förelagda värfvet; det skall innesluta alltför skilda intressen m. m. En sådan uppfattning är likväl icke berättigad. När det finnes sällskap som till verksamhetsfält tagit hela vårt land och förmått verka framgångsrikt, hvarföre skulle icke ett sällskap kunna verka nyttigt äfven för en del af detta land, — huru stor denna del än är? Har ett sällskap kunnat verka gagnande för hela Norges väl, hvarföre skulle icke ett sällskap kunna uträtta något för en landsdel sådan som Norrland? Lokalintressen finnas här såsom annorstädes; sådana måste finnas och de kunna vara fullt berättigade; äfven sådana kunna vara förtjenta af sällskapets uppmärksamhet och moraliska understöd. Men utom dessa finnes så mycket gemensamt för Norrland, som är i behof af omhuldande eller erkännande eller förbättringar, att detta allt säkerligen öfvergår *en* generations ansträngande arbete.

Hvad som i första rummet erfordras för vinnande af sällskapets ändamål är sammanslutning, känsla af solidaritet, intresse för det allmänna. Kunde sällskapet endast i denna riktning verka något, vore detta redan en stor vinst. Norrland har alltför länge stannat i ett isolerat tillstånd och ingenting binder begreppen om allmän anda mera än afskildhet, afsöndring. Det finnes ännu kommuner i Norrland, till och med stadskommuner, som synas oförmögna att lyfta blicken öfver gränsen för sitt areala område. De väljas af afund mot andra kommuner som utveckla sig och inse icke, eller vilja icke erkänna,

att obehag och intrång som träffat dem endast och allenast få tillskrifvas dem sjelfva, deras trångsinthet och småstadsaktiga egoism. Ett öfvergiftande af denna ståndpunkt är behöflig för deras egen utveckling och det helas trefnad och förkofran. Sällskapet kan verka till vinnande af detta mål. Men om sällskapet uppträder under fast sammanslutning af alla sina krafter, kan man vara öfvertygad om, att detta uppträdande skall göra ett varaktigt intryck och hafva något att betyda. En moralisk makt som stödjer sig på en materiel makt af 2—3,000 kvadratmil och 5—600,000 innevånare säger icke sitt ord, utan att man lyssnar dertill med villigt öra. Detta bör vara öfvertygande och bestämmande för litet hvar samt komma alla norrländska pessimister att tystna.

Hittills har sällskapet äfven försökt att mera uteslutande verka såsom moralisk makt, och medlen dervid hafva varit dels sällskapets årsmöten, dels dess tidskrift.

Hvad denna senare angår, kan det icke bestridas, att densamma under dess förre redaktörs ledning har utfört en stor rol såsom vägbrytare på opinionen i fråga om jernvägar i Norrland. Om vi föreställa oss, att hr Thomée begick ett mistag deruti, att han med i sig sjelf aktningsvärd ifver kastade sig öfver vissa bestämda riktningar för den allmänna banan, uttala vi dermed ingalunda ett klander som kan förringa hans stora förtjenst om det norrländska kommunikationsväsendet. För vår del hoppas vi uträtta mera genom att hålla oss på afstånd för enskilda intressens inbördes brottkamp, öfvertygade att vi sålunda skola tillvinna oss både flera läsare och tillbörligt afseende i frågor som afse det helas väl. Såsom stöd för denna vår åsigt uppfatta vi äfven den af sällskapets n. v. ordförande under mötets gång uttalade tanken om den riktning i hvilken sällskapet borde arbeta.

Husslöjdens ståndpunkt i Norrland och medlen till dess utveckling.

II.

För att kunna angifva de medel som äro erforderliga för den norrländska husslöjdens utveckling, måste vi först företaga oss att granska de åtgärder som redan blifvit vidtagna, äfvensom dem hvilka blifvit föreslagna, hvarefter vi skola framhålla hvad vi derutaf anse lämpligt samt anföra hvad vi för vår del föreställa oss böra ytterligare åtgöras.

En för samtliga de norrländska länen gemensam åtgärd är anslag till och utdelning af *prisbelöningar*. Dessa hafva vanligen förekommit vid de utställningar som samtidigt och gemensamt med landtbruksmötena under sommaren hafva i olika orter hållits; men prisbelöningar hafva äfven utdelats inom gillena vid dessas enskilda utställningar, detta dock endast i Gefleborgs län.

Om vi skulle säga, att dessa anslag till stor del äro tillspillogifna, yore detta icke sant; men vi fördrista oss dock till det uttalandet, att de

varit alltför dyrt använda penningar. Vi lefva visserligen i utställningarnes tid och dessas stora vikt bör icke underskattas. Men från detta erkännande till den blinda ifver som kallas "expositionsdille" ligger ett ansenligt afstånd. Utställningarnes betydelse hvilar på tvenne förutsättningar: intresse för saken i sig sjelf, eller för en viss afdelning af utställningsartiklar, och en redan befintlig sakkännedom. I begge fallen måste förefinnas ett underlag af ett visst redan gifvet mått af vetande, färdighet och anlag. Detta underlag har på flera ställen i Norrland saknats. Man har satt bok i hand på folk som man glömt att först lära stafningens konst. Man har, med ett ord, hoppat öfver eller förbisett vissa faktorer som måste vara med, om räkningen skall blifva riktig.

Den som under en följd af år dels deltagit i flera af dessa utställningar, dels försökt hafva en öfversigt af åtminstone en stor del af de öfriga, vet nog samt att det lefvande intresset för de samma icke varit allmänt eller djupt. Endast genom att afpassa mötesdagen efter förhållanden som af ålder lockat en större samling personer till mötesstället, har man mången gång kunnat bereda utställningen besökare och deltagare. I annat fall har blott en del af de närmast boende bevistat mötet och ändamålet med det samma har i väsentlig mon förfelats.

Men i de flesta fall har ändamålet äfven vid ett talrikare bevistande af mötet icke vunnits. Man behöfver blott erinra sig ändamålet med en utställning. Detta är eller är ämnadt att vara dels en skola, dels en profkarta och annonsbyrå i stort. Om vi först fästa oss vid dess karakter af skola, så lär icke kunna förnekas, att hvad norrländingarne inhemtat i denna skola varit ganska litet: ty om det varit annorlunda, skulle några märkbara frukter af denna undervisning förports. Ingenting bevisar dock bättre frukternas obetydlighet, än den stående klagan att slöjden går tillbaka, att hogen för slöjd aftager och slöjdskickligheten i samma grad blir mindre.

Hvad åter utställningens andra ändamål angår, eller att vara en återspegling af industriens och slöjdens tillstånd inom ett större eller mindre område samt ett medel att göra alstren kända, så skulle man visserligen kunna erkänna, att af dessa utställningar bevis erhållits på, att hvarjehanda *kan* här och der tillverkas; men intrycket deraf blir icke så godt som det borde vara, derföre att säljarnes antal är litet och intet. Detta bevisar, att af utställarne en stor del för tillfället bemödat sig att åstadkomma något, men huruvida deras tid i allmänhet i någon högre grad af dylikt eller likartadt arbete upptages, derom har man anledningar att hysa berättigadt tvifvel. För öfrigt utgöres det mesta af mycket vanliga alster af kvinnans handafrit, ty ännu finnes åtminstone i de flesta hus arbetslust hos kvinnan, ehuru äfven hon börjat svika sin pligt såsom hemmets arbetsbi, för att i stället följa fåfängans lockelser. Icke heller på kvinnans arbete kunna sålunda dessa utställningar sägas hafva haft en uppmuntrande, gagnande och fruktsam verkan.

Fäster man sig slutligen vid utställningens uppgift att göra tillverkares alster kända, så är derom ingenting att säga, då mycket få hafva haft någonting att sälja.

Återstår dock en sida af saken som rättvisligen icke får förbises. Vid norrländska utställningarne förekomma här och der alster som måste tilldraga sig en tänkandes uppmärksamhet, icke som skulle de i och för sig

vara utförda med mera fulländad slöjdskicklighet, utan derföre att de ådaga-lägga anlag i mekanisk riktning, hvilka äro lika förvånande som glädjande. På grund häraf skulle man kunna säga, att dessa utställningar gjort brister och behof åskådliga, som man i alla fall icke kunde vara okunnig om, men för hvilkas afhjelpande man allt intill senaste tid famlat efter medel. Man var icke okunnig om att i folkets mekaniska anlag fanns ett materiel, som innebar de hugnerikaste löften för framtiden, men huru detta materiel skulle användas, derom var man i allmänhet villrådlig och på detta vigtiga ämne fästade man ingalunda sin allvarligaste uppmärksamhet. Genom utställningarna har man icke förmått att utbilda dessa anlag, lika litet som att förekomma slöjdens allt större vantrefnad i hemmet. Dock vilja vi gerna göra det medgifvandet, att de utställningar som vissa gillen i Gefleborgs län inom sig förehaft, kunnat medföra större nytta genom den inbördes täflan desamma bort framkalla, ehuru icke heller dessa synas haft någon kraftigare verkan på slöjdens fortkomst.

Ett annat medel som samtliga hushållningssällskap i Norrland tillgripit och åt hvilket de delvis offrat efter tillgångarne alltför ansenliga belopp, är halmflätning och korgmakeri. Gefleborgs läns hushållningssällskap synes dock icke hafva användt några medel på undervisning i korgmakeri, förmodligen derföre att full-lärd mästare eller fabrikör i Gefle länge varit bosatt, hvarimot Norrbottens läns hushållningssällskap på denna slöjdgrens införande i länet offrat betydligt och Jemtlands läns hushållningssällskap derpå synes hafva koncentrerat hela sin kraft och derför anlitat sina, ingalunda stora tillgångar.

Man kunde med skäl förvänta, att så genomgående bemödanden skulle hafva krönts med framgång, men så är tyvärr icke förhållandet. Jemtlands län erkänner öppet, att dess arbete lemnat föga frukt, och om man ser närmare på förhållandet i Norrbotten, skall man icke heller der finna ett mot uppoffringarne svarande resultat. Begge länen hafva begagnat sig af samma undervisare, men huruvida denne har någon skuld dertill vilja vi låta vara osagdt.

Om uppoffringarne för Vesternorrlands län i detta fall icke varit så stora, har man icke egentligen någon rättighet att fordra några större verkningar. Visst är, att i detta län, äfvensom i Vesterbottens, anlitats en man hvars ovanliga och mångsidiga slöjdskicklighet samt talangfulla undervisning äro allmänt erkända; men ingenjör Ramström bär icke heller någon skuld i det ofruktbarara försöket hvad förstnämnda län angår. Man finner nemligen af förhållandet i Vesterbotten, att samma lärares ledning derstädes haft snarare för stor än för liten framgång, i det att slöjden i Vesterbotten utvecklats sig väl mycket ensidigt åt denna serskilda slöjdgren. En sådan ensidighet kan vara af behofvet betingad, men i allmänhet innebär hon icke så liten fara, emedan hon mycket lätt leder till öfverproduktion. Korgmakeriet har sin stora användning, men det har äfven sin begränsning, och det är just detta som man lär hafva fått erfarenhet af i Vesterbotten.

Ett medel för husslöjdens utveckling som af åtminstone två län anlitats är *slöjdskolor*; sådana finnas i Vesternorrland och Vesterbotten. Slöjdskolan i Ume är dock icke öppen mer än en kortare tid af året och torde rättare böra kallas läroverkstad. Vi antaga nemligen att landstingets beslut år 1872 kommit till handling, men i alla händelser hafva några verkningar deraf icke

gera kunnat visa sig på så kort tid. Det samma kan sägas om Vesternorrlands slöjdskolor, hvilka icke ännu omfattats med något varmare intresse af allmänheten och icke heller hunnit erhålla den fasta och ändamålsenliga organisation som behovet påkallat, hvarjemte egen lokal saknats åtminstone slöjdskolan i Hernösand,

Det försök som gjordes i Norrbotten att bibringa barnen i folkskolan någon insigt i ritning och slöjd, kröntes med föga framgång derföre att kunnige personer icke funnos att tillgå för sådan undervisning. I hela länet fanns det icke mer än 1 kommun som förklarade sig kunna åstadkomma nödtorftig undervisning i ritning och slöjd. Naturligtvis var det endast landtkommuner som kommo i fråga. Ett så nedslående besked gaf vid handen, att folkskolelärarne i detta län saknade icke allenast all färdighet i slöjd, utan äfven all insigt i ritning, samt att nästan hela länet till den grad förbisett vigten af dylika kunskapsämnen och färdigheter, att icke en enda person såg sig i stånd att meddela ens de mest elementära begrepp och prof i desamma. Det bör icke väcka förvåning att husslöjden under sådana förhållanden går tillbaka både i omfattning och beskaffenhet.

I Gefleborgs län torde man hafva lyckats bättre i dylika försök, och vi anse hushållningssällskapets åtgärd att underhålla 2:ne personer i slöjdskolan i Stockholm vara mycket välbetäckt, i synnerhet om ett sådant bidrag icke utgår för *ett* år, utan för *hvarje* år.

Väfnadsslöjden har varit hemmastadd i, snart sagdt, hvarje hus i Norrland, men förekommer numera näppeligen i hvart tionde. I linneväfnader hafva Gefleborgs och Vesternorrlands län intagit ett framstående rum; men i begge länen har äfven denna slöjd aftagit, både hvad tillverkningens mängd och dess beskaffenhet angår. I det förra länet har hushållningssällskapet försökt att hålla denna husslöjd uppe genom bekostande af undervisning i s. k. konstväfnad eller sättet att enligt en enkel metod åvägabrunga fasonerade tyg, såsom duktyg, mattor m. m., samt genom inköp af 3 stycken modellväfstolar för ifrågavarande väfnader. Men sällskapet har säkerligen genom denna åtgärd lyckats hvarken att hindra ett vexande antal att affalla från den berömvärda, urgamla seden, eller att förekomma förut okända, men numera icke sällsynta försök till svek och bedrägerier vid leveranser af t. ex. lingarn, som stundom finnes innehålla ett färre antal ändar i hvarje pasma än föreskrifvet är. Det kan icke vara ur vägen att erinra derom, att i pasman skola finnas 100 ändar, så att om endast 50 ändar hopknytas till en pasma en omisstänksam eller mindre erfaren köpare kommer att betala härfvan dubbelt så dyrt mot hvad han sjelf föreställer sig.

Den husslöjd som allmännast ännu förefinnes i Norrland är ullspinning och väfnader af ull. Ett och annat hushållningssällskap har i så måtto sökt underhjelpa denna slöjd, att de inköpt racebaggar till förbättrande af den inhemska racen. Vi våga föreställa oss, att man icke gjort nog i detta afseende. Att verka till en förbättring fordras icke blott kroiseringsdjur, utan äfven en fullkomlig förändring i sjelfva vården af den förbättrade racen, men derpå synas hushållningssällskapen icke fästet tillbörlig vikt. Intill dess man kommit sig för med tillfredsställande åtgärder för husslöjdens upphjelpande ur dess förfall, tala likväl starka skäl för att rädda och fullkomna spillrorna deraf, och ifrågavarande slöjdgren är lyckligtvis så djupt rotad i folkets vanor, att åtgärder i och för densammas utveckling otvifvelaktigt

skola mottagas med vaken uppmärksamhet och god vilja. Der denna finnes är det lätt att uträtta något; der hon saknas, kommer man ingen väg. Detta hafva länsstyrelser och hushållningssällskap i rikt mått och under lång tid haft tillfälle erfara, utan att man, det oaktadt, i allmänhet gjort sig till godo denna erfarenhet eller förmått tänka sig de af behovet påkallade medlen.

Ett annat, mycket långsökt medel till husslöjdens utveckling hafva tre af de norrländska hushållningssällskapen understödt, nemligen den försäljningslokal i Stockholm som på åtskilliga hushållningssällskaps föranstaltande kom till stånd. Af bidragen från Norrland hafva de resp. landsändarne haft ingen nytta. Orsaken dertill är icke svår att finna. Att börja med slutet lofvar intet verks fullbordan. Hurudan byggnad erhåller man, om man börjar med taket? Att i dag bereda afsättning åt varor, som inom en närmare eller fjermare framtid möjligen komma att tillverkas, kan väl innebära en berömvärd omtänksamhet, men för Norrland — kanske ock för andra landsdelar — var frågan i alla fall för tidigt väckt, och trots det understödd den samma antagligen åtnjöt för Elfsborgs län kunde hon icke räddas: sjukdomsfröet låg i fostrets hjerta redan från födelsen och ingen läkarhjälp kunde hindra dess tidiga fränfalle. Afsättningsfrågan är en viktig fråga, men tillverkningsfrågan torde dock böra först vara fullständigt diskuterad och besvarad.

Modeller, ritningar och verktyg äro otvifvelaktigt af behovet påkallade för slöjdens utveckling och tidsenliga gestaltning, och hushållningssällskapet i Gefleborgs län har anslagit en ganska vacker summa till inköp af dessa materialier att utgå till de kommuner, som ådagalägga intresse och nit om hemslöjdens utveckling inom orten. Det skulle vara ganska upplysande att erfara, huru många dessa kommuner äro, men den farhogan är icke obefogad, att deras antal är mycket begränsadt.

Några hushållningssällskap hafva gifvit understöd åt lämpliga personer för genomgående af en kurs i hofbeslag vid veterinärinstitutet i Stockholm. Man kan endast beklaga, att icke ett sådant anslag utgår för hvarje år, ty kännedomen om ett för hästens välbefinnande lämpligt hofbeslag är tyvärr inskränkt till ett fåtal personer. Då imellertid denna angelägenhet måhända icke så egentligt räknas till husslöjden, anse vi oss icke vid detta tillfälle behöfva vidare yttra oss derom.

Den ansats till husslöjdens utveckling i stort som Vesterbottens lands-ting år 1867 gjorde genom upptagande af ett lån å 45,000 rdr, torde få uppfattas såsom en nödfallsåtgärd utan varaktiga följder. Nämnda län låg, i likhet med det öfriga Norrland, nedtryckt under en felslagen årsvekt, och det upptagna lånet afsåg naturligtvis en tillfällig sjelfhjelp. Medlen bildade ett slags förlagskapital, som användes till inköp af slöjdartiklar, och hvarvid man mindre fästade sig vid arbetets beskaffenhet än vid det genom tidsförhållandena ännu viktigare vilkoret, att de nödlidande förtjente sitt bröd genom arbete, — en grundsats som äfven tillämpades i andra län. Att en sålunda framtvingad slöjdverksamhet icke är egnad att grunda en varaktig husslöjd kan icke förvåna, och erfarenheten gifver vid handen, att i de flesta fall en dylik slöjdverksamhet upphört med den orsak som framkallat den samma. En af tillfällig nöd framtvingen paroxysm af arbetslust är vida skild från den sedliga drift till arbete som grundlägger ett varaktigt välstånd.

Detta är det hufvudsakliga som inom de norrländska länen af myndigheter och institutioner försökts till lösning af en fråga, hvilken på det närmaste sammanhänger med ej mindre befolkningens ekonomiska oberoende än dess sedliga tillstånd. Man finner af vår framställning om dessa åtgärder, att vi icke hysa synnerligt förtroende till deras verkningar. Vårt miss-tröende härleder sig likväl icke deraf att vi anse de omnämnda åtgärderna i sig sjelfva mindre nyttiga och goda, utan deraf att de, enligt vårt förmenande, tillkommit i oriktig ordning och utan tillräckligt afseende på de svårigheter som voro att öfvervinna samt utan aktgifvande på sjelfva kärnpunkten. Man har utkastat frön här och der, men utan att välja jordmon eller göra honom afpassad för och mäktig att mottaga och utveckla detta utsäde. Vi säga visserligen icke att man utsått på hälleberget, men vi påstå att man offrat sitt utsäde i en jord, hvars naturliga lager af organiska ämnen antingen blifvit rubbadt eller i hvilken ett för lifvets utveckling nödvändigt grundämne blifvit förbrukadt. Det är icke ett klander vi uttrycka, utan snarare en skildring af krafvet storhet och det vanskliga i uppgiftens genomförande. Vi göra detta medgifvande så mycket hellre, som en på allra sista tiden vidtagen åtgärd gifver antydning om en vaknande klarhet i uppfattningen om ställningen, och vi skola i en sista artikel i vår mon försöka att härutinnan häfva alla tvifvel, på samma gång som vi i sammanhang dermed skola upptaga till granskning de åtgärder hvilka vederbörande ansett ytterligare erforderliga.

Nordhafsbanan.

I förväntan på att kunna meddela våra läsare något närmare om resultatet af de undersökningar som innevarande sommar försiggått å lappmarkens malmberg, åfvensom om enskilda undersökningar för en jernbanas riktning från malmbergen till norska kusten, vilja vi förelöpande yttra några ord om denna fråga samt de dermed i sammanhang stående, på sista tiden väckta förslag.

Till en början meddela vi en notis som återfinnes i Tromsöposten för den 3:dje Sept. och har följande lydelse:

"Hr våginspektör Krag har i dessa dagar hit anländt, för att tillsammans med den svenska kaptenen R. Schough verkställa förberedande undersökningar angående den föreslagna jernvägslinien från svenska gränsen genom Bardo till isfri norsk hamn. Dessa herrar åtföljas härifrån af hr adjunkt Karl Pettersen, som i och för sina geologiska undersökningar genomströfvat dessa trakter i alla riktningar och sålunda förvärfvat sig en grundlig bekantskap med de sammas lokala förhållanden, samt af hr ingenjör Tygen".

Med anledning häraf yttrar sig tidningen vidare på följande sätt:

"Då jernvägsfrågan som härstädes följes med det mest lefvande intresse sålunda har kommit oss ett godt stycke närmare, fann handelsföreningens direktion sig i går föranledd att sammankalla ett möte, på hvilket Karl Pettersen i ett upplysande föredrag framhöll de serskilda, föreslagna liniernas brister och företräden. Derefter utspann sig en liflig diskussion. Man var ense om,

att en jernvägsanläggning sådan som den ifrågavarande var af utomordentlig betydelse för dessa nordliga och isolerade landsdelar, och att det här icke gälde att befordra det enskildas eller några distrikters, utan hela landsdelens intressen. Det blefve därför för nordmännen väsentligen fråga om de trakters naturliga beskaffenhet genom hvilka banan komme att gå, deras förmåga af utveckling och ytterligare bebyggande, samt slutligen, hvilket måste betraktas såsom hufvudsak, att banans ändpunkt vid hafvet så mycket som möjligt komme att ligga i centrum för våra tvenne hufvudfiskerier, och på ett ställe som hade isfri, säker och rymlig hamn med kort och bekväm insegling. Det var uppenbart, anförde man, att våra flesta exportartiklar blefve förda med jernväg, när denne kom till stånd, och hvad Tromsö och de finnmarkska städernas export anginge, antog man att denna var så betydlig, att man med skäl kunde förvänta, att derpå gjordes afseende, när en sådan hänsyn icke komme i strid med de svenska intressena. Man förenade sig slutligen enhälligt om den åsigt, att saken var af största vikt äfven för denna komun, och att man därför, såsom på andra ställen i liknande fall tillgått, borde arbeta för att få en jernvägs-komité nedsatt, antingen man dervid ville följa sydligare städers exempel, att låta formanskabet välja en sådan komité, hvilket måhända vore det riktigaste, eller såsom handelsföreningens ordförande yttrade, låta den utses af amtmannen.

Slutligen anmodade en af direktionens medlemmar hr Karl Pettersen att efter återkomsten från Bardoliniens uppgående benåget meddela de upplysningar, han derunder möjligen kunde inhemta, och sedan man erhållit dessa, ville man ånyo dryfta frågan."

Såsom våra läsare torde erinra sig, ifrågasattes från början en bana till Ofoten; men väcktes sedermera fråga från Tromsö om Bardolinien, som visserligen är nordligare och längre, men som skulle erbjuda andra fördelar i stället, såsom gynsamare terrängförhållanden, mera odlad och befolkad bygd samt en mera central ändpunkt och bekvämare hamn. Det är denna senare liniesträckning som kapten Schough i förening med sakkunnige norrmän nu hafva undersökt. Emedlertid skrifver man till oss från Fagernos i Ofoten och bestrider riktigheten af de uppgifna fördelarne af Bardolinien. Vi behöfva likväl icke hafva bekymmer för den bästa riktningen, ty när en så sakkunnig person som kapten Schough har tillfälle att personligen på stället taga förhållandena i bepröfvande, har man all anledning att vänta ett opartiskt omdöme.

Några anteckningar af allmännare intresse vilja vi hemta ur insändarens bref. Sålunda omnämner han, att Lofotfisket i regeln begynner i Jannari och fortgår till April månads slut. Storsillfisket begynner deremot vanligen i September och varar till Januari; fetsillfisket begynner i Augusti och har under de sista åren ofta fortgått ända in i Februari; dock är den sill som fiskas i slutet af Januari mindre tjenlig som handelsvara, emedan fisken vid den tiden blifvit mager.

Sista årets medelpris under fisket i Lofoten var från 6 till 9 sk. norskt stycket för torsk, hvilket ansågs högt, och vägde en lofotfisk från 5 till 8 skålpund. En tunna storsill betaltes från 1 till 2 specier, osaltad tunna; fetsillen betaltes från 36 sk. till 1 specie för tunnan osaltad, och måste man för lidne år kasta tillbaka i hafvet många tusen tunnor sill därför att man icke hade köpare till den; äfven i år har funnits en massa sill i Ofoten som af brist på köpare icke kunnat användas. Fisken gällde förra året 30 sk. vogen,

eller icke fullt 1 sk. pr skålpund. Sejfisket börjar i allmänhet i Juni och fortsättes hela sommaren; sejen följer gerna sillstimmen. Om jernvåg kom till stånd, vore tillfälle till utbyte af fisk mot spannmål, smör och kött m. m. Brefskrifvaren försäkrar, att om banan droges öfver Rombaksfjellen längs Rombaksfjorden, och sålunda komme att till allra största delen gå öfver privat mark, skulle alla vara redobogna att utan ersättning afstå erforderlig mark. Sjelf eger brefskrifvaren en fjerdedels mils sträcka efter denna linie, som han med nöje upplåter.

Vi äro brefskrifvaren tack skyldige för hans upplysningar, hvilka säkerligen icke komma att lemnas ur räkningen vid det slutliga bestämmandet af den blifvande jernvågssträckningen.

I sammanhang härmed måste vi beklaga att det beramade mötet i Haparanda icke kunde försiggå. Visserligen voro många förberedande arbeten af nöden, innan ett sådant möte kunnat komma till några afgörande beslut, men erfarenhet i flera riktningar förefanns säkerligen hos de olika ländernas representanter, och det skulle hafva haft sin nytta, att ett ömsesidigt utbyte kunnat ega rum.

Finnarne hafva funderingar på jernvåg icke blott efter kusten, utan äfven ett stycke inåt landet från Uleåborg samt önska att sätta detta jernvågsförslag i samband med nordhafsbanan. Såsom vi redan flere gånger anført äro det nordligaste Norges innebyggare mycket ifriga för sistnämnda bana och skola otvifvelaktigt med vanlig energi, när det gäller handling, ingripa i ett för deras framtid så ytterst viktigt företag. Hvad svenskarne angå, synes frågan om tillgodogörande af lappmarkens ofantliga malmtillgångar sent omsider börja på allvar skärskådas, och det öfre Norrlands befolkning har ändtligen trott sig om att hysa några förhoppningar i detta afseende. Sannolikt har dertill bidragit de verkställda undersökningarne å malmbergen. Ehuru fullständigt resultat icke ännu kunnat vinnas, såges dock undersökningsmännens åsigt vara den, att af jernfälten åtminstone Gellivare, Luossavara och Kirunavara äro af mycket högt värde. Af kopparverken lärer Sjiangeli vara undersökt, men denna undersökning skall icke hafva gifvit stöd åt förhoppningar som man derom hittills hyst. Svappavara koppargrufvor hafva icke kunnat undersökas, emedan de äro fyllda med vatten, men vi förmoda att dess jernberg icke undgått komiterades uppmärksamhet. I motsatt fall får man väl förvänta deras förklaring om orsaken dertill. Koppargrufvorna hafva i öfrigt, enligt hvad vi erfarit, af komiterade uppfattats vara af underordnad betydelse i förhållande till en nordhafs bana, och sant är, att kopparverket endast i ringare mon kunde bidraga till jernvågens underhåll mot hvad förhållandet skulle vara med jernmalmen.

En förbindelse med jernvåg mellan isfri hamn i Norge, öfver de svenska malmfälten, till Finland och Ryssland vore emedlertid af så stor betydelse för världshandeln, att många af dagens brännande frågor om jernvågsdelars olika sträckning dervid helt och hållet förblekna. Frågan om förverkligandet af denna förbindelse är derföre blott en tidsfråga, och med vår tids rastlösa ifver att hastigt se stora, framtidsdigra förslag utförda, kan den tidpunkten icke vara långt aflågsen.

Under sådana förhållanden äro vi tveksamma, huru vi skola uppfatta ett gammalt förslag, som i något förändrad form ånyo upptagits, nemligen om jernvåg från Gellivara till svenska kusten. Det nu varande Gellivarabolaget har, såsom bekant, i sommar låtit undersöka terrängen för en sådan jernvåg

till Lule. En sådan sträckning af vägen har skäl för sig, men åfven skäl mot sig. Vi anse emellertid icke af nöden att närmare upptaga detta spörsmål till granskning, då detta jernvägsföretag är af rent enskild natur och i synnerhet så länge förslaget icke avancerat längre än till förberedande undersökningar. Det är icke första gången Gellivarabolag låtit verkställa sådana undersökningar. Sålunda finnes en sådan för bana från malmberget till Strömsund i Råne, och en annan från samma berg till Norrvik vid Lule elf, ett stycke ofvanför lappmarksgränsen. Detta senare förslag stod i samband med de sorgligt berömda kanalgräfningarne vid Lule elf, som kostade svenska kronan en half million riksdaler. Den lexa Sveriges statsmän vid detta tillfälle tilldelades bör icke hafva gått ur efterträdarens minne, så att för vissa företag behöfliga förmoner icke meddelas utan de bästa garantier. Man torde icke böra förglömma, att ett af vårt lands rikaste malmberg för godt pris kommit i utlångars händer, och det kan med fullt fog ifrågasättas, huruvida malmbergets tillgodogörande på detta villkor är med vårt lands sanna fördel öfverensstämmande.

Vi hafva af förekommen anledning velat göra dessa anmärknningar, synnerligast med afseende derpå, att den i fråga komna jernvägen ganska nära berör nordhafsbanans intressen.

Vi antaga nemligen — ehuru vi ingalunda ännu äro öfvertygade derom — att en jernväg från Gellivare till Lule verkligen kommer till stånd. Från Gellivare till Juckasjervi malmberg, hvilka måhända icke stå Gellivare efter i värde, torde afståndet icke vara mer än omkring 8 mil. Vi antaga åfven att en jernväg utföres från Juckasjervi till norska kusten (nordhafsbanan). Om nu de 8 milen mellan Gellivare och Kirunavara åfven förenas med jernväg, kan man tänka sig det förhållandet, att det engelska bolaget komme att dominera hela trafikleden. Svenska män kunna icke uppställa en sådan kasus såsom ett önskningsmål, och i alla händelser skulle nordhafsbanans betydelse såsom en vigtig länk i världshandelns stora stråkväg dermed gå förlorad. Vi förutsätta nemligen att genom den antydda kombinationen nordhafsbanans utsträckning mot öster skulle i väsendtlig mon försvåras. Ur denna synpunkt måste vi åfven vara tveksamma om fördelen för vårt land af ifrågasatta förslagets förverkligande.

Vid Torne elf.

(minnen från en resa).

II.

Kukkola fors.

Ungefär 1,3 mil från Haparanda i nordlig riktning träffar man, så att säga, de första eller nedersta skrynklorne på Torne elfs anlete. Man kallar dem Kukkola (läs: Kōkkålä) fors. Elfven är här ganska bred. På svenska sidan finnas en qvarn och några mindre gårdar, hvarjemte små stugor eller

pörten äro uppförda för de fiskare som här en del af sommaren uppehålla sig för idkande af sikfiske.

Forsen är mycket stark, uppfylld med stenar och bildande skummande vågor, som krönas af ett hvitt skum. Undan går det i svindlande fart och för en ovan betraktare synes båtfärd der utför betänkligh; men ortens befolkning verkställer den samma med lätthet och utan farhoga.

Trakten saknar icke sina behag; bördiga, ehuru illa skötta fålt sträcka sig fram till den höga elfstranden. På finska sidan är fältet smalare, stranden lägre, men llandet höjer sig på närmare håll och är mera oregelbundet, mera omvexlande än på svenska sidan; mellan begge ser och hör man forsens brus, liksom knotade han öfver hvad som är, öfver skilsmässan af de två systrarna; men kanske han så larmat i alla tider. Visst är, att hvad hans larm än må betyda, så hör man det gerna; det sätter lif i trakten och bildar ett angenämt och uppfriskande afbrott mot den något enformiga tystnaden i den breda dalen.

Kukkola fors är berömd i hela orten för denna sin egenskap, men kanske mest för sitt sikfiske. Deruti deltaga jordegare icke blott i Neder-Torne, utan äfven i den mordligare belägna Carl Gustafs socken, och att det lönar sig skall man straxt få se.

Haparanda-boarne göra små lustturer ut till Kukkola fors, för att njuta af naturen och äta fårsik. Denne är mycket omtyckt af ortens befolkning och äfven fremlingar låta honom sig väl smaka. Af denna orsak ville en god vän i Haparanda göra sig det omaket att åtfölja mig på resan uppåt elfven, så långt som dit, på det att äfven jag skulle få smaka på den rara siken. Vägen dit från Haparanda är jemn som ett golf, ehuru illa fyld, såsom de flesta vägar i Norrbotten. Man underhåller vägen genom att öfverlasta den med finare sand och mången gång har han på detta sätt blifvit betydligt sämre än han var förut. Bristande insigt om vägunderhåll både i detta län och anorstådes borde numera kunna afhjelpas genom de ypperliga anvisningar som på senare tider utkommit från trycket.

Imellertid gick färden så mycket lättare som vådret var vackert, gungande sådesfält omgäfvoss och i synnerhet med vännen vid sidan. Vid framkomsten var första frågan om det fanns någon sik. Nej, det fanns ingen sik. Vore väl utfärden då förfelad? Ingen fara! Funnes ingen sik i grytan, så funnes han dock i forsen, och detta vore nästan detsamma.

Vi gingo några alnar längre ned och inträdde i ett pörte. Här träffade vi vår man. Min reskamrat framställde vår önskan. Mannen var villig att tillfredställa den. Samtalet fördes naturligtvis på finska.

Det var första gången jag satte min fot i ett pörte. Det är stor skilnad på pörten äfven, men jag vill beskrifva detta, som jag skulle vilja kalla fiskarpörte. Tre sidor af rummet upptogos af breda slafvar, som begagnades till sängplatser, men för öfrigt ingenting: icke en stol, ett bord, en pall, en bänk, ett golf eller någonting annat. Midt i rummet eldstaden, dock icke murad, utan blott litet sand, några lösa stenar. Det var här man stekte sin fisk, sin sik, och rök och gnistor gingo ut genom en öppning i taket.

Under det att jag gjorde denna lilla iakttagelse, hade vår fiskare redan fått i ordning sin redskap och begifvit sig ned till forsen. Jag kunde dock icke afhålla mig från att yttra några farhogor. Jag hade mycket brådtom och ett godt stycke väg att färdas ännu den dagen. Och att äta den fisk som ännu icke är fångad kan hafva sina betänkligheter. Men min vän undan-

röjde allt tvifvel. För att på ett angenämt sätt fördrifva tiden under väntan på den beskedliga siken, som dock icke kunde sägas "vara tagen på hyllan", förde han mig till en plats der man i all maklighet hade fri utsigt öfver forsen och fisket och det finska landet.

Här och der i forsen lågo redan båtar förankrade. Ofvanför var en utpålning öfver en stor del af elfven, med öppningar på vissa afstånd. Oaktadt forsens kraft något bröts genom denna afstängning, såg det imellanåt mörkt ut för båtarna, och för främlingen var det en gåta, huru någon båt kunde komma så långt ut i forsen. Men båtarna äro byggda efter omständigheternas kraf och "vaka sjön" förträffligt.

Fisket försiggår med mjerdar och med håf. När det samma år tillfälligt, begagnas naturligtvis håf. Af vissa lätt begripliga skäl följde mina blickar troget vår egen fiskare. Stående midt i båten, med håfven på ett 4—5 alnar långt skaft i sina händer, doppade han ned den ofvanför båten och förde den långsamt utför strömmen så långt han nådde, hvarefter han tog upp den. Var fisk i håfven lades han i båten, hvarefter samma manöver upprepades så länge man behagade. På omkring en kvarts timme hade vår fiskare fyra duktiga sikar, hvarefter han kafvade sig i land. Det var fyra gånger så mycket som vi behöfde. Jag såg dock fiskare längre ut i forsen som flerfaldiga gånger dök ned sin håf utan att få någon sik; men en gubbe på kanske 70 år gick ut på pälverket, hvarifrån ett par stockar utsprungo öfver elfven. På denna svigtande spång ställde han sig med sin håf. Fyra gånger efter hvarandra tog han upp den med sik. Nog hade han mat för dagen!

Som jag hade hört att sjelfva finessen i Kukkolasiken låg i stekningen, ville jag vara närvarande vid denna förrättning. När vi kommo upp till pörtet, höll vår fiskare utanför densamma redan på med rensningen. En för ändamålet tilltäljd längre trästicka trädde in vid fiskens stjärt och genomgick hela fisken; derefter uppskars en del af buken, innanmätet togs ut, små stickor sattes in i öppningen, så att buken var alldeles uppfåkt. Nu var siken färdig till halstring; den långa stickan stacks ned i jorden i lutande ställning invid eldstaden, så att fisken med hufvudet uppåt var utsatt för verkan af de fladdrande lågorna. Tid efter annan vrides stickan, så att siken blir väl genomhalstrad på alla sidor. Ungefär en timma gick åt, innan fisken var färdig för bordet.

Siken, sålunda beredd, framsattes på bordet i vårt rum och serverades utan annan tillsats än litet saltlake i en kaffekopp. Man doppar undan för undan en bit i laken och äter den sålunda. Som koppen icke hade gjort flitigare bekantskap med vatten, kunde jag icke förmoda mig att doppa fiskbiten i laken, utan åt den alldeles torr och såsom sådan måste jag erkänna, att den föreföll mig skäligen saltlös. Den var dock bländande hvit i köttet och ren i smaken, och med tillsatts af saltlake är den sannoligt ganska delikat; åtminstone ätes den med begärlighet, till och med af Stockholms-gurmander.

Sikfisket börjar i medlet af juli och fortgår till slutet af augusti, och hvilken betydelse det har för ortens befolkning kan man döma deraf, att det dygnet förut gifvit 1,100 sikar. Ett dygn hade behållningen till och med uppgått till icke mindre än 4,000 stycken.

Med den bördiga dalen omkring mig och med sikfisket i friskt minne var min förvåning stor, när jag på den ett stycke från forsen belägna gästgifvaregården i Kukkola by fann upphängd en karta öfver kortaste sjövägarne till Amerika, med diverse anvisningar på finska för utvandrare. Detta lockbete

var hallstämpadt med Karl Möllersvärds namn såsom agent för Allanlinien. Så länge vår Herre ger goda år, lär icke många nappa på den kroken; men sviker årsvexten, ofta nog genom ett alltför primitivt brukningssätt, så har befolkningen äfven i dessa bygder ingen betänklighet vid att glömma den ymnighet, som den fosterländska naturen utstrött både i vatten och jord, för att gå okända öden till mötes i ett aflägsset land, hvilket omöjligen förmår skänka rikare håfvor.

Med en tacksam afskedshelsning skildes jag från min reskamrat som beredt mig detta nöje, och vid en sista blick på Kukkola fors och en derjemte på min vän gafs dubbel anledning att erinra sig Bellmans ord:

”Ä’ke det gudomligt, Fiskartorpet — hvad?
Gudomligt att beskåda!”

Hvarjehanda.

En ny Anilinfärg.

Härom innehåller en amerikansk industritidskrift följande:

Vi hade nyligen tillfälle att anställa prof på en af dr Baker i Brooklyn, L. J., upptäckt ny anilinfärg och meddela derom följande. Det framför oss liggande prof består af ett mörkt purpurrodt pulver, utan den för beslägtade färgstoffer egendomliga metallglans och olösligt i vatten, alkohol, æther och benzin. Vid förbränning lemnar det efter sig en ansenlig mängd aska som hufvudsakligen består af kolsyrad kalk. Färgstoffet, sådant som det nu skall komma i handeln, består följaktligen af den olösliga kalken, blandad med det nya ämnet, då man ännu icke funnit den för isolering af den rena färgen behöfliga praktiska process. Upplöst i syra gifver detta färgstoff en röd och i alkali en purpurrod färg. Det hittills funna bästa lösningsmedel är oxalsyra, som använd i riktigt förhållande gifver en präktig röd lösning och lemnar kvar största delen af kalken såsom olösligt nederslag eller affall. En sådan oxalsyrelösning begagnade vi vid vårt experiment. Ull som färgats i ett sådant bad med tillsats af litet tennsalt, och derpå fått genomgå ett svagt alkaliskt bad af dubbelt kolsyradt kali, ammoniak, tennsurt salt m. m., antager en präktig skarlakansfärg, som icke kan skiljas från cochenillskarlakan och mycket väl motstår ljus och luft. Ull, som blifvit uppblött med ättigsurt salt eller koppar, chlor, jern o. s. v. och som färgas i ofvannämnda lösning och genomgår ett alkaliskt bad, antager en vacker, mörk purpurrod färg med russinfärgad skiftning, som genom starkare betningar kan göras fullkomligt svart.

Vid användning af detta bad på fuktadt bomullstyg funno vi, att de icke fuktade ställena antogo köttfärg, hvilken i ett derpå följande alkaliskt bad förvandlades till purpurrodt.

Detta är vår kunskap om det första anilinfärgstoffet, hvilket vid olika betningar lemna så skiljaktiga färgskiftningar som skarlakan och svart, och tro vi derjemte, att det samma skall finna mångfaldig användning, och detta

så mycket hellre som de hittills frambragta färgerna godt motstå luft, ljus och alkalier. Vi böra tillägga, att genom original-färgstoffets behandling med olika kemikalier, såsom salpetersyra, ammoniakalisk kopparvitriol m. m. sekundära produkter bildas, hvilka lemna ett vackert gult, orangeblått och andra färger. Såsom man meddelat oss, hafva förberedelser redan vidtagits för att framställa färgerna i större quantiteter och skola de till ett pris af omkring 8 dollars pr skålpund utföras i handeln.

Under det att vi skrifva detta, mottaga vi från dr Baker ett prof, som framställer det rena färgstoffet i form af oxalsurt salt. Detta mörkt purpuröda pulver, med en lätt metallisk glans, upplöses lätt i vatten och alkohol till en karmosinröd färg. Det frambringar de förut beskrifna schatteringarne, endast hastigare och till större prakt. Upptäckten kan sålunda nu betraktas såsom fullständig.

Salycilsyra såsom medikament och hushållningsmedel.

Salycilsyran är ett nyligen upptäckt ämne som utlofvar den största användning. Salycilsyran (Karboll-Kolsyra) förhåller sig till moderämnet, karbolsyran, som soda förhåller sig till etsnatron. Karbolsyrans giftiga verkan på djurorganismen upphäfves genom kolsyrans inträde i karbolsyrans atomer, men icke dess verkan på vextorganismer, hvarföre hon äfven förklarar jästens jäsningskraft i mycket högre grad än karbolsyran. För denna jäsnings motverkande egenskaps skull rekommenderas salycilsyran såsom tillsats i vin och öl för att förekomma efterjäsning och grumsbildning. Äfven dricksvattnet på fartyg skall kunna på detta sätt skyddas mot förskämning. Man skall med salycilsyrans tillhjälp kunna icke blott förvara fruktsafter längre tid, utan man kan medelst denna äfven konservera färskt kött och ägg samt bevara mjölken för ystning. Bland medicinska användningsmedel står hon främst såsom antiseptiskt medel för sår och bulnader. Dessutom fäster man stor förhoppning äfven till invärtes bruk vid sjukdomar i magen och tarmkanalen, så väl som vid dysenteri, tyfus, kolera, diphteritis, skarlakansfeber, messling m. fl. På sista tiden har salycilsyra börjat användas vid beredning af munvatten och tandpulver.

För våra husmödrars räkning bifoga vi efterföljande recepter:

För att göra redan något angripet kött åter njutbart, tillsätter man, i det för en grundlig sköljning erforderliga ljumma vattnet, på hvarje liter 1 gramm torr salycilsyra.

Färska ägg, som en half timme får ligga i denna vätska och derpå utan afsköljning får torka i luften, blifva derigenom i månader skyddade för förskämning.

Söt komjolk som fått en tillsats af 1 till 1¼ gramm salycilsyra på litern, surnar först efter 3 dagar.

Inkokta frukter, safter, syruper och dylikt, äfvensom inkokta grönsaker bevaras lång tid derigenom att man gifver dem en liten tillsats af salycilsyra, i synnerhet om man strör sådan före förseglingen ofvanpå det ifyllda ämnet.

23. OKT. 1969

UMEA

Norrland och dess Framtid.

Tidskrift utgifven af "Sällskapet för Norrlands väl".

Redaktör och ansvarig utgivare:
Aug. Cajanus.

Tryckt hos J. A. Johansson,
Hernösand.

N° 10.

Oktober.

1875.

Innehåll: Husslöjden i Norrland, 3. — Kommunikationsväsendet. — Skogsfrågan. — Hvarje-handa.

Husslöjdens ståndpunkt i Norrland och medlen till dess utveckling.

III.

Efter den i föregående nummer flyktigt utförda granskning af de åtgärder som inom de olika norrländska länen blifvit vidtagna eller påtänkta för husslöjdens utveckling, vända vi oss nu slutligen till ett upprepande af de förslag som framlagts till vinnande af det afsedda ändamålet.

Med undantag af Jemtlands län hafva de öfriga länen i Norrland framhållit önskvärdheten af att på statens bekostnad anställdes *kringresande undervisare*, och samtliga länen hafva förordat anskaffande af *ritningar* och *modeller*. Praktisk *undervisning i slöjd* vid folkskolorna anses äfven befordra husslöjdens utveckling. Naturligtvis hyser man förtroende till den välgörande verkan af slöjdskolor, och om icke alla lika tydligt uttala sig för sådana skolors inrättande, så torde orsaken dertill böra sökas i farhogan för stora kostnader.

I fråga om meddelandet af undervisning i slöjd vid folkskolorna har Gefleborgs län fullständigast uttryckt sin mening derom och har dess hushållningssällskap dervid serskildt uttalat, att sådan undervisning borde åvägabringas, innan högre, dyrbarare undervisningsanstalter ifrågasättas. Hushållningssällskapet föreslår derföre, "att hvarje kommun i länet, hvilken till sin folkskola anordnar lämplig lokal i och för den primära undervisningen i husslöjd, af hushållningssällskapet tillförsäkras ett visst belopp såsom bidrag till för ändamålet erforderlig materiel, under antagande att landstinget beviljar såsom bidrag till årligt arvode åt antagen lämplig slöjdundervisare, hvilken under någon kortare tid af året undervisar barn, som bevista kommunens folkskolor, uti nödiga handarbeten, hörande i synnerhet till husbehovsslöjden, hälften af det belopp, hvartill en sådan undervisare kan erhållas, och att den andra hälften bekostas af kommunen. Detta belopp bör skäligen icke sättas högre än att landstinget och kommunerna gemensamt kunna

åstadkomma detsamma, då för ändamålet kvalificerade personer böra finnas inom hvarje kommun att tillgå”.

Den förmodan som hushållningssällskapet i dessa sista ord uttryckt kan möjligen i Gefleborgs län hafva grundadt skäl för sig, men sådant är ingalunda förhållandet i de andra länen. Säkerligen finnas kommuner i alla de norrländska länen hvilka inom sig hysa i slöjd kunniga personer; men lika säkert är, att inom många andra dylika personer saknas. Det är nemligen här fråga om personer som icke blott sjelfva nödtorftligen kunna göra ett arbete, utan som äfven äro i stånd att meddela undervisning deruti. Ur denna synpunkt taget tro vi, att antalet kommuner blir ganska ringa. Lägges härtill den goda viljan, som måste förutsättas hos de kunniga personerna, inskränkes antalet ytterligare.

I fråga åter om kringresande undervisare har Gefleborgs läns hushållningssällskap framlagt ett förslag, som det är oss ett nöje att utan inskränkning förorda och som vi taga oss friheten att ordagrant återgifva. Sällskapet föreslår, ”att till den s. k. *näringsslöjdens* befrämjande anställa i slöjd mera kunnige och erfarne personer, hvilka såsom instruktörer årligen resa omkring inom länet, för att i de slöjder, som för hvarje trakt kunna finnas lämpliga, meddela åt dem, hvilka jemte någon vunnen färdighet ega serskild håg och fallenhet för slöjd, en mera speciel undervisning deri, gifva anvisning på nyare modeller, på ritningar samt på sådana tidsenliga verktyg, hvilka bidraga att underlätta arbetet och fullkomna sjelfva produkten.

Månget anslag, som nu af brist på nödig undervisning går förloradt, skulle härigenom, enligt sällskapets tanke, odlas, och mången naturlig förvärfsgren, som nu ligger nere, väckas till lif.

Dessa instruktörers antal torde lämpligen kunna bestämmas till tre, en för Gestrikland och två för Helsingland. Deras aflöning torde böra bekostas af staten. Mot en aflöning af 1,000 kronor per år samt dessutom 500 kronor i ersättning för resor inom distriktet, torde icke vara omöjligt att erhålla till sådan befattning lämplig person. Deras undervisningsskyldighet borde ock i första rummet omfatta de inom länet redan öfvade näringsslöjder, med hvilka dessa instruktörer böra vara förtrogna, på samma gång de måste ega förmåga att derutinnan meddela undervisning och hvilka slöjder härofvan angifvits.

Dessa instruktörers åligganden skulle då vara:

1:o Att för såväl ungdom som andra, hvilka önska sig deraf begagna, i kommunens slöjdlokal under en å två veckor om året meddela undervisning i de för orten viktigaste näringsslöjder, meddela råd och upplysningar åt de för den primära undervisningens meddelande antagne undervisare i ändamål att utveckla dessas undervisningsförmåga beträffande enklare handarbeten.

2:o Att i slöjdlokalen på vissa tider hålla föredrag för allmänheten med förevisande och tillämpande af nyare tiders ritningar, modeller och redskap till näringsslöjdens utveckling och framsteg.

3:o Att årligen till hushållningssällskapet afgifva berättelse om sin verksamhet”.

Jemtlands län hyser intet förtroende för verkan af kringresande undervisare. Länet har försökt sig dermed och sett sig besviket, eller med andra ord, länet har använt en undervisare, som icke var vuxen sin uppgift och hvars undervisning endast afsåg korgmakeri och halmflätning. Men att

af sådana misslyckade försök bryta stafven öfver hela metoden är alldeles förhastadt.

Efter denna öfversigt gå vi nu att uttala våra egna åsigter om detta vigtiga ämne.

En sak hvarom alla säkerligen äro öfverens är den, att utan hog kan icke ett godt arbete förväntas. Om husslöjden i Norrland gått tillbaka, måste således orsaken dertill sökas i aftagande hog för den samma. Anledningen åter till hogens aftagande är tvåfaldig, dels öfverdrifna arbetsförtjenster på skogsafverkning, flottningar och lastningar, dels orternas öfversvämmande med fabriks gods, som i allmänhet kunnat afyttras till billigt pris. Till dessa tvenne omständigheter kan läggas ett oväntadt kapital, som samlats på många händer genom försäljning af skogsskiften.

Så beklaglig och betänklig den bristande hogen för arbete i hemmet än kan förefalla och i sjelfva verket är, så i människans natur grundad är den dock. Arbetet är en naturlag som har behovet till grund. Det är således ursprungligen behovet som framkallat arbetet och som underhåller det samma. Men om arbetet i hemmet icke kunnat tillfredsställa det vexande behovet af förnödenheter och bekvämligheter, så kan ju ingen med skäl förvåna sig deröfver, att man vändt sig till ett arbete hvilket varit bättre betaldt och sålunda mera egadt att bättre förmå tillfredsställa detta vexande behof. Då detta är oförnekligt, vore derom ingenting vidare att säga, så vida icke mycket vigtiga förutsättningar derjemte måste tagas i betraktande. Dessa förutsättningar gälla behovens beskaffenhet, och det är just derföre att denna beskaffenhet icke ansetts mäktig att föra människan framåt till upplysning, sedlighet och gudsfruktan, som man funnit af nöden att arbeta för husslöjdens allmänna återinförande och vidare utveckling. I samma mon arbetet är jemt och kräfvande omtanke, fördighet och god lust, i samma mon aftager oron och lystnaden efter förströelser samt försvagas en mängd behofs inflytande. Deruti ligger husslöjdens stora betydelse. Men detta är dock en mera negativ nytta, och husslöjden har en vida högre. Det finnes många behof som icke blott medfölja ett mera hyfsadt tillstånd, utan som äro egnade att höja hyfsningen. Sådana behof kan husslöjden tillfredsställa. Vi tänka oss endast behovet af snyggare, ändamålsenligare möbler och andra husgerådssaker. Ett vackert bo har ofta ett godt inflytande på ordningssinnet och smaken. I detta fall kan husslöjden uträtta mycket. Det finnes mången landtbo, som är i den ekonomiska ställningen att han icke behöfver tillverka för att sälja; men det är ganska få som icke kunde behöfva tillverka något för att kläda och pryda sitt hem. Sålunda finnes det knappt något enda hus på landsbygden på hvilket icke husslöjden skulle kunna utöfva ett godt och nyttigt inflytande. Men dertill fordras i första rummet hog hos befolkningen sjel att komma derhän. *Hogens* väckande är sålunda den förnämsta af alla åtgärder i fråga om husslöjdens upplifvande. Hvad hjälper det, att man uppställer modeller i en residensstad, såsom från Jemtlands län föreslagits, om icke befolkningen har sinne för sådant arbete, eller de elementära begreppen om medlen för dess utförande eller inser nyttan af att tillegna sig den derför erforderliga färdigheten? Hvad hjälper det, att man prisbelönar, mången gång utan god grund, ett arbete som för utställningstillfället utförts? Eller att man prisbelönar ett arbete som röjer omisskänliga anlag, om man icke derjemte tager hand om detta anlags utveckling? Genom

dessas och flere andra åtgärder bereder man icke rum för husslöjden, så länge man icke förut lyckats hos hela massan af befolkningen bereda rum för öfvertygelsen om husslöjdens gagn och nödvändighet. Vi återkomma således till frågan, huru *hogen* må väckas och blifva bofast.

För detta ändamål känna vi icke mer än ett medel — *undervisning*. Huru denna undervisning skall bibringas, känna vi icke heller mer än ett sätt — genom undervisare. Men här skiljas vi från en hel mängd folk i Norrland, som sträfvar till samma mål som vi. Har man kringresande undervisare, har man slöjdskolor, så är allan rättfärdighet uppfyllt — så förmenar man; men om detta vore nog, skulle ändamålet redan på flera ställen vara vunnet. Erfarenheten säger dock motsatsen. Hvarföre? Hogen saknas. Det behöfves således en serskild undervisning för att framkalla hogen, och vi känna icke mer än en man som för närvarande förstår att bibringa en så beskaffad undervisning. Denne man är hr C. Ahlborn.

När vi först hörde omtalas hr Ahlborns resor i landet, huru hans föredrag åhördes af stora skaror menniskor, huru underbara verkningar dessa föredrag förmådde åstadkomma, huru anlag här och der bragtes i dagen, huru beslut om ändamålsenliga åtgärder fattades till och med i orter och af befolkningar, hvarest den största liknöjdhet för saken herskade, — då frågade vi oss mer än en gång, huru det var möjligt att vinna ett så vackert resultat och hvilken märkvärdig trollformel denne man begagnade för utförfvande af sin ovanliga makt. Men sedan vi hört honom, var gåtan löst. Hr Ahlborns föredrag är en sällsam blandning af behjertansvärda sanningar, statistiska uppgifter som på ett slående sätt ådagalägga den ekonomiska fördelen af husslöjdens idkande, påtagliga anvisningar vid åtskilliga arbetens utförande samt förfärdigande på stället af åtskilliga andra jemte åskådliggörande af flerfaldiga verktygs användning — allt detta inströdt med godmodiga infall, harmlösa ordlekar och lifvande handgrepp. Kanske det mest verkande af hela hans föredrag är den rent praktiska undervisningen. Hans åhörare hafva före föredragets början tillfälle att taga i betraktande ett antal små artiklar som lämpa sig synnerligen väl för husslöjd. Der finnas artiklar af trä och ben, af lera och metall; der finnas träskärarearbeten, såsom fotograframar, piphufvuden, pappersknifvar, cigarrmunstycken m. m.; der finnas stråarbeten, spånarbeten, borstarbeten och, framför allt, verktyg — verktyg för alla dessa arbeten. Man betraktar dessa arbeten med ett slags intresse; man beundrar till och med ett och annat; men på det hela ligga de der såsom döda ting; den uppmärksamhet de ådraga sig är sålunda mer eller mindre flyktig och ytlig. Men dessa ting få lif i hr Ahlborns hand. På ett åskådligt sätt visar han, huru sådana ting åstadkommas. Ordet och handen äro här lika behjelpiga att göra undervisningen fullständig. Saker som för den oinvigda se mycket konstiga ut upplösas i de enklaste delar och former, för att åter erhålla sin sammansättning, sin sirliga form eller sina inskrifningar. Han visar oss, huru en sak kan mångfaldigas. Vi se framför oss en liten leksak, en häst t. ex.; det förefaller oss som skulle ganska mycket arbete behöfvas för att förfärdiga en sådan. Men hr Ahlborn vet det bättre än vi; han visar oss en ring af trä, svarfvad med vissa kanter och böjningar rundt omkring, och han upplyser oss om att denna ring är en hel mängd hästar; han skär eller sågar af en bit af ringen, och i ett nu hafva vi en häst; det såg ut som ett trolleri, och dock

är ingenting enklare. På detta lifvande sätt hålles uppmärksamheten ständigt vaken. Det är städse en handlingens man bakom ordet, Sådant slår an på hvem som helst, men i synnerhet på den befolkning som lärt sig misstro herremannens ord, och som fordrar att icke blott få *höra*, utan äfven *se* för att tro. Sålunda har hr Ahlborn blifvit en arbetets apostel i vårt land och i våra gränsländer. De underverk han utför äro icke den blinda trons under, utan produkter af vår tids framsteg i verktyg och maskiner. Han gör oss bekanta med dessa verktyg och med användningssättet för dem samt med deras förmåga att alstra, att förädla råämnet. Hvem kan bestrida, att en sådan man och ett sådant framställningssätt äro i hög grad egnade att väcka hogen för arbete och serskildt för husslöjdsarbetet.

Vi veta nogsamt att man skall börja vid roten, om man önskar se något träd; det är på barnen, på ungdomen som man måste bygga sitt hopp om en rotfast husslöjd; men detta arbete är nästan ett nytt arbete: för att få det i gång fordras de äldres medverkan och öfvertygelse. Just vid detta förberedande arbete kan hr Ahlborn vara af ofantlig nytta. Men sant är, att äfven hans biträde kan göras fruktlöst. Detta blir följd, om man icke väljer lämplig tid och ort. Från den tid då vårarbetet börjar och till den tid höstarbetet slutar är den norrländska befolkningen så upptagen med omsorger om sina viktigaste förrättningar för året, att hon icke kan hafva öra för någonting annat. Allt hvad man önskar meddela henne i råd, upplysningar och föredömen, måste derföre ske under den tid då man finner henne i lugn och ro, det vill säga, vintertiden. Vi känna mångfaldiga försök som misslyckats just derföre, att man icke aktgifvit på detta förhållande.

Lika viktig som rätta tiden är äfven rätta orten. I det nyss citerade förslaget af Gefleborgs läns hushållningssällskap förekommer också ett uttryck som vittnar om erfarenhet och klar blick för saken. Det heter nemligen deruti: *i de slöjder, som för hvarje trakt kunna finnas lämpliga*. I detta uttryck är en stor hemlighet afslöjad: ympningens! Man ympar icke en ny frukt på hvilket träd som helst, och stor konst är att välja det rätta. Lätt är deremot att uppdrifva eller förädla frukt i en jordmon som redan visat sig lämplig att bära sådan. Men lika öfvertygade som vi äro, att denna iakttagelse är en sanning, lika öfvertygade äro vi äfven, att det finnes trakter som för närvarande äro, om icke helt och hållet otillgängliga för försök i denna riktning, åtminstone otillgängliga på den vanliga vägen och med vanliga medel. På sådana trakter skall både hushållningssällskap och landsting förspilla sina ansträngningar och kostnader. Vi mena naturligtvis orter, der befolkningen är mera uteslutande upptagen med skogs-handteringen. Med den kunna allmänna institutioner föga uträtta och der vid lag måste man finna sig i att bida tiden. Enligt vårt förmenande både kan och bör just der mycket göras; men allt detta måste lemnas åt den enskilda omtänksamheten. Arbetet är stort och svårt och kostsamt derjemte, men det är vackert, ärofullt, tacksamt och lönar sig väl på tiden. Som detta ämne icke ingår i planen för föreliggande uppsats, hafva vi endast i förbigående velat omnämna det samma.

Återgå vi således till det enda medel som förefinnes att lifva hogen för husslöjd på de trakter och hos den befolkning som lämpar sig för en sådan afsigt, nemligen hr Ahlborns föredrag, så måste man känna verklig tillfredsställelse öfver, att åtminstone tre af de norrländska länen beslutat

sig för anlitaandet af detta medel. Denna tillfredsställelse är dock icke ogrumlad; och orsaken dertill ligger i hvad vi nyss anförde. Frukterna af hr Ahlborns besök skola säkerligen visa sig helt olika i de olika orterna. Vi tro till och med att detta redan inträffat. I Westerbotten och Norrbotten skedde besöken redan i April och Maj, således innan vårarbetet på jord och med sjöfart hunnit taga sin början; i Westernorrland deremot höllos föredragen först i Juni månad, då brådsakande förrättningar fängslade uppmärksamheten på den enskilda ekonomien. I de förra länen höllos föredrag både i städerna och landsförsamlingar; i det senare länet endast i stadskommunerna, dit man väl i detta fall kan räkna köpingen Örnsköldsvik. Märkligt är äfven, att intresset för saken visade sig störst just i den sistnämnda, så att åhörarnes antal derstädes var vida större än i Hernösand och Sundsvall, och icke mindre märkligt var, att åhörarne i den senare staden till största delen utgjordes af landtbor. I de förra länen samlades på flera ställen penningar till inköp för kommunens räkning af verktyg och modeller, och på ett och annat fattades beslut om slöjdskolas inrättande; i det senare länet antecknade sig visserligen åtskilliga enskilda för erhållande af verktyg och modeller; men vi hafva icke fått reda på, om det lyckats någon enda reqvirent att bekomma hvad han reqvirerat.

Allt detta tillsammanlagdt bildar så tydliga fingervisningar, huru man i detta fall bör gå till väga och hvilka stötestenar man bör undvika att det skulle vara mer än förvånansvärdt, om man icke för framtiden vore i stånd att träffa det rätta förfaringssättet. Vi antaga nemligen för alldeles gifvet, att de norrländska länen ännu en gång och flera gånger skola bemöda sig om att erhålla hr Ahlborns biträde, såsom varande det verksamaste medlet att lifva hogen för slöjd i allmänhet och husslöjd i synnerhet.

I omedelbart sammanhang med denna åtgärd för åstadkommande af en lifligare uppmärksamhet från landtbefolkningens sida bör ställas en mera i detalj gående undervisning. Om hr Ahlborn är den förnämsta såsom vägbrytare på opinionen i fråga om uppfattningen af husslöjdens betydelse för ett land sådant som vårt och för en landsända sådan som Norrland, så är hr Ramström den förnämsta att tillfredsställa det väckta behovet af undervisning. Då dessa män får verka på ett ändamålsenligt sätt, ingjuta de nytt blod, ny anda hos folket. Sådana män kunna icke skattas nog högt eller betalas nog dyrt.

Hr Ramström är i slöjd en mästare som sannolikt ingen i vårt land. Han undervisar i 20—30 olika slöjdgrenar. Det finnes ingen i vårt land förekommande slöjd, hvaruti han icke kan meddela undervisning, och han har stor talang att göra undervisningen lättfattlig. Efter hr Ahlborns lifvande föredrag bör hr Ramström komma med sina mästerliga handlag. Men om hans undervisning skall blifva varaktig och rotfästa sig, bör på de ställen der han undervisar anstalt vara vidtagen för de behöfligaste verktygens tillhandahållande. De som känna sig lifvade för ett försök, böra icke lemnas åt sig sjelfva tills ifvern hinner svalna, utan vara satta i tillfälle att omedelbart lägga hand vid verket. Kan man tvifla på, att ett lyckadt försök skall uppmuntra till flere?

Dessa äro de förarbeten som vi anse behöfliga för att få slöjden i gång; men för att göra den varaktig erfordras helt andra åtgärder. Man måste då börja med barnen.

Bibringandet af undervisning i ritning och teckning vid folkskolan är icke längre ett önskningsmål. På sina ställeu är en plan härför redan genomförd. Sålunda har folkskolan i Venersborg ordnat sin läroplan. Vid uppflyttningen i 2:dra klassen, vanligen vid 10 års ålder, vidtager barnens verksamhet i slöjd, hvilken derefter upptager halfva skoltiden; den ena hälften af dagen läses, den andra slöjdas. Gossar och flickor undervisas i särskilda rum, gossarne af manliga, flickorna af qvinliga lärare. Flickorna sysselsättas med söm, spånad, väfning, virkning och stickning; gossarne i skrädderi och skomakeri, men i 3:dje klassen med snickeri och smide. I hvardera klasserna äro barnen fördelade på två afdelningar, som skiftevis läsa och slöjda. Slöjdaafdelningen är i hvarje fördelad på två yrkeslärare, så att blott $\frac{1}{4}$ af klassen undervisas af yrkesläraren i sender. Vid årsexamen i fjor förelågo — utom vackra arbeten i söm, spånad och väfnad i flickornas afdelning och ritprof af gossarne — i gossarnes slöjdaafdelning åtskilliga af dem förfärdigade byxor, skor, tofflor, remmar, stolsämnen, svarfvade fötter och pinnar till stolar, klackjern, hakar, riglar m. m.

Imellertid betraktas denna organisation ännu såsom ett försök, och det kan ju hända att den tarfvar modifikationer. Också torde dess tillämpning på landsbygdens folkskolor möta svårigheter. Såsom allmän regel deremot synes kunna antagas, att slöjdskoleundervisningen bör hafva följande ändamål:

- 1:o) att hos lärjungar inplanta hogen för och nödvändigheten af arbete;
- 2:o) att meddela färdighet i de vanligast förekommande verktygens begagnande;
- 3:o) att genom ritundervisning skärpa iakttagelseförmågan, stadga handen och låta lärjungen klart fatta behovet af noggrannhet och snygghet, samt
- 4:o) att meddela förklaring på i dagliga lifvet mötande företeelser genom att underordna dem de bestående naturlagarne och derigenom väcka till lif sjelfständig reflexionsförmåga och ett klaradt förstånd.

Med andra ord, undervisningen skulle innefatta: 1:o) handarbete, 2:o) ritning, 3:o) teoretiska kunskapsämnen.

Dessa hufvudpunkter, som äro framställda af en framstående folkskoleinspektör, äro i N:o 4 af "Svensk Husflitstidning" närmare motiverade. Vi vilja deraf endast nämna, att förf. af olika slöjdarter gifver ett afgjort företräde åt *snickeri*, som utgör "en för kroppens friskhet och krafternas utveckling lämplig motvigt till det i längden menliga stillasittandet på skolbänken eller öfver lexan i hemmet; vidare kan genom snickeri ting af verklig nytta åstadkommas förr än genom något af de öfriga handtverken och slutligen är det en slöjd, som säkerligen i framtiden kommer att blifva af största användbarhet för lärjungen; hyfvel och såg äro de verktyg, hvilkas bekantskap han ej för tidigt kan göra".

Som man redan häraf finner, är denne författare icke mycket benägen för den vid Venersborgs folkskola införda ordningen. Utan att här behöfva uttala oss hvarken om det ena eller andra, hafva vi dock velat anföra ett par exempel från andra orter. För oss är viktigare att taga i bepröfvande huruvida *något* slag af slöjd låter förena sig med den vanliga undervisningen i folkskolorna. Vi hafva sett från Norrbotten att saken icke är så lätt ordnad, och vi befara att icke få svårigheter ställa sig i vägen nästan öfverallt vid de norrländska skolorna. Vårt hopp hvilar uteslutande på

folkskollärarne sjelfva — tyvärr icke på de nu varande, utan på de blifvande. Det teoretiska kunskapsmått som fordras för dem, är visserligen det minsta som kan ifrågasättas; men man har bevis på, att en och annan seminarii-elev haft tid öfver till inhemtande af vissa färdigheter som slöjdskolan meddelar, och denna lediga tid skulle måhända stå äfven de öfriga eleverna öppen. Vi kunna derföre ej annat än omfatta ett förslag som framstälts af direktionen för Hernösands slöjdskola, nemligen att seminarriieleverna, på frivillighetens eller tvångets väg, i denna skola inhemtade en viss färdighet i ritning samt någon öfning i verktygs begagnande. Åtminstone kunna icke vi se någon möjlighet att i en närmare liggande framtid på annat sätt komma till det önskade målet. Och frågan är af sådan beskaffenhet att hon icke utan vådliga följder kan uppskjutas. Genom folkskollärarnes elementära insigter i slöjd skulle helt säkert äfven hos dem ingjutas en ny anda. Ty beklagligtvis är det nu så, att en del af dessa herrar anser sig mäktiga lärare efter sin seminariikurs och hyser en skäligen grumlig uppfattning om arbetet. Om de sjelfva finge lägga hand dervid, under uttrycklig förklaring för dem att denna sak icke är den minst viktiga af hvad som i folkskolan bör inhemtas, så skulle otvifvelaktigt dessa elementära begrepp och handgrepp vara i hög grad egnade att egga dem till att äfven ingifva barnen en tidig föreställning om nyttan och det på en gång stärkande och förädlande inflytande som äfven kroppsarbetet förmår utöfva.

Jemte de nu föreslagna åtgärderna böra vi ånyo framhålla förslaget om instruktörer, eller kringresande undervisare. Sådana äro allt framgent behöfliga för att meddela upplysningar om förändrade arbetsmetoder, nya verktyg och nya modeller. Dessutom kunna hushållningssällskapen verka gagneligt genom att taga vara på anlagen och understödja dem under deras läro-tid, samt genom att vid väl organiserade slöjdanstalter och uppfostringsinrättningar, såsom Stockholms slöjdskola med flera, bekosta lämpliga personers undervisning, för att sedan, hvar och en i sin ort, användas såsom undervisare. Ett dylikt medel är redan använt af Gefleborgs läns hushållningssällskap, och Westernorrlands läns hushållningssällskap synes hysa samma afsigt. Det är således icke god vilja som saknas; men om man tror att enstaka försök och arbeten i ensidiga riktningar äro nog för att föra en så stor sak framåt, så förstår man hvarken frågans storhet eller de omfattande medlen för dess lösning, och man har alldeles icke låtit sig ledas af redan vunnen erfarenhet. Samtidigt och med kraft måste man gripa in åt alla håll, om man skall förmå att jaga bort dåsiggheten från en så tung kropp. Framför allt måste man hafva klart för sig, huru medlen böra användas och sättet hvarpå de verka. I motsatt fall handlar man på slump och famlar efter väggarne såsom en blind, och det skulle då mycket lätt kunna inträffa, att den mindre förmågan som är vaken för lystringsordet och icke försmår goda råd kan komma ett godt stycke längre än den större förmågan, som står i ljuset och skymmer både sig sjelf och de ting som allra mest äro i behof af full dager.

Om kommunikationsväsendet i Norrland.

(Med anledning af Vesternorrlands läns landstings beslut).

Att vägarne i ett land kunna jämföras med ådrorna i djur kroppen är en känd och erkänd sanning. Likasom de senare föra blodet omkring till alla delar af kroppen, föra vägarne de för människorna behöfliga ämnen från det ena stället till det andra, och vägarnes hjerta är tillgång och behof. Men det är icke blott de materiella behofven som medelst vägarne tillfredsställas; de förmedla äfven det andliga utbytet och de närma människorna till hvarandra. De vägar som för bästa pris kunna på kortaste tid och till hvilken mängd som helst förflytta personer och ting, äro naturligtvis de bästa. Derföre utgör det ett efterlängtadt mål för alla orter att komma i förbindelse med jernvägar, som uppfylla alla dessa anspråk. Vi veta huru länge Norrland fått vänta på detta kommunikationsmedel; och huru länge en stor del deraf ännu måste vänta derpå, kan icke förutsägas. Att en ganska nära liggande framtid dock skall medföra denna förmon, vågar man numera antaga såsom säkert. På det att en gemensam jernväg, eller stambana, genom Norrland må kunna göra det gagn och befordra det ändamål som med en sådan afses, är det likväl nödvändigt, att vanliga vägar finnas i tillräcklig mängd och i enlighet med förhållandenas kraf. Det är icke obekant för någon, att redan i detta afseende behofvet ännu är stort. Man skall lätt finna det äfven af de officielle uppgifterna deröfver. Enligt konungens befallningshafvandes sista femårsberättelser funnos följande vägar i de olika länen:

		Allmänna vägar.	Häradsvägar.	Sockenvägar.	Summa.
<i>Gefleborgs</i>	<i>län:</i>	66,875.	52,458.	82,541.	201,874.
<i>Vesternorrlands</i>	<i>„</i>	91,500.	67,—	65,333.	223,833.
<i>Jemtlands</i>	<i>„</i>	68,333.	42,250.	24,333.	134,916.
<i>Vesterbottens</i>	<i>„</i>	27,520.	52,620.	99,140.	179,280.
<i>Norrbottens</i>	<i>„</i>	24,200.	69,400.	1,300.	94,900.
Summa mil:		278,428.	283,728.	272,647.	834,803.

Detta utgör omkring en tredjedels mil väg på hvarje kvadratmil fastland, då på hela riket belöper sig i medeltal nära $1\frac{1}{2}$ mil allmän väg på kvadratmilen. Intet af de norrländska länen hinner till detta medeltal. Gefleborgs län, som är bäst försedt, har dock icke fullt $1\frac{1}{3}$ mil på kvadratmilen. Vesternorrlands län har $1\frac{1}{10}$ mil väg, Vesterbotten något drygare än $\frac{1}{3}$ mil, Jemtlands län $\frac{1}{3}$ mil och Norrbotten knapt mer än $\frac{1}{10}$ allmän mil på kvadratmilen. Af det öfriga riket har Malmöhus län mest, eller 5,7 mil, och Kopparbergs län minst, eller 1 mil allmän väg på hvarje kvadratmil.

Beräknar man väglängden efter innevånarnes antal, visar sig förhållandet gynsamare för Norrland. Vesterbotten och Jemtland hafva närmare 2 mil af allmän väg på hvarje 1000-tal innevånare, Vesternorrlands län $1\frac{2}{3}$ mil, Gefleborgs mer än $1\frac{1}{3}$ mil och Norrbottens län $1\frac{1}{4}$ mil på hvar tusende person, då i medeltal för hela riket belöper 1,28 mil på hvarje 1000-tal innevånare, och Jönköpings län står högst med 2,47 mil och Göteborgs län lägst med 0,59 mil allmän väg på hvarje 1000-tal innevånare.

De medel som för nya och omlagda eller förbättrade vägar under fem-årsperioden 1866—70 utgått af staten och kommunerna äro följande.

Gefleborgs	län	af statsmedel	107,500 rdr,	af kommunen	55,260 rdr.
Vesternorrlands	”	”	281,350	”	91,393 ”
Jemtlands	”	”	89,860	”	82,966 ”
Vesterbottens	”	”	65,190	”	3,382 ”
Norrbottens	”	”	181,230	”	62,930 ”
Summa Kronor			725,130		295,931

Sedan nämnda tid har väglängden i Norrland icke obetydligt förökats, men af brist på fullständiga uppgifter kunna vi icke nu yttra oss derom eller anföra ens approximativa siffror. Men huru mycket än tillkommit, är det ännu mera som behöfves. Detta inses väl af befolkningen äfven på landsbygden, som naturligtvis i hufvudsaklig mon får vidkännas hela tyngden af bristerna, men som det oaktadt på flera ställen icke önskat deras afhjelpande. Orsaken härtill är lätt insedd. Ju glesare befolkning, ju längre afstand, desto större tyngd af vägunderhållet, som uteslutande hvilat på jorden. Denna svåra olägenhet och detta stora hinder för åstadkommande af det för odlingens utbredning oundgängliga medlet i vägar, har varit till fullo insedt och serskildt vid sista riksdagen framhållit till behjertande. Sålunda framlade hr A. Bäckström från Norrbotten en motion om vägunderhållet, hvaruti han yrkade nya grunders bestämmande för detta. Det är förmodligen i öfverensstämmelse med denna motion som Norrbottens nyligen hållna landsting beslutat en underdånig framställning om, att nämnda län måtte få bekomma en egen lag i fråga om vägunderhållet. En sådan önskan kan hafva skäl för sig, så vida icke närgränsande län, som i sjelfva verket genom sin omfattning har många jemförelsepunkter med det nordligare länet, äfven skulle vara villigt att uttala sig för ett likartadt ordnande af vägfrågan. Blir detta åvägabragt, är dermed äfven svåraste hindret för nya vägars eller förbättrade vägars anläggande undanröjdt, och det måste då bli fråga om *hvilka* nya vägar som böra anläggas.

Det kan icke bestridas, att nya vägar hittills tillkommit temligen planlöst, stundom till och med godtyckligt. Frånvaron af system, af omfattande plan har varit alltför märkbar. I detta fall har Vesternorrlands läns landsting, på länsstyrelsens förslag, tagit ett steg som med skäl kan lända andra län till föredöme. Att se en sak i stort är utmärkande för den öfverlägsna förmågan, och det är med sann tillfredsställelse vi anteckna, att nämnda länsstyrelse i detta fall röjt en blick, hvars skärpa varit vuxen den utsträckta synvidden. Det var på denna konungens befallningshafvandes framställning som förra årets landsting beslöt att utse en komité för utarbetande af en systematisk plan för successivt utförande af vägförbättringar i länet. I den till följd af denna framställning utsedda komité har landshöfding Treffenberg varit ordförande och de på komiténs uppdrag verkställda undersökningarne hafva verkstälts af kapten Lars Berg. Komiténs utlåtande upptager mer än 20 nya väganläggningar, hvilkas större eller mindre vikt ordnas under 6 klasser, och hela sträckan ny väg upptages till dryga 55 mil med en beräknad anläggningskostnad af nära 1¼ million kronor. Antalet vägar som äro i behof af omläggning eller förbättring, som ordnas likaledes till 6 klasser, upptages till 34, med en beräknad längd af omkring 40 mil

och till en kostnad af omkring 1.370,000 kronor. Hela kostnaden beräknas således till 2 millioner 600,000 kronor, hvaraf staten påräknas villig att bidra med $\frac{2}{3}$ och kommunerna med $\frac{1}{6}$, hvarefter 435,000 kronor skulle återstå att af landstinget tillskjuta. Fördeladt på 20 år skulle den årliga utgiften blifva 15,000 kr., som skulle utgå efter bevillningsgrund, likväl med den väsentliga modifieringen, att $\frac{3}{4}$ beräknas på jordbruksfastighet och $\frac{1}{4}$ på annan egendom. Denna beskattningsgrund godkändes af landstinget, som äfven gaf sitt bifall åt det väsentliga af komiténs förslag och dermed lmnade ett vackert bevis på förmåga att uppfatta sakens vikt och icke skyde dermed förenade kostnader.

Huruvida riksdagen sedermera kan befinnas villig att anslå de påräknade, det vanliga väganslaget betydligt öfverskjutande medel till genomförande af det storartade förslaget, är omöjligt att förutsäga, men man får hoppas att frikostighet i denna väg åtminstone icke skall framkalla nidskhet på anslag för ändamål som dock för det stora hela tager försteget framför detta.

Skogsfrågan.

(Med anledning af Aftonbladets bidrag dertill.)

Om man vill vara fullt opartisk, måste man medgifva, att Aftonbladet om de norrländska förhållanden i allmänhet och om skogsförhållandena i synnerhet röjt en okunnighet som till och med dess uppriktiga vänner i Norrland beklagat och som svårligen kan ursäktas af en tidning hvilken gör anspråk på att vara landets förste, men som väl äfven, hvad det lider, skall öppna ögonen på åtskilliga af dess läsare. För snart ett år sedan upplåt Aftonbladet sina spalter för en insändare — naturligtvis mycket "sakkunnig" — som lyckades göra en sådan skildring af våra tvåvaruförhållanden, att franska konsuln i Christiania på den grund trodde sig kunna afgifva en rapport om dessa förhållanden af sådan beskaffenhet, att den framkallade en protest från snart sagdt alla våra trävaruexportörer och sågverksegare, men hvars verkningar icke desto mindre voro så omfattande, att man till någon del icke utan grund kan anse dem såsom orsak till de tryckta priserna under snart slutade skeppningstid. Det är väl sant att franska konsuln gjort sig skyldig till öfverdrift, men man såg dock — med rätt eller orätt — den förklaringen öppet uttalad, att Aftonbladets "sakkunnige" insändare haft något enskildt syfte med sin artikel. Hade icke Aftonbladet sjelft sväfvat i fullkomlig okunnighet om förhållandena, skulle det naturligtvis betänkt sig, innan det offentliggjorde insändarens olycksbringande artikel.

Helt nyligen har Aftonbladet åter låtit en "sakkunnig" insändare taga till ordet. Verkningarne af den nya artikeln kunde icke blifva desamma som af den redan omnämnda, men de kunna ändå blifva skadliga nog. Syftet kan nu icke vara prisfall, men det måste vara farhoga för en länge väntad omtanke från statsmakternas sida i och för det framtida betryggandet af vår viktigaste exportartikel. Om det icke är Jacob sjelf som nu tigger om grynvållingen,

så är åtminstone rösten förvillande lik honom, och vi hafva ansett frågans stora vikt kräfva ett skärskådande af hans yttranden.

Efter att hafva framhållit det "oegentliga" uti att återgå till 1872 års försäljningspris, fåster insändaren "uppmärksamheten å den af flera svenska sågverksegare och trävaruexportörer utfärdade inbjudning till en allmän sammankomst för att afhandla hit hörande angelägenheter."

Ehuru icke egentligen sågverksegare och trävaruexportör, torde åt omnämnda inbjudning, som snart sagt uteslutande afser en öfverenskommelse att icke under ett visst pris afyttra trävaror från de nordiska länderna, äfven utanför denna industri stående personer det oaktadt böra fästa sin uppmärksamhet. Aftonbladet säger sig "med nöje hafva offentliggjort" denna inbjudning och förnekar dermed riktigheten af de stadsekonomiska läror som det i åratal förfäktat. Ty hvarpå utgår i grunden denna inbjudning, om icke ett försök att på ett konstladt sätt inverka på det naturliga förhållandet mellan efterfrågan och tillgång. Till grund för sina reflektioner lägger insändaren en öfversigt af londonmarknaden; men, så vidt vi förstå, finnes ingenting i denna öfversigt, som uppmanar till utomordentliga åtgärder. Behållningen af trävaror i London den 1 Oktober är i summa icke obetydligt större än vid samma tid de två föregående åren och öfverskjuter i synnerhet 1873 års behållning, så att innevarande års behållning med närmare 2 millioner stycken öfverstiger sistnämnda års. Då man vet att 1873 års försäljningspris voro de högsta som hittills förekommit samt att en fullkomlig rusning till skogarna och efter skogseffekter till följd deraf uppstod, kan man väl förstå att ofantliga kvantiteter skulle tillströmma och fylla marknaden. Den lifliga efterfrågan som stegrade priset å trävaror under år 1873 till dittills okänd höjd måste helt naturligt mycket snart mattas just för de höga prisens skull. Men då en mängd afnämare drogo sig tillbaka eller funno sig icke kunna betala det fordrade priset, hade detta till följd att åtskilliga hus ramlade. Detta åter ledde till tvångsförsäljningar, som visserligen icke voro egnade att hålla priset uppe.

En annan omständighet, som åtminstone med säkerhet rörer vårt eget land, men sannolikt äfven andra länder, är den uppjagade konkurrens som de höga prisen framkallade. Skogen köptes ju till oerhörda pris och med tillverkningar forcerades. Dagsverken betalades till belopp som började förefalla gränslösa, och litet hvar frågade sig huru allt detta skulle sluta. Denna fråga blef icke länge obesvarad. Reaktionen inträdde långt förr än någon kunnat tro, och nu stodo der den stora mängden nykomlingar, som icke skytt något pris, med sina nyförvärfvade effekter. För dem fanns intet val. Om de ville fördröja sitt fall, måste de sälja äfven till underpris, och detta är just hvad som inträffat. Emellertid har naturligtvis äfven denna omständighet i sin mon motverkat en stegring i priset, ty det har under dessa förenade omständigheter alldeles icke hjälpt, att äldre solida hus så långt som möjligt hållit sig tillbaka. Det som åter med skäl kan utgöra anledning till förvåning för den opartiske betraktaren är det faktum, att åtskilliga solida hus, glömska af en ständigt återkommande erfarenhet, tagit sig för att konkurrera om skogarne med nykomlingarne, i stället för att afvakta den tid, då frukterna af dessa senares dagsländararbete kunde för en obetydlighet tillfalla dem såsom öfvermogna. Vi skulle misstaga oss alltför mycket, om icke detta förhållande medverkat till beslutet om en sågverks- och trävaruexportförening. Det vissa är, att ganska känbara förluster drabbat många, och att man icke utan bekymmer

motser framtiden. Huru en förening i det syfte, som den tillämnade skall i väsentlig mån kunna afvända de naturliga följderna af gifna orsaker, är åtminstone för oss en gåta, och vi kunna icke föreställa oss att deras program är möjligt att genomföra; det är icke heller behöfligt. Blir behovet af trävaror i utlandet stort och tillgången är knapp, så stiger priset; inträffa icke dessa förutsättningar, så skall ingen förening af hvad namn och beskaffenhet som helst kunna hålla priset uppe; men väl skulle kunna hånda, om man spänner bågen för strängt d. v. s. om man icke afslutar sitt konto för 1874 och 1875 och tager förlusten, der förlust finnes, såsom en naturlig växling i alla affärsförhållanden, samt börjar på nytt, utan afseende på hvarken det ena eller andra årets pris, utan blott på de villkor varan under nu inträdda förändrade förhållanden betingar, — så kan man befara, att afnämaren nöjer sig med en sämre vara och inskränker sina behof af den bättre, hvarigenom utsigterna skulle blifva ännu mörkare och sålunda föreningens ändamål icke blott förfelas, utan leda till sjelfva motsatsen deraf.

Om vi sålunda icke hysa något förtroende till verkan och gagnet af en förening i föreslagen riktning, anse vi dock, i likhet med Aftonbladet, att en förening af ifrågakomna industriidkare vore väl behöflig, ehuru dess ändamål borde vara ett annat och långt viktigare än både det nu föreslagna och det som Aftonbladet synes hafva tänkt sig i sina "allmänna" anmärkningar.

Efter att hafva rekommenderat denna förening till benågen åtanka, vänder sig Aftonbladsinsändaren naturligtvis emot Norrbottenslagen och ordar om att riksdagen i en hastig vändning, på *landstingets* tillskyndelse, gifvit sitt bifall till densamma. Insändaren låtsar fortfarande okunnighet om att på då varande finansministers enträgna begäran landstingets beslut blef pröfvadt af kommunalstämmorna samt att dessa — man kan säga — enhälligt uttalade sig för landstingets förslag och riksdagens beslut. Insändaren vill dock icke uppehålla sig vid "motiver", hvarföre man begärde en sådan lag, men han förmodar, "att det tillåtna afverkningsmåttet är knapt tilltaget samt att man har gått nog långt in i den enskildes dispositionsrätt öfver sin egendom". Der framsticker åter Esaus ludna hand. Det är sparrhygget som ligger insändaren om hjertat, hvadan han också säger, att "det synes hårdt, att man ej kan få disponera sin skog, *förr än den är fullt utvuxen, måhända i flera fall på väg till att taga röta*".

Vi hafva tagit oss friheten att kursivera det sista uttrycket, emedan det, med respekt till sågandes, är det oförsyntaste vi sett i den vågen. Det är rent ut ett ocker på okunnigheten och lättrogenheten att våga sig fram med ett sådant påstående, som att ett träd af den i Norrbottenslagen bestämda *minimi*-dimension skulle vara fullt utvuxet och att det till och med vore på väg att taga röta. Vi uppmana insändaren enträget att, för sakens skull, uppgifva hvar han sett eller hört en sådan uppgift, ty om den samma har blott en tillstymmelse till sanning, måste man börja diskussionen om skogarne från en helt ny syn- och utgångspunkt. Men så klen beståldt med de norrländska skogarne, som Aftonbladsinsändaren söker göra troligt är det dock icke, och han skall säkerligen blifva oss svaret skyldig.

Insändarens resonemang till förfäktande af sin åsigt innehåller vidare märkliga saker. Han omnämner att vår jernindustri, sedan jernvägsnätet fullbordats genom malmfälten och upp till Norrland (det egentliga svenska skogslandet), är stadd i en högst betydande tillväxt; men han ifrågasätter,

om våra skogar äro mäktiga att i all oändlighet hunna underhålla alla uppstående jernverk. Frågan är sannerligen betydelsefull och innebär ett djupt allvar; men hvad man än i allmänhet må tro derom, visst är att finge insändaren råda, skulle utan all fråga både sågverks- och jerverksrörelse blifva omöjliggjord. Han tycker icke om den inskränkning som Norrbottenslagen pålägger afverkningen, och ömmar dervid ånyo för arbetsklassen i Norrbotten — alldeles så som en viss f. d. finansminister för ett år sedan gjorde. Han vill par tout prix hafva sparrhygge och anser att då sågverken ej gerna kunna använda tråd *under* 10 tum vid roten, de knappast göra undantagslagar nödiga. Med anledning af detta besynnerliga yttrande anhålla vi om en förklaring, huru det skulle tillgå att få 10 tums tråd, om man eger rättighet att afverka träden redan vid 3—4 tums tjocklek och naturligtvis icke underlåter att begagna sig af denna rättighet? Vi skulle äfven vilja veta hvad jernverken hafva öfver till kolning, om en ohejdad export af grufstöttor och sparrar skulle få florera? Vi äro rädda för att insändaren äfven i dessa punkter skulle bli oss svaret skyldig. Det lönar alldeles icke mödan att framdraga siffrorna öfver vår hittills varande export, ty den som vill göra sig mödan att se och höra sig för, han skall icke kunna vara okunnig om, att sågverken varit nödsakade att efter hand nöja sig med mindre och mindre dimensioner, samt att i samma mon uppmärksamheten vänder sig till de dimensioner som icke äro användbara för sågverken. När dertill kommer att vedbehofvet redan nu tårer alltför mycket på den vexande skogen, så må det väl icke vara för mycker begärdt, att man ändtligen beslutar sig för det medgifvandet, att faran icke är ringa, och att något bör göras för hennes förekommande.

Ett exportförbud för tråd af små dimensioner afser således sågverkens räddning; men det afser ännu mera och vi vilja säga det, efter som insändaren så emfatiskt framhåller vådan af Norrbottenslagens princip, nemligen, att det äfven afser *jernverkens* räddning. Sågverken och jernverken äro numera nära förbundna: de ena skola mata de andra. Detta skede i den industriella utvecklingen har redan inträdt, och vi hoppas att Aftonbladsinsändaren icke är okunnig derom.

Hvad Aftonbladet sjelft har att förkunna berör icke dessa frågor; det är "allmänna anmärkningar", som omröra det "skefva omdöme" och "fientliga bedömande", hvarför skogsfrågan skall vara utsatt af brist på "sakinsigt" (hvilkens?), samt att pressen föga annat representerar än rubrikerna "skogssköfling", "åverkan" o. d. Ingenting kan bättre bevisa huru bortkommet Aftonbladet är i denna fråga, ty hvad det der berör är ju "den snö som föll i fjol". De nämnda rubrikerna hafva haft sitt fulla berättigande, varit till mycket gagn för saken och sålunda varit fullt *tidsenliga*; men vi föreställa oss, att allt detta nu är i det närmaste en öfvervunnen ståndpunkt. Jemte dessa rubriker har nog åtskilligt annat smått och godt äfven uttalats, och frukten har blifvit — opinionens mognad för de åtgärder som nu förväntas.

Hvarjehanda.

Alun såsom skyddsmedel mot hvarjehanda ohyra.

Användning af alun mot vinträdsfrätaren, som tillfogar vingårdsegare i södra Frankrike så stor skada, har kommit en fransk godsegare på den tanken, att använda detsamma äfven mot större djur, såsom vägglöss, flugor och till och med råttor och möss. För detta ändamål upplöste han 2 skålp. alun i 4 liter kokande vatten och hällde denna vätska i kokhett tillstånd i alla sprickor och hål på vindar och i spanmålsbodar m. fl., hvarest råttor och möss hade sina in- och utgångshål. Träd och till och med sten och kalklager insögo alunlösningen, och sedan vattnet fördunstat, blef kristalliserad alun kvar i väggar och murar. Då djuren nu, sedan de gamla hålen noggrant tilltäppts, icke längre kunde begagna sig af dessa hål och icke heller kunde göra några nya, försvunno de alla inom få dagar. Vägglössen försvinna äfven, om man bestryker de väggar, sängställen o. s. v., hvori de hafva sitt tillhåll, med kokande alunlösning, och de återkomma aldrig till dessa ställen. Om man hvitmenar timmerväggar eller timmertak med kalk, och tillsätter litet alun till kalken före begagnandet deraf, så uppehålla sig icke heller flugor i rummen. Användningen af alun kan i alla dessa fall icke tillskynda människans helsa den minsta skada. Godsegarens förfarings-sätt är redan bekant i många departement i Frankrike och öfver allt användt med en förvånande god påföljd.

Ett enkelt och ändamålsenligt vattenfilter.

För att rena ett orent och för dryck och kokning osundt vatten förskaffar man sig en stor blomkruka. På botten af den samma, öfver öppningen för vattnets aflopp lägger man ett lager af väl utglödgade, grofstötta träkol och på detta ett andra lager af flodsand, som genom flitig uttvättning blifvit väl renad. Detta bildar det filter, genom hvilket allt dricks- och kokvatten silas. Krukan ställer man antingen på ett annat kärl för vattnets mottagande, eller ock hänger man upp henne på lämpligt sätt öfver kärlet. Ändamålsenligt är att tillstoppa krukans afloppshål med en svamp, på det att icke kolpartiklar må kunna gå igenom. Filtrerämnet måste ofta ombytas. Under rådande epidemiska sjukdomar är dricksvattnets filtrering i synnerhet att förorda. Då man misstänker, att vattnet är bemängdt med sjukdomsfrön och man icke har något annat att tillgå, lägger man på sandfiltret ännu ett lager af bomull.

En ny konkurrent till Salicylsyran.

Under det att Salicylsyran tilldrager sig det största intresse och dels förstorar, dels förstärker sin verknings- och användningskrets, uppdyker ett nytt konserveringsmedel, som, så vidt man af de hittills vunna resultaten kan bedöma, är en andra Salicylsyra.

Man har nemligen låtit undersöka Thymolens, röta och jäsning motverkande, egenskaper och resultatet af denna undersökning är i hög grad öfverraskande.

Timjanoljan (som innehåller Thymol) erhålles genom destillation af timjan med vatten. Vi anse öfverflödigt att här anföra den kemiska processen dervid och omnämna endast, att Thymol kokar vid 230 gr. Cels., smälter vid 44° och är i likhet med Salicylsyran mycket svårlöslig i vatten. Thymolens lukt är lik Timjans.

Enligt uppgift skall det behövas nästan fyra gånger så starka lösningar af Carbol- och Salicylsyra för att åstadkomma samma verkningar som af Thymollösning.

Mjölk, försatt med Thymol, visar först 20 dagar senare tecken till ystning, än om mjölken är blandad med en lika mängd vatten. Under det att normal mjölk som står i ett öppet kärl redan efter 10 till 12 dagar öfvergår till förruttnelse, bibehåller Thymolmjölken ännu efter fem veckor den aromatiska thymollukten och visar icke ett spår af mögelsvamp.

Ren och färsk ägghvita, som i beröring med luften redan efter 3 till 4 dagar förskämnes, visade genom att försättas med thymolvatten efter elfva veckor icke det ringaste tecken till förskämning.

I likhet med Salicylsyran visade sig Thymolen fullkomligt i stånd till att upphäfva giftets verkan på djurorganismen, och likaledes bevisade sig Thymolens oskadliga verkningar på den samma.

På läkarekonstens område har Thymolen derföre bestått profvet som konkurrent till Salicylsyran, och har äfven den varit verksam mot blodsjukdomar, Diphteritis m. m.

Man motser med intresse ytterligare försök och hoppas att det ännu höga priset, både på Thymol och Salicylsyra, skall blifva modererat, så att hinder för deras användande i större skala icke må förefinnas.

Rättelse.

I förra numret stod under *Hvarjehanda* några ord om *Salycilsyra*, hvilket bör vara *Salicylsyra*.

23. OKT. 1969

UMEA

Norrland och dess Framtid.

Tidskrift utgifven af "Sällskapet för Norrlands väl".

Redaktör och ansvarig utgivare:
Aug. Cajanus.

Tryckt hos J. A. Johansson,
Hernösand.

N° 11.

November.

1875.

Innehåll: Ifrågasatt förordning rörande flottled. — Sparbanksväsendet år 1873. — Sundsvalls stad. — Hvarjehanda.

Ifrågasatt förordning rörande flottled.

I den mån behovet af tillgång på skog gör sig gällande eller trävaru-industrien vinner större omfattning, måste man vända sig till trakter å hvilka skogen varit så godt som orörd, af brist på möjlighet att få timret nedflottadt. Så länge industrin var inskränkt inom de gränser, der behovet af träd kunde fyllas genom afverkning å närmare belägna trakter eller utefter redan begagnade flottbara vattendrag, gjorde sig några nya bestämmelser om förut icke begagnad flottled icke särdeles kännbara; men förhållandet är numera väsendtligen förändradt. Skogstillgången har på tillgängliga trakter aftagit och ehuru genom enskildes företagsamhet åtskilliga strömrensningar kommit till stånd, återstår mycket i denna väg ännu att göra. Men i begge fallen, både vid vattendrag som redan äro rensade och vid sådana som kunna förväntas snart blifva det, möter en olägenhet som genom en bristfällighet i vår lagstiftning, vid många tillfällen blottställer den i statsekonomiskt hänseende för vårt land så viktiga trävarurörelsen. Detta gäller i synnerhet Norrland, som innesluter vida mer än hälften af hela rikets skogstillgångar och der behovet af strömrensningar allt mer gör sig kämbart. Staten har dessutom serskildt intresse af att bestämmelser rörande flottled så snart som möjligt införlifvas med vår författningssamling, ty enligt förre chefens för skogsstyrelsen meddelande till riksdagen har redan förekommit, att vid auktioner å kronans virke det samma antingen alls icke kunnat försäljas eller måst afyttras till alltför lågt pris, emedan spekulanter befarat att ej få obehindradt nyttja tillgängliga enskilda vattendrag för virkets flottning.

På grund af denna erfarenhet hade generaldirektör Ros vid sista riksdagen väckt motion om beslutandet af en författning, hvarigenom omnämnda brist kunde afhjelpas. K. Brevet den 8 April 1811 stadgar, att der flottled förut icke varit och hvarest vid uppkommande rättegång jord- och strandegare icke heller med stöd af lag och författningar kunde åläggas att flott-

led öppen hålla, finge på öfverenskommelse med egarne till sådana vattendrag ankomma om och på hvad villkor de till flottning finge nyttjas.

Detta stadgande inrymmer sålunda en laglig rättighet åt strandegaren att på sina ställen omöjliggöra en industri, hvilken mången gång kan vara af ojemförligt större betydelse än de som strandegaren må kunna utöfva. Imellertid kommer det nya, i sig sjelf berättigade anspråket i kollision med den gamla, i vår lag rotade och häfdvunna eganderätten till vattnet, hvarigenom tvenne anspråk, som hvardera fordra behörigt afseende, stå rustade mot hvarandra. Denna dualism gifver full förklaring på den ifver och hårdnackenhets, hvarmed frågan å ömse sidor behandlades af riksdagen.

Motionären yrkade att pröfningen af, huruvida flottning i sådant vattendrag må ega rum, skulle öfverlemnas till Konungens Befallningshafvande, hvaremot Lagutskottet uttalade sig för förvärfvande af denna rättighet genom expropriation eller en liknande åtgärd. Mellan dessa yttersta linier utkämpades striden, likväl så, att äfven en åsigt trängde sig fram som ville bifalla hvarken det ena eller andra af dessa två hemställanden, utan som till regeringens bepröfvande ville öfverlemna, huruledes allmän flottled i de vattendrag, der den ej redan finnes men är af behovet påkallad, må, utan förbiseende af strandegares och vattenverksegares rätt, kunna anläggas och begagnas, samt till riksdagen göra framställning om den lagstiftningsåtgärd, som för ändamålet finnes erforderlig.

Denna formulering af frågan, som i reservation mot utskottets hemställan afgafs af hr S. Ribbing, berörde sålunda icke tvistepunkterna, utan angaf blott en utväg att för ögonblicket komma ifrån frågan så lätt som möjligt, och denna utväg omfattades äfven af riksdagen.

Då frågan antagligen derföre åter kommer att behandlas äfven af nästa riksdag, torde ett kort angifvande af de skäl som från de olika sidorna och ur de olika synpunkterna anfördes här försvara sin plats, hvarjemte vi skola tillåta oss att uttala en egen mening i frågan.

Eganderätten till vatten är alldeles tydligt stadgad i vår lagstiftning; samma förhållande förefinnes i England, hvaremot i flere andra europeiska länder, på grund af romerska rätten, skilnad är gjord mellan offentliga och enskilda vatten samt jemväl egarnes dispositionsrätt öfver de senare blifvit betydligt inskränkt. Oaktadt grundsatsen om eganderätten till vatten i svenska lagstiftningen äro oförtydbart stadgad och uppfattningen om vattnets karakter af enskild egendom i Sverige är ännu skarpare utpreglad, finnas dock bestämmelser deruti som i viss mån göra inskränkningar i denna rätt. En sådan inskränkning är den medgifna flottningen i vattendrag som af ålder dertill brukade varit. Lagberedningen har äfven föreslagit följande stadgande i jorda-balken: "Finnes i vatten flottled för timmer eller annat, varde ock den öppen lemnad, att framgent begagnas, till storlek och på sätt som af ålder brukligt varit eller stadgadt varder." Fiskeristadgan innehåller i 2 kap. 11 paragrafen att äfven der kungsådra icke finnes, en sjettedel af vattnet skall hållas öppet, "der fiske ofvanför ligger, eller flottled nyttjas, eller vattendämning, i brist af sådan öppning, kunde skada". Imellertid gifver K. Brevet af år 1811 en tolkning åt eganderättens beskaffenhet, som skulle kunna blifva i högsta grad hinderlig för den industriella verksamhetens utveckling, på samma gång det kunde föranleda den största misshushållning och förbjuda staten sjelf att nyttiggöra sin egendom. Det angifver nemligen

att vattendrag finnas, der jordegarna *icke* ens genom rättegång kunna tvingas att tillåta flottleds öppnande. Vattenrättskomitén har också gifvit en sådan tolkning åt denna punkt, då han yttrar följande: "Efter författningens ordalydelse äro strandegarna nemligen ovilkorligen berättigade att betinga sig ersättning för vattendragets begagnande till flottning, om det förut icke ens kunnat dertill användas". Dock förmedlar komitén denna tolkning genom det yttrandet, att "denna ömtålighet om eganderätten, i ett fall då den icke är fullt tillämplig, har, genom framkallande af monopol å kommunikationslederna, ledt till ingrepp i andras rättigheter att fritt afsätta sina produkter". Komitén kallar vidare flottningen "endast ett temporärt och mera tillfälligt transportsätt, som förr eller senare måste ge rum för sjöfarten" — ett yttrande som för oss är obegripligt.

Mellan de motsatta åsigtarna framställde hr Treffenberg ett förmedlingsförslag, som vi här ordagrant återgifva: "Med ändring af hvad K. Brevet den 8 April 1811 innehåller angående flottning i enskilda vattendrag, der flott- och farled förut icke varit, varder härigenom förordnad, att der jord- och strandegare icke med stöd af lag och författningar kunna åläggas att flottled tillåta och öppen hålla, i hvilket hänseende uppkommande tvister fortfarande skola tillhöra allmän domstols upptagande, men erforderliga föreskrifter rörande de villkor, hvarunder flottning må ega rum, af Kongl. Maj:ts Befallningshafvande meddelas, i öfrigt fråga om flottleds inrättande i enskilda vattendrag må väckas hos konungens befallningshafvande, som, efter det undersökning på stället skett och vederbörande blifvit hörde, eger att pröfva, huruvida med afseende på ortens och det allmännas fördel flottning i sådant vattendrag må ega rum, samt i öfrigt meddela erforderliga föreskrifter på sätt stadgadt är i afseende å vattendrag, der flott- och farled förut varit, dock att, der vid undersökningen utrönt blifvit, att för flottleds inrättande nödigt är att jord afstås, lagligen bygda broar, fiskeverk och vattenverk utrifvas eller att egare deraf lida intrång i deras nyttjanderätt, samt hinder för bifall till flottningen eljest icke möter, frågan om strandegares skyldighet att sådan jord afstå eller sådant intrång lida skall konungens pröfning underställas för vinnande af den vidare behandling af ärendet, som med kongl. förordningen om jords och lägenhets afstående för allmänt behof öfverensstämmer".

Det har säkerligen icke varit lätt att, med bibehållande af det logiska sammanhanget, i en enda mening få uttryckt alla de bestämmelser som afsetts att deruti inrymmas. Också kunde det sålunda svårligen undvikas att meningen blef tung och invecklad. Om vi icke missförstått den, skulle måhända meningen blifvit mera öfverskådlig, i fall den samma fått följande obetydliga förändring: "varder härigenom förordnad, att — med undantag af det fall der jord — och strandegare etc. — — — meddelas — fråga om flottleds inrättande i enskilda vattendrag etc.

Förslagsställaren har här försökt att bevara eganderätten oförkränt, på samma gång han i öfrigt velat bereda möjlighet för trävaruhandlare att få sitt virke nedflottadt. Det kan dock icke förnekas att konungens befallningshafvandes makt dervid blefve måhända betänkligt stor. Visserligen finnes tillfälle att söka ändring af dess beslut hos kammarkollegium och Kongl. Maj:t, men denna procedur leder icke snart till målet och skall helt visst i det längsta undvikas. Imellertid var detta förslag helt nära att

vinna seger i andra kammaren och hade sannolikt vunnit de flestes bifall, om icke första kammaren redan uttalat sig för hr Ribbings "oskyldiga" förmedlingsförslag.

För vår del måste vi uppriktigt bekänna, att det förekommer oss alldeles omöjligt att få denna fråga på ett fullt tillfredsställande sätt besvarad, så länge man icke vill uppgifva strandegares, förmenta eller lagliga, rätt att kunna omöjliggöra en med våra naturtillgångar så väl öfverensstämmande industri som skogsafverkning och sågverksrörelse. Om än ett dylikt fall skulle förekomma endast såsom undantag, torde det vara nog för att få blotta möjligheten dertill undanröjd. Man kan tänka sig — och det låter näppeligen sig göra utan under en sådan förutsättning — ett dylikt undantagsfall, härflytande af ren kitslighet eller personlig ovilja och hämdlystnad, men som kunde tillfoga det allmänna eller enskildta intresset mycket omfattande skada. Bör en sådan rättighet lagligen stödjas och uppmuntras? Bör man hylla en rätt som i sjelfva verket icke annat är, än rätten att åtminstone negativt göra skada? Eganderätten bör omgifvas med all möjlig helgd, men bör den utsträckas till ett egendomsföremål som jag icke kan skydda, eller som genom sin natur är och måste vara en gemensam egendom. I fråga om personlig frihet heter det: *my house is my castle* — mitt hus är mitt skyddsvärn —, men man skulle äfven kunna tillämpa det om egendomen sjelf: mitt hus är okränkbart, ingen får förgripa sig derpå; dess område är äfven begränsadt; det har icke, såsom odjuren i hafsdjupet, några tentakler hvarmed det kan fånga närgränsande hus eller föremål, och ingen annans hus är heller försedt med sådana att omspinna större eller mindre del af mitt. Likväl kan jag tvingas att, visserligen mot skälig ersättning, för vissa allmännyttiga ändamål uppgifva eganderätten dertill. Jag har en jordegendom, lika godt om 1000 eller 1 tunland, — jag kan i hvilket fall som helst skydda den mot andras ingrepp; jag kan inhägna den och bruka den såsom jag för godt finner; men huru jag än förfar med honom, kan jag dermed — utom i ett enda fall — icke förändra närgränsande egendoms natur, ej heller i något fall dess område. Om någon besittnings- och eganderätt borde vara oförkränkt, är det väl till en sådan egendom. Likväl kan jag lagligen uppfordras att upplåta större eller mindre del af honom, när det gäller ett högre intresse. Dessa exempel böra ådagalägga halten och omfånget af min eganderätt. Nu uppstår fråga om en naturkraft, som genom sjelfva sin beskaffenhet måste i vissa fall betraktas såsom en gemensam tillhörighet. Det är om eganderätten till ett *rinnande* vatten fråga uppstått, och man talar om "uppoffring af eganderätten", derföre att en annan än "egaren" begagnar det till transportmedel och äfven om denne andre icke tillskyndar egaren någon den ringaste skada. Och denna rätt grundar sig på ett kungabref af år 1811! Man vore färdig att kalla detta exklusiva stadgande för ett *lapsus calami*. Orsaken till dess tillkomst må hafva varit hvilken som helst, det vissa är, att man vid den tiden icke tänkte sig till hvilka orimliga konsekvenser det samma kunde leda. Men när en lag eller förordning utdömes af det allmänna rättsbegreppet, är sannerligen tid på att den lagstiftande makten upphäfver den samma. Det är derföre vi icke kunna inse behöfligheten af att bibehålla i en ny förordningen sådan bestämmelse, hvarigenom det på en strandegares godtycke får bero, huruvida en för landets fortkomst och utveckling samt tillgodogörandet af dess

naturtillgångar nödvändig industri skall få uppkomma och ega bestånd. Man ser i våra dagar mycket stora anspråk uppställas på det allmännas skyldigheter mot vissa enskildta intressen, — skulle icke äfven anspråk, måhända ännu mera berättigade, kunna uppställas på samma intressens skyldigheter mot det allmänna. Om man tror att samhällets trefnad befrämjas endast genom ensidiga eftergifter och ensidiga rättigheter, så våga vi tro att man icke så litet missförstår villkoren för denna trefnad. Äro icke tillmötesgåendet och pligterna ömsesidiga, släpar samhällskroppen sig framåt endast med tillhjälp af kryckor. Således bort med allt monopol äfven i detta afseende!

Men med ett sådant yrkande äro vi långt ifrån att vilja prisgifva strand- och jordegare för flottgodsegares möjliga intrång. Begge intressena måste ömsesidigt hafva rättigheter och skyldigheter. Vi sluta oss i detta fall till de bestämmelser som äro gällande för vårt grannland Finland. En för detta land gällande förordning om flottning af skogsalster bestämmer hufvudsakligen följande:

Hvar och en må ega rättighet att beträda eller med flottgods lägga till vid stränderna af flottled samt der anbringa bomfästen.

Der allmän farled för ång- eller segelfartyg nyttjas; der bro, sluss, vatten- och fiskeverk eller annat fiske, som regelbundet idkas, kan af flottningen skadas, eller ock der annan värdefullare anläggning förefinnes, eller skogsalster icke kunna utan uppdämning fortskaffas, får flottning icke bedrivas, förrän syn och pröfning föregått i den ordning här nedan angifves, så framt ej saken uteslutande angår enskilde sakegares rätt och dessa gifva sitt samtycke dertill.

Sådan syn och pröfning kommer efterhand att på statsverkets bekostnad verkställas i vattendrag som till flottled allmännare begagnas. Dock kan densamma förut ske på ansökan hos guvernören i länet; styrkes att endast mindre bro eller ringare vattenverk finnes i vattendraget, må guvernören, sedan vederbörande sakegare blifvit hörda, utan syn tillåta flottning mot borgen för möjligen uppkommande skada.

Synen förrättas af distriktsingeniör eller annan sakkunnig person med biträde af forsttjensteman samt tvenne gode män, samt bör hafva till ändamål 1:o) tillbörligt skydd för ofvan nämnda verk och inrättningar m. m. 2:o) om flottning bör någon del af året förbjudas; om virket bör afbarkas, om det bör flottas löst eller i flottor. Vidare, om säkerhet för befarad skada bör affordras virkesegaren; om flottningen sker för flere egares gemensamma räkning och huru flottningen då bör ordnas; huru gemensamt virke skall på lämpligt ställe åtskiljas, huruvida expropriation af mark, vattenområde eller vattenverk är nödvändig, samt under hvilka villkor flottningsmanskaper må beträda enskild jordegares område.

Dessa handlingar insändas till guvernören som på grund deraf gifver utslag; men forststyrelsen utfärdar ordningsstadga, dock kan flottning äfven innan utslaget vunnit laga kraft få verkställas, om säkerhet ställes för uppkommande skada.

Äro anstalter erforderliga för flottningens underlättande eller till skyddande af andras egendom, förbehåller sig kronan företrädesrätt att dem anlägga.

Flottningen skall ombesörjas af en förman och virket förses med märke, hvarom vederbörande böra underrättas genom kungörelse, som uppläses i ortens närmaste kyrkor.

Om flottningsmanskapet måste beträda annans jord, skall sådant anmälas tre veckor före flottningens början; sker skada, skall den godtgöras. Skulle tvist dervid uppstå, utser hvardera parten 1 god man, som välja en tredje: den med gode männens utslag missnöjde eger söka ändring vid vederbörlig domstol. Erlägges icke ersättningen för skadan, må virke med kvarstad beläggas.

Sker ohägn å stränderna, straffes med böter och ersätte skadan.

I denna förordning talas således icke om någon *dominium plenum*, eller kanske ännu närmare uttryckt: *privilegium exclusivum*, utan endast serskildt bjudande omständigheter kunna inskränka flottningstiden eller tvinga till anlåtande af expropriationsåtgärder. Allt det skydd som strandegare med fog kan ifrågasätta är honom äfven genom denna förordning tillförsäkradt under det att den administrativa myndighetens makt är begränsad genom sakkunnige personers undersökningar och utlåtanden. Den polistjenst som riksdagen icke syntes hafva något mot att lägga i länsstyrelsens händer är här till en del öfverlemnad åt skogsstyrelsen, i det att denna skulle utfärda ordningsstadga för flottningen. Svårligen lär kunna förnekas att sistnämnde styrelse äfven är en mera kompetent auktoritet än länsstyrelsen i dylika frågor, och man skall derjemte finna, att denna förordning till rätter man och rätter form öfverlemnar alla detaljbestämmelser.

Den företrädesrätt finska kronan förbehåller sig, att anlägga sådana anstalter som äro erforderliga till flottningens underlättande eller till skyddande af andras egendom, står naturligtvis i sammanhang med det åtagande hvartill kronan, om köparen så önskar, förbinder sig, nemligen släpningen till vattendraget af det bortauktionerade virket.

Utrymmet har förbjudit oss att intaga förordningen i fullständigt skick, hvarföre äfven några enskilda detaljbestämmelser äro utelemnade. Vi föreställa oss att en närmare bekantskap med denna förordning skulle vara vederbörande till mycken nytta, och vi hafva känt oss manade att fästa en allmänare uppmärksamhet på den sammas tillvaro, öfvertygade att begreppen om den maktpåliggande flottningsfrågan dermed skola vinna i klarhet

Sparbanksväsendet år 1873

med serskildt afseende på Norrland.

Med verklig otålighet hafva vi förväntat det häfte af Statistisk Tidskrift som upptoge redogörelse för sparbankerna i riket. Slutligen har det dock, den 15 November, kommit oss tillhanda. Men vi måste upprigtigt bekänna, att vår tillfredsställelse öfver detta sentida mottagande varit icke alldeles oblandad. Till vår stora förvåning erforo vi nemligen, att den nu utkomna redogörelsen omfattar år 1873. Det har således behöfts 1 år och 10 månader efter räkenskapsårets slut för att allmänheten skulle få del af dessa lika intressanta som riksviktiga redogörelser! Att denna oerhörda tidsutdrägt icke vore beroende af statistiska centralbyrån hade man sig nogsamt bekant, och bekräftelse derpå erhåller man dessutom af byrån sjelf, som funnit sig föranlå-

ten att uppgifva de närmare orsakerna till dröjsmålet. Dessa bestå deruti, att några sparbanker i Kristianstads län icke kunnat förmå sig att insända uppgifter. Byrån har äfven anmärkningar att göra mot andra sparbanker; men med glädje finner man, att veterligen åtminstone ingen sparbank i Norrland gjort sig skyldig till försummelse härutinnan. Sedan genom sista riksdagens beslut en strängare kontroll kommer att öfvervaka sparbankernas förvaltning, får man hoppas att redogörelse för hela riket hädanefter skall kunna meddelas åtminstone före utgången af det år som följer efter räkenskapsåret. För detta ändamål torde det vara nödvändigt att, om uppgift icke inkommit t. ex. till juli månads slut, riksredogörelsen utan vidare utsändes i det skick inkomna uppgifter medgifva. Detta skall säkerligen till ett följande år påskynda uppgifternas insändande, och det ginge ju an att i en rektifikation länsvis i summa upptaga sparbankernas ställning för ett äldre år, sedan de saknade uppgifterna inkommit. Ett sådant tillvägagående skulle otvifvelaktigt sätta mera lif både i räkenskapsförare och allmänheten, hvilken senare helt naturligt med större uppmärksamhet följer en närmare tids tilldragelser än en aflågsnare.

Efter denna anmärkning, som vi hoppas icke kan stöta någon för hufvudet, öfvergå vi nu till ett skårskådande af sparbanksverksamheten för år 1873, naturligtvis hufvudsakligen hvad Norrland angår.

Det antal sparbanker, för hvilket redogörelse kunnat lemnas, utgör 271 mot 266 för år 1872. Af de tillkomna år endast 1 i Norrland, nemligen Råne sparbank i Norrbottens län. Af dessa 271 sparbanker komma endast 25 på Norrland. Likväl må dervid märkas att Vesternorrlands, Jemtlands och Vesterbottens samt till en del Gefleborgs län hafva filialer i socknarna, hvilkas räkenskaper inräknats i läns-sparbanken.

Omsättningarna i hela rikets sparbanker år 1873 utgjorde som följer:

Antal delegare vid årets slut:	Delegarnes			Sparbankens egen fonds behållning. Kr.	
	insatser	uttag	behållning		
	Kronor	Kronor	Kronor		
Summa för riket	563,857	35,962,766	21,939,102	106,255,037	5,577,913
Deraf på Norrland	37,018	3,440,977	1,877,482	8,430,083	344,899

Dessa summor fördela sig på de norrländska länen sålunda:

Gefleborgs län					
13 sparb.	20,685	2,468,053	1,508,167	5,168,593	181,91 6
Vesternorrl. län					
3 sparb.	6,477	530,389	211,423	1,417,763	77,003
Jemtlands län					
1 sparb.	3,801	142,892	70,674	935,256	56,180
Vesterbottens län					
2 sparb.	3,084	142,626	30,229	394,395	10,463
Norrbottens län					
6 sparb.	2,971	157,017	56,989	514,076	19,337

Man finner häraf, att den äldsta och mest utvecklade landsändan, Gefleborgs län, tager brorslotten af den norrländska sparbanksverksamheten, så att detta län har mer än hälften af hela Norrlands sparbanksdelegare och närmare

två tredjedelar af dess sparbanksbehållning. När de Norrländskade legarnes behållning utgjorde tillsammans 8 % af hela rikets belöpte sig deraf 4,9 % på Gefleborgs län, 1,3 % på Westernorrlands, 0,9 % på Jemtlands, 0,4 på Vesterbottens och 0,5 på Norrbottens.

Jemfördt med innevånarnes antal lemnar Norrland följande resultat: Gefleborgs län hade 1 delegare på hvar 8:de person, Jemtlands län 1 på hvar 19:de, Westernorrlands län 1 på hvar 22:dra, Norrbottens län 1 på hvar 27:de och Vesterbottens län 1 på hvar 31:sta person.

Sistnämnda län har således kommit på efterkälken; men det har under de sista åren tagit våldigare ansatser än något annat län i hela riket, med undantag af Stockholms och Gefleborgs län, för att afhjelpa detta missförhållande. Sålunda hade det år 1861 endast 1 delegare på 208 personer,

då Norrbottens län hade	1	„	„	92	„
Vesternorrlands län	1	„	„	68	„
Gefleborgs län	1	„	„	50	„
Jemtlands län	1	„	„	39	„

men år 1871 hade

Vesterbottens län	1	„	„	54	„
Norrbottens län	1	„	„	41	„
Vesternorrlands län	1	„	„	31	„
Jemtlands län	1	„	„	27	„
Gefleborgs län	1	„	„	11	„

Såsom man finner af uppgiften för år 1873, har förhållandet från 1871 blifvit ännu gynsamare, så att Gefleborgs län då hade 7 sydligare län i sämre ställning och 3 i likartad, eller 1 delegare på 8 personer, hvaremot de öfriga norrländska länen visade vida sämre resultat än något annat län i riket. Skulle Norrland fortgå i någon jemförlig grad från 1873 som det företett under de 12 åren 1861—1873, komme dock ganska snart flere af de sydliga länen att öfverflyglas. Man kan med skäl förvänta detta med afseende på de större inkomster som under dessa år tillfallit Norrland och den mindre företagsamhet som derstädes både i industriell väg och förbättrade kommunikationer förefunnits. Att 1 $\frac{1}{3}$ million kronor under år 1873 insatts till förräntning i sparbanker är visserligen vackert, men det är i sjelfva verket ganska litet i förhållande till hvad som kunnat och bort besparas. För att vara rättvis bör man icke förbise en anmärkning af statistiska tidskriften i fråga om tillökningen. Tidskriften yttrar att det minst gynsamma förhållandet mellan delegarnes och invånarnes antal visserligen finnes i Norrland, men att denna proportion likväl under året ganska fördelaktigt utjemnats. ”Bekant är att många af dessa län” (deribland beräknade Kalmar, Vermland, Vestergötland och Dalarne) ”hafva en större årlig tillväxt i folkmängden än hvad medeltalet för riket kräfver, hvadan der behöfves ett proportionsvis större antal delegare än der folkökningen ej är så stor”,

Afser man medeltalet af sparbanksdelegarnes innestående behållning vid slutet af åren 1861—1873, visar icke heller Norrland något ofördelaktigt resultat; ty då medeltalet för hela riket utgjorde 188,44 kronor, blef medeltalet för Norrland 203,14 kronor. Endast 7 af de sydliga länen visade ett högre medeltal, och det är äfven anmärkningsvärdt, att de hela rikets län, i hvilka sparbanksböckerna öfver hufvud taget representera det största värde, äro Gefleborgs och Jemtlands län. Fördelas åter sparbankskapitalet på innevånarne,

blir förhållandet annorlunda. Riksmålet blir då 25 kronor och Gefleborgs län kommer då såsom det fjärde i riket med 33 kr., men Jemtlands län har knapt 13 kr. och Vesterbotten endast 4 kr. Sparbanksböckernas medelvärde synes under år 1873 haft största tillväxt i Westernorrlands län, der det ökats med 12 %, under det att delegarnes antal stigit med 21 %.

I fråga om förhållandet mellan insatser och uttag under åren 1871—1873 visar Vesterbottens län den vackraste proportionen. För 100 kronors insats för hvardera året har uttaget varit endast resp. 36—27—21, då deremot Gefleborgs län visade resp. 67—54—61 och Jemtlands län resp. 36—92—49.

Delegarnes behållning för hela riket visade under år 1873 en tillväxt af 18 millioner 515,522 kronor, och i denna tillökning hade räntorna bidragit med 4,450,949 kr.

Mot det betydliga kapital som sparbanken förvaltar åt andra framstår bankens egen fond såsom synnerligen obetydlig. Summan deraf uppgick för år 1873 till 5,577,913 kr., eller i medeltal för hela riket 5,3 % mot de emottagna kapitalen. Öfver detta medeltal står Jemtlands län med 6 % och Westernorrlands län med 5,4 %, men under det samma står Norrbottens län med 3,7 %, Gefleborgs med 3,6 % och Vesterbottens med 2,7 %. Högst i riket var Kalmar län med 11 %, lägst Stockholms län med 2,1 %.

Med denna svaga grund- och reservfond är den farhogan icke obehörig, att en sparbank kan komma på obestånd. En så betänkligh rubbning har till och med inträffat. Till förekommande häraf beslöt innevarande års riksdag, att all den vinst som å rörelsen uppkommer skall ingå i en reservfond intill dess denna bildar 10 % af delegarnes kapital. Vidare beslöts, att om tillgångarne i sparbanken genom olyckshändelse eller förlust nedgått till endast 95 % af innestående medel, så ställes sparbanken under utredning. Derigenom skulle delegarne vara lagligen skyddade för att förlora större del af sina besparingar än 5 %. Den säkerhet de härför ega är att sparbanksredogörelserna skola årligen offentliggöras, att konungens befallningshafvande eger alltid rätt att taga kännedom om förvaltningen och räkenskaperna, samt att den eller de i styrelsen som icke ställt sig till efterrättelse de anförda föreskrifterna, äro personligen ansvarige att ersätta sparbanken eller delegarne hvad genom föreskrifternas åsidosättande förlorats.

Af stort intresse är den tabell som klassificerar delegarne efter deras behållning. För Norrland gestaltar sig denna fördelning sålunda:

	Gefleborgs län		Western. län		Jemtlands län		Vesterb. län		Norrb. län	
	delegare.	kr:r.	delegare.	kr.	delegare.	kr.	delegare.	kr.	delegare.	kr.
Junder 10 kr.	4,688	15,472	1,340	5,324	627	2,511	657	2,613	565	3,294
10—50 „	4,234	93,596	1,562	39,585	1,051	23,753	960	22,643	739	20,757
50—100 „	2,038	138,917	764	52,075	445	29,989	397	25,731	428	28,914
100—500 „	6,475	1,591,901	1,979	449,276	1,161	266,317	903	187,298	968	205,569
500—1,000 „	1,955	1,267,770	541	375,846	276	196,524	122	82,421	187	124,537
öfver 1 000 „	1,295	2,060,937	291	495,657	241	416,161	45	73,689	84	131,005

Den klass som i Norrland representerar största antalet delegare är sålunda kl. 100—500 kronors behållning. Endast Vesterbottens län har de flesta delegarne i klassen 10—50 kronor, hvarutaf man skulle vilja draga den slutsatsen,

att i detta lån sparbanken anlitas mest af sådana personer för hvilka den i första rummet är bildad, nemligen tjenare och lägre arbetare.

De norrländska sparbankernas ålder är mycket olika. Den äldsta är Gefle stads af år 1824, derefter Hernösands af år 1827, Jemtlands lläns år 1847, Hudiksvalls år 1848, Norrbottens lläns 1852, Skellefte 1853. Icke mindre än 13 hafva bildats på 1860-talet.

Rikets äldsta sparbank är Bromö glasbruksarbetares i Skaraborgs lån af år 1813,

I sammanhang med sparbankerna må yttras ett par ord om Rännte- och Kapitalförsåkringsanstalterna i riket vid 1873 års slut. Dessa anstalter voro till antalet 11, hvaraf ingen i Norrland; delegarnes antal utgjorde 55,569 och tillgångarne voro följande: besparingsfonden 8,333,253 kr., lifräntefonden 1155,256 kr., reservfonden 74,211 kr., donationsfonden 24,113 kr., eller tillsammans 8,586,833 kr. Den i Stockholm befintliga är den mest betydande af dessa anstalter, i det att den ingår med mer än $\frac{2}{3}$ af hela summan, och till denna summa har Norrland äfven i sin mon bidragit. Dessa anstalter hafva onekligen ett afgjort företräde framför sparbankerna, om än begge i förening utöfva det mest välgörande inflytande både i ekonomiskt och moraliskt afseende.

Sundsvalls stad, betraktad vid belysning af dess arkiv.

Till Sällskapets bibliotek har utgifvaren, härads höfding Sv. af Sandeberg öfverlemnadt 2:ne häften "Kommunala stadgar samt andra handlingar rörande Sundsvalls stad". Vi hafva ansett det tillhöra oss att taga dessa handlingar i närmare betraktande. De innehålla stadens privilegii- och donationsbref, k. resolutioner och bref, reglementen, magistratskungörelser, instruktioner m. m., hvilka samtliga röra stadens anläggning och vilkoren för dess fortgående utveckling.

Dylika handlingar lyckas icke i allmänhet att locka till sig många läsare, och erkännas måste det, att formen icke är inbjudande. Imellertid innesluta dessa torra aktstycken flercaldiga ämnen till belysande af icke blott den plats som de närmast röra, utan äfven af olika tidens ståndpunkt och uppfattning i frågor som angå hela folkets sociala lif. Det är af denna orsak vi här vilja dröja ett ögonblick vid deras innehåll.

Staden erhöill interimsprivilegier den 28 Aug. 1621 och benämndes då Sundzvaal. Dessa privilegier bekräftades den 15 April 1624 af Gustaf II Adolf, och då bestämdes, att "Sundz stadh" skulle derefter kallas *Sundzvalld*. Genom dessa bref bekom staden tre hemman, belägna vid stadsplatsen, nemligen Sund, Köpstaden och Åkervik samt ett ödesgods, Toffte eller Täfte, som utgjorde $\frac{1}{6}$ hemman. År 1649 tillkom Kummilsvedjan och 1652 donerades till staden byarne Sidsjö och Böle, till hvilken grefve Johan Axelsson Oxenstjerna hade frälserätt, men hvilken han afsade sig genom öppet bref af år 1654. Till beredande af ytterligare utrymme hembjöd borgmästaren Stridsberg staden 45 $\frac{1}{3}$ mål af sitt hemman Granlo, och genom konungens befallningshafvande i Gefle-

borgs lån resolution år 1758 blef detta bifallet. Stadens egoområde utgör för närvarande 4,370 tunnland $2\frac{2}{10}$ kappland eller 24,472 qv.-ref. 38 stänger 50 fot. "Mål" kallades den grund, hvarefter jorden skattlades eller sattes i hemmantal och 48 mål räknades på ett mantal, så att de s. k. Granlo-lotterna utgjorde icke fullt ett mantal.

Sålunda var då den grund lagd, hvarpå det blifvande Sundsvall skulle resa sin storhet. Från början hade staden dock endast "senapskornets" oansenlighet. Ännu år 1660 räknade han icke mer än 43 mantal eller hushåll, som med den höga beräkningen af 10 personer på hvarje skulle gifva en folkmängd af 430 personer.

Utom den jord som skänktes till staden, beviljades honom derjemte åtskilliga andra förmoner, såsom tullfrihet i 3 år, 4 års frihet för tunga och besvär, $\frac{1}{2}$ i sakören, tionde penningen af arf som i staden falla, 4 tunnor spanmål årligen till vinsåde, 20 tunnor spanmål af kronans behållna ränta i Medelpad till understöd åt själasörjare, och med enskilda gåfvor har han åfven hugnats. Sålunda har öfverste Klingstedt förärat 500 rdr banko till stadens fattige (år 1828) och (år 1842) en handtverkare Linderberg 200 rdr banko till förmon för handtverkarenkor; men den gåfva som vederbörande satte största värde på och som bragte dem i verklig förtjusning var konung Carl Johans gåfva af 400 rdr banko till de fattige. Slutligen har i år Johanna Lovisa Holm, född Lindgren, skänkt tomt med derå uppförd lasaretsbyggnad och andra åbyggnader till staden, för att användas till arbetsinrättning under namn af "Lindgrenska arbetsinrättningen".

För stadens bästa sörjdes dessutom, enligt den tidens begrepp, genom flere bestämmelser. I fråga om tionde penningen yttras i Gustaf Adolfs privilegii-bref, att om någon utom staden boende finge ärfva en stadsbo, men sjelf ej ville bo i staden, skulle han af fast och löst icke blott gifva staden hvar tionde penning, utan åfven vara förbunden att låta hus, jord och tomt, som han i staden ärft, inlösas af staden efter mätismanna ord. Icke heller skulle prest, fogde, ryttare eller knekt få köpa gård, tomt eller jord i staden, med mindre de der nedsatte sig och vunno burskap. Embetsman fick icke sitt embete drifva och idka närmare än 2 mil från staden, utan skulle han nedsätta sig i staden och blifva borgare. Bröt han häremot, kunde staden "med vår Befallningsmans hjälp" låta fångsla honom och såsom förbrutet frantaga honom det arbete som må finnas hos honom samt derutöfver bötfälla honom. Å andra sidan, och förmodligen af farhoga att rummet icke skulle räcka till, var det ingen borgare medgifvet att hafva flera tomter än den han bodde på, så vida han icke hade barn som ville bli borgare i staden. Om någon dog och ingen af ätten ville bebygga och besitta tomten, skulle den hembjudas staden till inlösen. Var staden icke heller villig, "thå äro Wij och staden arfvingar", till halfparten hvardera.

Till ytterligare skydd för stadens bofasta borgare innehöll tolfte punkten i privilegii-brefvet, att, som erfarenheten gifvit vid handen att många satte sig ned i städerna och svuro borgare-ed för att idka handel under frihetsåren, men begåfvo sig derefter till andra orter, skulle hvar och en som ville blifva borgare utlofva att der i alla sina dagar blifva boende. Dock kunde han undandraga sig en sådan förbindelse, om han sutte qvar sex år efter frihetsårens slut, innan han uppsade sin borgareed. Den som sin borgareed uppsade, skulle hembjuda staden eller någon bofast borgare hus och grund; ville ingen köpa, skulle staden

lösa det till sig och tredjedelen af löseegendomen skulle vara hemfallen till staden. Undansnillade någon löseegendom, för att undgå tredingen till staden, hade han förverkat till staden hus och grund utan någon vårdering.

Det borgerskap som sålunda omhuldades var i början mycket anspråkslöst folk. Det utgjordes hufvudsakligen af smeder, som tillverkade musköter åt kronan och derföre kallades "rörsmeder". Hvarje rörsmed skulle leverera 52 stora musköter om året med allt tillbehör. Stadens vapen bär derföre 2:ne korsvis lagda muskötgafflar med en pott eller stormhatt ofvanpå. Detta gevärsfaktori förflyttades dock snart till Söderhamn, hvarefter fiskeri i många följande år synes hafva utgjort borgerskapets hufvudsakliga näringsfång. Den inländska handeln var obetydlig och tillförseln så ringa, att borgerskapet hos konungen anhöll om förbud för kringliggande orter att sälja sina landtmannaprodukter annorstädes än i staden, hvilket dock icke bifölls. I öfrigt måste Sundsvall liksom öfriga städer i "Nordlanden" låta sina skutor gå till Stockholm med sitt gods, och all utländsk seglation var dem förbjuden. Staden började likväl tidigt visa anlag som han senare i så hög grad utvecklat. År 1660 tilläts nemligen borgerskapet, "på ett försök intill nästa riksdag" att få till Östersjöns städer med egna skutor utföra låkten, spiror, sparrar och annat trävirke, men icke bräder, hvarjemte redan år 1624 Sundsvallsboarne medgåfvos att årligen på Andersdagen hafva en bytesplats med jemtarne och andre i Borgsjö socken, och detta utan intrång af andra köpstadsboar. Drottning Kristina beviljade dock stadens innevånare år 1644 att årligen den 1 Sept. hålla en fri-marknad i staden, der det stod en hvar fritt att handla och köpslaga. Tiden förändrades några år derefter till den 8 Sept. och slutligen år 1672 till den 20 samma månad. Ytterligare en marknad att hållas 20-dag jul beviljades 1680 och slutligen erhöles år 1723 rättighet till marknads hållande i Tynderö. Marknaderna i staden upphörde 1866.

Att lifvet i stadens barndom pulserade med svagt blod finner man, bland annat, af k. m:t nådiga resolution anno 1660. Stadens 43 mantal = 400 innevånare hade genom utskickaden Ehrlig och välförståndig Jacob Göransson, Rådman der i staden, framfört sina underdånigst insinuerade besvär och postuler deröfver, att de år 1657 pålagts bördan att hålla 3 ryttare och utgifva 688 daler kopparmynt, samt anhöllo om något vederlag. Dessutom hade staden förskjutit 228½ daler kopparmynt till "lådor laweter under de stycken som fördes till Jemteland", hvarföre i lika måtto fordras betalning. Vidare begärer utskickanden underdånigst, att med Kongl. Nåder förmärkas, huru staden utstått stora besvär med inqvarteringar och annat slikt, hvarföre han önskade lindring i utlagorna äfvensom lindring på ordinarie båtsmanstalet. Ytterligare klagas deröfver att arrendatorer och andre bruka i staden deras egen våg och vigter, densamma till största prejuditz och förfång, hvilket Kongl. Maj:t icke kunde gilla, utan befaller landshöfdingen att korrigera och rätta.

Då sålunda borgerskapet i Sundsvall, ehuru ringare till antal och förmögenhet än det i Hernösand och Hudiksvall, likväl var belagdt med lika stor krigshjelp, så resolverade Kongl. Maj:t att Sundsvalls stad skulle blifva en tredjedel mindre i kontribution än de nämnda städerna och skulle derjemte Hernösand, Hudvigsvall, Söderhamn och Giefle något kontribuera till denna stads refusion och vedergällning.

Såsom förut år nämndt erhöles år 1660 rättighet att med trävirke segla till de under Sverige lydande städer i Östersjön och deremot

hemta salt och spanmål (men inga andra varor) till stadens och landets bespisning. Denna rättighet beviljades, ändock de norrländske städers seglation för vissa skäl och orsaker skull är vorden bunden till Stockholm. Man må icke undra på, att det gått smått med de norrländska städernas fortkomst, ty "vissa skäl och orsaker" hafva så länge tyngt på det friare näringslivet derstädes, att t. ex. Sundsvalls stad icke förr än år 1812 i nåder förunnades, dock endast tills vidare och på försök, den utvidgade stapelfrihet att ej allenast idka handel på alla utländska orter, utan ock i sin hamn mottaga fremmande nationers fartyg, under vilkor likväl att hålla kronan skadeslös, i fall tulluppbörden något är icke räckte till tullbetjeningens aflöning, samt att införskaffa salt och hålla stående upplag deraf. Den i underdånighet föreslagna rättigheten att vid Kullboda få verkställa tullklarering kunde deremot Kongl. Maj:t icke medgifva, ehuru dåmera staden skulle förses med egen sjötkammare. "Vissa skäl och orsaker" vållade väl äfven, att staden först år 1859 beviljades nederlagsrätt.

På 1700-talet synes staden icke ofta hafva besvärat Kongl. Maj:t. Att han under denna tid likväl fortgick i utveckling kan man döma af folkmängden, som från omkring 400 personer år 1660 hade stigit till 1,625 personer år 1770. I början af sistnämnda århundrade led han dock af fiendens härjningar, och det är med anledning deraf att ryssen år 1721 afbränt 2:ne vid staden belägna stora broar öfver Selångersån, som staden tvenne år derefter vände sig till Kongl. Maj:t för att få ett mellan staden och provinsen Medelpad om återuppbyggandet och underhållet af dessa broar upprättadt kontrakt fastställt.

Ju närmare man kommer den nuvarande tiden, desto större rörlighet visar sig i stadens lif. Kongl. Maj:t uppvaktas sålunda 1804 angående tomtfördelning, 1807 angående brand- och byggnadsordning, 1812 angående stapelrätten, 1822 om skiljande såsom serskildt pastorat från Selångers och Sättna landsförsamlingar, 1857 om godtgörelse för tolagen, 1859 om nederlagsrätt, 1861 om hotellbyggnad, 1862 om aflöningsstat för tjenstemännen, 1863 om likställighet mellan stadens alla medlemmar, 1864 om fastställelse af ritning till hotell- och rådhusbyggnaden, 1867 om upplåtelse af byggnadsplatser å stadens utmark, 1870 om tiden för ölförsäljningsställes öppenhållande, 1871 om röstgrunden för borgmästareval, s. å. om förändrad organisation af magistraten och rådstufvurätten, s. å. om rätt för staden att upptaga ett amorteringslån till användning för jernväg från Sundsvall till Torpshammar, 1872 om lönereglering för stadens presterskap, s. å. om skyldighet för fartyg som lasta i Ortviken att erlægga hamnafgifter till staden, 1874 om hamntaxa för staden, och ändå litet derutöfver, Hvilket stort steg från kontraktet om Selångersbron till amorteringslån för jernvägen!

Samma vexande rörlighet företer magistraten. År 1655 år han svårligen rådd för reduktions-kommissarierna, 1758 sysslar han med Granlo-lotterna, men under innevarande århundrades senare år nå dess armar åt alla håll: magasinernas betecknande med bokstäfver, upplåtelse af jord åt vattenkuranstalten, de s. k. kronolotternas (donationsjordens) utarrendering, försäljningsplatser, hundars utelöpande nattetid, förbud för hemtning af grus, tiden för forsling af orenlighet, tiden och sättet för sopning af stadens gator, instruktion för stadens poliskår, m. m. Kongl. Maj:ts Befallningshafvande har på sin lott fått pröfning och fastställelse af reglementen för dråtselkammare och i fråga om auktioner m. m., samt utminutering och utskänkning af bränvin m. m.

Kongl. Brefvet om röstgrunden vid borgmästareval i Sundsvall är märkligt. Enligt detta skola valmännen ega rösträtt efter femgradig röstskala, sålunda att den som enligt taxeringslängden, jemlikt 2:dra artikeln i bevillningsstadgan,

till staten skattar under 20 rdr har 1 röst	
från och med 20 rdr till 30 „ „	2 röster
„ „ „ 30 „ „ 40 „ „	3 „
„ „ „ 40 „ „ 50 „ „	4 „
„ „ „ 50 „ och derutöfver „	5 „

Hade till alla dessa och öfriga handlingar kunnat läggas de af stadsfullmäktige fattade viktigare beslut, så skulle man säkerligen hafva haft en temligen fullständig bild af Sundsvalls stads sociala lif, sådant det afspeglar sig under tidernas lopp i de i stadens arkiv förvarade handlingar. Möjligen har utgifvaren för afsigt att i ett ytterligare häfte samla den nya kommunalmyndighetens viktigare verksamhet, till fyllande af ett väsentligt tomrum.

Först genom ett återgifvande af stadsfullmäktiges ingripande i städernas senaste öden blir skilnaden mellan gamla och nya tiden riktigt åskådlig. Den enda handling som kan sägas tillhöra det nya skedet är Revisionsberättelsen för år 1874. Vi skola derur anföra det anmärkningsvärdaste, ty det är ju så, att siffror tala.

Stadens *tillgångar* i *fastigheter* utgjorde den 31 Dec. 1874 bland annat: Gamla rådhuset 20,000, tullhuset 18,000, elementarläroverkshuset 12,000, stadsjorden, 125 tunland, 112,500, packhuset 15,000, gasverket 91,882, södra hotellet 30,000, nya stadshuset 150,000 kronor. Hvad som dervid måste ådraga sig serskild uppmärksamhet är det ringa värdet å stadens förnämsta läroanstalt. Äfven för folkundervisningens bibringande synes staden hafva sluppit undan för godt pris; de begge folkskolehusen (gamla och nya) åro icke upptagne till mer än tillsammans 11,000 kronor; men det är obestridligt att för upplysningen borde vara temligen väl sörjdt, då gasverket kostar öfver nittio tusen kronor.

Bland tillgångarne i *fordringar* märkes såsom den största: Aktier i Sundsvalls—Torpshammars jernväg 1 million 300,000 kronor och restantier 12,129: 90.

Stadens *tillgångar* utgjorde:

fastigheter	507,776: 91.
fordringar	1,404,603: 38.
eller Summa kr.	1,912,380: 29.

Stadens *skulder* 1,611,300: —

hvidan tillgångarne öfverstiga skulderna med kronor 301,080: 29.

Af stadens *inkomster* under år 1874 märka vi: tolagsmedel 21,862, hamnen och varfvet 21,541, stadsafgifter och måtarpengar 16,124, arrende af kronolotter 6,612, bränvinsutskänknings- och minuteringsafgift 20,080, utskänkningsbolagets levererade vinst 39,628, hyror 11,791, Heffnerska donationen 29,700 och kommunalskatt 62,831 kronor, ören oberäknade.

Af stadens *utgifter* upptaga vi:

Hamnen och varfvet samt nya kajbyggnaden 58,989, aflöningar 44,005, fattigvården 15,000, skjutshållning 18,500, våghållning 7,441, gatuhållningen 13,466, lyshållningen 4,262, räntor 54,286 och diverse utgifter 15,908 kronor, ören äfven här oberäknade.

Summa Inkomster utgjorde kr.	245,352: 81.
Summa Utgifter „ „	245,276: 21.

Den folkmängd som uppbar denna betydliga stat uppgick till 7,557 personer, och har innevånarnes antal på olika tider varit följande:

år 1770	—	1,625	personer.
„ 1812	—	1,219	„
„ 1815	—	1,592	„
„ 1847	—	2,427	„
„ 1855	—	3,265	„
„ 1865	—	5,327	„
„ 1870	—	6,407	„
„ 1874	—	7,557	„

Man finner häraf, att det är först under de sista 30 åren som utvecklingen försiggått i större skala, så att på de 27 åren 1847—1874 innevånarnes antal mer än *tredubblats*.

Mycket mer än det anförda skulle vara att hemta ur den af hr Sv. af Sandeberg utgifna samlingen; men utrymmet medgifver det icke. Det vore önskligt att de öfriga norrländska städerna vore betänkta på att följa det af Sundsvall härmed gifna föredömet, och de personer som komma att åtaga sig ett dylikt uppdrag, skulle i hr af Sandebergs arbete ega en värderik ledning.

Hvarjehanda.

Förvaring af kärnfrukt.

Vid Mosel och äfven i många trakter vid Rhen brukas följande egenomliga metod att bevara äpplen. Mot medlet af December fyller man en tunna med äpplen och lemnar endast ett handsbredt rum tomt. Detta fyller man med enqvistar och lägger derpå brädstumpar, belastade med tunga stenar. Derpå håller man rent vatten i tunnan, så att hon dermed fullständigt fylles. På sådant sätt hålla sig äplena förträffligt till påsk eller pingst. Om man önskar uttaga några äpplen, får man icke borttaga hela täckningslagret eller taga den med handen. Genom handens nedoppande skulle vattenet förskämmas, och man måste därför taga upp äplena med en gaffel. På sådant sätt förvarade äpplen förändra sin smak och antaga vinsmak, såsom voro de kokta i vin; de låta äfven mycket väl skala sig.

Amerikanska farmers bruka förvara äpplen och päron mellan bomull; bomull förhindrar nemligen fruktens fullständiga utmognad, under det att fårull befordrar densamma. Derföre lägga de praktiska amerikanarna sådana päron som äro afsedda för marknaden och skola erhålla en vacker gul färg, några dagar i sådan ull och sälja de på detta sätt mognade frukterna till mer än dubbelt så högt pris mot det som vanligen begagnas för grönskaliga päron.

Användning af mossar och myrar.

Sumpiga ställen, å hvilka underdikning icke kan ifrågakomma, skulle kunna användas till odling af sådana växter som kunde afkasta större vinst, än det dåliga gräs som vexer på sådana ställen. Bland dylika växter förtjenar den vanliga Calmus (*Acorus calamus*) det största afseende, då den samma trifves godt öfver allt och dess rötter utgöra en högt uppskattad och eftersökt handelsvara. Serskildt hafva dessa användning i apoteken! för hvilket ändamål de antingen om våren eller hösten insamlas och skalas samt i detta tillstånd genast finner afsättning.

Äfven mossar, på hvilka torf redan är bildad, egna sig väl till odling af det vanliga vassröret (*Arundo Phragmites*). För detta ändamål lägger man vid den varma årstidens inträde några knippor ung vass på vattenytan, hvilka då genast slå rot och på kort tid fullständigt öfverdraga hela myran. Den mångsidiga användningen af detta rör, serskildt vid byggnader och stukaturarbeten, är allmänt bekant.

Ylletygs krympning vid tvätt. I

Detta ämne är städse en anledning till husmoderligt bekymmer. Sedan ylleskjortor numera temligen allmänt börjat användas, har denna sak äfven erhållit en långt större betydelse än förut varit fallet, ty flere skjortor bli obrukbara genom krympning än genom slitning. Hvarje husmoder vet att man icke tvättar ullstrumpor i kokhett vatten eller att man icke från varmt får lägga dem omedelbart i kallt, om man vill undvika deras krympning. Alldeles det-samma måste iakttagas med andra ylleveraror. Från alla håll har man bekräftelse derpå, att användningen af såpa eller tvål vid tvättning af ylletyger befordrar deras krympning och man har i stället börjat använda borax. Att borax är ett mycket godt medel vid tvätt, i synnerhet af alla finare tyger, bekräftas af erfarenheten, och då man behöfver ganska litet deraf ($1\frac{1}{2}$ lod borax på 10 liter vatten), så är dess användning icke heller kostsam. — Såsom det bästa medel, att å ena sidan förhindra yllets krympning och å andra sidan bereda en vacker tvätt, lärer likväl salmiaksprit vara. Tyget skall ligga vått öfver natten och följande morgon tvättar man det i så hett vatten som handen kan tåla. 2—3 lod på 10 liter vatten är lagom, och kostnaden är högst ringa, då man dervid äfven besparar såpa eller tvål. Äfven färgade tyger tvättas väl i sådant vatten. Kärlet i hvilket salmiakspriten förvaras måste vara noga tillslutet, emedan det verksamma ämnet i annat fall hastigt förflyktigas. Äfven får man bemärka, att hårdt vatten genom tillsats af salmiaksprit blir mjukt.

23. OKT. 1969

UMEÅ

Norrland och dess Framtid.

Tidskrift utgifven af "Sällskapet för Norrlands väl".

Redaktör och ansvarig utgivare:
Aug. Cajanus.

Tryckt hos J. A. Johansson,
Hernösand.

N° 12.

December.

1875.

Innehåll: Bessemerstålet och Sandviken. — Skogsfrågan. — Norrlands skörd 1875. — Införsel från Finland. — Anmälan, — Innehåll år 1875.

Bessemerstålet och Sandvikens Bessemerverk.

De år från år förstorade dimensioner som framställningen af Bessemerstål i stålindustrien antager, och den ärofulla del ett i Norrland beläget jernverk tager både i uppfinningens praktiska genomförande och dess användning i större skala, ingifva oss förhoppning om att våra läsare icke ogerna skola mottaga några underrättelser om denna industrie, som utan allt tvifvel har den största framtid sig förbehållen.

För stålberedningen hafva under sednare åren flera metoder blifvit använda. Bekant är den af fransmannen Martin angifna process vid stålberedning, hvilken dock från tysk sida säges vara en modifikation af det af österrikaren Uchatius uppfunna förfarande. Ett mycket bemärkansvärdt försök, som af Heaton och andra nyligen blifvit gjordt, består i att medelst salpeterminatratron färska tackjernnet och dymedelst öfverföra det i stål.

Mest använd är dock numera engelsmannen Henry Bessemers metod. Äfven vid denna hafva visserligen modifikationer nyligen i Tyskland försökts, men vi skola fästa oss endast vid den i England och Sverige uteslutande använda processen.

Under det att vid färs- och puddelprocessen kolet genom luftens syre småningom aflägsnas under en längre tidrymd, hvarvid temperaturen är för låg för att erhålla stålet flytande, blir vid Bessemers metod en stor mängd luft drifven genom det under den starkaste hetta smälta tackjernnet och kolets utdrifning på detta sätt mycket hastigt åstadkommen. Till följd af kolämnets och andra tackjernets beståndsdelars, såsom fosfor, silicium, aluminium o. s. v., förbränning höjes temperaturen derhän, att det erhållna stålet blir flytande och kan strax gjutas i formar. Vid denna process använder man päronformiga, af jernbleck förfärdigade, innantill med eldfast lera fodrade retorter, som vridas omkring en axel och af engelsmännen kallas Converters. I dessa låter man det smälta, i möjligaste mån fosfor- och svafvelfria tackjernnet, i mängd af 50—150 centner, flyta in från en

kupolugn. Den på förhand väl uppvärmda retorten vändes för detta ändamål med mynningen mot en böjd jernränna, som står i förbindelse med kupolugnen. Sedan konvertern eller Bessemerugnen till ungefär $\frac{1}{6}$ blifvit fylld, reses den på ända med mynningen uppåt och starkt pressad luft drifves in i den smälta massan. Härigenom jagas ut ur mynningen en glödande låga, som förer med sig de för stålet främmande ämnena. Om man betraktar lågan genom spektroskopet, märker man, att vissa linier försvinna i henne. Manganliniens försvinnande anses vanligen såsom ett bevis att processen är slutad. Den flytande stålmassan uttömmes nu i gjutpannor hvar rest slaggen afsätter sig.

Genom Bessemer-metoden har det blifvit möjligt att framställa stora massor af billigt stål och med långt större varaktighet än vanligt smidjern. Sedan år 1862 har derföre Bessemers uppfinning utbredd sig till Sverige, Frankrike, Österrike, Ryssland, Italien och Nordamerika.

I Nordamerika har produktionen af Bessemerstål stigit år för år, hufvudsakligen till följd af bättre organisation, användbarare eldfast material och talrika, större och mindre mekaniska förbättringar. Enligt uppgift utgjorde år 1868 det månadliga utbytet vid de bästa verk icke mer än 500 tons och år 1870 var det månadliga maximum i Troy och Harrisburg omkring 1700 tons. Men i början af år 1872 uppbragte Harrisburger-verken det till 2,000 tons i månaden och Cambria-verken ända till 640 tons på en vecka. Under år 1873 gjorde Cambria-, Nordchicago- och Joliet-verken i medeltal 25 till 30 blåsningar å 50 tons på 24 timmar. I den med 12 juli 1873 slutande veckan utfördes vid Harrisburger-verken 180 blåsningar med 890 tons, och Cambria-verken i veckan före 17 januari 1874 icke mindre än 189 blåsningar med 956 tons. Den högsta produktion på en dag nådde Troy-verken, nemligen 267 tons på 50 blåsningar; det var den 13 februari 1874, och den högsta produktion på en vecka, 29 mars—4 april med 972 tons i 195 blåsningar; men Nordchicago-verken hafva uppnått det högsta utbytet på en månad, nemligen 3,526 tons i april 1874.

I andra länder är stegringen äfven storartad. Följande produktionstal för Bessemerstillverkningen i England åskådliggöra det:

år 1867	tillverkades	3,000 tons.
„ 1868	„	8,500 „
„ 1869	„	12,000 „
„ 1870	„	40,000 „
„ 1871	„	45,000 „
„ 1872	„	110,500 „
„ 1873	„	157,000 „
„ 1874	„	175,000 „

I Frankrike äro likaledes framstegen mycket betydande. Ståltillverkningen uppgick i metriska centner:

1860—64	till	1,314,676,	eller i medeltal	262,935.
1865—69	„	2,605,643,	„ „	521,128.
1870—74	„	6,597,246,	„ „	1,319,449.

År 1859 tillverkades endast 169,228 cent., 1874 deremot 2,104,676 centner.

I början af år 1874 voro i Tyskland tillsammans 71 Bessemer-Converters i verksamhet eller under byggnad. Den tyska Bessemer-industiens svaga sida är dess beroende af engelskt tackjern. Ett antal masugnar äro

dock inom landet på sista tiden i verksamhet, hvilkas tackjern lämpar sig för Bessemerberedning. De fylla dock endast till ringa del behovet. Bessemerstålet användes i Tyskland nästan uteslutande till skenor, axlar och hjulringar, under det att i England, Frankrike och Belgien dess användning är mycket omfattande och har undanträngt gjutstålet, hvaremot Tyskland hvad detta senare beträffar öfverflyglat andra länder.

Vårt eget land producerade år 1873, jemte 4,125,912 centner stångjern äfven 399,000 centner stål, hvaraf 368,832 centner Bessemerstål.

Till bearbetande af de väldiga stålmassorna användas ånghammare af till en del kolossala dimensioner. Kruppska gjutstålfabriken i Essen största hammare väger 50,000 kilogr. och bearbetar på en gång massor af 50 tons; etablissementet erhåller emellertid en ny hammare, som skall smida dubbelt så stora stålmassor. Vid Creuzot i Frankrike har man nyligen uppställt en ånghammare som väger 60,000 kilogr. (1,400 centner), eger en fallhöjd af 5 centimeter och skall öfverträffa den (äldre) Kruppska hammaren $2\frac{1}{2}$ gång i styrka.

Efter denna flygtiga öfversigt af Bessemerstålets tillverkning och utbredning vilja vi yttra ett par ord om dess användning. Bessemerstålet har säkerligen sin största framtid vid jernvägarne, som en vacker dag tilläfventyrs måste utbyta sitt gamla, välkända namn mot stålvägar. Förbättringarne i Bessemermetoden hafva sänkt priset på stål till en punkt der man med fördel kan utbyta jernet mot stål. Vid dess första tillverkning (1863) kostade jernvägsskenor omkring 386 kronor pr ton, men 1869 endast omkring 216 kronor. Priset har väl sedan dess vexlat, men endast i sammanhang med priset å jern och man har all möjlig anledning att hoppas att priset å skenor af Bessemerstål skall i förhållande till priset å jernskenor ytterligare nedgå.

Till följd af sin hårdhet och ämnets renhet bevara stålskenor bättre sin form än jernskenor, äro dessutom underkastade mindre slitning och gifva följaktligen åt vägen mera fasthet och varaktighet.

På grund af detta företrädde framför jernskenor beslöt redan för 6—7 år sedan det stora Paris—Medelhafs-jernvägsbolaget att ersätta jernskenorna med stålskenor, ehuru priset då var mer än dubbelt så högt på de senare och man ännu icke hade full visshet om dessas absoluta varaktighet. Visserligen hade från mars 1866 det östra jernvägsbolaget på en i högsta grad trafikerad väg på försök nedlagt sextio skenor af Bessemerstål och sextio jernskenor af mycket god egenskap på sådant sätt, att sex skenor af stål och sex af jern följde på hvarandra, men ehuru resultatet visade sig gynnsamt för stålskenorna, ansågs det likväl icke nog upplysande. Nord-companiet har deremot lemnat de mest öfvertygande bevis på stålskenans företrädde både i varaktighet och pris. Dess försök hafva nämligen ådagalagt, att man icke kan öfvergå en befordran af 20,000 tons handelsvaror på de bästa jernskenor och icke mer än 14,000 tons på medelsortens; men på stålskenor hade den jemnt fördelade slitningen regelbundet varit en millimeter på en cirkulation af tjugu millioner tons. Om man tänker sig en slitning af tio millimeter, kan man uppskatta stålskenornas varaktighet motsvarande en cirkulation af åtminstone 200 millioner tons, sålunda öfverträffande tio gånger de bästa jernskenor. Man har dessutom genom försök med tryckning

och brytning utforskat att stålets motstånd var åtminstone dubbelt mot de ämnens hvaraf jernskenan består.

I hvad slitningens regelbundenhet, formens föränderlighet under vagnens tyngd och brytning vid stötar angår ser man att stålskenor hafva en ofantlig öfverlägsenhet framför andra. Denna öfverlägsenhet försäkrar i en stark proportion om icke endast besparing, utan om en mycket högre grad af säkerhet i driften.

Paris — Medelhafsbolaget var på förhand så öfvertygadt om stålets förtäden, att det bestämde sig att från 1867 använda endast stålskenor vid omläggning af banan. Bolagets förhoppningar hafva fullkomligt bekräftats af erfarenheten. Efter fem års begagnande hade man icke kunnat förmärka någon förändring hos skenorna, och slitningen hade varit jemnt fördelad. Mer än 10,000 tåg hade dock för året passerat banan, och man hade på försöks-sektionen iakttagit, att efter 40,000 tåg slitningen i vertikal mening endast var $\frac{8}{10}$ -dels millimeter. Då skenstocken får slitas 10 millimeter och och deröfver, har man rättighet antaga att skenorna förmå uppbära en trafik af 500,000 tåg innan de blifva obrukbara.

Om man reducerar tågens antal till 400,000 och jemför dem med 80,000 tåg som uppbäras af jernskenor ser man att stålets varaktighet är minst fem gånger så stor som jernets. År 1869 vågade man knappt beräkna varaktigheten till tredubbel; men med antagande deraf och med afseende på de då i Frankrike gällande pris (stålskenan pr ton 300 francs, jernskenan 200 francs) beräknades för sistnämnda bolag en årlig besparing af minst 368 francs pr kilometer (1 mil = 10,6 kilometer). Då hela det franska fernvägs-nätet år 1869 utgjorde omkring 32,000 kilometer, skulle sålunda en årlig besparing af 11,776,000 francs nppkomma vid användning af stålrails. Med den erfarenhet som sedan dess vunnits, eller att stålskenan varar åtminstone fem gånger så länge som jernskenan, måste besparingen således höjas till minst 18 millioner francs. Derför använda också numera de största bolagen i Frankrike stålskenor på de mest trafikerade delarne af deras jernvägsnät.

Efter dessa allmänna antydningar om Bessemertillverkningens utbredning och storartade användning öfvergå vi nu till vårt eget lands största stål- och jernverk *Sandviken*.

Detta verk har dock icke hedern af att hafva löst Bessemers problem. Detta skedde vid Edsken's masugn, som tillhörde de s. k. Högbo-verken. Samtliga verken äro belägna i Gestrikland; men då Edsken genom sitt läge och i andra afseenden icke syntes lämpligt till framtidsverk, beslöts att anlägga ett nytt verk, som uppfylde alla anspråk. Så uppstod Sandviken vid Storsjöns strand i Ofvansjö socken. Edsken hade fyllt sin mission; Sandviken skall fylla sin.

Bessemer hade teoretiskt löst problemet att af tackjern direkte bereda stål; men dermed var problemet icke fullständigt löst. Dess praktiska genomförande mötte svårigheter, som man i England icke lyckats öfvervinna. Då köpte hr Fredrik Göransson patenträtten i Sverige och skulle i sin ordning draga nytta af uppfinningen. Men det ville icke gå, åtminstone icke på ett tillfredställande sätt. Kostade uppfinningen Bessemer sömnlösa nätter, så kostade den Göransson icke färre, och icke litet derutöver: en stor förmögenhet. Menniskans framsteg går ofta nog öfver spillror och dess första gestalt har icke sällan varit dränkt i blod och tårar. För Göransson

såg det mörkt nog ut, men "tålmod öfvervinner berg" och ihärdigheten vann till sist seger. Redan år 1858 tillverkades vid Edskens masugn och Högbo bruk icke obetydliga quantiteter ståljern, och efter stora ansträngningar hade Bessemers metod kommit till fullt praktiskt användning. Från ett norrländskt verk och af en i Norrland född och fostrad man fördes den ut i den öfriga världen. För att kunna tillgodogöra frukterna af denna stora seger beslöts, såsom redan är nämdt, en ny anläggning, och företaget öfvertogs af ett bolag. Sandviken räknar sin tillkomst från år 1862 och dess verksamhet fortgick till 1866, då en bekant bankirs fall drog bolaget med sig och dess passiva utgjorde, om vi minnas rätt, mer än 6 millioner. Med ungefär så stor uppoffring köptes den förbättrade stålberedningen, och dess aktier stodo nu nära nog på noll. Verket låg äfven nere till 1868, då det slutligen försålles på auktion för 350—400,000 kronor d. v. s. mindre än $\frac{1}{10}$ af den nedlagda kostnaden. Ett nytt bolag öfvertog nu det samma, och detta bolag har lyckats att bringa företaget till ett lysande resultat.

Genomskuret af Gefle—Dala jernväg och beläget på Storsjöns strand har Sandviken sina kommunikationer betryggade. Det har också under de sista åren vunnit en betydlig utveckling. Tillverkningen har hittills årligen uppgått till 120,000 centner; men sedan i dessa dagar en ny verksbyggnad blifvit färdig, kommer årliga tillverkningen att ökas till minst 165 å 170,000 centner.

Råämnet, malmen, tages hufvudsakligen från Bispberg, men en del äfven från grufvor i Norberg, och hufvudtillverkningen utgöres af hjulringar (tyres), gröfre axlar och maskindelar, stål till verktyg m. m. Sandvikens hjulringar äro i synnerhet begärliga. Sådana tillverkas både för lokomotiv, tenders och vagnar samt hafva efterfrågan från alla delar af Europa. Deras största diameter har hittills varit 7 fot. Till följd af denna efterfrågan blef det gamla verket för trångt och ett nytt, uppfördt vinkelrätt mot det gamla, har såsom nämdt är helt nyligen kommit i verksamhet.

Vi hafva uppgifvit vigten på de väldigaste ånghammare som finnas i Europa. Sandvikens största ånghammare kan visserligen ej mäta sig med dessa, men han har, icke heller han, så synnerligt många medtäflare. Han väger omkring 450 ctr, och städet som uppbär hans fruktansvärda slag har en vikt af 420 ctr. Utom denna jättepjes finnas 8 stycken mindre i vikt från $\frac{1}{4}$ ton. Den största pjes som här blifvit gjuten vägde 1,200 centner.

I likhet med åtskilliga andra verk ämnar Sandviken sända till verldsutställningen i Filadelfia prof på sina produkter. Bland dessa prof nämna vi: gamla hjulringar, som löpt på Gefle—Dala jernväg öfver 39,000 mil utan omsvarfning; hjulringar, dels naturliga, dels kallt hopslagna som en ögla; jernvägsaxlar, i naturlig form och kallt hopslagna i form af en ögla; krankaxlar för lokomotiver samt för ångbåtar; propelleraxel för större ångbåt; pistonstång med kanna; knutar af hårdare och mjukare stål samt alla möjliga brottprofver; valsadt och smidt stål i finare dimensioner; en enda svarfspån af 1,300 fots längd utdragen 330 fot i spiral, samt slutligen tackjern, malm- och kalkstuffer. Dessa prof skola säkerligen med heder bestå täflan med andra länders jern- och stålverkningar, och stärka vårt lands anseende såsom ett verkligt jernbärande land.

I slutet af Juli detta år gjorde den som skrifver detta en utflykt till

Sandviken. Gefletåget anlände dit straxt före tolf och vid min ankomst mottog jag den glädjande underrättelsen att "blåsningen" omedelbart derefter skulle börja. Jag hade läst och hört beskrifningar om dessa blåsningar, och min nyfikenhet — jag vågar icke säga vetgirighet — var derigenom i hög grad stegrad.

I godt sällskap inträdde jag i den stora, äldre verkstadsbyggnaden, om hvars närmare beskrifning jag icke skall tillåta mig att yttra något närmare, då detta är gjordt många gånger förut. Nästan midt i det ofantliga rummet men något till höger om ingången såg jag den kolossala ånghammaren, och till venster om ingången, således närmare Storsjöstranden, förefunnos de inrättningar i hvilka den Bessemerska processen utfördes. Det var nu denna som tog uppmärksamheten odeladt i anspråk. I det vi gingo framåt hade vi framför oss på högra sidan den glödande ugn, der tackjernet smältes, och till venster convertern eller Bessemerugnen, der det öfverfördes till stål; mellan begge leder en böjd ränna i jorden den smälta massan.

Från masugnen eller kupolugnen gnistar det starkt; han utkastar imellanåt stjernskott som nästan blända genom sin styrka och glans, men för hvilka man måste hålla sig på vederbörligt afstånd. Convertern är nedböjd och mottager det smälta jernet, som genom rännan tillföres honom från masugnen. Efter en stund har Bessemerugnen mottagit hvad honom tillkommer: matningen är slut.

Då svänges convertern om på sin axel; den runda mynningen kommer uppåt, men i sned riktning och motsatt den han vid matningen intog. Ett djupt dån höres bakom oss, uppifrån taket, på sidan om den stora ånghammaren. Den starka ångmaskinen börjar nu sitt arbete: inpressningen af luft genom en trumma som utmynnar i Bessemerugnen. På samma gång ångmaskinen börjar verka, börjar således äfven arbetet i Convertern. Den smälta jernmassan kommer derinne i en våldsam svallning, hvarunder de lättare och för stålet fremmande ämnena utjagas genom den runda öppningen. Denna process försiggår under det starkaste dunder, som kommer marken att bäfva, och i en ström af lågor och gnistor, som med oemotståndlig kraft och den våldsammaste fart kastas mot en af tegel murad rökkåpa.

Den flera fot långa eldstrålen, som med afståndet från mynningen vinner i bredd, är i början bländande hvit, men småningom antager den skiftningar af andra färger.

Det var ett sällsamt skådespel som människosnillet här uppförde, och i maktighet öfvergick det allt hvad jag hittills bevitnat. Den våldsammaste åska tycktes icke kunna öfverrösta denna allt beherskande stämma; jag försökte göra en fråga, — förgäfves! min röst dog bort spårlöst under detta jättedunder. Syn och hörsel voro i lika hög grad beherrskade. Man tjusades af denna rytande och gnistrande eldpelare; man befarade en skadlig verkan af denna glödande ström — och man kunde icke vända sina ögon derifrån. Ständigt kastades detta gnistrande band, som utvecklade en oerhörd hetta, mot stenväggen, och man kunde icke begripa, huru någon ting i verlden förmådde motstå denna häpnadsväckande kraft. Vissa ögonblick var det som om den samma i någon liten mon försvagats, men ögonblicket derefter höjde den sig till ännu större intensitet. Stundom inträffade små explosioner i eldströmmen; då flammade den upp och kastade omkring sig tusentals stjernor med de klaraste och mest vexlande färger. Stundom in-

spunno sig i detta blixtrande band ådror, som täflade med regnbågen i färgprakt. Ju längre man såg och hörde detta utomordentligt gripande skådespel, desto mera tyckte man det vinna i oemotståndlig kraft. och vid åsynen af denna oafbrutna eldström, vid åhörandet af detta döfvande buller kände man sin egen kraft förlamad. Det föreföll en som skulle en så våldsam kamp af naturkrafter icke kunna sluta utan en förfärlig katastrof, och man var färdig att fråga sig, huruvida icke ugn, lufttrumma, tegelvägg, hus och allt till slut skulle sammanstörta under trycket af denna väldiga brottnings mellan eld och luft.

Detta oerhörda jättearbete fortgick blott omkring tio minuter; men det var minuter af nästan andlös väntan och den högsta spänning. Slutligen upplöste sig det glödande bandet i millioner gnistor; dundret upphörde; convertern kastades om i sitt förra horisontala läge; processen var genomförd: rent stål flöt ut. Dess massa för hvarje blåsning växlar mellan 80 och 130 centner, men den nya Bessemerugnen producerar ända till 150 ctr i en blåsning.

Såsom förut är nämnt skulle spektroskopet vara det instrument hvaregenom rätta ögonblicket för processens utförande kunde bestämmas: men vanan och en öfvad blick göra hvarje instrument obehöfligt. Blåsmästaren förstår att af färgskiftningarne med blotta ögat bedöma när ögonblicket är inne och han misstager sig aldrig.

Efter de hårda prof hvarpå syn och hörsel varit ställda, kände man en verklig längtan att komma ut i den fria naturen, och när man möttes af den blå himlen, det klara solljuset, den rena luften, de milda fläktarne från Storsjön erfor man en riktig vederqvickelse. Med tillfredsställelse såg man sig omkring inom den vidsträckta ramen af brukets område. I raka gator stå de rödmålade, enkla och nätta husen för arbetarne. De uppgå till ett antal af omkring 50, men hvarje år tillkomma 6 till 10 nya bostäder. Arbetarnes antal utgör 7—800 och hela innevånareantalet belöper sig till 15 à 1600 personer, hvilket, så att säga, vinner daglig tillväxt.

Hvarje bostad består af tvenne rymliga rum, af hvilka det yttre utgör på en gång hvardagsrummet och köket; det inre utmärker sig för ett proppert möblemang och en nätthet som man skulle önska vore befintlig i hvarje svensk arbetares hem. Men också ser man sig förgäfvos om efter en krog; bränvinsförsäljning får icke förekomma på Sandviken, och ingenting är naturligare, än ju mindre bränvin, desto större välstånd!

Jemte bostaden har hvarje arbetare med fast anställning ett potatisland, och hans arbete betalas i allmänhet väl samt är beroende af hans egen flit och duglighet, i det att nästan alla arbeten utföras på ackord. Förmännen åtnjuta en årlig inkomst från 1,000 till och med 1,500 kronor.

Efter denna kortfattade skildring, som icke berör en mängd detaljer i byggnadsväg och mekaniska inrättningar eller ens serskildt omnämner verkets storartade vattenledning från Jädran, har jag ingenting annat att tillägga, än att af allt hvad jag sett i Norrland har Sandvikens Bessemersverk och sjelfva processen för stålberedningen varit det som gjort det lifligaste intrycket och lemnat efter sig den renaste känslan af tillfredsställelse och stolthet. Af alla reseminnen fyller detta mig med den största glädjen och det ingifver mig den orubbliga tillförsigten, att likasom bergshandterin-

gen ingenstädes är mera naturlig än i Norrland, när det blifvit hugnadt med länge saknade kommunikationer, likaså skola skog och malm i förening skapa Norrlands framtida gestalt och framtida välstånd.

Skogsfrågan.

(Svar på en insänd artikel i Aftonbladet N:o 268).

Den insändare, hvilkens artikel vi i vårt oktoberhäfte funno oss föranlåtna att skårskåda och beriktiga, har ånyo tagit till ordet för att dermed göra våra invändningar tvifvelaktiga eller till och med otillförlitliga. Vi tvingas derigenom till försvar för våra påståenden. Om det vore riktigt hvad insändaren uppgitver, nemligen att vi snarare vändt oss mot *person* än *sak*, så skulle diskussionen härmed vara slutad, och så mycket hellre slutad som insändaren synes vara mycket svår att komma till rätta med. Men just derföre att frågan är ur statsekonomisk synpunkt för hela vårt land viktigare än någon annan, kunna vi icke tillåta att skefva åsikter och oriktiga uppgifter, genom en af landets mest spridda och ansedda tidningar, såsom trosartiklar öfverlemnas till allmänheten, utan att inlägga en på fullt giltiga skäl grundad protest.

Först och främst måste vi då erinra, att om man önskar en diskussion för belysning af ett förekommande ämne, så måste man 1:o citera årligt och 2:o hålla saken i fråga kärare än sina egna förut fattade åsikter om henne. Intetdera af dessa villkor synes vara uppfyllt af insändaren. Hvar hafva vi t. ex. uttalat en så orimlig mening som att "skogen i Norrbotten redan är uthuggen"? Eller hvar finnes något sådant som "att det skulle vara tadelvärdt att framhålla, att en vårt lands exportvara borde betinga högre pris än det, hvartill den nu realiserar"? Dylika orimligheter synes ins. vilja påbörda oss, men det är icke vårt fel, om det af någon tages för godt.

Hvad angår mera afseende på sina egna åsikter än på sjelfva saken, skola vi i det följande söka ådagalägga, att ins. häruti äfven gör sig mycket misstänkt.

Det är mycket riktigt att vi i vår förra artikel mot insändaren gjorde personliga hänsyftningar, men icke i den riktning eller det syfte som ins. uppgifver. Vi antogo insändarens syfte med sin artikel vara "farhoga för en länge väntad omtanke från statsmakternas sida i och för det framtida betryggandet af vår viktigaste exportartikel". Dermed hafva vi dock icke tänkt på den större eller mindre ekonomiska fördel ins. kunde hafva af skogshandtering, utan uteslutande på de *åsikter* ins. hyste om dess bedrifvande eller om lagstiftningsmaktens ställning till frågan. Från det ögonblick, för ett tiotal år sedan, vi nedskrefvo de första raderna om skogshushållningen och intill den dag som är, hafva vi aldrig hyst någon fruktan för dem som idkade trävaruindustrien, utan endast för dem som *medelbart* hade nytta af det bestående samt för dem som förfäktade åsikter hvilka vi ansågo och anse menliga för möjliggörandet af en ordnad skogsskötsel. För ett tiotal år sedan voro nemligen i Norrland ännu gällande författningar hvilkas tillämpning beredde vissa embetsmän så betydliga enskilda fördelar, att ett starkt motstånd från

deras sida mot dessa författningars upphäfvande kunde vara att motse. Om man än på *ett* håll bevittnade ett berömvärdt och oegennyttigt erbjudande att afstå från dessa förmoner, såg man deremot på ett annat försök till kamp på lif och död. Imellertid bröts detta motstånd genom den då varande finansministerns upplysta uppfattning af förhållandenas kraf, och dermed var första steget taget till införande af en rationellare vård af våra skogar. Sedermera hafva vi erhållit afvittringsstadga för lappmarkerna, om hvilken ändamålsenlighet i vissa punkter meningarne kunna vara delade, men som i alla händelser återupplifvade den viktiga grundsatsen, att enskilda icke ega rätt att på det allmännas bekostnad förhärja skogen. Samma grundsats är tillämpad i "Norrbottenslagen", och det är för denna grundsats vi för närvarande kämpa. Vi veta mer än väl, att Norrbottenslagen är hufvudsakligen preventiv samt att andra åtgärder fordras för en rationel skoggsskötsel; men ett är att hindra skogens hejdlösa afverkning, ett annat att befordra den befintliga skogens utveckling och fortfarande bestånd. Om vi lägga ett ord för ett vidsträcktare tillämpande af Norrbottenslagen eller dermed likartad lagbestämmelse, så kommer sig detta deraf, att faran i denna riktning för närvarande är större, än faran af att icke väl vårda den skog man önskar bevara. Det borde vara begripligt äfven af insändaren, att skilnaden icke är liten mellan att förskingra ett kapital och att förvalta det illa, så att det t. ex. icke gifver tillbörlig ränta. Förskingras kapitalet, så torde insändaren kunna upplysa oss om, huru man skall erhålla räntan. I denna punkt är insändaren fortfarande skyldig oss svaret. Just en sådan åsigt vill likväl insändaren och många med honom göra gällande, och det är denna åsigt som vi vilja att lagen må bekämpa. Så länge icke lag härutinnan i vidsträcktare mon är stiftad och tillämpad, hysa vi fruktan för en och hvar som genom vanställande af de verkliga förhållandena söker motverka en sådan lags stiftande. Nu förstår väl insändaren, att det är oss fullkomligt likgiltigt, om den person som arbetar mot lagen är sågverksegare eller sparruggare eller trävaruexportör eller icke alls befattar sig med trävaruindustrien. Farlig är han i vår tanke endast då, när han arbetar mot en lag som afser reglerandet af vissa betänkliga öfverdrifter. Nu förstår väl insändaren äfven hvarföre vi alldeles icke hysa någon önskan att erfara hvem insändaren är, samt hvarföre vi gjort hänsyftningar på person. De åsigter vi bekämpa hafva, så att säga, kulminerat, funnit en stödjepunkt och vunnit utbredning i och genom en person, som med vidhållande af sina åsigter antingen skulle föra den till seger eller tänka på reträtt. Ehuru utgången blef den sednare, kan man ännu efter sitt nederlag vara farlig. Man har alltför väl sett det, och det som framträder offentligt måste tåla vid att offentligt granskas. I detta fall stå person och sak i det intimaste förhållande. Man kan mycket väl nämna personen eller göra hänsyftningar på personen, men endast i hvad angår hans åsigter om saken. Något annat kommer oss icke vid.

Det lena i formen, det menlösa framställningssättet för groft förnärmande af verkliga förhållandet. reminiscenser af uttryck och åsigter, som återfunnos i insändarens första artikel, missledde oss helt säkert, men den senare artikeln har varit så mycket mer egnad att skingra vår villfarelse. Det var icke solen sjelf som lyste, utan blott en liten planet som kastade ett lånadt sken omkring sig. Derföre är detta sken sväfvande och dunkelt. Vi skola straxt finna det.

Insändaren talar om den gamla goda tiden, som vi skulle hafva gifvit honom anledning att påminna sig, — denna tid, "*då skyddet florerade*". Han

påstår att vi forskat "efter en *person*, som sökte "skydd", som ville hafva upphäfd en lag för att kunna få handla med sparrar" m. m. Detta är ett ytterligare bevis på insändarens ärlighet att citera. Vi hafva ingenstädes talat om någon person som sökte skydd. Också vore det ett besynnerligt skyddsätt att taga af sig alla kläder. Insändarens tankegång är således i detta fall lika klar som när han förmenar, att man kan draga ränta af ett kapital som icke finnes. Hvad vi deremot af insändarens egna ord varit fullt berättigade att yttra, det är, att insändaren försökt motarbete antagandet af en lag, som skyddade *skogen*. Insändaren menar väl att det är detta skydd, som skulle påminna om den gamla goda tiden. Med antagande af en sådan uppfattning hos insändaren måste vi försöka få någon tillämpning deraf på det ämne som föreligger. Genom borttagande af "skydd för näringarne, skydd för konkurrensen, skydd för allt möjligt" bragte man näringar, konkurrens och allt möjligt till en förut okänd utveckling och blomstring, — är det icke så insändaren menar? I full konsekvens härmed bör man icke heller arbeta för något skydd för skogen, eller huru, hr Insändare? Det vill säga, ju mer man hugger, desto mera vexer det ... Skogen förstår mycket väl att det här gäller hans tillvaro; han måste därför anstränga sig till det yttersta för att kunna vexa duktigt och komma i riktig blomstring. Uppmuntra blott konkurrensen vid huggningen genom borttagande af alla band, och man skall få se hvilken makalös skog vi skola erhålla! Onekligen är det ett slags logik i ett sådant resonemang, men nog hade det varit önskligt att insändaren uttryckt sig på sådant sätt, att man deruti kunnat finna en förnuftig tanke. En konkurrens låter tänka sig, som gjorde all begränsning öfverflödig: tåflan att vårda skogen *bäst*. Intill dess en sådan konkurrens uppstår, låtom oss icke se något föråldradt i åtgärder till skogens *skydd*, låtom oss hindra människorna från att göra både sig sjelfva och skogen alltför stor skada.

Insändaren förstår icke hvarifrån vi hemtat det antagandet, att sågverks-egarnes och trävaruexportörernas möte skulle afse ett försök att på konstladt sätt inverka på det naturliga förhållandet mellan efterfrågan och tillgång. Vårt svar derpå må blifva, att inbjudarnes program var mycket obestämdt, hvar emot insändaren vid det varma uppropet till alla yrkesmän att fästa uppmärksamheten på inbjudningen icke har ett ord om något annat syfte än priset. Då insändaren syntes vara en af de invigda, ansågo vi oss hafva skäl att draga slutsatser af hans yttrande. I sin senare artikel är han så god att underrätta oss om, att det finnes andra medel än de konstlade att höja en varas värde, t. ex. genom att utvidga afsättningskretsen. Ganska riktigt! Men insändaren måste ursäkta oss, att vi hysa den föreställningen derom, att detta låter sig göra utan föreningar; vi våga till och med tro, att vederbörande — hvar och en för sig — äro kloka nog att operera i denna riktning *utan* medverkan af andra. En förening i detta fall skulle till och med hafva de menligaste verkningar. Låtom oss antaga upptäckten af en ny afsättningsort. En hel mängd af föreningens medlemmar kastade sig öfver denna nya förbrukningsplats och utbjödo sina varor, — kan följden af detta tillvägagående undgå insändarens eftertanke? Således kunde föreningens syfte icke omfatta en så oklok åtgärd. Något dylikt förekom icke heller på det hållna mötet, hvilket inskränkte sig till *ett* beslut: att konstituera en förening. Mot en sådan förening hafva vi inga invändningar att göra; vi upprepa tvertom, att en sådan förening skulle kunna verka mycket godt; men då måste dess program vara grundligt genom-

tänkt, så att obetänksamma förslag icke komma till behandling. Början har, att dömma af det som dervid förekom, icke varit den bästa. Det är icke i tider af tryckta konjunkturer som säljaren föreskrifver köparen förändrade villkor vid bedömandet af varans beskaffenhet m. m., och vi skulle lätt kunna komma till den slutsatsen, att ännu obetänksammare förslag framställts, om icke något afkylande kommit emellan. Insändaren förstår väl hvad vi mena?

Framstående tyska och österrikiska trävarufirmor hafva bildat en trävaruhandlareförening, som vid ett möte i März d. J. hade fattat hvarjehanda beslut för det internationela ordnandet af denna angelägenhet. Sålunda har man bestämt sig för metermåttet samt ingått till tyska rikskanslersembetet med en petition om vissa normal-fraktsatser för artikeln "europeiskt byggnadstimmer och rundt trä".

Vi hafva anfört detta såsom ett exempel på en utländsk trävaruhandlareförenings öfverläggningsämnen, och vi föreställa oss att förändringar i rådande praxis icke kunna åstadkommas annorlunda än genom öfverenskommelse med den utländska köparen. Ett internationelt möte mellan idkare af trävaru-industrien skulle måhända vara lika behöflig som gagnelig, äfven om dermed icke kunde vinnas ett högre pris på varan. Den utländske trävaru-importören är naturligtvis beroende af förbrukningens omfattning och måste rätta priset därefter. Vi hafva fosterlandskärlek och sundt förstånd nog att önska den högsta möjliga ersättning för vara och arbete; men vi påstå fortfarande, att priset icke kan höjas på konstladt sätt. Om det nu är lågt, så kommer detta af bristande förbrukning, hvilken åter grundar sig på bristande företagsamhet. Hvad insändaren menar med att priset har återgått icke i följe af bristande förbrukning, "utan endast i följd af den allmänt rådande bristen på företagsamhet" är icke lätt att förstå. Vi trodde att förbrukning mycket strängt berodde af företagsamhet; men insändaren synes hafva en uppfattning om denna sak som strider mot den vanliga. Om företagsamheten återvänder, så vexer förbrukningen, efterfrågan blir lifligare, priset stiger. Detta är ju ganska enkelt att förstå, och det är på denna basis vi från första stunden ställt oss. Men detta kalla *vi* icke ett *konstladt* sätt att höja priset, utan tvertom det *enda* naturliga. Insändarens bevisföring i detta afseende måste han således rikta uteslutande mot sig sjelf. Insändaren uppgifver att högsta leveranspriset uppnåddes 1874; vi erkänna att vi dervid uttryckt oss illa och vilja blott säga att priset började deklinera under samma år och kunna deruti icke vederläggas. Det torde således vara något för tidigt att tillvita oss okunnighet här om; men hurudana äro insändarens egna insigter, när han vidhåller sitt påstående, att Norrbottenslagens minimidimension hindrar afverkning af fullt utvuxna träd, som måhända i flera fall äro på väg till att röta? Om detta vore sant, tror insändaren verkligen att vår högsta, om icke enda auktoritet i skogsfrågor, skogsstyrelsen, skulle i fråga om denna minimidimension hafva anmärkt, "att om en utan iakttagande af villkoren för en ordnad skogsskötsel företagen afverkning nedgår ända till detta tumtal, skulle en allt för stark och för skogarne i hög grad menlig utglesning ega rum". Tror insändaren att samma styrelse då skulle hafva yrkat på en minimidimension af $8\frac{1}{3}$ decimaltum 16 fot från roten? Man måste dock bli villrådig om hvad slags mått insändaren menar och det kan öfverhufvud bli fråga om, huruvida insändaren vet, att Norrbottenslagens minimidimension är 7 decimaltum 16 fot från roten. Det kan således vara en möjlighet, att han icke ockrat på andras okunnighet, utan —

på sin egen, och i sådant fall äro vi skyldiga honom den upprättelsen, att vårt uttryck innebar stor orättvisa. Tyvårr gifver insändaren ytterligare prof på sin okunnighet, då han vill att man skall medgifva, "att man ännu så länge sägar på uråldriga skogar" (i Norrbotten). Nej, hr Insändare, icke på länge har man sågat på uråldriga skogar i Norrbotten; men väl stundar nu den tid, då man kommer att göra det. Allt efter som vattendragen inom lappmarksområdet blifva rensade för flottning komma de "uråldriga skogarne" till användning; men det är en faslig förlöpning att inbilla sig och andra, att dimensionerna på det gods som från Norrbotten under senare åren skickats ut i marknaden skulle angifva måttet å de stora orörda lappmarksskogarne.

Utrymmet medgifver icke att nu yttra något om de beklagliga vota från Dalarnes och Vermlands landsting, men tillfälle dertill kommer väl att sjelfmant erbjuda sig, och vi skola då tillse, huruvida de samma äro så prisvärda som insändaren vill hålla före.

Till sist kunna vi icke underlåta att uttrycka vår förvåning icke så mycket deröfver, att insändaren icke funnit oss på platsen, då jernvägsfrågan var å bane, som icke dess mera deröfver, att han "hittills aldrig sett den åsigten framställd i tryck", att "sågverk och jernverk höra samman".

Införsel från Finland.

Det är icke vår afsigt att nu försöka oss på en fullständigare uppgift å den icke oansenliga införseln från vårt förra broderland i öster. Endast en del af denna införsel skall här nedan angifvas, men denna del är dock den betydligaste af hvad i finska varor kommer till Norrland. Vesternorrlands län är det af de norrländska länen som har största behovet af ladugårdsprodukter från andra orter, och vi skola finna, att redan denna införsel kräfver vackra summor. Under sistlidne sommar har till Hernösand och Sundsvall från Wasa bland annat införts följande produkter, hvarå vi sätta det pris som varan i medeltal betingat.

Fläsk,	1,328 centner	å 45	kronor	59,760.
Kött,	3,424	„ å 27,50	94,160.
Smör,	3,412	„ å 75	„	255,900.
Svin,	2,066 styck.	å 25	„	51,650.
Får,	139	„ å 12	„	1,668.
Kor,	657	„ å 120	„	78,840.
Hästar,	62	„ å 400	„	24,800.
Fisk,	449 centner	å 20	„	8,980.
Tjåra:	890 tunnor	å 16	„	14,240.
Summa kronor				589,998.

I denna uppgift finnes ~~icke~~ upptaget hvad med finska ångbåten Gustaf Wasa införts till Sundsvall och hvilken med skål kan upptagas till i rund summa 200,000.
hvertill komma andra varor, såsom hafre, fogel m. m. minst . . . 100,000.
eller Summa kronor 900,000.

Norrlands skörd år 1875.

Enligt de beräkningar som Statistiska Centralbyrån, på grund af inkomna uppgifter från de olika länsstyrelserna, upprättat öfver årets skörd, har årets skörd i de norrländska länen utfallit sålunda:

	hvede,	råg,	korn,	hafre,	blandsäd,	ärter,	potatis.
Gefleborgs län	6,800.	349,900.	1,017,000.	720,000.	338,200.	60,200.	1,935,700.
Jemtlands "	—	50,500.	694,800.	28,300.	42,300.	32,900.	933,000.
Vesternorrlands "	130.	146,100.	1,411,300.	146,800.	107,100.	22,900.	1,498,000.
Vesterbottens "	—	42,700.	1,174,600.	32,200.	—	—	943,900.
Norrbottens "	—	47,200.	863,400.	—	—	—	410,100.

Summa län.-f.	6,930.	636,400.	5,161,100.	927,300.	487,600.	116,000.	5,720,700.
Hela rikets:	4,517,000.	27,518,700.	21,805,100.	66,068,500.	7,823,700.	2,879,400.	74,767,700.

Om man gifver dessa siffror för Norrland ett ungefärligt värde, skulle det se ut sålunda:

Hvede:	6,930 kub.-fot, eller	1,100 tunnor	à 20 kr.	=	22,000.
Råg:	636,400	101,016	à 15 "	=	1,515,240.
Korn:	5,161,100	819,222	à 16 "	=	13,107,552.
Hafre:	927,300	147,190	à 12 "	=	1,766,280.
Blandsäd:	487,600	77,397	à 14 "	=	1,083,558.
Ärter:	116,000	18,413	à 20 "	=	368,260.
Potatis:	5,720,700	908,048	à 5,5 "	=	4,994,264.
		Summa	kr.	22,857,154.	

Vi haiva vid ett föregående tillfälle uppskattat värdet af en god skörd för Norrland till minst 20 millioner kronor. Såsom våra läsare finna, öfverensstämma de nya beräkningarne ganska nära med de förut gjorda. Norrlands produktion i spanmål år sålunda jemförelsevis icke så stor, då hela rikets skörd i värde öfverstiger 300 millioner kronor. Lägges innevånarnes antal till grund för jemförelsen, blir resultatet till och med mycket ofördelaktigt. Norrlands befolkning utgör mer än 1/8-del af rikets; men värdet af skörden utgör icke mer än 1/15-del af hela rikets skörd d. v. s. Norrland producerar endast hälften spanmål på person beräknadt mot den öfriga delen af landet. Ett så menligt resultat år dock grundadt på naturförhållandena, och Norrland har icke skäl att beklaga sig ty värdet af dess skogsprodukter öfverstiger i så hög grad det öfriga rikets, att vågskålen derigenom sjunker till Norrlands förmön, n. b. då blott penningvärdet afses.

Hvarjehanda.

Att bemärka vid mjölkbrist.

Bristen på mjölk har i en och annan af de norrländska städerna stundom gjort sig känbar. Vi bedja därför att få fåsta uppmärksamheten på ett i handeln förekommande ämne, som förvaras i bleckdosor under namn af kondenserad mjölk, och som i sjelfva verket är med socker inkokt naturlig mjölk. Uppblandadt med vatten får man efter behag grädde eller starkare och svagare mjölk. Af en sådan burk erhåller man minst 2 kannor mjölk, hvilket efter priset för burk skulle bli högst 50 öre kannan. Har man litet söt mjölk att tillblanda, blir smaken förvillande lik färsk söt mjölk. Af egen erfarenhet kunna vi trygt rekommendera detta mjölksurrogat, som beredes i Schweitz af fet komjölk och sålunda innehåller alla naturlig mjölks goda egenskaper.

Anmälan.

Norrland och dess Framtid anmäles härmed till prenumeration för år 1876. Tidskriften skall derunder efter förmåga i första rummet verka för sammanhållning af de norrländska krafterna samt vidare framhålla Norrlands naturtillgångar, villkoren för deras tillgodogörande, bristerna i det nuvarande näringslivets utöfvande och möjligheten för en förbättring. I detta senare hänseende skall tidskriften egna särskild uppmärksamhet åt landthushållningen och den framstående rol qvinnan deruti är kallad att intaga. Åtgärder för hemslöjdens förkofran skola granskas och statens uppgift dervid betonas. Den omfattande vikt trävaru-industrien och skogshushållningen hafva, icke blott för Norrland, utan för hela riket, manar oss att åt detta ämne fortfarande skänka den största uppmärksamhet. Man skall alltför mycket missförstå oss, om man föreställer sig att vi i någon mon vilja bidra till att qväfva denna industrie; vi önska tvärtom dess bestånd för all framtid och hoppas därför, att den samma skall fotas på en varaktig grund, på samma gång all möjlig lättnad beredes dess idkare.

I den mon utrymmet det medgifver skola skildringar från

olika delar af Norrland införas och viktigare industriella verk beskrifvas.

I fråga om kommunikationsväsendet, och jernvägarne i synnerhet, har tidskriften numera en väsentligen olika ställning än förut. Hon behöfver ej sätta lif i denna angelägenhet. Jernvägsfebern har redan bemäktigat sig det sydligare Norrland; han skall sprida sig norr öfver utan vår medverkan. Den som vill framlägga sina åsigter eller uttala sina önsknings i denna riktning är välkommen till oss; men varnade af erfarenheten, skola vi sjelfva taga till regel att icke gifva vårt lif för den ena eller andra sträckningen. Blir Norrland efter förtjenst respekteradt, och vi våga tro att det är på god väg dertill, kunna dess intressen bättre bevakas än genom kif och splittring, tröttande och nedsättande käbbel, som — rättvisligen taladt — tyvärr vunnit ett slags berättigande genom det bakvända sätt hvarpå svenska statens jernvägars riktning från början och allt igenom blifvit bestämd.

Med detta uttalande innesluta vi oss i våra läsares välvilja för det kommande året, tacksamma för den uppmuntran vi rönt under det innevarande.

Till underlättande af tidskriftens spridning är prenumerationspriset för år 1876 lika hos redaktionen och på postkontoren, eller för helt år 3 kronor.

Obs. De Hushållningssällskap som äfven för nästa år vilja taga ett större eller mindre antal exemplar bespara sig allt besvär, om de vid prenumeration hos redaktionen lemna uppgift på de personer och orter till hvilka tidskriften bör sändas. Genom resp. postanstalter komma då exemplaren dem direkte till handa.

Hernösand i December 1875.

Redaktionen.

Innehållsförteckning för år 1875.

	Sid.
Amerikansk rosenpotatis	64.
Barnträdgårdar	26.
Beskrifning öfver Ytterlännås socken af H. Malmberg, referat af W. A.	103.
Bessemertillverkningen och Sandviken	177.
Förordning rörande flottled	161.
Huru hafva våra insjöar bildats?	61.
Husslöjdens ståndpunkt i Norrland och medlen till dess utveckling	117, 132, 145.
Hvarjehanda: Framstegen medelst undervisning	95.
Kaffets välgörande verkan på hästar	111.
Petroleum-eld och dess släckning	126.
Enkelt sätt att odla fisk	127.
Gipsblandad gödsel	"
En ny Anilinfärg	143.
Salicylsyran	144.
Alun såsom skyddsmedel	159.
Enkelt vattenfilter	"
Ny konkurrent till Salicylsyran	160.
Förvaring af kärnfrukt	175.
Användning af mossar	176.
Medel mot ylletygs krympning	"
Att bemärka vid mjölkbrist	190
Kommunikationsväsendet	1, 87, 100, 153.
Landtbruksskolorna i Norrland	91.
Nordhafsbanan	39, 50, 137.
Norrland, öfversigt, forts. fr. N:o 12 föreg. år	3, 17.
Norrlands export år 1874	29.
,, import.	81, 188.
,, skeppslista år 1874	89.
,, folkmängd	60.
,, telegrafkorrespondens år 1873	47.
Redogörelse för utställningen i Umeå	79.
Renens misshandling	73.
Reseminnen: 1. Nybygge under polcirkeln	55.
,, 2. Jokk-fallet	77.
,, 3. Vid Torne elf	121.
,, 4. Kukkola fors	140.
Riksdagen och Norrland	33, 65.
Rågodling i Norrland, af S. A. Fogelmark	43.
Skogsväsendet	12, 97, 109, 123, 155, 184.
Sparbanksväsendet år 1873	166.
Sundsvalls stad, betraktad vid belysning af dess arkiv	170.
Sällskapets för Norrlands väl årsmöte	129.
Årets skörd	189.

